KAG
2

GIP PAŞA
2282

راغب پاشا کتبخانه سی
عدد ٤٧

T.C. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ MÜDÜRLÜĞÜ Sayı: 2282

صواب الكلام

في

عقائد الاسلام

اثر

آطنه والیٔ سابقی

مصطفی ذهنی

٢٦٧

درسعادت
محمود بك مطبعه سی
١٣٢٧

ارباب مطالعه‌یه

حق وصواب اولان هرشیئك دائما معارضلری بولنمق قواعد کلیهٔ کونیه‌دن وعادات عمومیهٔ بشریه‌دندر. بونك سببی‌ده حد ذاتنده افراد بشرك افکار وعقولنده‌کی تفاوت وتخالفدر. علی‌الخصوص حقی باطلدن تفریق صوابی خطادن تمییز ایچون مقتضی اولان قوهٔ محاکمه، قوهٔ ممیزه، قوهٔ فکریه کبی احوال ممتازه‌نك نوع بشرك بالجمله افرادنده بولنمسی شمدی‌یه قدر کلوب کچن اعصارده کوریلان حالات بشریه وانسانیه‌یه نظراً غیر ممکندر. احتمالکه استقبال بو امکانی تهیئه ایدر.

معارف بشریه ایلرولی افراد بشردن هربری کندی‌له وعلیهنده اولان حقوقی تماميله اکلایه‌جق اکا رعایتك وجایب عقلیه وانسانیه‌سنی تماميله تقدیر ایده‌بیله‌جك برزمان نکورده حق وصوابه قارشو معارضه‌لر دعوالرده محو وزائل اولور وياخود آزالور.

فقط مجرد علم ومعارفك اویله برسعادت عمومیه ومحتمله‌یی استحصال واکمال ایده‌بیله‌جکی مأمول میدر؟ بویله بر سعادت امل ایدلسه‌بیله بشرك تاریخ تغیرات احوالنه کوره اوزمانك هنوز پك اوزاق اولدیغی جداً بعید بولندیغی محققدر حتی دنیله بیلورکه نوع بشرك اویله بر زمانی هیچده کوره‌مامسی احتمالی بوسعادتك حصولی احتمالنه نسبتله دها قویدر. افراد بشر طرفندن حق وصوابه قارشو اك زیاده معارضه‌یه

منازعه‌یه هدف اولان خصوصاتدن بری و اك مهمی امور دینیه‌ده تجلی ایتمشدر واقعا اقوام وملل مختلفه ومتنوعه‌نك کوره‌نك دنیلان غیرمصیب حقه غیر موافق بعض عادات واعتیاداتنده دخی حق وصوابك پك‌چوق معارضاته منازعاته اوغرادیغی شبهه‌سز ایسه‌ده اعتیادات وتعاملات قومیه وملیه دخی امور دینیه قدر هدف اعتراض اوله‌مامش واوله‌مامقده بولنمش اولدیغی بدیهیدر.

کتاب احوال بشر تتبع وتدقیق اولنسه هرصحیفه‌سنده بو افاده‌یی مؤید بر اثر، بر دلیل، بر برهان بولنور اکثریا اوصحیفه‌لره یرلشمش اولان اثرلر، دلیللر، برهانلرك قان ایله ملمع اولدیغی‌ده کوریلور. امور دینیه‌نك بوقدر معارضاته بونجه منازعاته سببیت ویرمسنده بیوك برعلت مهم بر حکمت واردر. بوعلت، بوحکمت‌ده انسانك ابدیتنه متعلقدر. ابدیتنده‌کی سعادته ویا شقاوته راجعدر بوکار گاه معیشتی های وهوی مشغله‌سیله وانواع دبدبه‌سیله اشغال کرهٔ ارضك منافع وثمراتنی وهردرلو لذاتنی استحصال ایدن نوع بشرك طبیعی تنبت ایدن نباتات کبی محو اولوب کیده‌جکی بی‌نام ونشان قاله‌جغی اعتقادنده بولنیله‌مز. بواعتقاد باطلده بولنانلر اولسه‌ده پك آزدر جداً نادردر. حتی اوفکرده بولنانلرك دخی ترددن هیچ بر زمان قورتلمدقلری بالتدقیق اکلاشیلور.

بتون ادیان سماویه انسانلری معاده، معادك وجودینی اعترافه سوق ایتمکده‌در. ادیان سماویه‌یه وقوفی اولانلره معلوم اولدیغی وجهله بوکا قطعا بر دیه‌جك بوقدر. بو سوقك کیفیت وصورتی نه قدر مختلف و متنوع اولورسه اولسون نتیجه‌سی‌ینه معادی اعتراف دائره‌سنه یتیشور.

ادیان سماویه ایله متدین اولمیانلر دخی انسانی نوع بشری نبات کبی تنبت ایدوب محو اوله‌جق بر مرتبه‌ده حقیر کورمك ایسته‌میورلر. انسان ایچون بهمه‌حال بو دار حیاتدن بو دنیای معیشتدن بشقه بر مرجعك موجودیتنه بر معادك وجودینه اعتقاد ایدرلر. او مرجعك نره‌سی اولدیغی نه اولدیغی نصل اولدیغی نه وقتده نه صورتله کورینه‌جکی کندولرنجه مجهول اولمسیله و اویله بر مرجع وار ایسه آنده سعادت و شقاوتمی بولنه‌جغی بو سعادت وشقاوتك صورامکانیه واستحصالیه‌سی نه‌کبی اسباب وحرکاته نه مقوله معاملاته منوط ومربوط بولندیغی صورت قطعیه‌ده بیلنه‌ماسیله هر کس کندی فکرنجه کندی عقلنجه اتخاذ ایتدیکی قرارك ویردیکی حکمك قطعی اولدیغنه مصیب ایدوکنه اعتقاد ایتمکله مسروردر، محظوظدر او اسباب ومعاملاته ممکن مرتبه متوسلدر.

اختلافات دینیه ایشته بومتخالف افکاردن بو متباین آرادن منازعات دخی او اعتقاداته تعرضدن ویاخود جبراً او اعتقادی بشقه‌لرینه قبول ایتدیرمکدن نشأت ایده‌یور ادیان سماویه اربابندن اولانلر بالضرور الوهیته معبودیته حشره معاده اعتقاد ویالکز «نبوانده» احکام شرایعك نسخ وفسخنده اختلاف ایتدکلرندن انلر بالطبع نوع بشر ایچون بر مرجع ابدی‌یه بردار آخرتك وجودینه قائل بولنورلر. متدین اولدقلری ادیان وشرایعك کوستردیکی طریقه کوره او مرجع ابدیه‌کی سعادت وشقاوتك اسباب مشروعه ومعینه‌سنی‌ده بیلورلر واکا کوره حرکت ایدرلر.

انسانك «نبات» کبی تنبت ایدوب محو اولمسی انسانلق ایچون صوك بر مرتبهٔ تنزلدر. بر مرجع ابدی‌یه باخصوص اومرجع ابدیده بر

سعادت ابدیه‌یه ترقیسی‌ده غایت متعالی بر درجهٔ علویه‌در. ایکی نقطهٔ متخالفه تشکیل ایدن شو تنزل وذلت بوتعالی وعلویت ایسه پك زیاده مهم بر مسئله‌در. بو مسئلهٔ مهمه‌درکه نوع بشرله ادیان آراسنده غایت قوی بر رابطه پك متین ورصین بر علاقه عقد ایتمشدر.

دور آدمدن بوکونه کلنجه‌یه قدر نوع بشر بو علاقه‌لر بو رابطه‌لر اراسنده صیقیشه‌رق، صقیله‌رق، یوارلنه‌رق کلمش وهیچ بر زمان بو قیود متخالفه ومتباینه‌دن آزاده قالمامشدر.

دنیاده بو دریای معیشتك امواج متباینه‌سی اراسنده بربرینه تصادف ایدن متخالف دین ومذهب اربابنك تصادمی هپ بربرینه کندی فکرینی اکلاتمق بکندیرمك ویاخود کندی فکرینه اوته‌کینك تجاوزینی منع ایتمك کبی احوالدن متولددر.

هر کس کندی فکری حق وصواب واوته‌کینك فکری خطا اولدیغنی ایلرویه سوق ایده‌رك معارضه‌لر، منازعه‌لر مناقشه‌لر احداثی هپ او حق وصوابی محافظه‌یه مبنیدر.

اعصار اخیره‌ده انوار فنون ومدنیت اوروپایی بحق اشراق ایتدی اومعدن انواردن اومنبع ضیادن اشعهٔ زرتار فنون ومدنیت بتون کرهٔ ارضه سوق اولنمغه باشلادی شو عصر اخیرده ایسه مدنیتك او انوار لامعه‌سی فنونك اوضیای شعشعه پاشی کرچکدن بتون عالمك کوزینی قماشدیره‌جق درجه‌یه واردی. بر طرفدن مدنیلر نور مدنیتلریله غیر متمدنلری تنویره اناره‌یه ودیکر طرفدن غیر متمدنلر او انوار مدنیتدن استفاده‌یه استناره‌یه غایت جدی بر صورتله چالشمقده اولدقلرینی کوره‌یورز.

اوروپانك اومنبع مدنيت اومعدن فنون اولان مملكتك دينى بيك طقوز يوز سنه‌دن برى كرهٔ ارضمزده غايت مهم برصورتله اجراى حكم ونفوذ ايدن عيسويت دينيدر. اساسى اديان سماويه‌دن اولان خرستيانلق دينيدر .

بو دينك نه اديان سياسيه‌دن و نه‌ده اديان فنيه‌دن اولمديغى اختلاف مذاهبيله برابر بتون خرستيانلق عالمنجه‌ده مصدقدر غيرقابل الاعتراض برحقيقتدر .

اوروپاده « فن »ك ترقيات فوق العادهٔ حاضره‌سى چوقدن برى بو دينك احكامنه قارشو كلمكه باشلامشدر تعبير آخرله ارباب فن طرفندن بو دينك موافق فن اولمديغى وبنابرين غير لازم الاتباع اولديغى ميدانه قونلمشدر متفنن اولانلر رهبانك مادى ومعنوى ادارى وسياسى بونجه مساعئ فداكاريلرينه رغماً دينك سعادت بشريه‌يى نه عاجلاً نه آجلاً استحصاله كفايتى اولمديغنى اثبات ايتمشلر وايتمكده بولنمشلردر. اوروپاده معارف وبونك محصولى اولان مدنيت ايلرولدكجه يسوعيت دخى اوتقدمله متناسباً تأخر ايتمكله محكوم اولديغى آكلاشلمشدر . حيفا كه فن ودينك شو معارضه‌سندن حاصل اولان نتيجه دخى دينه عدم اعتنا قضيه‌سنده قرار قيلمشدر. چونكه دينه هجوم ايله برابر متفننلر اورته‌يه لازم الاتباع بردين قويه‌مامشلردر بناءً عليه اوروپاده دينسزلك كوندن كونه چوغالمقده بولنمشدر . دينك رهبانى وهنوز اكثريتى ضايع ايتمامش اولان رهبان طرفدارانى جزويتلر ، ميسيونرلر مكتبلر مؤسسات عاليه كبى انواع وسايط ممكنه ايله اوروپا خارجنده دينى توسيعه چالشمقده ايكن اوروپا

داخلنده فنونك اشعهٔ منوره‌سنه قارشو دينك سونوك بر حاله كلان ضياسى دائما تدنى ايتمكده‌در . هر كون بر ضربهٔ تنزله اوغرامقده‌در .

فنك مهاجمات متواليه‌سيله دينده كوريلان بوتدنى ترقيات مدنيه ايجابيله ارتق اوروپاده منحصر قالميور تلغرافلر پوسته‌لر شمندوفرلر واپورلر حاصلى اسباب مختلفهٔ مدنيه واسطه‌سيله دنيانك هر طرفنه تجاوز ايده‌يور مهم برصورتله بتون كرهٔ ارضه يايله‌يور .

اوروپايه پك يقين اولان و وسايط نقليه ايله دها زياده تقرب ايدن ممالك محروسهٔ عثمانيه دخى « فن »ك اورته‌يه وضع ايتديكى دينسزلكدن بسبتون قورتيله‌مامقده‌در . بو مناسبتسز افكار اختلاط وتردد مناسبتيله وتقليد اثريله بزى ده تعجيز ايتمكه باشلامشدر . فقط بز مسلمانلر حمدلله تعالى متدين اولديغمز دين مبين اسلام اديان سائره كبى فنك اومشعشع كونشنه قارشو اريمكدن مصوندر . معقول اولان هر فنى قبول ايتديكى ايچون دائما فنه غلبه ايده‌جكى وفن دخى انوار دين احمديدن بر شعبه بولنديغى محقق اولمسيله دينسزلكه قارشو الى الابد هر نوع صدماتدن محفوظ و مأموندر .

بزم محتاج اولديغمز شى انوار حقايق دينيه‌مزى ضياى فن ايله قارشولشديره‌رق اوضيانك بوانواردن منشعب اولديغنى اورته‌يه قويه‌رقدر بو حقيقتى لزومى نسبتنده اثبات ايتمكدر .

شايان تعجبدركه فن ومدنيت مترقى اولمديغى زمانلرده اوروپانك شرقه دها طوغريسى عيسويتك ديانت جليلهٔ احمديه‌يه قارشو تعصبنى نصل محافظه ايتمش ايسه بوكون دخى او دين مبينك مدنيته تحصيل علوم وفنونه مانع اولديغى ادعاسى ينه او قوتيله ميدانه سوريله‌يور . بالذات

کندوسی فنك ضربهٔ قهری التنده زبون قالمش اولان دین یسوع اربابی مسلمانلغك یالکز فنه مخالف اولدیغنی دعوا ایتمکله اکتفا ایتمیه‌رك مانع علوم ومدنیت اولدیغنی ادعادزده بردرلو کیرو قالمیورلر.

اوروپاده متفننلرك بعضیسی دیانت جلیلهٔ اسلامیه‌نك بر دین فنی اولدیغنی بیلسه‌لر، اوکرنمش اولسه‌لربیله اکثریت ارباب فن دینمزه وقوفلری اولمدیغندن انوار فنونك اوشعشعهٔ خارقه‌سی قارشوسنده اضواء دیانت احمدیه‌نك حاشا دین یسوع کبی سونوك اولدیغنی ظن ایده‌بیلورلر بیلمزلرکه عالمك کوزینی قماشدیران اوشعشعهٔ فنیه‌انوار دیانت احمدیه‌نك برنبذه‌سیدر، بر شعبه‌سیدر.

اوروپانك رهبانی و طرفدارلری فنه قارشو دین یسوعك مرکزی اولان اوروپاده‌کی مغلوبیتیله برابر چاراقطار جهانده ینه اودینك توسیعنه چالیشه‌یورلر، ادیان غیر سماویه‌ایله متدین اولانلری اودینه ادخال ایتمك غیرتنده بولنه‌یورلر علی الخصوص آفریقه‌ده بو مساعیلرینی مرتبهٔ غایته یتشدیره‌یورلر جزویتلرك میسیونرلرك نشر دین امرنده‌کی غیرت فوق العاده‌لری مالاً بدناً فداکارانه مساعیلری هرکسجه معلوم‌اولدیغی جهتله تشریحه غیر محتاجدر. اوروپا خارجنده‌کی ممالکك وباخصوص شرقك هر طرفنده هر مملکتنده بونلرك کوزه چارپان مکتبلری خسته‌خانه‌لری ابنیهٔ سائره‌لری مؤسسات متنوعهٔ علمیه‌لری لسان حال‌ایله بوافاده‌یی تصدیق ایده‌یور. فعالیتلری سزاوار حیرت بر درجه‌یه وارە‌یور..

دین مبین اسلامك نه جزویتلری نه‌ده میسیونرلری اولمدیغی حالده نره‌ده دین یسوع ایله قارشو قارشویه کلدیلرسه ادیان غیر سماویه اربابنه تأثیرات خارق العاده‌سنی کوستردی ومتدین اولمیانلری کندی طرفنه جلب

ایتدی وایده‌یور بو حقیقت او فعال جزویتلرك‌ده اومقدم میسیونرلرك‌ده تحت تصدیقنده بولندیغی هر کون غزته‌لرده عین شکران ایله کوریلیور.

دین مبین احمدینك فنه رعایتنی فنه مطابقتنی فنه موافقتنی اثبات ایده‌بیله‌جك آثار نافعه اورته‌یه قونیلور واوروپا ارباب فنونی بو صورتله دینمزك حقایقنی اوکره‌نیرسه فنك واوروپاده‌کی ارباب فنك کاملاً دینمزه حرمت ورعایت ایتمکه مجبور اوله‌جقلرنده شبهه ایدیلیرمی؟ هیچ اولمزسه دین‌مبین‌اسلامك ترقیات مدنیه‌یه علوم وفنونه مانع اولدیغی حقنده‌کی افترالرك اوکنه اولسون بر سد چکلمش اولمزمی؟ قبالهٔ فنك تولید ایتدیکی دینسزلك افکارینی هنوز جنین ایکن محو ایتمك ایچون ارباب قلممزدن ادبامزدن بو کبی آثار نافعهٔ دینیه بکله‌مك زمانی کلمشدر. زیرا اوروپا دینسزلکی مملکتمزده‌ده آیاق باصمغه باشلامشدر. حمد اولسون بزده ارباب فنون چوغالمش اوروپا متفننلرینك امثالی ذوات ظهور ایتمشدر بناءً علیه دین مبین احمدینك فنه منافی ومغایر اولدیغی حقنده‌کی افترالرك رد وجرحی دینمزك کافهٔ معقولاتی ومعقولات جمله‌سندن اولان فنونی قبول ایتمك اساسنه مبتنی بولندیغنك دینسزلره قارشی متفننلره قارشی والحاصل عالم مدنیته قارشی اثبات اولنمسی ودقایق امور دینیه‌یه وقوفی اولمیان افراد امتی‌ده دینسزلك اولان اومزعج مسافرك شرندن ضررندن وقایه ایدلمسی ارباب قلم وفن اولان ادبامزه علمامزه بر وظیفهٔ دینیه حالنی آلمشدر.

بز مسلمانلرجه حمد اولسون معلومدرکه علوم قرآنیه لایتناهیدر بو علومی بو فنونی تفسیر ایدن مفسرلریمزك اثرلری‌ده عد واحصادن خارجدر. کتاب عزیزك علم وفن کتابی اولوب دینمزك عقله موافق معقولاته مطابق بر دین مبین اولدیغی هر زمان اثباته بلغاً مابلغ کافیدر. هر زمانده، هر مکانده

دينمزه قارشو ظهور ايتمش اولان افكار باطله‌يه مقابل علمای ملت مدافعه صورتيله‌واثبات حق وصواب طريقيله تأليفات مهمه وجوده كتورمشلردر. علوم دينيه‌مزك اك مهم بر قسمنی تشكيل ايدن علم كلام علمای عظام اسلافك همتيله بو فكرومطالعه‌يه مبنی وجوده كلمشدر ..

فنك مترقی اولديغی ارباب فنك چوغالديغی وبالخصوص فنك اديانه مادی معنوی طوغريدن طوغری‌يه ويا طولاييسيله تعرض ايتديكی شو زمانده بو عصر مدنيتده‌ده دينمزك « قطعی الثبوت » اولان فنون جديدهٔ موجوده‌يه مطابقت خصوصنده‌كی حقيقتی ايضاح واثبات ارباب علوم وفنونمزك متحتم ذمتيدر .

هر شيده پيشوا و مقتدامز اولان عربلر زمانلرنده‌كی احواله ازمنهٔ مختلفه‌ده تصادف ايتدكلری افكار باطلهٔ مختلفه‌يه كوره اظهار حقيقت ضمننده حضرت قرآندن استنباط ايتدكلری علومه دائر يوزلرجه بيكلرجه مؤلفات مهمه ونافعه‌يی وجوده كترمشلردر . فقط اودهاة عرب زماننده وياخود عربلرده اصحاب دهانك موجود بولنديغی وقتلرده شمديكی فنونك توليدينه سبب اولديغی دينسزلكلره دائر نه عالم مدنيتده نه ده احوال بدويتده آثار وعلامات مضره يوغيدی . آنك ايچون فنون حاضرهٔ مدنيه‌يی محاكمهٔ دين مبين احمدی‌يی مدافعه و محافظه‌يه متعلق آثار عربيه كورينه‌مامك ضروريدر .

اسلاف كرام علمانك بو خصوصده‌كی معذرتی بديهيدر . اسلاميتك علوم وفنونه مانع اولديغی حقنده بو عصرده ظهور ايدن مفترياتك فنه تطبيقاً وحضرت قرآن مجيده ودين مبين احمدی‌يه استناداً رد وجرحی بالخاصه عثمانليلرك ارباب علوم وفنوننه قالمش بر وظيفه‌در .

اعاظم علمای عصردن مابه الافتخار امت وسرامدان ارباب علم وفضيلت اولان طرابلس شام فضلاسندن واصحاب كمالدن سماحتلو - شيخ حسين افندی جسر - حضرتلرينك عقايد اسلاميه‌يه دائر حصون حميديه ناميله تأليف ايتدكلری رسالهٔ مهمه‌نك لسان عذب البيان عربيدن - صواب الكلام فی عقائد الاسلام - عنوانی تحتنده تركجه‌يه ترجمه ونشرينی تنسيب ايتدم .

فاضل مشاراليه حضرتلرينك بو اثرلری عقايد اسلاميه‌يی توضيح وفنه توفيقاً اسلاميته ايديلان بعض اعتراضاتی ينه فنونه تطبيقاً ردوتصريح ايتديكی و مطالعه‌سی اعتقادات دينيه‌مزی تقويه‌يه واعتراضات فنيه‌يی‌ده رد وجرحه فی الجمله مدار اولديغی جهتله كمال عجزمله برابر ترجمه ونشرينه جسارتم مجرد علمامزه ادبامزه ارباب فنونمزه بويله بر فكری ودينمزه زمان ايجابنجه مقتضی اولان بر خدمتی اخطاردن عبارتدر . توفيق اللهدن .

بابان زاده
مصطفی

مقدمه

بو مقدمه درت بحثی شاملدر

برنجی بحث

علم توحیدی وعلم توحیدك ثمراتی فضیلتنی وهر بر مكلف ایچون اوكرنلمسی فریضه‌دن بولندیغنی تعریف ایدن علم توحید ادلهٔ یقینیه ایله عقائد دینیه‌یی اثباتدن بحث ایدن بر علمدر .

بو علم جلیلك ثمره‌سی براهین قطعیه ایله صفات جلیلهٔ الهیه‌یی ورسل كرام حضراتنی بیلمك وشو صورتله سعادت ابدیه‌یه نائل وفائز اولمقدر .

علم توحید علوم دینیه‌نك اصل و اساسیدر . افضلیدر . چونكه بو علم شریف وقدسی حق تعالی حضرتلرینك ورسل كرام علیهم الصلاة والسلام افندیلرمزك ذاتلرینه تعلق ایلر .

علومك فضل وشرفی معلومك فضل وشرفیله متناسب اولدیغی جهتله ذات واجب الوجود حضرتلرندن ورسل كرام حضراتنك ذاتلرندن باحث اولان بو علمك اشرف علوم اولدیغنه شبهه یوقدر .

علم توحید ابو البشر حضرت آدمدن خاتم الانبیا علیه افضل التحایا افندمز حضرتلرینه وارنجه‌یه قدر كافهٔ رسل كرام علیهم الصلات والسلام

افندیلرمزك اظهار وتعلیمنه مأمور اولدقلری بر علم جلیل اولدیغی ذاتاً معلومدر فقط علم توحیدده اقامهٔ ادله وبراهین ایله مخالفلرك اقوالنی رد ایلمكدن وبو علمه متعلق كتاب تألیف وتدوین ایتمكدن طولایی الشیخ ابو منصور ماتریدی و الشیخ ابو الحسن الاشعری حضراتی علم توحیدك واضعی ومؤسسی اولمق اوزره كسب اشتهار ایتمشلردر . ذكور واناثدن هر بر مكلف ایچون ادلهٔ اجمالیه طریقیله اولسون علم توحیدی بیلمك اوكرنمك فرائضدندر فقط ادلهٔ تفصیلیه ایله بلنمه‌سی اوكرنلمسی فرض كفایه‌دندر یعنی امتك بعضیسی طرفندن علم توحید ایله اشتغال وقیام دیكرلرندن فرضیتی اسقاط ایدر .

عقاید دینیه‌ده شك وترددده محل قالمیه‌جق درجه‌ده اعتقاد جازم ایله بشقه‌سنی تقلید ایدنلرك ایمانی صحیحدر امور اعتقادیه‌ده بو نظریه‌نك بر نظریهٔ صحیحه اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده مقلد اولان ذات ادله‌یه نظر ایتمك تدقیق دلایلده بولنمق اقتدارینه مالك ایسه تدقیق ادله‌یی ترك ایتمسندن ناشی كنهكار اولور بو اقتداره مالك دكلسه ادله‌یی تدقیق ایتمكدن صرف نظر ایتمسیله آثم اولمز .

بو علم جلیله علم توحید دنیلمسی مباحثنك اك مشهورلری توحید جناب باری‌یه متعلق اولمسندندر دینك اساسی‌ده اشته بو علم جلیلدر .

ایکنجی بحث

حقیقت ایمان . حقیقت اسلام

حقیقت ایمان . — مکافاتی جنته داخل اولمق آتشدن قورتلمقدن عبارت اولان ایمان حق تعالی حضرتلری طرفندن عباده تکلیف ایدیلوب اکمل انبیا علیه افضل التحایا افندمزک تبلیغنه مأمور اولدیغی خصوصاتی بیان و تبلیغ بیوردقلرینه علم ضروری حاصل اولدقدن صکره آنلری تصدیقدر یعنی فخر رسالت افندمزک واجب تعالی حضرتلری طرفندن مأموریت رسالتی ایجابنجه تبلیغ ایتمش اولدقلرینه یقین حاصل اولان کافهٔ امور و خصوصی بیانده صادق اولدیغنه اعتقاد جازم ایله معتقد اولمق و یقین کامل حاصل ایتمکدر بو اعتقاد جازم و بو یقین کامل اذعان قلبی به ده مقترن بولنمقدر . مثلا حق تعالی حضرتلرینه ، ملائکهٔ کرامنه ، کتابلرینه ، رسوللرینه ، آخرته ، قضا و قدرینه ، نمازک زکاتک صیامک و استطاعتی اولانلره حجک فرضیتنه ، و معصوم اولان بر نفسک ظلماً قتلی ، و زنا فعلی و امثالی حرام اولان افعالک حرام اولدیغنه ایمان ایتمکدر .

حقیقت اسلام

اسلام رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز طرفندن وقوعبولدیغنه علم ضروری و یقینی حاصل اولان تبلیغاته باطناً و ظاهراً خضوع و انقیادده بولنمقدر .

سبب نجات اولان ایمان و اسلام بر بریندن انفکاک ایده‌مزلر . هر مؤمن مسلمدر هر مسلم مؤمندر . چونکه رسول اکرم افندمز حضرتلرینی او صورتله تصدیق ایدنلر ایچون تبلیغات جلیلهٔ نبوتپناهیلرینه خضوع و انقیاد و بالعکس بو صورتله خضوع و انقیاد ایدنلر ایچون تبلیغات جلیلهٔ رسالتپناهی‌یی ده تصدیق ایتملری لابددر .

شو تصدیقدن بو خضوع و انقیاددن صکره « اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمداً رسول الله » دن عبارت اولان کلمهٔ شهادتی سویلمک دخی مؤمن حقنده احکام دنیویه‌نک اجراسیچون لازم الاعتبار شرط ایماندندر احکام دنیویه آنکله مناکحه ایتمک آردنده و یا وفاتنده اوزرنده نماز قیلمق مقابر مسلمینده دفن اولنمق کبی خصوصاتدر .

دلسزلک کبی بر عذر سببیله کلمهٔ شهادتی سویلیه‌مز و یاخود قلباً ایمانی متعاقب وفات ایتمک کبی بر حالدن طولایی اداسی شرط اولان کلمهٔ شهادتی بیان ایتمسی ممکن اوله‌مز و یا هر نه سببدن اولورسه اولسون کلمهٔ شهادتی سویلیه‌مزسه بو مؤمن موحد قلبنده‌کی ایمان سببیله نزد باریده مؤمندر و آخرتده فوز نجاته مظهردر . قلباً ایمان ایتدکدن صکره کلمهٔ شهادتی لساناً ادا و بیانده عناد ایدن ذات العیاذ بالله کافردر یالکز تصدیق قلبیسنه اعتبار یوقدر چونکه بو عناد و امتناعی شرع شریف ایمانه منافی عد ایتمش و صاحبنی کفر ایله محکوم ایلمشدر .

اوچنجی بحث

شرعشریفك العیاذبالله ایمانه منافی وابطال ایمانه
سبب عد ایتدیکی خصوصات

تبلیغات جلیلهٔ رسالتپناهی‌یی قلباً مصدق واحکامنه منقاد اولمقله برابر ایمانه منافی اولمق اوزره شرعشریفك نهی وتحذیر ایتدیکی اموری مرتکب اولانلری ینه شرعشریف کفرایله محکوم ایده‌یور .

مؤمن ومصدق اولانلرك کفرینه شرعشریفك سبب عد ایتدیکی امور وخصوصات شونلردر :

١ — بالاختیار صنمه سجده ایتمك .

٢ — دینك تعظیم ایتدیکی شیئه اهانت ایتمك مثلا قرآن عظیم الشانه . رسول اکرمك حدیث شریفنه . شریعت مطهره‌یه . رسل کرام حضراتنه . اسماء عظیمهٔ الهیه‌یه . صفات جلیلهٔ ربانیه‌یه . ذات ذوالجلالك او امر ونواهیسنه صوم . صلاة . حج کبی فرائض دینیه‌یه اهانت شرعشریفك تعظیم ایتدیکی امور وخصوصه اهانتدر .

٣ — ایکنجی فقره‌ده محرر اولانلردن برینی سوکمك .

٤ — کلمهٔ کفری تلفظ ایتمك.

٥ — بونلر وامثالی امور وخصوصه جرأت منافیٔ ایمان اولدیغندن مرتکبی کفرایله ذلتله محکوم علیهدر .

آیات قرآنیه واحادیث متواترهٔ نبویه کبی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم

افندمز حضرتلرندن وارد اولدیغی یقیناً ثابت اولان نصوص شرعیه‌دن برشیئٔ تکذیب ایدن شخصك‌ده کفرینه حکم اولنور .

علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرندن روایت اولنان حدیثك متواتر اولمسی یالان ارتکاب ایتمك ایچون اتفاق ایتملری مأمول اولمیان کلیتلو بر جماعتك نقل وروایت ایتدکلری حدیث دیمکدر .

٦ — شرعشریفده حرام اولدیغی قطعیاً ثابت اولان خصوصاتك حلال طانمسیدر مثلا قتل نفس معصوم ، فعل زنا ، وامثالی کبی خصوصاتی حلال بیلك حلال طانیمق مرتکبنی کفر ایله محکوم ایلر. چونکه بو امور وخصوصی ارتکاب ایدنلر وجود ایمانه دلیل اولان تصدیق وانقیاد اسلامی‌یی اخلال ایتمش وآنلری ابطال ایده‌جك احوال وحرکاتده بولنمش اوله‌جغندن شرعاً کفرینه حکم ایدیلور.

معاذالله تعالی بو صورتله ارتکاب کفر ایدن هر بر شخصك تجدید ایمان واسلامه مبادرت و ارتکاب ایتدیکی فعل وحرکتدن توبه ایتمسی لازمدر تجدید ایمان واسلام ایتمز وتوبه ایلمزایسه دنیاده مستحق قتل اوله‌جغی کبی آخرتده‌ده آتشده مخلد قالمغه کسب استحقاق ایلر « نعوذبالله وبه نعتصم » .

دردنجی بحث

احکام عقله دائر در

احکام عقل اوچدر . وجوب . استحاله ویا محال . وجوازدر .

رساله‌مزك ایلرولرنده بیان اوله‌جغی وجهله — الله تعالی — صفتلرینه ایمان ایتمك ذات واجب الوجود حقنده واجب ومستحیل وجائز اولان شیلری بیلمك ورسل عظام وملائکهٔ کرام کبی سائر ایمان ایدلمسی واجب اولان خصوصاته ایمان ایلکدر بناءً علیه احکام عقلك منحصر اولدیغی وجوب ، واستحاله ، وجواز معنالرینك تبیین و توضیحی لازمدر .

زیرا احکام عقل وجوب واستحاله وجوازه اوقدر منحصردرکه عقلك بو اوچ شیدن بشقه هیچ برحکمی اوله‌مز .

وجوب — وجوب عقلی انتفاء قبول ایتمیان یوقلغی ممکن اولمیان شیدر .

قبول انتفاء ایتمیان ویوقلغی ممکن اولمیان شیئه «واجب عقلی» دنیلور.

واجب عقلینك مثالی

برنجی مثال . برعدد ایکی عددك نصفیدر .

ایکنجی مثال . خلاق عالمك وجودیدر .

برعدد ایکی عددك نصفی وخلاق عالمك وجوب وجودی واجب عقلیدر .

بو ایکی وجوب عدم وانتفا یعنی یوقلق قبول ایتمزلر شو قدرکه برنجیسی دلیله محتاج اولمیه‌جق صورتده بدیهیدر ایکنجیسی دلیله محتاج اولان واجب عقلیٔ نظریدر.

استحاله — عقلاً استحاله ثبوت قبول ایتمامکدر . ثبوتی قبول ایتمیان یعنی وجودی ممکن اولمیان شیئه مستحیل عقلی دنیلور مستحیله محال دخی اطلاق اولنور .

— استحاله‌نك ومحالك مثالی —

برنجی مثال . اوچ عدد اون عددك نصفیدر .

ایکنجی مثال . خلاق عالمك شریکی بولنمسیدر .

اوچ عدد اون عددك نصفی وخلاق عالمك شریکی بولنمسی مستحیل عقلیدر محالدر بو ایکی استحاله‌دن برنجیسی مستحیل عقلیٔ بدیهیدر دلیله غیر محتاجدر ایکنجیسی مستحیل عقلیٔ نظریدر دلیله محتاج ومفتقردر .

جواز . ثبوتی ده انتفایی ده قبولدر برشیکه هم ثبوتی یعنی وارلغی وهمده انتفایی یعنی یوقلغی قبول ایده‌بیلور اشته اوشیئه جائز عقلی دینلور .

— جوازك مثالی —

برنجی مثال . زید عزیمت ایتدی یولجی اولدی .

ایکنجی مثال . قدرت سبحانیه ایله طاش آلتونه منقلب اولدی .

برنجی مثال . دلیله محتاج اولمیه‌جق درجه‌ده جائز عقلیٔ بدیهیدر .

جائزعقلیٔ بدیهی‌یه عادی دخی اطلاق اولنور یعنی عادته کوره وقوعبولور. وقوعی عقلاً استغرابی غیر مستلزمدر .

ایکنجی مثال . جائز عقلیٔ غیر بدیهیدر . ثبوت جوازی دلیله محتاج ومفتقردر . بوکا جواز غیر عادی دخی دنیلور . یعنی عادته کوره وقوعی نادردر و یاخود هیچده واقع اولمیه‌جقدر . اوکبی احوالك وقوعی تقدیرنده وهلةً عقل ایچون استغرابی داعیدر . نادراً واقع اولان و یاخود هیچ واقع اولمیان احوالك وقوعنده وقعه‌نك دلایلی براهینی تدقیق و تحقیق اولندیغی تقدیرده جائز الوقوع اولدیغی ومستحیل الوجود اولمدیغی تبین وتحقق ایدر. عصانك یلانه انقلابی . دکزك انفلاقی یعنی آیریلوب مجراسنده یول آچلمسی . آتشك جسد انسانی یاقمامسی . غیر متکلم حیوانك تکلم ایتمسی . وبونلرك امثالی اولان امور واحوال اشته بونوع جواز عقلی جمله‌سنه داخلدر . چونکه بو احوالك وقوعی هرنه قدر غیر عادی ایسه‌ده دلیل ایله تدقیق اولندیغی زمان جائزالوقوع اولدیغی کوریلور . موجد عوالم اولان حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك قدرت عظیمهٔ ربانیه‌سنك تصرفی داخلنده بولندیغی تبین وتحقق ایلر . عادتدن قطع نظر ایتدیکمز حالده بوکبی اشیا واحوال انسانك خلقندن اغرب اولمدیغی‌ده اکلاشیلور . انسان اولاً طوپراق ایکن اندن نباته ، نباتدن غذایه ، غذادن قانه ، قاندن نطفه‌یه ، نطفه‌دن علقه‌یه ، علقه‌دن مضغه‌یه ، مضغه‌دن سمیع و بصیر اولان حیوانه منقلب اولدقدن صکره بر عالم محقق بر حکیم مدقق اولور . عادت

اولمسه بو خلقت بو انقلاب عقلاً اغرب غرائبدن کورینوردی .

کذلك عادت اولمسه یغمورك نزولیله طوپراقدن عبارت اولان ارضده انواع نباتات واشجارك وهردرلو چیچك واثمارك رنکلری ، دادلری ، قوقولری ، خاصه‌لری کبی احوالك تنوعی عقله نظراً اغرب غرائب کورینوردی .

ینه عادت اولمسه برپارچه دمیرك اوفق برطاشه تماسندن چیقاجق برشرارهٔ صغیره‌نك الك اوفق برقغلجمك بیوك بر شهری اهالیسیله بتون سکنه‌سیله کافهٔ اموال واشیاسیله بالجمله محتویات ومشتملاتیله محو ونابود ایتمه‌سی بریغین کول حالنه کتورمسی عقلاً اعجب عجایبدن عد اولنوردی .

کذلك بعض اجزانك امتزاجندن تفاعلندن حاصل اولان برقوهٔ غیر مرئیه‌نك یعنی قوهٔ الکتریقیه‌نك اجسام عظیمه‌یی تحریك ایتمسی واثقال جسیمه‌یی چکمسی وافکار بشری بو واسع کرهٔ ارضك الك اوزاق بر اوجندن اوته‌کی اوجنه بوقدر ککیش و واسع دکزلرك برطرفندن اوته طرفه آن واحدده نقل ایلمسی و دها بونك کبی کائناتده . موجود اولان خارق العاده شیلرك موجود بولنمسی کبی احوال معتاد اولمسه وتکرر وقوعی کورنمسه عقلاً تصدیقی الك زیاده استبعاد اولنان احوالدن بولنوردی .

اشته بونلرك وکائناتده موجود بولنان بونك کبی سائر شیلرك وقوعنده‌کی غرابتی عقولدن ازاله ایدن اوغرابتی بزه کوسترمین شی تکرر وقوعندن عادت اولمسندن بشقه برشی دکلدر . تکرر وقوعنده‌کی عادت حصولنه عقلی اقناع ایده‌یور حقیقتده کوردیکمز

بومقوله احوال و اشیا ایله غیر عادی اوله‌رق وقوعی بیان اولنان بوقاروده‌کی مواد واحوال اراسنده بر فرق یوقدر. عقلاً مستغرب کورمدیکمز بو اشیا واحوال ایله استغراب ایتدیکمز اوته‌کی احوال واشیا اراسنده‌کی فرق . برنجیسنده تکرر وقوعی مناسبتیله حصول عادتك وجودی . وایکنجیسنده عادتك فقدانیدر .

دلیل عقلی‌یه باقیلور تدقیق ایدیلورسه اکلاشیلور کوریلورکه معتاد وغیر معتاد صورتنده تجلی ایدن بوایکی نوع احوالك هرایکیسی جائز الوقوعدر . هرایکیسی بوکائناتی خلق وایجاد وکائناته افکار بشری حیرته دوچار ایده‌جك نیجه اسراری تودیع ایدن موجد عالم ومکون کائنات سبحانه و تعالی حضرتلرینك قدرت ربانیه‌سی داخلنده‌در .

جائزات غیر عادیه دیدیکمز بو احوال واشیا مباحث آتیه‌ده شرح وتفصیل اوله‌جغی وجهله انبیای عظام علیهم الصلاة والسلام افندیلرمز ایچون معجزه اولاق اوزره آنلرك وساطتیله حاصل وواقع اولورکه اشبو حصول و وقوع جناب حق طرفندن مأمور اولدقلری نبوت ورسالته دائر اولان افاده وادعالرینی اثبات وتصدیقه مدار بولنور .

— باب اول —

حق تعالی‌یه ایمان اولنمسی ونصوص شرعیهٔ وارده ایله اهل سنتك صفات جلیلهٔ الٓهیه حقنده‌کی اعتقادی بوبابده بیان اولنور .

اشبو باب‌اول اون التی فصله منقسمدر .

— برنجی فصل —

جناب حقه نه صورتله ایمان اولنمسی لازم کله‌جکنه دائر تعریفات

حق تعالی‌یه ایمان ایتمنك معناسی حق تعالی ایچون واجب اولان صفتلری واوصفتلرك حق باریده مستحیل اولان ضدلرینی وکذلك حقنده جائز اولان خصوصاتی عبدك اعتقاد جازم ایله اعتقاد ایتمسی دیمکدر .

شان الوهیته لایق اولان کافهٔ صفات جلیله‌نك حق سبحانه وتعالی‌یه واجب وحقنده کافهٔ نقایصك مستحیل اولدیغنی وممکن اولان هر بر شیئك فعلی‌ده ترکی‌ده حقنده جائز بولندیغنی اجمالاً بالکله برابر بوکا اعتقاد جازم ایله معتقد اولمسیدر .

معتقدات مبحوثهٔ اجمالیه‌یه اعتقاد جازم ایله اعتقاد اولنمسی لازم اولمقله برابر الوهیتك وشان عظمت ربوبیتك مداری بولنان صفات کمالیهٔ سبحانیه‌دن اون اوچ صفت جلیله‌نك تفصیلاً بیلنمسی دخی عبد ایچون واجبدر.

اشبو اون اوچ عدد صفت کمالیه‌نك تفصیلاً بیلنمه‌سی لازم اولدیغی کبی بونلرك اضدادی اولان صفاتك حق سبحانه وتعالی حضرتلری ایچون مستحیل اولدیغنی بیلمکده واجبدر .

اون اوچ عدد صفت کمالیه ایله ضدلری بونلردر

١ . وجوددر . وجودك ضدی عدمدر .

٢ . قدمدر . قدمك ضدی حدوثدر .

٣ . بقادر . بقانك ضدی فنادر .

٤ . حوادثه مخالفتدر . ضدی حوادثه مماثلتدر . کائناتده حادث اوله‌جق اشیادر وهر نوع مخلوقاتدن برشیئه بکزتمك دیمکدر .

٥ . حق سبحانه وتعالی‌نك کندی نفسیله قیامیدر . بونك ضدی بشقه‌سیله قیامیدر .

٦ . وحدانیتدر . بونك ضدی واحد اولمامقدر [١] .

٧ . ارادتدر . بونك ضدی کراهیتدر [٢] .

٨ . قدرتدر . بونك ضدی عجزدر .

٩ . علمدر . بونك ضدی جهلدر .

١٠ . سمعدر . بونك ضدی صمدر [٣] .

---

[١] بردن زیاده اولمقدر

[٢] استه‌مه‌یه‌رك ایش یاپمقدر

[٣] صاغرلق

١١ . بصردر . بونك ضدی عمادر [١] .

١٢ . کلامدر . بونك ضدی دلسزلکدر .

١٣ . حیاتدر . بونك ضدی موتدر .

جناب حقه ایمان و یوقاروده ایضاح اولنان اون اوچ عدد صفات کمالیه‌یه کمالیله اعتقاد ایتمك یقینی مفید اولان براهینه استناد ایله اوله‌بیلور .

فصل آتیده عون و عنایت ربانیه ایله اشبو اون اوچ عدد صفت جلیلهٔ کمالك وجوبنی وضدلرینك استحاله‌سنی یقیناً مفید اوله‌جق دلایل و براهین مقتضیه تشریح اولنه‌جقدر .

ایکنجی فصل

برنجی فصلده بیان اولنان اون اوچ عدد صفت جلیلهٔ کمالك حق تعالی‌یه واجب وحقنده ضدلری مستحیل اولدیغنه دائر یقینی مفید اولان دلایل و براهین .

برنجی صنف . « وجود » در

حق تعالی حضرتلرینه وجود واجبدر و حقنده وجودك ضدی بولنان « عدم » مستحیلدر .

بو دعوانك دلیلی

کافهٔ محتویات ومشتملاتنی ایله برابر مشاهده ایتمکده اولدیغمز

---

[١] کورلق

بو عالم بو كائنات حادثدر حادث اولان هر شيئك بر محدثى اولمقده لابددر شوحالده بو عوالم بو كائنات ايچون محدثك وجودى لابددر.

بوعوالمك بوكائناتك حدوثنه دليل

شبهه يوقدركه بو كائنات اعراض حادثه‌يه ملازمدر . حركت ، سكون ، صور حيوانيه ، صور نباتيه ، صور معدنيه ، نك و سائر بونلره مماثل صورتلرك اعراض حادثه‌سنه ملازمتدن غير عاريدر كائناتك ماده‌سى و جوهرى اعراض حادثه ديديكمز اشبو صور مختلفه ومتنوعه‌نك البته بريسندن خالى دكلدر حادثه ملازم اولان هر شى دخى البته حادثدر كائناتك ملازم اولديغى اعراضك حادث اولديغنه دليل دخى اعراض مبحوثه‌نك هر بوينك زائل ويرينه ديكرينك خلف اولمسيدر قديم اولان شى ايسه زائل اولمز چونكه قديم اولان شى يا بالذات قديمدر وياخود بشقه‌سيچون قديمدر .

بشقه‌سيچون قديمك معناسى آنك وجودينى قديم اولان بشقه برشيئك استلزام ايتمش بولنمسيدر . قديم اولان ذات قائم اولدقجه وياخود آنى استلزام ايدن شى قائم بولندقجه اوذاتك زوالى عقلاً غير جائزدر .

كائناتده موجود اولان اعراضك حادث اولديغى شوصورتله ثابت اولدقدن صكره بوكائناتك مادهٔ اصليه‌سى وجوهرى ياموجود وقديمدر واعراضدن خاليدركه بوحال باطلدر سببى‌ده اعراضك او ماده‌يه وجوهره ملازمتيدر زيرا اوماده وجوهر اعراضك عمومندن خالى اوله‌مز حركت وسكوندن وكافهٔ صوردن عارى اولمسى غير متصوردر

وياخود كائناتك ماده‌سى وجوهرى موجود وقديم اولميوب حادثدر . ومبحوثٌ عنه اولان اعراض دخى انكله حادث اولمشدر . اوحالده ثابت اولديكه بو عوالم وكائنات حادثدر اعراض دخى حادثدر .

بناءً عليه بوعوالم وكائناتك كافهٔ مشتملات ومحتوياتيله حادث اولديغى ثابتدر مطلوبده بودر .

حادث اولان هرشى ايچون برمحدثك وجودى لابد اولديغنى سويلمشيدك . بوبابده دخى دليلمزى توضيح ايده‌لم .

محدث اولمقسزين برحادثك وجودى فرض اولنسه ترجيح بلا مرجح اقتضا ايدر . ترجيح بلا مرجح قضيه‌سى ايسه مستحيلات بديهيه‌دندر.

ترجيح بلا مرجحك مستحيلات بديهيه‌دن اولديغى غير خفى بر قضيه ايسه‌ده بوقضيه‌يى آچيق كورميانلرك نظرنده توضيح ايچون بر مثال لازمدر .

مثال .

بر ترازينك ايكى كوزى آغرلقده وزنده بلا فرق متساوى اولديغى وياخود ترازينك ايكى جهتندن برى برسببدن طولايى اشاغى‌يه ميل ايتمش وارضه يتشمش بولنديغى برحالده متساوى اولان كوزلردن برى ديكرينه نسبتله آغرلشور وياخود اشاغى‌يه متمايل اولان وارضه تماس ايدن بركوزك نهايت درجه‌ده يوقارى‌يه چيقوب يوقاروده قلان اوته‌كى كوز بالعكس نهايت مرتبه‌ده اشاغى دوشر وترازينك كوزلرنده حاصل اولان شوتبدل وتغير برقوت حيوانيه‌دن ويامصادمهٔ هوائيه‌دن وياخود بشقه برجسمك كوزلردن برينه دوشمسندن ويا چيقمسندن

منبعث اولمسه یعنی ترازینك هرایکی کوزنده حال مساواتی ویا تمایل وارتفاعی تغییروتبدیله صالح اوله‌بیله‌جك هیچ برشی بولنمسه بالوجوه سببسز وموجبسز اولان بویله بر تغیرك حصولی شبهه‌سز مستحیلدر احمق اولنلردن بشقه هیچ برذی عقل بونی تصدیق ایده‌میه‌جکندن بو ترجیح بلا مرجحه قائل اولان بولنورسه حمقادن معدود اولدیغنده شبهه یوقدر .

ایکی کفهٔ میزان حقنده ایراد اولان شو مثال ایله حسیات وعقلیاته متعلق تصور اولنه بیله‌جك کافهٔ حقایق اراسنده هیچ بر فرق تصور اولنه‌میه‌جغندن استر حسی استر عقلی اولسون بالجمله حقایقده دخی ترجیح بلا مرجح قضیه‌سنك مستحیل اولدیغی بدیهیدر. بوحقیقت ایسه پك زیاده باهر وظاهردر .

بونکه ثابت اولورکه محدث اولمقسزین برحادثك وجودی مستحیلدر هربرحادثك ظلمت عدمدن نور وجوده چیقمسی برمحدثك وجودینه محتاجدر .

بناءً علیه حادث اولان بوعالمك برمحدثه احتیاج وافتقاری لابد اولمقله برابر برمحدثك موجود اولمسی‌ده لابد اولدیغی حقنده‌کی ادعا اتمام واثبات اولندی چونکه معدومك برشیئی ایجاده صالح اولمدیغی ظاهردر .

بوعوالم وکائناتی ایجاد ایدن برمحدثك وجودی واجب وعدم وجودی مستحیل ومحال اولدیغی مسرودات واقعه ومتقدمه‌نك کافه‌سیله ثابتدر بوبحثدن مطلوب اولانده بودر .

بتون عقلا بوموجدی « اله عالم » تسمیه ایتدیلر شریعتلر دخی

آنی « اسم جلال » ایله تسمیه صورتنده وارد اولدیلر اسم جلال دخی « الله » تبارك وتعالی‌در .

ایکنجی صفت « قدم » در

جناب حقه « قدم » واجبدر وذات ذوالجلاله قدمك ضدی اولان « حدوث » مستحیلدر .

— بوکا دلیل —

ذات واجب الوجود حادث اولسیدی برمحدثه محتاج اولوردی . آنك محدثی‌ده « حادث اولدیغی فرضیه‌سیله » دیکر برمحدثه محتاج اوله‌رق حادثلرك محدثلره احتیاجی بوصورتله دوام ایده‌جکدی . شو حال ایسه یا « دوری » ویاخود تسلسلی استلزام ایلر . دوره ویاخود تسلسله منجر اوله‌جق هرشی محالدر . بنابرین ذات واجب‌الوجودك حدوثی محالدر . ذات واجب الوجودك حدوثی مستحیل اولنجه « قدیم » اولمسی واجبدر مطلوبده بودر .

— دورك تعریفی —

دور — ایکی‌شیدن هربرینك وجودی دیکرینك وجودینه توقف ایدن برحالدر . ایکی شیدن هربری وجودینه سبب اولان دیکر شیئك وجودندن اول موجود بولنمسی لازم کلور . بوحالده برشی ذاتنك وجودندن اول موجود اولمسی اقتضا ایدرکه ظاهر البطلاندر .

« عالمك وجودی الهك وجودینه توقف ایدر آلهکده وجودی عالمك وجودینه متوقفدر »

کبی برسوز سویلنسه بو سوزدن چیقاجق نتیجه عالمك وجودینه
سبب اولان الهك وجودندن اول اوعالمك موجود اولمسندن عبارتدر
بوندنده الهك وجودندن اول عالمك موجود اولمه‌سی نتیجه‌سی
چیقارکه بوحال شبهه‌سز ظاهر البطلاندر .

— تسلسلك تعریفی —

تسلسل — امورك ازل جهتنده نهایتسز اوله‌رق ترتب وتعاقبیدر.
تسلسلك استحاله‌سنه عقلك حکم ایتمسی کالی مستلزم اولمسندندر .
کالی مستلزم اولان شی ایسه محالدر .

تسلسلك استحاله‌سنه دائر علما دلایل عدیده بیان ایتمشلردر .
بوراده او دلیللردن قولای آکلاشیله‌جق برینی ایراد ایده‌لم .

ایکی شی اراسنده محصور اولان هر برشیئك تناهیلکی لابد
اولدیغنه عقلك صورت قطعیه‌ده حکم ایده‌جکی شبهه‌سزدر .

طرفین حاصرین اراسنده محصور قالان برشیئك نامتناهیلکیله
محصوریتنك اجتماعی البته محالدر .

برشکل مثلثك ایکی ضلعی مقامنده بولنان ایکی خطك برنقطه‌دن
غیر متناهی برصورتله امتداد ایتدیکنی فرض ایده‌لم . بوایکی خطك
اجزاسی امور مرتبه ومتعاقبه حکمنده اولدیغندن تسلسله قائل اولمق
جائز اولسه بوخطلرك ازل جهتنجه غیر متناهی اولدیغنکده جائز
اولمسی لازم کلور . بوندن بشقه برنقطهٔ معینه ومعلومه‌دن باشلایه‌رق
برشکل مثلث تشکیل ایده‌جك صورتده امتداد ایدن بوایکی خط
اراسنده خطوط سائره تمدیدینی فرض ایده‌لم . اولکی ایکی خطك

طولی تزاید وتباعد ایتدکجه ارالرنده‌کی خطوط مفروضهٔ متوسطه
مسافه‌سی دخی بالطبع تزاید ایده‌جکی شبهه‌سز اولملقه برابر هرحالده
اشبو خطوط متوسطه‌نك برر اوجی اولکی ایکی خطه منتهی اولدیغی
جهتله متناهیدر ، چونکه محصوردر .

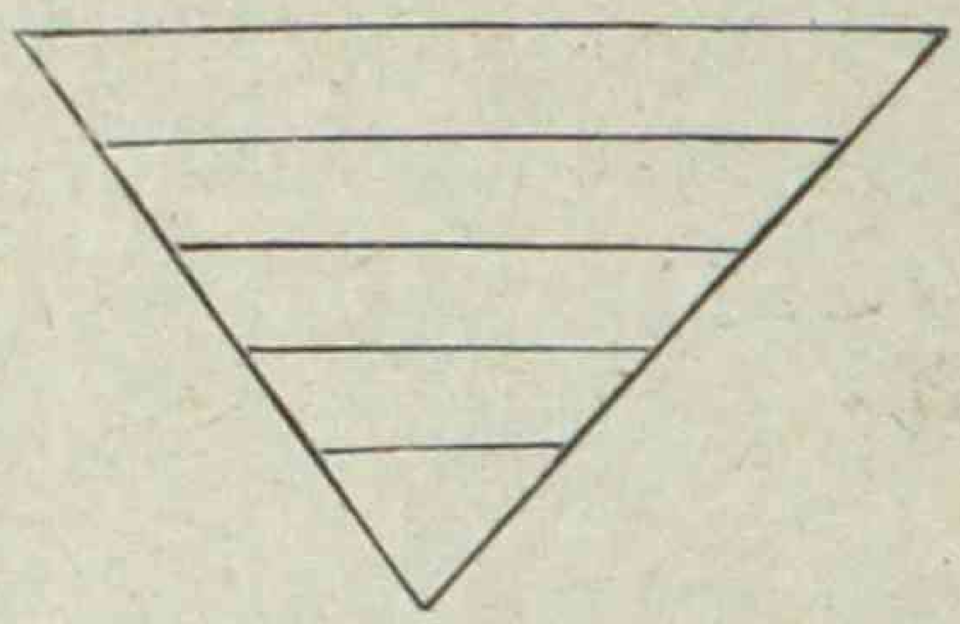

شکلنی بورایه درج ایتدیکمز مثلثك ایکی ضلعی اولان ایکی خطك
غیر متناهیلکی تعیین مسافات ایدن ارالرنده‌کی خطوط متوسطه‌نك‌ده
غیر متناهیلکنی مستلزم اوله‌جغی ادعا اولنسه طوغری اوله‌ماز .
چونکه ذکر اولنان ایکی خطك اصلی هرنقدر غیرمتناهی فرض ایدلسه
بیله خطوط مبحوثهٔ متوسطه ذکر اولنان ایکی خط اصلی اراسنده
محصور اولدقلرندن ایکی خط اصلی‌یه منتهی اولملرندن ناشی متناهی اولدقلری
محققدر . ذکر اولنان ایکی خط اصلینك نامتناهیلکندن آنلره منتهی
اولان سائر خطوط متوسطه‌نك‌ده نامتناهیلکنه قائل اولمق اویه‌مز .
زیرا بوخطلر بوچیزکیلر نقدر اوزاسه ینه ایکی خط اصلی‌یه واصل
اولور ایکی خط اراسنده محصور اولملری جهتله نهایت بولورلر .
بناءً علیه بوقاروده ایضاح اولندیغی وجهله محصور اولان برشیئك
متناهی اولمسی لابددر برشیئك هم ایکی حاصر آره‌سنده اولمسنك

وهمده نامتناهی بولنمسنك اجتماعی محالدر . بوكا مؤدی اولان
هرشی محالدر .

كرك « دورك » وكرك « تسلسلك » محال اولدیغی اثبات اولندقدن
صكره موجد عوالم وكائنات اولان ذات واجب الوجودك دخی بشقه
برشیدن حادث اولمسی غیر جائز اولور . زیرا بونك جوازی جهتنه
كتمك الهك وجودی عالمك وجودینه متوقف اولدیغنی سویلمكدر كه
بوسوز محال اولان « دور » ك عینیدر . الهك وجودی دیگر برشیئك
وجودینه واوشیئك وجودی دخی دیگر برشیئك وجودینه وشو صورتله
الی غیرالنهایه برشیئك دیگر برشی وجودینه متوقف اولدیغنی سویلمك ده
تسلسلدر . یوقاروده توضیح اولندیغی وجهله دور وتسلسلك ایكیسی ده
محالدر هرشی كه دور وتسلسلدن برینی مؤدی اوله بیلور اوشیئك
محال اولدیغی شبهه سزدر . بو حالده « اله » حادثدر وجودی بشقه سنه
متوقفدر دعواسی دخی بالطبع محالدر .

الهك حدوثی بر وجه محرر مستحیل اولنجه قدیم اولمسی
واجب اولور چونكه حدوث ایله قدم ارا سنده برحد متوسط یوقدر
برشی یا حادث ویاخود قدیم اولور بونده برحال متوسط تصور
اولنه مز بنابرین سبحانه و تعالی حضرتلرینك قدمی واستحالهٔ
حدوثی واجبدر مطلوبده بودر .

ذات واجب الوجودك قدمی واستحالهٔ حدوثی بو صورتله
ثابت اولدقدن صكره دیرزكه حق سبحانه وتعالی نك قدمی ذاتی
ایچوندر غیری ایچون دكلدر یعنی بشقه برشی بشقه برامرانك
قدمنی مستلزم اولمامشدر چونكه بشقه برشی ایچون قدیم اولدیغی

ادعا ایدلسه سوز اوغیره انتقال ایدر اوغیر دخی كندی ذاتی
ایچون می ویاخود اوده غیر ایچون می قدیم اولدیغی دعواسی چیقار
بوده الی غیرالنهایه تسلسلی مستلزم اوله جغندن غیر جائزدر بناءً علیه
قدیم اولدیغی ثابت اولان واجب تعالی نك ذاتی ایچون قدیم اولدیغی
سویلمكدن بشقه برطریق اولمدیغی متحققدر قدمی ذاتندن كندوسندن
بشقه هیچ برشیئه مستند دكلدر .

اوچنجی صفت « بقا » در

ذات واجب الوجود ده « بقا » واجبدر بقانك ضدی اولان
فنا وزوال « اله » حقنده مستحیلدر .

بوكا دلیل

« قدم » صفتنه متعلق یوقاروكی ایضاحاتده اثبات اولندیغی
وجهله ذات واجب الوجود ده قدم ذاتی واجبدر و حق الوهیتده
حدوث مستحیلدر محالدر . مادامكه جل وعلا حضرتلری قدیمدر
قدمی ده ذاتی ایچوندر بشقه سی ایچون دكلدر و ذاتی قائمدر .
قیامی ده وجودنی مستلزمدر فنا وزوال قبول ایتمسی غیر جائزدر
بونكله ثابتدر كه واجب تعالی حضرتلری ایچون « بقا » واجبدر وبقانك
ضدی اولان فنا وزوال مستحیلدر مطلوبده بودر .

دردنجی صفت « حوادثه مخالفتدر »

جناب حق ایچون حوادثه مخالفت واجبدر حوادثه مخالفتك

ضدی اولان حوادثه مماثلت حقنده مستحیلدر محالدر . حوادثه مماثلت واجب تعالی حضرتلرینك موجودات حادثه‌یه مشابه اولمسیدر بالجمله موجودات حادثه‌نك کرك کندی نفسنده‌کی طبیعتندن متولد اولان وکرك لوازمندن اولوب کندیسندن انفکاك ایده‌میان ویاخود کندی نفسنك طبیعتی ایجابنجه قبول ایتمسی ممکن بولنان خواصك جمله‌سنه ویا بعضیسنه موافقت ومطابقت حوادثه مماثلت دیمکدر جوهریت ، جسمیت ، عرضیت ، تحیز ، ترکب ، تجزؤ ، غیردن تولد ، غیری تولید ، اتصال ، انفصال ، حیوانیت ، نباتیت ، معدنیت ، حیزدن دیکر حیزه انتقال ، کولمك ، تعجب ایتمك وامثالی انفعالات نفسانیه ، بیان اولنان خواصك جمله‌سندندر .

حق سبحانه وتعالی حضرتلری بوکبی حوادثه مخالفدر وبونلره وامثالنه مماثلت ذات واجب الوجود ایچون مستحیلدر محالدر ذات واجب الوجود موجودات حادثه‌یه وآنلرك بیان اولنان خواصنك عمومنه ویاخود یالکز بر خاصه‌یه مشابه اولسه اوموجودات حادثه‌کبی حادث وحادثات ایچون جائز اولان حدوث وفنا کبی شیلر «الله» ایچونده جائز اولمسی لازم کلوردی چونکه بر شی دیکر برشیئك خواصندن بر خاصه‌یه مشابه اولدیغی تقدیرده شبهه‌سز آنك کبی اولور زیرا بربرینه مشابه اولان ایکی شیئك بری ایچون جائز اولان احوال دیکری ایچونده جائز اولمق طبیعیدر .

حالبوکه خلاق عوالم ایچون ، قدم ، وبقانك وجوبی وحقنده حدوث وفنانك استحاله‌سی یوقاروده سبق ایدن قدم و بقا صفتلری

تعریفنده دلایل قاطعه ایله اثبات اولندیغی جهتله موجودات حادثه‌یه مشابهتی دخی غیرجائزدر بناءً علیه موجودات حادثه‌یه مخالفتی وحقنده مماثله‌نك استحاله‌سی‌ده ثابتدر مطلوبده بودر »

— بشنجی صفت . جناب حقك کندی نفسیله قیامیدر —

ذات واجب الوجودك کندی نفسیله قیامی واجبدر . وبونك ضدی اولان غیر ایله قیامی حق الوهیتنده مستحیلدر محالدر جناب حقك غیر ایله قیامی اقامت ایده‌جك بر مکانه ویاخود حلول ایده‌جك بر محله ویا کندوسنی تخصیص ایده‌جك بر متخصصه ویا کندوسنی ایجاد ایده‌جك بر موجده احتیاجی دیمکدر بونلر بروجه محرر ذات واجب الوجود حقنده مستحیلدر محالدر .

بوکا دلیل

ذات واجب الوجودك حوادثه مخالفتی صفتنك تعریفی فقره‌سنده جوهر و جسم اولمدیغی دلیل قطعی ایله اثبات اولندیغی و جوهر وجسم اولمیان ذاتك اقامت ایده‌جکی مکانه احتیاجی اولمیه‌جغی جهتله ذات واجب الوجودك مکانه احتیاجی اولمیه‌جغی وکندی نفسیله قیامی وجوبی بدیهیدر . چونکه مکانه احتیاج جواهر و اجسامك خواصندندر .

کذلك حوادثه مخالفت صفتنك تعریفنده ذات واجب الوجودك عرض اولمدیغی‌ده اثبات اولنمشدر . بناءً علیه اعراضدن اولان الوان واطعمه مثللو حلول وقیام ایده‌جك بر محله غیر محتاجدر .

كذلك ثابت اولمشدركه ذات واجب الوجود قديمدر . قديم اولان ذات كندوسنى تخصيص ايده‌جك برمتخصصه وايجاد ايليه‌جك برموجده دخى غير محتاجدر .

بونلرله ثابت اولوركه ذات واجب‌الوجودك كندى نفسيله قيامى واجبدر وغيرايله قيامى مستحيلدر محالدر .

مطلوبده بودر .

— آلتنجى صفت . وحدانيتدر —

ذات واجب الوجودده وحدانيت واجبدر . يعنى ذاتنده‌صفاتنده افعالنده واحد اولمسى واجبدر . بارى تعالى‌يه بونك ضدى يعنى ذاتنده صفاتنده افعالنده واحد اولمامسى وياذاتنده وصفاتنده مركب اولمسى وياخود ذاتنده ويا صفاتنده امثالى وياخود افعالندن برفعلى خلق وايجاد خصوصنده شريكى بولنمسى كبى احوال وحدانيتك ضدى اولديغندن وحدانيته ضد اولان بواحوال « الله » ايچون مستحيلدر محالدر .

— ذات واجب الوجودك نه ذاتنده نه صفاتنده —
— مركب اولمديغنه دليل —

جناب حق ذاتنده وياصفاتنده مركب اولسيدى حوادثه مخالفتى تعريفاتنده بيان وايضاح اولنديغى وجهله موجودات حادثه‌نك خواصندن برخاصه‌يه وياخود موجودات حادثه‌نك مقتضيات ذاتيه‌سندن

بولنان مركباتدن برتركيبه مشابه واوحالده اوموجودات حادثه كبى حادث اولمسى لازم كلوردى حالبوكه قدمنك وجوبى وحدوثنك استحاله‌سى حقنده دليل قاطع اقامه اولنديغى جهتله بارى تعالى حضرتلرينك نه ذاتنده نه صفاتنده مركب اولمديغى محققدر .

— ذات واجب‌الوجودك نه ذاتنده —
— نه‌صفاتنده مماثلى بولنمديغنه دليل —

جناب حقك ذاتنده مماثلى بولنسيدى ذات واجب‌الوجود ايچون واجب اولان شيلر او مماثل ايچونده واجب وجناب حقه مستحيل اولان شيلر آنك حقنده‌ده مستحيل اولمق ايجاب ايدردى .

صفات واجبهٔ قديمه‌سنده وعلى‌الخصوص رساله‌مزك ايلروسنده جناب حقك قدرت تامه‌سنك وجودنى اثبات مسئله‌سنده بيان اولنه‌جق قدرت تامه‌ده مماثلى بولنسيدى ذاتنده وياصفات واجبهٔ قديمه‌سنده مماثل اولان اوذات دخى « اله » اولمق اقتضا ايلردى . حالبوكه ذات واجب الوجود ايله بشقه بر « اله » موجود بولنسه كلام قديمده « لوكان فيهما الهة الاالله لفسدتا » آيت كريمه‌سنده دخى اشارت بيورلديغى وجهله بوعوالم بوكائنات وجوده كلمزدى يعنى ارض وسمانك خلقنده اللهدن بشقه الهلرك ضمى ومشاركتى اولسه ذات واجب الوجود دخى اوالهلرله برابر بولنسه بيله ينه بوعوالم بوكائنات فاسد اولور و وجوده كلامش بولنوردى .

بودليل برآزشرحه محتاج اولديغندن بروجه زير تشريح اولنور.

بوعالمك الهی متعدد اولسه کائناتده ایکی « اله » بولنمق لازم کلوردی .

« بو استدلاله کوره الهلرك ایکی ویا دها زیاده اولمسنده برفرق وتفاوت یوقدر . »

عوالم وکائناتده ایکی اله بولنسیدی بو عالمدن بو کائناتدن هیچ برشیئك موجود اولمامسی اقتضا ایدردی بوکائناتده هیچ برشیئك موجود اولمامسی قضیه‌سی ایسه باطلدر . چونکه بو عوالم بوکائنات موجوددر وموجودیتی مشاهده ایله ثابتدر .

مشاهده‌یه مبنی اولان بوثبوته قارشو عوالم وکائنات موجوده‌نك عدم وجودینی مؤدی اولان تعدد « اله » ك باطل اولدیغی تحقق ایدر . بووجهله تعدد اله باطل اولنجه « وحدانیت » بالطبع ثابت اولور . مطلوبده بودر .

ایکی ویاخود دها زیاده « الهك » وجودی تقدیرنده شو عوالم وکائناتك وموجود اولان اشیادن برشیئك موجود اولمیه‌جغنه دائر اولان دعوامزك ثبوتی‌ده بروجه آتی توضیح اولنور .

کائناتده فرضا ایکی « اله » بولنسه بوالهلر شوعوالمك وکائناتك ایجادنده یااتفاق ویاخود اختلاف ایده‌جکلرنده شبهه یوقدر .

ایکی الهك اتفاقیله بوعالمك بوکائناتك ایجادی جائز اوله‌مز . چونکه یاهر برینك ایجادیله بوعالم ایچون مستقل برر وجود حاصل اولورکه عالمك ایکی وجودی اولمق لازم کلور حالبوکه عالمك یالکز بروجودی واردر ویاخود هرایکی الهك ایجادیله عالم ایچون یالکز

بروجود حاصل اولور . اوحالده بوعالم واحد بو ایکی الهك هربری طرفندن منفرداً ایجاد ایدلمیوب مشترکاً ایجاد اولنمش بولنور .

بویله ایکی اله طرفندن مشترکاً ایجاد اولنان ویالکز بروجوددن عبارت اولان عالمك خلق وایجادی یالکز بر الهه مستقلاً نسبت واسنادی لازم کلور . شوصورتله بو ایکی الهدن هربری موجود اولان عالمك موجدی عد اولنسه بیله موجدلکك یالکز برجزؤی کندولرینه عائد اوله‌بیلور . عالمك موجد تام ومستقلی اوله‌مزلر حالبوکه « الهالعالم » اولان ذات واجب الوجود عالمك موجد مستقلیدر زیرا « اله عالم » ایچون کمال قدرتك وجودی لازمدر غیر مستقل اولان اله ایسه عاجزدر معینه محتاجدر اله اولمغه صالح اوله‌مز .

عالمی خلق وایجاد ایدن « اله » حقیقتده ایکی الهك ترکبندن حاصل اولان اله واحد اولدیغی دعوا اولنسه بوادعانك بطلانی دخی بدیهیدر. زیرا اللهك حوادثه مخالفتی یعنی حوادثك کندیسنه مخصوص اولان خواصنه مخالفتی وجوبی یوقاروده دلیل قطعی ایله اثبات اولندی . ترکیب وترکب دخی حادثاتك خواص ذاتیه ونفسیه‌سندن بری اولدیغندن ایکی الهك بربرندن ترکبی و ایکی الهدن مرکب اولان اله واحدك وجودی‌ده محالدر .

بوعالمی بوکائناتی ایکی الهدن بری خلق وایجاد ایتدکدن صکره دیکری‌ده آنی خلق وایجاد ایتمش اولمسی‌ده غیر جائزدر . چونکه ایجاد اولنمش برشیئی تکرار ایجاد ایتمك حاصلی تحصیلدر . حاصلی تحصیل ایسه ظاهر وباهر اولدیغی وجهله محالدر .

ایکی الهدن بری موجود اولان بو عالمك بو کائناتك بعضیسنی

ودیکری ده قسم آخرینی خلق وایجاد ایتدکلری ادعا اولنسه اودعوا دخی باطلدر غیر جائزدر اوحالده الهلرك ایکیسنك ده ثبوت عجزی لازم کلور چونکه الهلردن برینك قدرتی عالمك بعضیسنك خلق وایجادینه تعلق ایدنجه دیکر الهك آنی خلق وایجاد ایچون قدرتنك طریق تعلقنی سد ایتمش اولور بو ایسه عجزدر وهرشیئی خلق وایجادك محتاج اولدیغی قدرت تامه یه منافیدر جائز اولان هرشیئه الهك قدرت تامه ایله قادر اولمسی وجوب تحتنده بولندیغی ایلروده بیان واثبات اولنه جقدر . ایکی آلهدن بری عالمك بعضیسنی خلق وایجاده تعلق ایدن قدرتی دیکرینك خلق وایجاد ایتمکه قدرتی تعلق ایتمسنك طریقنی سد ایده جکی جهتله تبین ایده جك عجزك حصولی بر اله ایچون متصف اولمسی لازم کلان تمامیٔ قدرته منافی بولنمسیله عالمك بعضیسنك بر اله ودیکر بعضیسنك بشقه بر اله طرفندن ایجادی ده بوصورتله محالدر .

عالمك خلق وایجادنده بو ایکی « اله » اختلاف ایتدکلری یعنی بونلردن بری شو عالمك ایجادینی ودیکری ده اعدامنی مراد ایلدکلری تقدیرده هر ایکیسنك ارادهلرینك معاً انفاذی غیر جائزدر . چونکه آن واحدده عالمك هم وجودی وهم ده عدمی اجتماع ایده مز اجتماع ایدرسه اجتماع نقیضین اولمسیله اجتماع نقیضین غیر جائزدر محالدر بو ایکی الهدن یالکز برینك ارادهسی نافذ اولمقده غیر جائزدر چونکه برینك ارادهسی نافذ اولمق ودیکرینك ارادهسی نافذ اولهمامق ارادهسی نافذ اولمیانك عجزینی متضمن ومثبتدر . حالبوکه ایکیسی ده « اله » اولدقلرندن وبر برینه مماثل بولندقلرندن برینك ارادهسی نافذ اولمق

ودیکرینك ارادهسی نافذ اولهمامق اویه مز بونلردن برینك ارادهسی نافذ ودیکرینك ارادهسی غیر نافذ اولدیسه یالکز برینك نافذ الاراده اولدیغی ثابت اوله جغندن ارادهسی نافذ اولان الهك الوهیتی ودیکرینك عجزی جهتله عدم الوهیتی اقتضا ایدر بوده وحدانیتك دلیلنی اتمام واکمال ایدر .

تعدد الهك مستحیل ومحال اولدیغنه دائر دیکر بر دلیل دها بیان اولنه بیلور .

موجودات حادثه ایچون بر محدثك وجودی لابد اولدیغنه نظراً بو عالمك وجودی بو کائناتك احداثی ایچونده بر الهك وجودی واجبدر .

« اله عالم » ایله دیکر بر اله دخی بولندیغی فرض اولنسه بو ایکی اله یاهر بری مستقلاً ایجاد عالمه کافی اولهمزلرکه او تقدیرده ایکیسنك ده عدم قدرت جهتیله اله اولمدقلری تحقق ایدر زیرا انجق قدرتی بالاستقلال ایجاد عالمه کافی اولان ذات « اله » اوله بیلور .

ویاخود اولهمز (اله) ویله برقدرتدن محروم اولان ذات بالطبع (اله) اولهمز ویاخود بو ایکی الهدن بری « اله » اولوب دیکری فضلهدر فضله اولان اله ضایع دیمك اولمسیله اکا احتیاج اولمیه جقدر اله ایسه البته بو حالده اولهمیه جقدر .

افعالنك هیچ برنده حق سبحانه وتعالانك شریکی اولمدیغنه دلیل

بو کائناتده کی حوادث یا حیوانات ونباتات ومعدنیاتك حدوثنه

وياخود يلدزلر روزكارلرك حركاتى كبى حركات غير حيوانيه‌يه ويا حيواناتك حرارت واسطه‌سيله نشو ونماسى وانتعاشى كبى حركات غير اختياريه‌سنه متعلقدر بونلرك وبوكا مماثل اشيانك خلق وايجادنده واحداثنده ذات واجب‌الوجوددن بشقه هيچ بر مخلوقك دخلى اولمديغى امور بديهيه‌دندر .

نوع حيواندن انسانك صورت موجوده‌سى وشكل وهيئت جسمانيه‌سى نه پدر ومادرينك اراده‌سى ونه‌ده بشقه هيچ بر مخلوقك آرزوسى دائره‌سنده اولمديغى عاقل اولان هر شخص ايچون امور مجزومه‌دندر بو حقيقتى انكار ايده‌بيله‌جك هيچ بر عاقل تصور اولنه‌مز .

بو حقيقتى بر وجه محرر ايضاح ايله تحقق ايدركه جناب حق حضرتلرينك ذكر اولنان كافهٔ مخلوقاتى وعوالم وكائناتى خلق وايجادده « تفردى » حقنده‌كى دليل ذات واجب‌الوجودك نه ذاتنده ونه صفاتنده مماثلى اولمديغنه دائر اولان دلايل متقدمه‌نك نظيريدر .

چونكه بتون مخلوقاتك وكافهٔ عوالم وكائناتك هر بر جزؤنك هر بر فردينك خلق وايجادنده ايكى موجد بولنديغى فرض اولنسه شو ايكى موجد او جزؤك او فردك ايجادى مسئله‌سنده يا اتفاق وياخود اختلاف ايده‌جكلردر .

ايكى الهك ويا متعدد الهلرك كائناتى خلق وايجادده‌كى اتفاق واختلافلرينك عدم جوازى حقنده يوقاروده بسط وتوضيح اولنان دليل بر جزؤك ويا بر فردك خلقى مسئله‌سنده دخى بر دليل تام تشكيل

ايدر . تشكل ايدن بو دليل ايله ثابت اولوركه الله‌تعالى حضرتلرندن بشقه هيچ بر خالق يوقدر .

عالمك كائناتك وبو عالم وكائناتك بالجمله اجزاسنك افرادينك خلق وايجادنده منفرددر متفرددر .

كائناتده‌كى موجودات حادثه‌دن زيدك قيامى عمروك يورومسى وبونلره مماثل عبادك حركات اختياريه‌سى عد اولنه‌جق حوادثه كلنجه بونلرك دخى خالقى موجدى ينه اللهدر ذات واجب‌الوجود حضرتلرى بو حركاتك دخى خالق متفرديدر موجد منفرديدر .

بوكا دليل

انسان . كندى افعال اختياريه‌سنك فاعلى موجدى اولسه او افعالك تفصيلاتنى‌ده بلمسى لازم كلور حالبوكه كندى افعالنك تفصيلاتنى بلمسى باطلدر فعلنك تفصيلاتنى بلمسى باطل اولنجه او فعلك موجدى‌ده كندوسى اولديغى بالطبع باطل اولور . او حالده افعال عبدك موجدى خالق تعالى وتقدس حضرتلرندن بشقه بر كمسه اولمديغى تحقق ايدر او خالق كه بقيهٔ كائناتك بو عوالمك موجديدر خالقيدر وخلق وايجاد عوالم وكائناتده شريكى بولنمق محالدر مستحيلدر .

عبدك كندى فعلى تفصيلاتنى بلمديكنى وبناءً عليه كندى فعلنك فاعلى موجدى اولمديغنى سويلدك كندى فعلنك تفصيلاتنه عبدك مطلع اولمامسنه دليل دخى حال نومده اويقوده بولنان شخصك حركات غير اختياريه‌سيدر .

نائم اولان كمسه‌دن بلا اختيار صادر اولان افعالك تفصيلاتنه مقاديرينه كيفياتنه شعورى اولمديغى محققدر بو تحقق اثبات ايدركه كندى افعالنك تفصيلاتنه عبدك علمى يوقدر .

كذلك بر كاتب پرمقلرينى تحريك ايله كاغد اوزرنده حروف وكلماتى تصوير ايدر او حروف وكلماتى پرماقلريله تصوير ايتديكى يازى يازديغى اثناده پرماقلرك اجزاسنى اعضاسنى يعنى پرماقلرك متركب اولدقلرى كمكلرى غضاريفى [١] اعصابى . عضلاتى . رباطاتى . بالطبع مفصلاً بلمز دوشنمز آنلره شعورى تعلق ايتمز وحتى تصوير ايتديكى حروف وكلماتك صورت ونقشنى مستلزم اولان يازى‌يى وجوده كتورن كندى حركات واوضاعنك تفصيلاتنى‌ده بلمز شعور ايتمز .

اشته بونك ايچون افعال عبادك خالقى جناب واجب الوجود اولديغنده شبهه ايديله‌مز .

سرد ايديلان اشبو دلايل عقليه‌دن بشقه ذات واجب الوجود افعال عبادك خالقى اولديغنه دائر اولان نصوص شرعيه دخى متواتردر .

واجب تعالى حضرتلرى فرقان عظيم الشانده « والله خلقكم وماتعملون » بيورديلر وينه قرآن مجيدده « هل من خالق غيرالله » ديديلر .

اهل ايمانك بتون مسلمانلرك دين مبين محمديده ثابت اولان اشبو نصوص شرعيه‌يه اعتماد ايتملرينه وواجب تعالى‌نك افعال عبادك‌ده خالقى اولديغنه دائر بو نصوص شرعيه‌يى عقيده‌لرنده دليل قطعى

[١] كرتلك تعبير اولنان يومشاق كمكدر

اتخاذ ايتملرينه مساغ واردر . بونكله برابر افعال اختياريه‌سنده مناط ثواب وعقاب اولمق اوزره عبدك بر كسبى واردركه اوفعلك اوعبده نسبتى بو كسب ايله صحيح اولور « فلان آدم شو ايشى ايشلدى » ديديكمز زمان عبدك بو « كسبنه » اشارت ايتمش اولورز .

امام اعظم ابو حنيفه رضى الله عنه حضرتلرى فقه اكبرده بو ماده‌يه دائر شو صورتله ادارۀ كلام بيورمشلردر .

حضرت امامك بيانلرى

« حركت وسكوندن عبارت اولان عبادك كافۀ افعالى محقق كندى كسبلريدر خالقى‌ده جناب حق حضرتلريدر » ائمۀ كرام حنفيه‌دن امام اعظم رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك شو سوزلرينى تفسير ايدنلر بروجه آتى ايضاحاتده بولنمشلردر .

« فعلك اصلى جناب حقك قدرتيله حاصلدر « طاعت » ويا « معصيت » له اتصافى عبدك قدرتيله‌در »

ديكر بر توجيه وبيان :

عبد كندى اراده‌سنى بر فعله توجيه ايلر وقدرتنى اوفعله تعليق ايدر بو توجيه وتعليق عبدك اوفعله اتصافى ايچون سبب اولور بو سببيت ذاتاً هرشيئك وجوده كلسى ايچون واجب تعالى حضرتلرينك خلق ايتديكى اسباب كبى بر سبب حكمنده قالور اشته بوحال عبدك كسبى دنيلان احوالدندر عبدك فعله توجيه واراده وتعليق قدرت ايتمسى كسبدر جناب حق حضرتلريده اوفعلى كندى قدرتيله خلق وايجاد

ایدرکه خلق وایجاد دخی اشته بودر عبدك خلق افعالنده بیان اولنان
بوقاروده‌کی مذهب افراط وتفریط اراسنده اولان مذهب متوسطدر
عبدك جمیع افعالنده هیچ بر مدخلی اولمدیغنه قائل اوله‌میه‌جغمز کبی
عبدك افعال اختیاریه‌سنده الله تعالی حضرتلرینك دخلی اولمدیغنی‌ده
سویلیه‌میز بز دیرزکه عبادك خالق افعالی واجب تعالی حضرتلریدر
کندولری اوافعالی اکتساب ایدرلر وکسب ایتدکاری فعللرینه کوره
ثواب وعقابه مظهر اولورلر . [۱]

یدنجی صفت « ارادة » در

ارادة صفتی ذات واجب الوجود ایچون واجبدر بوصفت جلیله
واجب تعالی حضرتلریله قائمدر وقدیمدر قائم وقدیم اولان بوصفتله
ذات واجب الوجود کندی حقنده جائز اولان شیلری تخصیص
بیورر اشبو ارادة صفتنك ضدی اولان « کراهت » یعنی مجبوریت
ذات واجب الوجود حقنده مستحیلدر محالدر .

بوکا دلیل

بوعالم کندی ذاتیله حادث اولمیوب جناب حق طرفندن احداث
اولندیغی ثابتدر .

عالمك جناب حق طرفندن احداث اولنمسی یا ذات واجب -
الوجود دن اراده واختیار اولمقسزین « علیت » و « ضرورت »
طریقیله حادث اولمشدر ویاخود اللهك اراده واختیاریله وجوده

[۱] توکل وجزو اختیار نامیله تألیف ایتدیکم مستقل برائرده اختیار عبده
دائر ایضاحات زائده وتفصیلات مقنعهٔ مفیده درج ایتمشم .

کلمشدر یعنی واجب تعالی عالمك وجودینی اراده واختیار و وقت
ایجادینی‌ده تعیین ایدرك اولصورتله ایجاد ایتمشدر اراده
واختیار اولمقسزین علیت وضرورت طریقیله بوعالمك جناب
واجب الوجود طرفندن حدوثی غیر جائزدر چونکه ذات واجب -
الوجود قدیمدر بوعالم بوکائنات علیت وضرورت طریقیله حادث
اولسیدی عالمك کائناتك دخی قدیم اولمسی لازم کلوردی برده بوعالم
علیت وضرورت طریقیله حادث اولوب قدیم اولسه واجب تعالی ایچون
معلول اولمسنی مستلزم اولور معلول ایسه علتنه تابع اوله‌جغندن
معلولك علتندن تأخر ایتمامسنی مستلزمدر حالبوکه « عالمك » حادث
بولندیغی ویوغیکن وار اولدیغی ثابت اولدیغنه نظراً جناب حق
حضرتلرندن حدوثی « علیت » و « ضرورت » طریقیله اولمدیغی
متحققدر بناءً علیه بوعالم بوکائنات واجب تعالی حضرتلرینك اراده
واختیاریله حادث اولمش وتخصیص بیوردیغی وقت وزمانده ایجاد
اولنمشدر .

بودلایل ایله ذات واجب الوجود حضرتلری عالمك الهی اولدیغی
ومرید ومختار بولندیغی ثابت اولدیغندن کندوسیچون صفت « ارادة »
واجبدر وآنك ضدی بولنان کراهیت مستحیلدر محالدر .
مطلوبده بودر .

سکزنجی صفت « قدرت » در

قدرت صفتی ذات واجب الوجود ایچون واجبدر بوصفت
جلیله دخی واجب تعالی حضرتلرینك ذاتیله قائمدر وقدیمدر بوصفت

ایله حوادثی ایجاد واعدام ایدر بو صفتك ضدی بولنان عجز الله حقنده مستحیلدر محالدر.

بوکا دلیل

عالم حیوان کبی عالم نبات کبی عالم معادن کبی هر بری یوز بیکلرله انواع و اصنافی احتوا و عظمت و غرابتی عقول بشریه‌یی حیرتدن حیرته القا ایدن بو عالمی بو کائناتی محتویات عظیمه وغریبه‌سیله خلق و ایجاد بیورمش اولان خالق تعالی حضرتلرینك خلق وایجادنده‌کی عجایب وغرائبك تقدیر وتعیین ماهیاتنده عقول بشر بحر حیرت وتعجبده مستغرق اولدیغی حالده بوعوالم وکائناتی بوقدر عظمتیله بو قدر عجایبیله بونجه غرابتیله خلق و ایجاد ایدن ذات واجب الوجودك عاجز و مسلوب القدرت اولدیغنی هیچ بر عقل سلیم تصدیق ایده‌بیلورمی. «حاشا»

بونکله ثابتدرکه شوعظمتیله غرابتیله برابر بوعالمی خلق وایجاد ایدن و عدمدن ساحهٔ وجوده کتورن واجب تعالی حضرتلرینك بوقدرت بالغه‌سندن طولایی قدرت صفتی کندوسیچون واجبدر وآنك ضدی اولان عجز دخی حق ربوبیتنده مستحیلدر محالدر. مطلوبده بودر.

طقوزنجی صفت «علم» در

ذات واجب الوجود حضرتلرینه صفت «علم» واجبدر بوصفت جلیله دخی واجب تعالی حضرتلرینك ذاتیله قائمدر وقدیمدر. واجبات

جائزات مستحیلاتدن عبارت اولان کافهٔ اشیا بو صفت جلیله ایله واجب تعالی حضرتلرینه منکشف اولور. هر شیئك کرك وجوبنی وکرك استحاله‌سنی ویا جوازینی اولدیغی کبی حق سبحانه و تعالی حضرتلری بیلور بو صفت جلیله‌نك ضدی اولان جهل یعنی بلمامك الله حقنده مستحیلدر محالدر.

بوکا دلیل

محتوی اولدیغی بونجه عجایب وغرایبله و حیرت بخش عقول وافهام اولان کافهٔ محتویات ومشتملاتیله برابر شو عالمی حق سبحانه وتعالی حضرتلری نهایت اتقان وغایت احکام ایله ایجاد ایتمیشدر یوقدن یراتمشدر بو عوالم وکائناتك صورت دقیقه‌ده. صنعنده. ایجادنده. یرادیلمشنده اتقان واحکامنده. فهم وعقول بشر جداً متحیردر باری تعالی حضرتلرینك بروجه محرر بر صورت عجیبه وغریبه‌ده عوالمی کائناتی خلق وایجاد ایتدیکی وبوموجوداتك حقیقةً عقول وافهام بشر ایچون جالب حیرت بولندیغی انسانك کندوسنه اقرب اولان اشیایه دقت ایتمسیله توضح ایدر انسانك کندوسنه اك زیاده یقین اولان شی دخی کندی ذاتیدر کندی نفسیدر انسان کندی ذاتنك مشتمل اولدیغی تدبیر باهری. اتقانی. نظر دقتله تدقیق ایدرسه کائناتك نصل حیرت بخش عقول بر صورتله یرادلمش اولدیغی معلوم اولور.

انسانك کندی ذاتنه دقت ایتمسی حیرتی. نظر غرابتنی. جالب

اولورسه عالم سماواتك . عالم كواكب و نجومك . عجايب وغرائب انتظاماتنى حيوانات ، نباتات ، معدنيات عالمنى . وبونلرك محتوى اولدقلرى انواعنى . و بو انواعك يكديكرينه موافقاتنى ، اختلافاتنى . و سائر بوكا مماثل اعجب العجايب اولان اشيايى . نظر دقيق ايله تأمل ايتديكى تقديرده حاصل اوله‌جق حيرت درحال تعين ايده‌بيلور .

بو عالمى بو كائناتى بو اتقان ايله بو احكام ايله وبو قدر دقيق برصنعتله وعجيب وغريب بر وضعيتله خلق وايجاد ايدن ذاتك غير عالم بولنمسى جاهل اولمسى ايسه مستحيلدر محالدر .

بو دليل ايله ثابت اولدى كه اله عالم اولان ذات واجب الوجود ايچون علمك وجودى واجبدر و حقنده علمك ضدى اولان جهل مستحيلدر محالدر . مطلوبده بودر .

صفات جليلهٔ سبحانيه‌دن اولان قدرت وعلمك ثبوتنه دائر يوقاروده بيان اولنان دلايلك دها بسيط بر صورتله دها زياده توضيحى ده ممكن اولديغندن اوجهت‌ده بروجه آتى ايضاح ايديلور .

ازمنه واوقاتى بزه بيلديرمكده اولان عادى ساعتلردن برينى نظر دقته الالم تعين وتبيين اوقات ايچون ياپيلان بوساعتك كمال اتقان واحكام ايله ياپلمش اولديغنى وبرچوق آلات هندسيه‌يى حاوى بولنديغنى كوره‌يورز برچوق آلات وادوات هندسيه‌يى محتوى اولان ساعتده‌كى انتظام اولصورتله اتقان واحكام ايله وجوده كتورلمش و يرلو يرنده يرلشديرلمشدر كه ساعتك اعمالندن مقصود اولان ضبط اوقاته كفايتى ثابتدر اول مرتبه‌ده مضبوط ومعين بر صورتله ضبط اوقاته كفايت ايتديكنى بيلورزكه ازمانك ساعتلرينى دقيقه‌لرينى حتى ثانيه‌لرينى بيله مكمل برصورتله

تعين وتبيين ايده‌يور بوساعتى كورنجه آلات وادواتى اكلانجه قطعا شك وشبهه‌يه محل وميدان قالميه‌جق مرتبه‌ده برصانعى اولديغنه بالضرور حكم ايلرز .

هرحالده صورت منتظمه‌ده ضبط اوقات مقصديله ياپلمش اولديغنده شبهه ايدلميان بوساعتك بر صانعى اولمقله برابر اوصانعك بروجه محرر منتظم ومضبوط برحالده وبر صورت متقنه ومحكمه‌ده ساعتى ايجاده قدرتى كافى وبوكا مخصوص اولان علمى حائز اولديغنى‌ده شبهه‌سز تصديق واعترافه كنديمزى مجبور بيلورز عادى جيب ساعتلرندن بر ساعتى نظر دقته الانلر اوساعتك صانعى حقنده بويله بر فكرده بولنه‌جقلرى دركار اولوب هيچ بركمسه موضوع بحث اولان شو ساعت كندى كندينه حاصل اولديغنه وبنفسه تكون ايلديكنه وياخود بر تصادف اثريله وجوده كلوب صانعى اولمديغنه ويا ياپلمسنده اولان مقصد وغرضى ادراكدن صانعى عاجز اولديغنه ويا ساعتى ياپان ادمك ايكى الى ايكى اياغى مقطوع وعملياته غير مقتدر بولنديغنه ويا صانعك بو استاد صنعتك فن هندسه‌يه وساعته متعلق صنعته قطعا معلوماتى اولميوب بوفن و صنعتده كلياً عاجز ويا فكرسز وهرعلمدن بى بهره ايدوكنه قناعتله برابر ينه بوساعتى اوقدر مضبوط ومنتظم برحالده واتقان واحكامه موافق صورتده ياپمش اولديغنى تصديق ايده‌بيله‌جك برصاحب شعور بولنمسى محالدر البته بولنه‌مز . شايد بوفكرده برآدم بولنورسه ارض وسمايى بربرندن تفريقه غير مقتدر حمقادن اولديغنه شبهه ايديله‌مز .

كذلك كوريلان نجوم وكواكبك احوال عجيبه‌سى ، حيوانات ،

نباتات ، معدنياتك ، خواصى نظر دقته آلنديغى وعوالم وكائناته فكر عميق ايله دقت اولنه‌رق عجايب وغرائب نجوميه وحيوانيه ونباتيه ومعدنيه‌نك هر برينه متعلق علوم نامتناهيه كتابلرى اوغير متناهى كتابلرك نا متناهى صحيفه‌لرى وجوده كلمكله برابر هنوز شامل اولديغى عظمت وماهياتى احاطه‌دن نوع بشرك پك عاجز وقاصر قالمسنه دقت وامعان اولنديغى حالده شبهه‌سز بو عوالمك بوكائناتك بر صانعى اولديغنه جزماً يقين حاصل اولور .

ماهيات وحقايقنه وجزؤيات وكلياتنه تماميله كسب اطلاع اولنمسنه علوم وفنونه متعلق كتب كثيرهٔ موجوده‌نك هنوز تكفل ايده‌مديكى وفكر بشرك هنوز كنهنه وارمقدن پك اوزاق بولنديغى بوقدر غريب وعجيب بركائناتى بونجه اتقان واحكام ايله بوقدر دقيق برصنعتله بوقدر انواع واصناف مختلفه ايله وكائناتك مشتملاتندن اولان بونجه اشخاصى اشيايى يكديكرندن تميز ايده‌جك خواص مخصوصه ومميزه ايله خلق وايجاد البته والبته بر صانعك صنعتنه ايجادينه متوقف اولديغنه قناعت واعتماد تام حاصل ايدر وبوبابده اطمئنانه نائل اولورز .

بوكائناتى بوعوالمى شو صورتله ايجاد ايدن ذات واجب‌الوجود شبهه‌سز اتم قدرتله قادردر اكمل علم ايله عالمدر حقنده اسناد عجز وجهل مستحيلدر محالدر .

عوالم وكائناتك خلق. ايجادى كبى برصنع عظيم وعجيبك تصادفاً وياخود اتفاقاً حصولنى سويليانلر وياخود بونك خلق وايجادينى عاجز جاهل ادراك ومعرفتدن خالى ديكر برشيئه اسناد ايليانلر احمق حمقادن اجهل جهلادن معدود اولدقلرى شبهه‌سزدر بو جاهلر

بواحمقلر شو فكرلرينى نقدر خرافات ساقطه وتمويهات باطله ايله ستر واخفا ايتسه‌لر ينه حقيقت ديديكمزدن عبارتدر اوفكرده بولنانلرك جهل وحماقتى وارستهٔ تعريف واشارتدر فطرةً عقل سليم اصحابى اولانلر بلا شك وشبهه اوكبى دعاوىٔ باطله‌يى تصديقدن ابا ايدرلر . بناءً عليه مصنوع اولان بوعوالم وكائناتك صانعى قادر وعليم اولان ذات واجب‌الوجود حضرتلرينه نسبت ايتمكله اعتقادمز مجزومدر « تعالى الله عما يقول الظالمون علواً كبيراً »

اوتنجى صفت « سمع » در

ذات واجب الوجوده سمع صفتى واجبدر بوصفت دخى ذات واجب‌الوجود ايله قائمدر وقديمدر جناب ذوالجلالك سمعى قولاق وقولاغه مخصوص صماخ صوديله دكلدر سمع الهى ايله كافهٔ مسموعات منكشف اولور سمع صفت جليله‌سنك ضدى اولان « صمم » يعنى صاغرلق ذات واجب‌الوجود حقنده مستحيلدر محالدر .

بوكا دليل

صاغرلق معلوم اولديغى وجهله حد ذاتنده نقيصه‌در بو عالمى شوكائناتى بوقدر مكمل بر صورتله يوقدن وار ايدن وباخصوص عوالم وكائناتك بعض انواعنه قولاق احسان ايتمكله برابر قولاغى قولاغه مالك اولانلر ايچون اك بيوك نعمتلر صره‌سنه ادخال ايليان خالق عوالم حقنده صمم كبى برنقيصه مستحيلدر محالدر . بناءً عليه ذات واجب‌الوجود ايچون « سمع » واجبدر . مطلوبده بودر .

اون برنجی صفت « بصر » در

ذات واجب الوجوده بصر واجبدر بصر صفت جلیله‌سی ذات واجب الوجود ایله قائمدر وقدیمدر . صفت جلیلهٔ بصر مخلوقك کوزلری کبی حدقه ومقله دکلدر . مشهود اوله‌بیله‌جك کافهٔ مبصرات کورنمسی ممکن اولان کافهٔ حادثات بصر الهی‌یه منکشف اولور . بصرك ضدی اولان « عمی » یعنی کورلك ذات واجب الوجود حقنده مستحیلدر محالدر .

بوکا دلیل

عمی یعنی کورلك حدذاتنده نقیصه‌در بو عالمی مکملاً خلق وایجاد وبعض انواعی‌ده نعمت بصرله تزیین واسعاد ایدن خالق تعالی حضرتلری حقنده نقصان ایسه مستحیلدر محالدر مادامکه بو نقصدن طولایی باری تعالی حقنده عمی مستحیلدر بو استحاله جهتیله ذات واجب الوجود ایچون بصر واجبدر . مطلوبده بودر .

اون ایکنجی صفت « کلام » در

ذات واجب الوجوده صفت کلام واجبدر صفت جلیلهٔ کلام ذات واجب الوجود ایله قائمدر وقدیمدر واجب تعالی حضرتلرینك کلامی حرف وصوت دکلدر ماضیاً حاصل اولمش استقبالاً حاصل اوله‌جق کافهٔ واجباته بالجمله مستحیلاته عموماً جائزاته دلالت ایدر عبادندن برینه افهام ایتمك مراد بیوردیغی شیئی کلام جلیل سبحانیسیله افهام بیورر . کلامك ضدی اولان « بکم » یعنی دلسزلك جناب حق حقنده مستحیلدر محالدر .

بوکا دلیل

دلسزلك « بکم » حد ذاتنده بر نقیصه‌در . بو عوالم وکائناتی احسن صورتله یراتمش وبعض [*] انواعنی « نطق وکلام » ایله تزیین واکمال ایتمش اولان خالق تعالی حضرتلری حقنده شو نقصان مستحیلدر محالدر . دلسزلك مستحیل ومحال اولنجه ذات واجب الوجود حضرتلری ایچون کلام واجب اولور . مطلوبده بودر .

ذکر اولنان صفات جلیلهٔ سبحانیه‌دن صوك اوچ صفت اولان سمع ، بصر ، کلام صفتلرینك واجب تعالی حضرتلریچون وجوبی وبو اوچ صفتك ضدی بولنان « صاغرلق ، کورلك ، دلسزلك » ك باری تعالی حقنده استحاله‌سنه متعلق دلیلك دها بسیط بر صورتله توضیحی لازم اولمسیله بروجه زیر ایضاح اولنور .

ذات واجب الوجود ایچون وجوبی وضدلرینك استحاله‌سی بو قاروده‌کی ایضاحات ایله ثابت اولان وجود ، قدم ، بقا ، حوادثه مخالفت ، ذاتیله قیام ، وحدانیت ، اراده ، قدرت ، علم ، کبی طقوز عدد صفت جلیلهٔ سبحانیه‌نك الوهیته مدار اولدیغی شبهه‌سز وبو صفتلرله متصف اولان برذاتك وجودی بو عوالم وکائناتی خلق وایجاده کفایت ایده‌جکی وعقل سلیم ایچون اوالهك الوهیته قناعت حاصل اوله‌جغی شکسزدر بونکله برابر خالق العالمین اولان بو الهك شان جلیل سبحانیسی نظر تأمله آلنور وبدایع مصنوعاتی ومصنوعات ومخلوقاتنك کمال مرتبه‌ده‌کی اتقان واحکامی وهر شیئه مرتبهٔ کمالی ووجودی وشانه صالح اولان احوالی اعطا واحسان ایتدیکی

[*] انسان کبی

دوشونیلور ایسه مصنوعاتی مخلوقاتی بودرجه‌ده حائز کمال اولان خالق
تعالی‌یه اسناد نقصانك مستحیل اولدیغی مجزوم اولور . چونکه
بوکائناتده بوعالمده هرهانکی شی نظر دقته آلنور وهانکی شی تصور
ایدیلورسه اوشی کندوسی کبی برشیئی ایجاد ایتمکه مقتدر اولمدیغنی
کوره‌یورز بیله‌یورز . ناقص اولان برشی کندوسنه نسبتله کامل
اولان برشی نصل ایجاد وابداع ایده‌بیلور برناقص کندوسی کبی برشی
ایجاد ایده‌مزسه کندوسندن دها کامل ومکمل برشیء ایجاد ایتمسی‌ده
اولی بالطریق محالدر مستحیلدر .

« اشته انسان » معلومدرکه انسان حیواناتك اعلمیدر صنعتده
بتون حیواناتدن زیاده مقتدراولان انساندر فقط صنعته استاداً انسان
نقدر چالشسه کندی نفسنك حائز اولدیغی کماله تقرب ایده‌بیله‌جك
برشیء ابداع وایجاد ایتمسی ممکن ومتصور دکلدر کندوسی کبی
ویاخود کندوسندن اکمل برشیء ابداع وایجاد ایتمسی ایسه کلیاً
امکانسزدر .

انسان: حیوان ویاخودانسان شویله طورسون برنباتی بیله ابداع
وایجاد ایتمکه غیر مقتدردر حتی کندی وجودندن کندی جسمندن
برقیل، قوپسه دوشسه آنی اولدیغی کبی یرینه اعاده‌یه وقبل‌السقوط
نه‌حالده ایسه اوحاله ارجاعه انسانك اقتداری یوقدر واقعا انسانك
یدیله واسطه‌سیله نبات وحیوان ظهور ایتمکده بولندیغی کوریله‌یور
ایسه‌ده بونلر حقیقتده کندی صنعی کندی اثری اولمیوب خالق تعالی
حضرتلرینك نبات وحیوان خلق وایجادی وتولیدی ضمننده اسباب
عادیه اولمق اوزره وضع ایلدیکی سببلره انسانك مباشر اولمسیله او

مباشرت ثمره‌سی اوله‌رق وجوده کلور یوقسه انسانك کندی خلقی
کندی ایجادی کندی تولیدی دکلدر .

کوره‌یورزکه انسان برنباتك تخمنی یره‌وضع ایدر حرارته معروض
قیلار صو ایله سقی ایلر بوعملیات سببیله‌ده اوتخم تنبت ایدر . حالبوکه
او انسان اونباتك کیفیت تنبتنی . لون . طعم . رایحه . کبی احوالنك
واحوال سائره‌سنك صورت حدوثنی ونصل وجوده کلدیکنی بیلمیور .

کذلك انسان برقوشك یمورطه‌سنی حرارته معروض قیلار اندن
برقوش تولد ایدر فقط اوانسان بوقوشك کرك تکونی کیفیتنی وکرك
قولاغنك کوزینك تصورتله وجوده کلدیکنی وکمیکی واتی نصل
ترکب ایدوب نه‌وجهله او صورته کیردیکنی وسائر اعضاسنك نوجهله
حاصل اولدیغنی درك ایده‌میور بلیور .

بوندن پك ظاهر برصورتله اکلاشیلورکه نبات وحیوانی انسان
یاپمیور ایجاد ایتمیور کیفیت نشأتلری ونشأتلرینك اسبابی حقنده اولان
جهلیله برابر یاپمسنه ایجادینه یالکز سببیت طریقیله واسطه اوله‌یور.

انسانك سببیت طریقیله حصولنه واسطه اولدیغی اونباتك او
حیوانك صنعنده خلق وایجادنده واجب تعالی حضرتلری متفرددر .
ذات واجب الوجود حضرتلری طرفندن خلق وایجاد اولنمشدر .

تفصیلات مبسوطه‌دن مجزوماً یقیناً مستبان اولورکه انسانی حیرته
دوچار وفهم وعقل بشری وله‌دریاسنه القاایده‌جك برصورت مکمله‌ده
شوعالمی شوکائناتی خلق وایجاد کائناتده‌کی مخلوقاتك بعضیسنی‌ده
سمع . بصر . کلام . کبی صفتلرله تزیین واکمال ایدن خالق تعالی
حضرتلری دلیل ایله ثابت اولان صفاتنده مرتبهٔ کمالی وکندوسنه

لایق اولان کافهٔ صفاتی حائزدر عکس تقدیرده یعنی شو بیان اولنان وذات الوهیته لایق اولان کافهٔ صفات الهیه ایله باری تعالی حضرتلری متصف اولمز ایسه صفات کالده کندی مصنوعاتی مخلوقاتی مادوننده قالدیغنه حکم اولنمق لازم کلور بو ایسه عقلك تصدیق ایده بیله جکی احواله مخالفدر بناءً علیه اعتقاد ایدرزکه واجب تعالی حضرتلری سمیعدر. بصیردر. متکلمدر حق شان الوهیته لایق اولان کافهٔ صفات کالیه ایله متصفدر وذات واجب الوجود حقنده بو اوچ صفت جلیله نك ضدی بولنان صاغرلق . کورلك دیلسزلك صفتلری مستحیلدر محالدر . واجب تعالی حضرتلرینه صمم . عمی . بکم . کبی نقیصه لر نصل اسناد اولنه بیلورکه مخلوقاتندن بعضیسنی سمیع بصیر متکلم ایدن ینه کندوسیدر ذات ذوالجلالیدر کذلك کافهٔ مصنوعاتده بالجمله کمالاتی خلق وایجاد ایدن ذات واجب الوجود اولدیغی وصاغرلق کورلك، دیلسزلك دخی نقایصدن بولندیغی حالده بو نقیصه لر نصورتله اوخالق الکمالاته نسبت واسناد اولنه بیلور .

بوقاروده برو توضیح ایدیلان دلایل ایله برابر بز مسلمانلر امور اعتقادیه ده وواجب تعالایه . سمع . بصر . کلام . صفتلرینك ثبوتی مسئله سنده یالکز دلیل سمعی ایله ده اکتفا ایده بیلورز . دلیل سمعی قرآن عظیم الشانده اولان « وهو السمیع البصیر » « وکلم الله موسی تکلیماً » آیات جلیله سیدر .

امور اعتقادیه ده مقرر اولدیغی وجهله اشبو دلیل سمعی ایله اکتفا ایتمك بزی دائرهٔ تقلیدن چیقارمغه کافیدر .

اون اوچنجی صفت « حیات » در

ذات واجب الوجوده حیات واجبدر . بو صفت جلیله ذات واجب الوجود ایله قائمدر قدیمدر .

قدرت . ارادة . علم . صفتلری کبی حیات صفت جلیله سنك وجوبی ده باری تعالی حضرتلریچون عقلاً صحیحدر .

بو صفت جلیله نك ضدی بولنان « موت » سبحانه وتعالی حضرتلری حقنده مستحیلدر محالدر .

بوکا دلیل

ذات واجب الوجود موت ایله متصف اولسه یعنی اولمش بولنسیدی قدرت . ارادة . علم . کبی دلایل قطعیه ایله وجودی اثبات اولنان صفتلرله متصف اولمامسی لازم کلوردی حالبوکه باری تعالی حضر- تلریچون اوصفتلرك وجودینه دائر دلیللر برهانلر اقامه اولندی او صفتلرله اتصافی اثبات ایدلدی . بناءً علیه حقنده موت محالدر . الله تعالی حقنده موت مستحیل اولنجه حیات دخی ثابت وواجب اولور. مطلوبده بودر .

فصل ثالث

— ایکنجی فصلده بیان اولنان صفات جلیلهٔ ربانیه دن بعضیسی اشیایه تعلق ایدر . بعضیسی ده برشیئه تعلق ایتمز اشیایه تعلق ایدنلری هانکیلری اولدیغنه وبوتعلقك معناسنه دائر ایضاحات —

صفات جلیلهٔ سبحانیه دن ذکری مسبوق اولوب ذات واجب

الوجود ایچون وجوبی دلایل قاطعه ایله اثبات ایدیلان اون اوچ صفت عالیه‌دن بعضیلری برشیئه تعلق ایتمزلر اشیایه تعلق ایتمیان صفتلر ایسه یدیدر .

وجود . قدم . بقا . حوادثه مخالفت . ذاتیله قیام . وحدانیت . حیات .

اشبو یدی عدد صفت سبحانیه‌نك اشیایه تعلق ایتمامسنك معناسی بوصفتلرله اشیایی تخصیص ویا ایجاد ویاخود کشف ایتمامسی ودیکر صفات الهیه کبی اشیایه دلالت ایلمامسیدر اشبو یدی صفتدن ماعدا صفات جلیله‌نك بقیه‌سی بولنان التی صفتی اشیایه تعلق ایدر بونلرده شو صفتلردر .

ارادت . قدرت . سمع . بصر . علم . کلام .

— اشبو التی صفت جلیله‌نك اشیایه صورت تعلقلری —

ارادت وقدرت یالکز جائزاته تعلق ایدرلر واجبات ومستحیلاته تعلق ایتمزلر .

بوایکی صفتدن برنجیسی اولان ارادت صفتی تخصیص صورتیله جائزاته تعلق ایدر .

ذات واجب الوجود ازلده ارادت جلیله‌ٔ سبحانیه‌سیله کندوسیچون جائز اولان بعض اشیایی تخصیص بیوردی .

مثلا واجب تعالی حضرتلری ازلده زیدك وجوده کلوب کله‌جکنی ووجوده کلورسه شو زمانده بومکانده ارضك شو جهتنده شو صنعتله وسائر احوال خصوصیه وممتازه‌سیله وجوده کله‌جکنی تخصیص ایلر برموجب ارادهٔ سبحانیه صورت مخصوصه دائره‌سنده زیدك وجوده کلمسی واجبدر .

بواراده‌نك خلافی یعنی زیدك وجوده کلمامسی ویاخود تخصیص اولنان صورت وامتیازك خلافنده اوله‌رق وجوده کلمسی مستحیلدر محالدر . چونکه زیدك ارادهٔ ازلیهٔ سبحانیه‌سنه مخالف اوله‌رق وجوده کلمامسی ویاخود تخصیصك خلافنده اوله‌رق وجوده کلمسی جناب واجب الوجودك اکراه اولنمش مقهور بولنمش اولمسنی وکندی ملکنده استمدیکی برشیئك وجوده کلمش بولنمسنی مستلزم اولورکه مملوك ومخلوق اولانلر بیله اویله برحاله رضا وموافقت کوستره‌مزلر .

خالق کائنات وملك الملوك اولان جناب واجب الوجود ایچون بوحال نصل تجویز اولنه بیلور .

جناب حق بوندن منزه وعاریدر .

ذات واجب الوجودك قدرت صفتی دخی جائز اولان اشیایه تأثیر صورتیله تعلق ایدر .

صفت قدرت ازلده تعلق ایدر اراده‌سنه مطابق اوله‌رق جائز اولان اشیایه یا ایجاد ویا اعدام صورتیله تعلق ایلر اراده‌نك ازلده‌کی تعلقنه تطبیقاً تأثیر قدرتله اوشی یاموجود ویامعدوم اولور .

مثلا . ازلده ارادهٔ جلیلهٔ سبحانیه برزمان معینده برمکان مخصوصده صفات واحوال معینه ومعلومه دائره‌سنده زیدك ایجادینه تعلق ایتمش وزیدك اولصورتله ایجادینه اراده‌نك تعلق ایتدیکی زمان دخی کلمش حلول ایلمش ایسه ذات واجب الوجود زمان ومکان وصفات واحوال معینه ومعلومه‌یه توفیقاً والحاصل اول ارادهٔ ازلیه‌یه تطبیقاً زیدی ایجاد ایلر . کذلك ارادهٔ ازلیهٔ سبحانیه عمروك وجه مخصوص ایله اعدامنه تعلق ایتمش ایسه قدرت الهیه‌دخی تأثیر اعتباریله عمروك

اعدامنـه تعلق ایدوب ذات واجب الوجود حضرتلری آنی قدرت الهیه‌سیله اراده‌سنه تطبیقاً اعدام ایدر .

ذات واجب الوجود ارادهٔ صفت جلیله‌سنه تطبیقاً قدرت صفتیله ایجاد واعدامدن عبارت اولان جائزاتی بلا تخلف اجرا ایدر قدرتك بوتأثیرنده بر تخلف ظهور ایلر ایسه ارادت اللهیه مخالف دیمك اولور ارادهٔ الهیه‌یه مخالفت دخی یوقارده بیان اولندیغی وجهله مستحیلدر محالدر.

ذات واجب الوجودك ارادت وقدرت صفت قدسیه‌لری یالکز جائزاته تعلق ایدوب صورت تعلقی‌ده بر وجه بالا بیان وتوضیح اولندی بوایکی صفت نه ایجاد ونه‌ده اعدام صـورتیله واجباته تعلق ایتمزلر . مثلا واجب اولان ذات الوهیتی وصفات سبحانیه‌سی و برجرمك حیزه ملازمتی کبی واجباته بوایکی صفت جلیله‌نك تعلقی یوقدر .

بوایکی صفت قدسیه واجباته تعلق ایده‌میه‌جکلری کبی مستحیلاته دخی تعـلق ایتمزلر . مثلا : ذات واجب الوجـود ایچون شریکك وجودینه ویاخود زیدك آن واحدده هم موجود وهمده معدوم اولمسی کبی اجتماع نقیضین اولان اشیایه تعلقلری ممکن‌سزدر بوعدم تعلقك سببی‌ده واجب اولان شی محتوماً حاصلدر موجوددر آنك وجوددن خروجی عدمه دخولی امکانسزدر بوامکانسزلغه بناءً ارادت وقدرت صفتلری ایجـاد اعتباریله اکا تعلق ایده‌مز (چونکه حاصلی تحصیلدر بوده محالدر .)

اعدام صورتیله تعلق ایده‌مز (چونکه معدوم وجوددن خارجدر ووجوده کلمسی محـالدر حتماً معدوم اولان شی وجودی قبـول ایده‌میه‌جکدر .)

مستحیله‌ده تعلق ایتمزلر چونکه مستحیل معدوم محتومدر معدوم محتومه ارادت وقدرتك تعلق ایتمامسی بدیهیدر شوحالده ارادت وقدرت نه ایجاد ونه‌ده اعدام صورتیله نه واجبـاته ونه‌ده مسـتحیلاته تعلق ایتمزلر آنلره تعلق بر وجه محرر حاصلی تحصیلدر حاصلی تحصیل دخی محالدر .

ایضاحات محرره ایجابنجه برسائل طرفندن بر وجه آتی برسؤال ایراد اولنورسه نصورتله جواب ویرمك لازم کله‌جکنی ایضاح ایچون‌ده سؤال وجوابی بر وجه آتی توضیح ایدەلم .

سئوال

« ذات واجب الوجود حضرتلری واجب اولان فلان شیئی «باری تعالی حضرتلرینك شریکی کبی مسـتحیلاتدن برشیئی» ایجاده مقتدر دکلیدر » .

جواب

« قدت الهیه‌نك نه واجباته ونه‌ده مستحیلاته نه ایجاد ونه‌ده اعدام صورتیله تعلق ایتمیه‌جکنه دلیل وبرهان دلالت ایده‌یور سئوال اولنان شی ایسه یاواجبات ویامستحیلات نوعندندر بناءً علیه دینلورکه قدرت الهیه بونلره تعلق ایتمز فقط ذات واجب الوجود اکا مقتدر دکلدر دیه‌میز چونکه بوصورتده‌کی بیان ذات الوهیت حقنده عجزی ایهامدر وباخصوص سوء ادبی متضمندر .

اشته واجبات ومستحیلاته قدرت الهیه‌نك تعلق ایتمامسی حقنده ادبه مقترن اوله بیله‌جك جواب بودر .

اشیایه تعلق ایدن صفات ستهٔ سبحانیه‌دن . سمع وبصر . صفتلری جمیع موجوداته تعلق ایدرلر . موجودات استر واجبات نوعندن استر جائزات قسمندن بولنسون بوایکی صفت جلیله بروجه محرر کافهٔ موجوداته اولان تعلقلری تعلق انکشافیدر .

سمع وبصر . صفتلری یالکز معدوماته تعلق ایتمزلر اومعدومات استر جائزات نوعندن استر مستحیلات قسمندن بولنسون .

واجب تعالی مخلوقاتندن مرئی ومسموع اولان بالجمله جائزاتی و اك زیاده قرانلق اولان کیجه‌لرده قرنجه‌یی کوردیکی واك سرت برطاش اوزرنده قرنجه‌نك یورومسندن حاصل اوله بیله‌جك سسی اشیده‌جکی کبی ذات واجب الوجودینی وصفات جلیلهٔ سبحانیه‌سنی دخی کورر وکندی کلامنی اشیدر چونکه . سمع وبصر . الهی حوادثك حادث و ناقص اولان وادراکلری شروط مخصوصه واسباب عادیه‌یه متوقف بولنان سمع وبصری کبی دکلدر .

اشیایه تعلق ایدن صفات ستهٔ سبحانیه‌دن . علم . وکلام . صفتلری بالجمله واجباته کافهٔ مستحیلاته عموم جائزاته تعلق ایدرلر بونلرك موجوداته‌ده معدوماته‌ده متساویاً بو ایکی صفتك تعلقی درکاردر .

علم الهینك واجبات ومستحیلات و جائزاته تعلقی بر تعلق انکشافیدر ذات واجب الوجود حضرتلری کندی علمیله واجبی بیلور و واجبك واجب اولدیغنی‌ده بیلور مثلا کندی ذات مقدسنی وصفات جلیلهٔ سبحانیه‌سنی بیلمسی کبی .

کندی علمیله مستحیلی بیلور ومستحیلك مستحیل اولدیغنی‌ده

بیلور مثلا ذات واجب الوجودینه شریکك مستحیل اولدیغنی بیلمسی کبی .

علم الهیسیله جائزی بیلور وجائزك استر موجود اولسون استر معدوم اولسون جائز اولدیغنی وایجاد اولنوب اولنمیه‌جغنی بیلور بالجمله جائزاتی اولدیغی وجهله بیلدیکی کبی علم سبحانیسندن نه ارضده نه سماواتده نه کلی نه جزؤی هیچ بر شی کیزلنه‌مز باری تعالی حضرتلری قوملرك یغمورلر قطراتنك واغاج یپراقلرینك و کائناتده بولنان بالعموم ذراتك عددینی بیلور معلومات سبحانیه‌سنه نهایت یوقدر .

کلام الهی دخی واجباته مستحیلاته جائزاته تعلق ایدر بوتعلق دلالت صورتیله بر تعلقدر باری تعالی حضرتلرینك حرف وصوت اولمیان کلام الهیلری واجبه ، مستحیله ، وجائزه « استر موجود استر معدوم اولسون » دلالت ایدر ذات واجب الوجود ملائکه ورسل کرام علیهم الصلاة والسلامدن دیلدیکنه استدیکنی کندی کلام شریفی ایله افهام ایلر .

فصل رابع

مفید ثبوت اوله‌جق صورتله شرع شریفده وارد اولان بالجمله « اسما وصفات » جلیلهٔ سبحانیه‌یه اعتقاد ایتمك لزم ایچون واجب اولدیغنی واسماء شریفهٔ الهیه‌نك « توقیفیه » بولندیغنی تعریف .

مفخر موجودات « محمد » بن عبدالله بن عبدالمطلب صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك من طرف الله رسول اولدیغی ثابتدر

زیرا کندوسنك ادعای رسالتدهٔ بولنمسی وید مؤید رسالتپناهیلریله خارق العاده شیلر ظهور ایتمسی و اوخارق العاده شیلرك دخی دعواسنه ادعاسنه تماميله مطابق وموافق بر صورتله ظهور ایلمسی من طرف الله رسول اولدیغی حقندهکی دعواسنی تصدیق ضمننده ینه من طرف الله اظهار بیورلمش اولان معجزات باهرات اولمق دلالتیله ثبوت رسالتی بز مسلمانلرجه مصدقدر رسالتی ثابت اولان او رسول محترمك او نبی مکرمك خبر ویردیکی کافهٔ امور وخصوصده دخی صدقی واجبدر بو رسالهنك ایکنجی بابنده مفصلاً بیان وایضاح اولنهجغی وبرهان ودلیلیده کوستریلهجکی وجهله رسولك صدقی واجب اولمقله برابر رسول حقنده معاذالله تعالی یلان سویلمكده مستحیلدر محالدر بناءً علیه رسول اکرمك اخبار وبیان ایتدیکی ثابت اولان نصوص شرعیهده محرر صفات جلیلهٔ ربانیهییده تصدیق بزم ایچون واجبدر وصحیحدر .

قرآن شریف وحدیث منیف کبی شریعت احمدیهده وارد اولان نصوص ذات واجب الوجودك بوقاروده ایکنجی فصلده بیان اولنان و وجوب وجودی دلائل عقلیه ایلهده اثبات ایدیلان صفات کمالیه ایله توصیفنی و او صفات جلیلهٔ کمالیه اضدادینك باری تعالی حقنده استحالهسنی مفید ومثبتدرکه بیان اولنان صفتلر الوهیتك وشان عظمت ربوبیتك مداریدر .

ینه وارد اولان نصوص شرعیه واجب تعالی حضرتلرینك ذکر اولنان اون اوچ عدد صفت جلیلهدن بشقه دها بر طاقم صفات کمالیه ایله توصیفنیده مفید ومثبتدر بو ایکنجی نوع صفتلر ، عدل ، حکم ، حمد ، هادی ، خالق ، رزاق ، قیوم ، وامثالی کبی ذات

واجب الوجودك صفات قدسیهسیدرکه اللهك بو صفتلرلهده توصیفنه دائر شریعت احمدیهنك نص عالیسی پك چوقدر .

بناءً علیه نصوص شریعت احمدیهده واجب تعالی ایچون وارد اولان بالجمله صفات کمالیه وقدسیهیه ایمان ایتمك بزم ایچون واجبدر چونکه بو صفتلرك مخبری حضرت فخر رسالتدر فخر کائنات افندمز حضرتلریده رسالتلری نبوتلری جهتله صادقدر صدقی بز مسلمانلرجه مجزومدر چونکه من عندالله رسول اولدقلرینه دلیل وبرهان قطعی وجلی اقامه اولنمشدر .

شریعت احمدیه صفات جلیلهٔ سبحانیهیی ایراد واثبات ایتدیکی کبی واجب تعالانك کندی ذاتی نفسنی تسمیه ایتدیکی اسماء شریفهییده توضیح واثبات ایتمشدر اسماء شریفهٔ الهیهدن بری اولان « الله » لفظ جلیلی واجب تعالی حضرتلرینه خاص اولان اسمدر .

بو لفظ کریم پیغمبر ذیشانمز « محمد » صلی الله تعالی علیه وسلم افندمزك نبوت ورسالتندن اول دخی لغت عربیهده « الهه » اطلاق اولنهیوردی شریعت احمدیه بو اسم شریفی « اله العالمین » حضرتلرینه اطلاق ایتمشدر بناءً علیه واجب تعالی حضرتلرینی « الله » لفظ جلالیله تسمیه بر تسمیهٔ شرعیهدر بو تسمیه ایچون نص شریعته اعتماد ایدهرز .

ذات واجب الوجودك بقیهٔ اسماء شریفهلری دخی اسم جلال کبی تسمیهٔ شرعیهدرلر شرع شریفده وارد اولمیان بر اسم ایله ذات واجب الوجودك تسمیهسی غیر جائزدر .

اسماء شریفهٔ الهیهنك « توقیفیه » اولدیغنه دائر علماء اسلامك

افادات و بياناتی اشته بو ديمكدر «توقيفيه» ديمك ذات واجب
الوجود حضرتلرينه اطلاق اولنان هر براسم شريفك شرعشريف
تسميه‌سی اولديغنی بيلديرمكدر شرعشريفك توقيفی خارجنده اولان
يعنی شريعتده تصريح وبيان ايدلميان اسمانك واجب تعالی حضرتلرينه
اطلاقی غير جائز در .

فصل خامس

نصوص شرعيه‌ده ذات واجب الوجوده نسبت واسناد اولنان
وحوادثه تشبيه ومماثله كبی احوالی ايهام ايدن امور وتعبيراتی
كيفياتيله اهل سنت وجماعتك انلر حقنده‌كی اعتقاداتی ولدی الاقتضا
طريق تأويلاتی .

واجب تعالانك صفات كماليه ايله توصيفی مفيد ومستلزم اولمق
اوزره شريعت غرای احمديه‌ده وارد اولان صفات جليله ايچنده
ثبوتنه دلائل عقليه اقامه اولنانلری اولديغی مثللو ثبوتنه دليل عقلی
اقامه اولنميانلری دخی وار در .

ايكنجی قسمدن اولان يعنی ثبوتنه دلائل عقليه اقامه ايدلميان
صفات جليلهٔ سبحانيه‌نك معجزات باهره ايله صدقی مبرهن ومدلل
بولنان حضرت رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز طرفندن بيان
وتبليغ اولنديغی وثبوتنه عقلاً بر مانع دخی بولنمديغی جهتله او
صفتلرده ايمان ايدر وتصديق ايده‌رز .

صفات جليلهٔ سبحانيه‌نك بو ايكنجی نوعدن معدود اولان

صفتلره مثال

١ واجب تعالی حضرتلری عبادندن توبه‌يی قبول ايدر .

٢ مطيعی ثوابه نائل ايدر وعاصی‌يی معذب ايلر .

اشته بونلر و بونلره مماثل صفات جليلهٔ ربانيه مخبر صادق
طرفندن اخبار وتبليغ اولنديغنه و تصديقنه عقلاً بر مانع دخی
اولمديغنه نظراً بز مسلمانلر بو صفتلری تصديقده قطعاً تردد ايتميز .

عقلاً ثبوتنه دليل اقامه اولنميان وفقط تصديقنده بر مانع عقلی
دخی كورلميان يوقاروده‌كی صفتلر كبی شريعت احمديه نصلرينك
ظواهرنده‌ده واجب الوجوده بعض شيلر نسبت اولنمشدركه اوظواهر
واجب تعالی حضرتلريچون مماثلت وياخود حوادثه مشابهت كبی
خصوصاتی ايهام ايده‌يور واولبابده اولان نصوص شرعيه‌يه
«مشابهات» اطلاق اولنه‌يور حالبوكه ذات واجب الوجودك حوادثه
مخالفتی وحوادثه مماثل اولمسنك استحاله‌سی حقنده دليل عقلی اقامه
وايراد اولنديغی كبی بوكا دليل نقلی دخی وارد اولمشدر واجب تعالی
حضرتلری كلام قديمنده

« ليس كمثله شیء »

« وهو السميع البصير »

بيوره‌يور

بناءً عليه متشابه اولان يعنی ظواهری حوادثه مشابهت ومماثلتی
ايهام ايدن نصوص شرعيه‌نك حوادثه مشابهت ومماثلتی مستلزم
معنانيدن بشقه او معنالری نفی ايده‌جك معانیٔ صحيحهٔ سائره‌ی

بولندیغنی و بو معانینك حوادثه مخالفت ونفی مماثلت صورتیله شان الوهیته لایق معنالر اولدیغنی اعتقاد ایدەرز ومعانیٔ صحیحه ظاهرەلرندن فکره تبادر ایدن مشابهت ومماثلت معانیسندن بشقه معانیٔ صحیحهٔ لایقەسی اولوب انلری علم الهی‌یه تفویض و حواله ایلرز .

بو اعتقاد ایله ذات واجب الوجودی حوادثه مشابهتدن مماثلتدن تنزیه ایله برابر اونصوص متشابهەدن مراد الهی‌یی ینه علم الهی‌یه حواله ایتمکله سلف صالح رضی‌اه تعالی عنهم حضراتنك مسلکنه سالك اولمش اولورز .

زیرا سلف صالحك متشابهاتده مسلکلری اعتقادلری اویولده ایدی .

فقط مؤخراً اسلامده بعض فرق مبتدعه ظهور ایدرك بوفرقەلر حوادثه مشابهت ومستلزم مماثلت اولان اونصوص متشابهەنك معانیٔ متبادرهٔ ظاهرەسنه تمسك ایتدکلری تبین ایتدکدن وامر دینده ضعیف اولانلرەده اوفرقەلرك اومبتدعلرك بواعتقاد باطلنك سرایتی ملاحظەلری ظاهر اولدقدن صکره علماء متأخرین اسلام ذکر اولنان نصوص متشابهەیی ادلهٔ عقلیەیه موافق اولان تأویلات مناسبه ایله تأویل ایتدیلر .

بوتأویللر تفسیر کتابلرنده واحادیث شریفهٔ نبویه شرحلرنده مذکور ومحرردر .

کرك اهل بدعتك اقوالنی مطالعاتنی رد ایتمك وکرك آنلرك اقوالنه موافقت ایده بیلەجك درجەده عقیدەسی ضعیف اولانلرك عقایدینی تقویه ایتمك فکر ومطالعەسیله نصوص متشابهەیی تأویل

ایدن علمای دین او نصوص شرعیەنك معانیٔ ظاهرهٔ متبادرەسیله عمل ایدن اهل بدعته قارشو بروجه زیر ایضاحاتده بولندیلر .

موضوع بحث اولان اونصوص متشابهه مادامکه لغت عربیه قواعدینه توفیقاً ادلهٔ عقلیەیه موافق معانیٔ صحیحه ومناسبەیه احتمالی واردر واو معانیٔ صحیحەیه حملی تأویلی ذات واجب الوجودك حوادثه مخالفتی وحقنده مماثلتك استحالەسی وجوبنه دائر اولان نصوص سائرهٔ شرعیەیه ودلایل عقلیەیه مخالف ومباین اولمیەجقدر اشبو نصوص متشابهەنك لغت عربه موافق ودلایل عقلیەیه مطابق اولان معانیٔ صحیحهٔ مناسبه ایله تأویلی واولصورتله توفیقی معاذاه تعالی انسانی دائرهٔ ایماندن اخراجه سبب اولەبیلەجك براعتقاددن سلامتی مستلزم وممکندر بناءً علیه نصوص متشابهەنك اومعانی‌یه حمل وتأویلی واولصورتله نصوص متشابهەنك توفیقی لازم کلور .

نصوص متشابهەیی کرك سلف صالح رضی‌اه تعالی عنهم حضراتی کبی تأویل ایتمیەرك حقایقنی بلا تأویل علم الهی‌یه حواله ایتمك وکرك علمای متأخرینك مدافعاتی افاداتی کبی تأویل ایدرك ینه حقیقتنی علم الهی‌یه تودیع ایتمك طریقنك ایکیسیده بروجه زیر توضیح اولنور .

قرآن مجیدده وارد اولان بعض نصوص متشابهه

. الرحمن علی العرش استوی .

. ویبقی وجه ربك .

. یدالله فوق ایدیهم .

. والسموات مطویات بیمینه .

. وجاء ربك .

نظم جليلى وسائر بونلر كبى ليات شريفهٔ متشابهه نصوص متشابههٔ شرعيه‌دن اولديغى كبى بعض احاديث شريفهٔ نبويه دخى نصوص متشابههٔ شرعيه‌دندر .

- نصوص متشابهه‌دن اولان بعض احاديث جليلهٔ نبويه .
- رأيت ربى فى احسن صورة .
- ان الجبار يضع قدمه فى النار .
- ينزل ربكم الى سماء الدنيا .

حديث شريفلرى مثللو سائر احاديث سنيهٔ نبويه نصوص متشابههٔ شرعيه‌دن معدوددر .

سلف صالح رضى‌اه تعالى عنهم حضراتنك اشبو نصوص متشابههٔ شرعيه‌ده سلوك ايتدكارى اسلم بر طريقه كوره ذكر اولنان آيات واحاديث متشابهه‌نك ذهنه تبادر ايدن معانئ ظاهره‌سندن بشقه بعض معانئ صحيحهٔ لايقه‌سى واردركه او معانئ صحيحه ولايقه واجب تعالانك دلايل قطعيهٔ عقليه و نقليه ايله ثابت اولان حوادثه مخالف اولمسى و مثلنك استحاله‌سى حقنده اولان دلائله‌ده موافقدر بز بوصورتله ايمان ايتمكله برابر او معانينك معرفت حقايقنى علم الهى‌يه تفويض ايده‌جكمزى سويلرز .

آيات و احاديث متشابهه‌ده اعتقاد ايچون اسلم طريق بيان اولنديغى وجهله بو طريقدر بو طريق سلف صالح مسلكيدر . بو قدرله اكتفا صحت ايمانه كافيدر .

واجب تعالانك عرش اوزرنده استواسى صفات لايقهٔ سبحانيه‌

سندن بر صفتدركه جسميت وجهتى مستلزم اولان حادثك استواسنه بكزه‌مز .

واجب تعالانك «سماء دنيايه» نزولى صفات لايقهٔ سبحانيه‌سندن بر صفتدركه بر حيزدن ديكر حيزه انتقالى مستلزم اولان حادثك نزولنه غير مطابقدر . غير مشابهدر .

واجب تعالانك كلسى دخى اوصورتله‌در .

واجب تعالانك . يدى . يمينى . قدمى . اولديغنه قائل اولمقله برابر بونلر بزم اعضامز كبى تجزؤ و مقدارى مستلزم دكلدر ذات الوهيتنه لايق اولان . يد . يمين . قدم . در .

واشبو نصوص شرعيه‌نك حقيقتنه متعلق مراد الهيسنه كندوسى اعلمدر متشابه اولان كافهٔ نصوص شرعيه‌ده اشته بو صورتله بيان حال ايدرك تأويل جهتنه كيدلمامك سلف صالحك طريقيدر فى الواقع بو طريقك اسلم بر طريق اولديغى‌ده بديهيدر نصوص متشابهه‌ده تأويل وتوفيق جهتى التزام اولنمديغى تقديرده بوصورتله سلف صالحه اتباع اولنور . اشبو نصوص متشابهه‌نك ظواهرينه تمسكاً واجب تعالانك حوادثه مماثلتنى ادعا ايدن اهل بدعتك مذاهبنى علماى متأخرين مسلكنه كوره رد ايتمك و ضعفاى اهل ايمانك عقايدينى تقويه وتحكيم ايتمك ايچون طريق تأويله تصدى اولنورسه بروجه زير توفيقات وتأويلات ايديلور .

تأويل طريقيله ديرزكه اشبو نصوص متشابهه‌نك بعض معانئ صحيحه ولايقه‌يه احتمالى واردركه او معنالر معانئ ظاهره كبى واجب تعالايى مماثلتدن وحوادثه مشابهتدن تنزيه و او معانئ صحيحه‌يه حملى

تنزیه باری حقنده ایراد ایدیلان ادلهٔ عقلیه و نقلیه‌یه‌ده توافق ایدر و بو تأویل بزی «معاذالله تعالی» کفره سوق ایده‌بیله‌جك اعتقاد باطلدن خطادن دخی تأمین ایلر .

تأویلك بیانی

عرش اوزرنده استوادن مراد قهر و استیلا اولمسی محتملدر

زیرا شاعر عرب «قد استوی بشر علی العراق» دیمشدر که بوراده‌کی استوا استیلا معناسنده‌در شو حالده عرش اوزرینه استیلا معناسنه محمول اولان استوادن مراد واجب تعالانك عظمتی و بو عالمده هر شی اوزرنده حکمی نافذ اولدیغی بیاندر .

واجب تعالانك «سماء دنیایه» نزولندن مراد عبادینه اقبال دیمك اولمسی محتملدر چونکه لغت عربیه‌ده نزول اقبال معناسنه وارد اولمشدر .

واجب تعالانك حدیث شریفده بیان بیوریلان زمانده «سماء دنیایه» نزولی عبادینه اقبال بیوره‌جقلری معناسنده اولورکه او اقبال نزول ایله تعبیر بیورلمشدر .

واجب تعالی ایچون «کلمك» دخی نزول کبی اقبال معناسنده بولنمسی محتملدر زیرا «مجیٔ» دخی لغت عربیه‌ده اقبال معناسنده‌در.

واجب تعالی ایچون نصوص شرعیه‌ده بیان اولنان نزول ایتمك کلمك بو معناره احتمالی اولدیغندن مشابهت و مماثلتدن تنزیه باری ضمننده بو معناره کوره اولبابده‌کی نص شرعیلر تأویل اولنور .

واجب تعالی ایچون «وجه‌ربك» نص جلیلی واردر بووجهدن

مراد ذات اولمسی‌ده محتملدر چونکه لغت عربیه‌ده وجهدن ذات دخی مراد اولنور وجه دنیلورده بو کلمه‌دن ذات استنیلور .

نصوص شرعیهٔ متشابهه‌دن اولان «ید» و «یمین» دن مراد دخی قدرتدر .

بو نصوص متشابهه‌نك بیان اولنان تأویللری حضرت قرآنك شرف نازل واحادیث شریفهٔ نبویه‌نك وارد اولدیغی لغت عربیه‌یه موافقدر او نصوصك محتوی اولدیغی لغتلرك عربلر طرفندن تأویل ایتدیکمز معنالرله‌ده استعمال اولندیغنه شواهد لغویه موجوددر .

بالجمله نصوص متشابههٔ شرعیه‌ده علمای متأخرینك تأویلاتی بوقاروده نمونه‌سی ایضاح اولندیغی دائره‌ده‌در تأویللر اولصورتله جاریدر هیچ بر نص متشابه شرعی یوقدرکه علمای دین طرفندن ادلهٔ عقلیه‌یه مناسب وموافق وقانون لغت عربیه‌یه مطابق اوله‌رق تأویل اولنمامش بولنسون یالکز آیات واحادیث متشابهه‌نك بروجه محرر تأویلی حقنده علمای دین طرفندن پك چوق کتابلر تألیف اولنمشدر .

علمای دینك بو تألیفات کثیره‌سی تأویلاتك صحتنی لغت عربیه‌یه موافقتنی تأمین وتکفل ایتمکده‌در .

بناءً علیه هر بر مکلفك وارد اولان نصوص متشابهه‌نك جمله‌سنه ایمان ایتمسی وبونلرك واجب تعالی حقنده حوادثه مشابهت ومماثلتی مستلزم اولمیه‌جق صورتله معانئ صحیحه‌یی متضمن اولدیغنه واو معانئ صحیحه دخی تنزیه باری‌یه لایق ایدوکنه اعتقاد واو نصوص متشابهه‌دن مراد الهینك حقیقتنی ینه علم الهی‌یه تفویض ایله اکتفا ایتمسی لازمدر متشابهاته بوصورتله ایمان واعتقاد ایتمك ایجاب ایدر .

بر مؤمن مكلف برمبتدعك مذهبنى ردده وياخود كندى قلبنده حاصل اولان بروسوسه‌يى دفعه محتاج اولورسه وكندوسى بالذات تأويل اربابندن بولنمزسه علماى اعلامه مراجعتله نصوص شرعيه‌نك تأويلاتنى انلردن اوكرنمسى وكندوسى تأويله اهل وارباب اولمديغى ايچون كندى رأينه مراجعت وتأويلده استقلال ايتمامسى لازم كلور زيرا كندوسى تأويله اهليتلى اولمز وعلماى اعلامه‌ده مراجعت ايتمز ايسه اهل بدعت كبى خطايه وياخود معاذالله تعالى كفره دوچار اولمسندن قورقيلور .

اشبو فصل خامسده بيان اولنان وموضوع بحث ايديلان نصوص متشابهۀ شرعيه آيات قرآنيه‌دن وفخر عالم صلى الله عليه وسلم افندمزدن روايت اولنديغى ثابت اولان احاديث شريفه‌دن عبارتدر .

يوقسه عليه الصلاة والسلام افندمزه نسبت ايديلوبده او نبىّ محترم ورسول اكرم افندمزك حديث شريفلرى اولديغى روايات عدول ايله ثابت اولميان حديثلر وامثالى شيلرك تأويله احتياجى شويله طورسون تصديقى بيله بزم ايچون واجب دكلدر .

. والله تعالى اعلم .

— فصل سادس —

واجب تعالى حقنده جائز اولان شيلر واهل بدعتك بوبابده بزه مخالفت ايتدكلرى مسئله‌لر .

واجب تعالى ايچون واجب اولان وحقنده مستحيل بولنان شيلر مقدما ايضاح اولندى بوفصلده سبحانه وتعالى حضرتلرى حقنده جائز اولان شيلر دخى شرح وتفصيل قلنور .

واجب تعالى وتقدس حضرتلرى حقنده جائز اولان هر شيئ

ياپمسى وياپمامسى جائزدر جائز اولان اشيا نقدر عظيم وصنعى نقدر دقيق اولورايسه اولسون ذات واجب الوجود آنى ياپمغه مقتدردر .

— نصوص شرعيه‌دن بوكا دليل —

« والله على كل شى قدير »

آيت كريمه‌سيدر .

— بوكا عقلاً دليل —

واجب تعالى وتقدس حضرتلرى قدرت تامه وعلم كامله مالكدر هرجائز اولان شى دخى وجود وعدمه قابليتى واردر يعنى جائز اولان شى وجوده كلمك وكلمامك قابليتنى حائزدر اوحالده فعال لما يريد اولان ذات واجب الوجود قدرت تامه‌سيله علم كامليله جائز اولان اوشيئك ايجادينه‌ده اعدامنه‌ده قادردر بوعالمده مشاهده ايتمكده اولديغمز مصنوعات عظيمه ومبتدعات غريبه واجب تعالانك نقدر عظيم نقدر دقيق اولورلرايسه اولسون جائز اولان هرشيئى ايجاده وياخود ترك واعدامه قادر اولديغنه دليلدر .

كوره‌يورزكه كائناتده عوالمده كرك ايجاد وكرك ترك واعدام صورتيله بونجه مصنوعات عظيمه متبدعات غريبه‌يه دياه‌ديكى كبى تصرف ايتمكده‌در .

اوت ذات واجب الوجود خارق العاده شيلرى يعنى جريانى عادت الهيه خلافنده اولان امور عظيمه‌يى اجرا بيورمزلر خلاف عادت الهيه اولان امور كبى خارق العاده امور معظمه‌يى يالكز نوع بشره بعث

وارسال بیوردقلری انبیای عظام ورسل کرام حضراتنك دعوای نبوت ورسالتلرینی تصدیق ایچون آنلر واسطه‌سیله اجرا ایدر .

بر ده کندولرینی تکریم ایچون اولیای کرام حضراتی یدیله ویا معونت ویا استدراج اولمق اوزره بعض عبادك یدیله اجرا بیورر کرك انبیا ورسل عظام علیهم السلام ایله اولیای کرام یدیله وکرك استدراج وسائر طریقلرله امور خارق العاده‌نك واجب تعالی طرفندن ایجاد واظهاری‌ده هرحالده نوادردندر . واجب تعالی حقنده خیر وشری خلق وایجاد ایتمك جائزدر خیر وشری خلق وایجاد ایسه بعض اهل مبتدعه‌نك رأی وفکری کبی ذات واجب الوجود حقنده قبیح دکلدر چونکه الله تعالی فاعل مختاردر کندی ملکنده دیله‌دیکی ، استدیکی کبی تصرف ایدر.

احتمال که بر شی نفس الامرده ایيدر آنك ایيلکی بزه کوره خفی بولنورده بزجه شردن معدود اولور آنك شر کورنمسی بزه نسبتله‌در اشته بونسبتدن طولایی اوشری کسب ایتمکله یعنی انی ایشلمکدن ممنوع بولندیغمز حالده اوممنوعیته مخالف اوله‌رق ایشلمکله مؤاخذه اولنورز نهی اولندیغمز اوفعلی ایشلمك بزم ایچون قبیحدر. فقط واجب تعالایه نسبتله « فلان شی خیردر ویاخود فلان شی شردر » دنیله‌مز چونکه سبحانه وتعالی حضرتلری هیچ بر شیدن منتفع وهیچ برشیدن متضرر اوله‌مز .

بر ده کائناتده . پك چوق فعل شر واقع اولور شر دیدیکمز بوفعللر ارادهٔ سبحانیه‌سنه مخالف اولورسه یعنی آنك خلق وایجادیله بولنمزسه ملکنده اراده‌سی خلق وایجادی اولمقسزین پك چوق

شیلرك ظهور و وقوعی لازم کلورکه بوحال عجزدر منصب الوهیتی مقهور قیلمقدر .

« تعالی الله عن ذلك علواً کبیراً »

واجب تعالی حقنده جائز اولان اموردن بری‌ده عبادی حقنده صالح ویا اصلح اولمیان شیئی اجرا ایتمسیدر هر نقدر فرق مبتدعه‌نك بعضیلری جانب الوهیتدن عباد ایچون صالح ویا اصلح اولمیان امورك اجراسی جائز اولمدیغنی ادعا ایده‌یورلرسه‌ده بو ادعا باطلدر بوفکر ومطالعه واهیدر بی اساسدر عباد حقنده صالح ویا اصلح اولان اشیایی اجرا ایتمسی واجب تعالی حقنده غیر واجبدر چونکه واجب تعالی حقنده عباد ایچون صالح ویا اصلح اولان اشیایی اجرا ایتمك واجب اولسه دنیاده فقر واحتیاج ایله وآخرتده عذاب الیم ایله معذب کافری خلق ایتماسی اقتضا ایدردی بویله بر مخلوقك خلق اولنماسی عدمدن وجوده کلماسی البته حقنده اصلحدر ویاخود خلق اولنسه بیله چوجق ایکن اولدیرلمسی اماته‌سی حقنده اصلحدر ویاسن بلوغه سن تکلیفه دخولندن اول عقلنی سلب ایتمسی حقنده اصلحدر . فقط بز کوره‌یورزکه واجب تعالی کافری خلق ایتمش وحقنده اصلح اولان جهتی بر آتمامشدر .

بودلیل ایله ظاهر اولورکه عباد ایچون صالح ویا اصلحی یاپمق ذات واجب الوجود ایچون واجب دکلدر کندوسی فاعل مختار در آرزو ایتدیکنی یاپار استدیکنی حکم ایلر .

واجب تعالی حقنده مطیعی تعذیب وعاصی‌یی مظهر نعمت ایتمك عقلاً دخی جائزدر وبوحال ذات الوهیتی ایچون موجب تقبیح اوله‌مز

چونکه کندوسی بر طرفدن مالك مطلقدر فاعل مختاردر دیکر جهتدن بزی ثوابه نائل ایدرسه کندو فضلیله ایتمش اولور عذابه دوچار ایدرسه عدلیله یاپمش اولور ثوابك وجوبنده طاعتك تأثیری یوقدر کذلك عذابك وجوبنده معصیتك تأثیری اوله‌مز .

شوقدرکه نصوص شریعت محمدیه‌ده واجب تعالانك مطیع حقنده ثواب ایچون وعدی وعاصی حقنده عذاب ایچون وعیدی وارد اولدیغندن بو وعد و وعید شرعاً واجب اولدی . چونکه وعدنده و وعیدنده تخلف ظهوری ویرمش اولدیغی خبرده کذبی مستلزم اولور واجب تعالی حقنده کذب ویلان ظهوری ایسه محالدر . مستحیلدر .

بونکله برابر ذات واجب‌الوجودك نصوص شریعت محمدیه‌ده وارد اولان وعدندن و وعیدندن ثوابی متضمن ومبشر اولان وعدی بروجه محرر شرعاً واجبدر اویله بر صورتله واجبدرکه مطیع اولان هیچ بر کمسه حقنده او وعدك تخلف ایتمسی امکانی یوقدر چونکه وعدده خلف ایتمك نقصانلقدر .

واجب تعالی حقنده نقصان ایسه محالدر مستحیلدر . عاصی اولانلر حقنده اجرای عقاب وعذاب اولنمسی وعیدینه کلنجه غفران الهی‌یه مظهر اولان عاصی مؤمنلر بو وعیددن دخی مستثنا اوله‌بیلورلر یعنی حقلرنده وعیدك تخلفی ممکن وجائز اولور چونکه بعض عبادك کناهلرینی عفو وغفران ایده‌جکنه دائر واجب تعالانك وعدینی متضمن دلایل شرعیه واردر . او دلایل موجبنجه عاصی اولان مؤمنلردن دیله‌دیکنی نائل غفران ایدر . فقط کافر ایچون

وعیدك تخلفی جائز وممکن اوله‌مز . چونکه آتشده ابدیاً ، خالداً قالملری حقنده کذلك دلائل شرعیه موجود اولدیغندن حقنده‌کی حکم وعیدك دخی انفاذی لابددر . عصیانلری مظهر غفران اولمیان مؤمنلر حقنده صادر اولان وعیدك تخلف ایتمامسی و واجب تعالانك وعیده دائر ویردیکی خبرده دخی خلف کبی بر حالك ظهور ایتمامسی ضمننده عاصی مؤمنلردن تك بر نفرك اولسون وعید الهی موجبنجه مطلقا دوچار عذاب اولمسی محققدر .

واجب تعالایی کوزله کورمك عقلاً جائزدر . چونکه ذات واجب‌الوجود موجوددر . هر موجودك کورنمسی‌ده ممکن وصحیحدر . بناءً علیه سبحانه تعالی وتقدس حضرتلری کورینه بیلور .

فقط دنیاده « محمد » صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن بشقه‌سیچون ذات واجب الوجود حضرتلرینی کورمك واقع اولمامشدر . قیامتده مؤمنلر ایچون واجب تعالی حضرتلرینی کورمك اهل سنت وجماعتك اتفاقیله شرعاً واجبدر . چونکه رؤیت باری تعالی‌یه دائر نص قرآنی واحادیث شریفهٔ نبوی و اصحاب کرامك اجماعی موجوددر .

مؤمنلرك واجب تعالی حضرتلرینی قیامتده کورملری بلا کیف وبلا حصر در .

بلا کیفدر . یعنی حق تعالانك حوادثه مخصوص احوال ایله رؤیتی امکانسزدر . مثلا کوره‌جك شخصك مقابله‌سنده ویا بر جهتده بولنمسی ویا بر حیزده متحیز اولمسی کبی حادثاته مخصوص اولان احوال

وكيفيات بارى تعالى حقنده محالدر . چونكه حد ذاتنده رؤيت برقوۀ ادراكيه‌در. واجب تعالى اوقوه‌يى مخلوقنده اويله بر صورتله خلق وايجاد ايده‌يوركه « مرئى » اولان برشيئك مقابله‌سى ويا جهتى ويا تحيزى وبونلره مماثل بشقه حاللرى رؤيت ايچون عقلاً مشروط دكلدر. بوشرطلر واقعا عادةً موجود اولوب رؤيت ايچون شرائط عاديه‌دن اولديغنده شبهه يوغيسه‌ده واجب تعالانك بوشرطلر دخى اولمقسزين فعل رؤيتى خلق ايتمسى جائز اولور .

رؤيت بارى تعالى بروجه محرر بلا حصردر . يعنى واجب تعالايى كوره‌جك شخصك رؤيتى ذات واجب الوجودى حصر ايده‌مز . رائينك نظرى ذات واجب‌الوجودى احاطه ايده‌مز . چونكه واجب تعالى حضرتلرينك تعيين حدودى وحصر نهاياتى مستحيلدر .

مؤمنلرك بروجه محرر قيامتده واجب تعالايى كورملرى فرقان عظيم‌الشانده وارد اولان « لاتدركه‌الابصار » نظم جليلنه‌ده مخالف دكلدر. چونكه « ادراك‌ابصار » بر شيئى احاطه صورتيله رؤيت ايتمك معناسنه‌در . مرئى اولان شيئك متحيز وبر حدود ايله محدود اولمسى ونهايتى بولنمسى ديمكدر. بز رؤيت بارى خصوصنده بونى ادعا ايتميورز . زيرا اولصورتله بارى تعالايى رؤيت ايتمك يوقاروده دخى ايضاح اولنديغى وجهله محالدر .

شو حالده « لاتدركه‌الابصار » نظم جليلى ايله قيامتده رؤيت بارى‌يه عائد اولان نصوص شريعت آراسنده بر مباينت يوقدر .

بعض مبتدعه قيامتده واجب تعالى حضرتلرينك كورنمسى جوازنده بزه مخالفت ايتمشلر وبو مخالفت ايچون كتب مطوله‌ده

اهل سنت وجماعت علماسى طرفندن رد اولنمش اولان بعض شبهه‌لره تمسك ايلمشلردر .

واجب تعالى حقنده جائز اولان اموردن برى‌ده رسل كرام عليهم‌الصلاة والسلام حضراتنى خلقه بعث وارسال ايتمكدر. انبياى عظام حضراتنى بعث وارسال ذات واجب‌الوجود ايچون نه واجبدر ونه‌ده مستحيلدر. بروجه محرر جائزدر. رسل كرام وانبياى عظام حضراتنك بعث وارسالى محضا فضل‌الٰهى اولمق اوزره بر لطفدر، احساندر، مرحمتدر. چونكه ارسال رسل‌وبعث انبياده عد واحصاسى غير ممكن حكمتلر، مصلحتلر موجوددر .

بوحكمتلردن، بومصلحتلردن برى عقلك بالاستقلال بيلديكى اموره آكا معاونتدر. مثلا وجود بارينك وعلم وقدرت الٰهينك بيلنمسنده مستقل اولان عقلى ارشاد رسول ايله تقويه ايتمك بوحكمتلردن، بو مصلحتلردن بريدر .

عقلك بالاستقلال بيلمديكى، آكلامديغى امورى بيلديرمك وحكم ايتديرمك ده بوحكمتلردن ، بومصلحتلردن بريدر . مثلا معاد جسمانى وحساب اخروى عقلك بالاستقلال بيلمديكى اموردن اولمسيله آنى بيلديرمك ووجودينه حكم ايتديرمك ارسال رسل حكمتلرندن معدوددر.

برطاقم افعال واردركه بعضاً مستحسن وبعضاً مستقبح كورينور. حسن وقبحلرى موقعنى عقلك خودبخود تقدير وتعيين ايده‌ميه‌جكى جهتله او افعالك حسن وقبحى مواقعنى بيلمك اوكرنمك دخى ارسال رسل حكمتلرندن ، مصلحتلرندن بريدر.

ينه بوحكمتلردن ، بومصلحتلردن برى‌ده اغذيه وادويه‌نك منافع

ومضراتنی کوسترمکدر. مأکولات وادویه‌نك مضرتنی، منفعتنی یالکز تجربه ایله بیلمك ممکن اوله‌مز. زیرا بونی تجربةً اوکرنمکله اکتفا ایتمك ظهور وحدوثی طبیعی اولان ضررلرله، مخاطره‌لرله برابر حصولی پك چوق اوزون زمانلره عصرلره، محتاجدر. بناءً علیه تجربه اغذیه وادویه‌نك مضار ومنافعنی تعیینه تکفل ایده‌میه‌جکی جهتله بوقضیه‌ده ارسال رسل حکمتارینه، مصلحتلرینه داخلدر.

ینه بومصلحتلردن، بوحکمتلردن بری ده نفوس بشریه‌نك کرك علمیاتده وکرك عملیاتده درجات متخالفه‌ده حائز اولدقلری استعداده کوره تکمل ایتمسیدر. استعداد خلقی نسبتنده استحصال اسباب کمالیدر.

ینه بومصلحتلردن، بوحکمتلردن بری ده عباده احتیاجات وضروریاتدن اولان صنایع خفیه‌یی تعلیمدر. ینه بومصلحتلردن، بو حکمتلردن بری ده کرك تدبیر منزله دائر افراد واشخاصه تعلق ایدن اخلاق فاضله‌یی وکرك جمعیاته تعلق ایدن سیاست کامله‌یی تعلیم خصوصلریدر.

ینه بوحکمتلردن، بومصلحتلردن بری ده مطیعك ثوابی وعاصینك عذابی تفصیلاتنی اخباردر. بوصورتله عبادی حسناته ترغیب وسیئاتدن تحذیر ماده‌سیدر.

اشته ارسال رسل وبعث انبیا علیهم الصلاة والسلام افندیلرمزك محضا لطف باری اثری اولدیغی وخلقه بعث وارساللرینه ترتب ایدن فوائد عظیمه ومحسنات عدیده عد واحصادن خارج بولندیغی کبی بوقاروده تعداد اولنان امور وخصوصات معلومه دخی او فوائد عظیمه ومنافع غیر معدوده جمله‌سندندر.

انبیای عظام ورسل کرام حضراتنك محضا لطف اثری اوله‌رق ارسال اولنملری واجب تعالی حضرتلری حقنده واجب اولمیوب جائز اولدیغنه بروجه محرر اعتقاد حاصل ایتدکدن صکره حضرت آدمدن پیغمبر ذیشانمز، رسول اکرممز «محمد» علیه وعلیهم الصلاة والسلام افندیلرمزك جمله‌سنك من عنداه پیغمبر ورسول اوله‌رق ارسال وبعث اولندقلرینه‌ده اعتقاد ایتمکلکمز واجبدر. باب ثانیده انبیای عظام حضراتنه ایمان ایتمك کیفیتی تفصیلاً بیان وتوضیح اولنه‌جقدر.

— باب ثانی —

رسل کرام وانبیای عظامه وملائکۀ کرامه ، آخرته وکتبه . وبومباحثه تابع اولان احواله ایمان ایتمه‌نك لوازمی

— بو باب بش فصلی شاملدر —

— فصل اول —

رسل کرام وانبیای عظام علیهم الصلاة والسلام حضراتنه ایمان ایتمکه متعلق ایضاحات

« رسول » ارکك وحیٔ اولان بر انساندرکه واجب تعالی آکا وحی ایله تبلیغ ایتدیکی برشریعتی خلقه تبلیغ ایتدیرر. «نبی» وحی الهی ایله کندوسنه برشریعت تبلیغ اولنان وفقط اوشریعتی خلقه تبلیغ ایتمکه مأمور اولمیان بر انساندر. نبی ورسول آراسنده‌کی فرق تعریفات مبسوطه‌دن معلوم اولدیغی وجهله کندوسنه نازل اولان شریعتی خلقه‌ده تبلیغه مأمور اولوب اولمامقدن عبارتدر . خلقه‌ده شرعی تبلیغه مأمور اولانلر « رسول » در. تبلیغه مأمور اولمیانلر یالکز « نبی » در .

واجب تعالی حضرتلری طرفندن عباده ارسال رسل جائزاتدن اولدیغی مقدمکی فصلده موضحاً بیان اولنمشیدی. آنجق رسل کرام

حضراتنك خلقه بعث وارسالی عباد ایچون فوائد عظیمه ومحسنات جسیمه‌یی متضمن اولدیغی جهتله ذات واجب الوجود حضرتلری « تفضلاً » ارسال رسل ایتمکله عبادی حقنده عنایت بیورمشلردر .

رسل کرام علیهم الصلاة والسلام حضراتنه ایمان ایتمك، تبشیرات وانذاراتده بولنمق مأموریتیله واجب تعالی طرفندن ارسال اولنمش ورسالتلری خارق العاده امورك اظهاری کبی معجزات باهره ایله تأیید ایدلمش اولملرینه وحقلرنده واجب ویا مستحیل ویا جائز اولان خصوصاته ایمان ایتمك دیمك اولور .

رسل کرام حضراتیچون « امانت » واجبدر . امانتك ضدی بولنان «خیانت» حقلرنده مستحیلدر .

رسل کرام حضراتیچون «صدق» یعنی طوغریلق واجبدر. صدقك ضدی اولان « کذب » یعنی یالان حقلرنده مستحیلدر .

رسل کرام حضراتیچون « فطانت » واجبدر . فطانتك ضدی بولنان « عدم فطنت » و «غفلت» حقلرنده مستحیلدر .

رسل کرام حضراتیچون من طرف الله تبلیغه مأمور اولدقلری امور وخصوصاتی برموجب امر خلقه «تبلیغ» ایتمك واجبدر. بونك ضدی بولنان اوامر الهیه‌یی «کتم» ایتمك، تبلیغ ایتمامك حقلرنده مستحیلدر.

رسل کرام حقنده مرتبۀ عالیۀ رسالتجه نقیصه‌یی مؤدی اولمیه‌جق اعراض بشر جائزدر .

رسل کرام حضراتیچون بیان اولنان اموره مرتبۀ کمالده ایمان ایتمك دلیله مقرون اولمقله حاصل اوله‌جغندن بروجه زیر ایضاح دلائل اولنور .

رسل کرام حضراتیچون «امانت» واجبدر. آنلرك اماتی عصمتلری دیمکدر. عصمتك معناسی ایسه معصیتدن ظاهر وباطنلرینی حفظ وصیانتدر. بومعناده اولان امانت وعصمتك ضدی بولنان «خیانت» حقلرنده مستحیلدر.

رسل کرام حضراتی ظاهراً زنادن، شرب خمردن، کذبدن وبونلرك امثالی بولنان منهیات ظاهرەدن محفوظ ومصوندرلر. باطناً حسددن، کبردن، ریادن، وبونلرك امثالی اولان منهیات باطنەدن ینه محفوظ ومصوندرلر.

نصوص شرعیەده رسل کرام علیهم الصلاة والسلام حضراتندن وقوعی ایهام اولنان معصیتلر تفسیر کتابلرنده، احادیث شریفهٔ نبویه شرحلرنده ذکر وایضاح اولندیغی وجهله تأویلات حسنه ایله تأویل اولنمشدر.

مکلفیندن بری نصوص شرعیەده رسل کرام حضراتندن وقوعی ایهام اولنان معصیتلره دائر شبهەیه دوچار اولورسه آنك تأویلنی اوکرنمك، اعتقادینی اهل سنت وجماعتك اعتقادینه موافق اولەرق محافظه ایتمك ایچون علمای اعلامه مراجعت ایتمسی لازم ولابددر.

رسل کرام حضراتیچون امانتك واجب وآنك ضدی بولنان خیانتك مستحیل اولدیغنه دائر اولان دلیله گلنجه رسل مشار الیهم معصیتده بولنورلر ایسه خلاف امانت ومستلزم خیانت برحالده، بر فعلده بولنمش اولورلر. بزیده اوفعلی، اومعصیتی اجرایه مأمور ایتمش اولەبیلورلر.

چونکه واجب تعالی حضرتلری آنلرك اقوالنه، افعالنه، احوالنه

اتباع ایتمکلکمزی تفصیلات ویرمکسزین مجملاً امر ایتمشدر. واجب تعالی حضرتلرینك معصیتی امر ایتمسی ایسه محالدر.

رسل کرام حضراتیچون یوقاروده بیان اولندیغی وجهله «صدق» واجبدر. آنك ضدی بولنان کذب مستحیلدر. واجب تعالی حضرتلری طرفندن خلقه تبلیغنه مأمور اولدقلری امور وخصوصاتده صدقلرینك وجوبنه وکذبلرینك استحالەسنه دلیل بروجه زیر توضیح اولنور:

حق سبحانه وتعالی حضرتلری رسالتلرینی تأیید ضمننده رسل کرام علیهم الصلاة والسلام حضراتی یدیله خارق العاده معجزات باهره خلق وایجاد ایتمشدر. بومعجزات باهرەیی رسل کرام یدیله ادعالرینه مقرون اولەرق خلق وایجاد بیورمسی رسالت حقندەکی دعوالرینی تصدیق واثبات ایچوندر. اظهار بیوریلان اوخارق العاده معجزەلر واجب تعالی حضرتلری طرفندن «بنم عبدم بنم طرفمدن تبلیغ ایتدیکی کافهٔ امور وخصوصاتده صادقدر» سوزی مقامنه قائمدر. رسل کرام حضراتی معاذالله تعالی رسالته متعلق امور وخصوصاتده یالان سویلرلر، کذب ایدرلرسه واجب تعالی حضرتلری دخی رسولنی تصدیق مقامنه قائم اولان اوسوزلری سویلمکله یعنی اومعجزەلری، اوخارق العاده اموری اظهار ایتمکله کاذبی تصدیق ایتمش اولور. کاذبی تصدیق دخی معلومدرکه الله تعالی ایچون محالدر. شو حالده واجب تعالی حضرتلری طرفندن حسب الرساله خلقه تبلیغ ایتدکاری امور وخصوصاتده رسل کرامك یالان سویلملری محالدر. بروجه محرر کذبلری، یالانلری مستحیل اولنجه صدقلری واجب اولورکه مطلوبده بوایدی.

رسل كرام حضراتنك من عندالله خلقه تبليغنه مأمور اولدقلرى امور وخصوصاتدن بشقه يعنى وظيفهٔ رسالته متعلق خصوصاتك غيرى مواددە دخى صدقلرى واجبدر. كذبلرى مستحيلدر . چونكه بوخصوصاتده دخى كذب ايتمك، يلان سويلمك عصمت وامانته مخالف بر خيانتدر. حالبوكه رسل كرام ايچون امانتك واجب، وخيانتك مستحيل اولديغى حقنده بر وجه محرر دليل قطعى اقامه اولنديغندن رسالته تعلق ايتميان مواددە دخى امانتلرى ، صدقلرى واجب وخيانتلرى ، يلانلرى مستحيلدر .

رسل كرام حضراتيچون « فطانت » واجبدر. فطانت تفطن وتيقظدر. حقلرنده بونك ضدى بولنان عدم تيقظ وغفلت مستحيلدر.

بوكا دليل

رسل كرام حضراتى فطين اولمزلر، غافل بولنورلر ايسه خصملرينه قارشو نه اقامهٔ حجته ونەدە طريق حقه اقناع ايچون مجادلەيه مقتدر اولەمزلردى. بو ايسه خلقى هدايت حقه دعوتدن عبارت اولان منصب جليل رسالته و امور مأمورەلرينه مخالفدر . فطين اولملرى بو دليل ايله واجب وحقلرنده فطانتك ضدى اولان غفلت مستحيلدركه مطلوبده بو ايدى .

رسل كرام حضراتيچون خلقه من طرف‌الله مأمور اولدقلرى امور وخصوصاتى مأموريتلرى، رسالتلرى موجبنجه تبليغ ايتملرى واجبدر. بونك ضدىكه او امور وخصوصاتدن برشيئى كتم ايتمك مادەسيدر بوده حقلرنده مستحيلدر .

بوكا دليل

رسل كرام حضراتى خلقه تبليغ اولنمق اوزره تلقى ايتدكلرى اوامر الهيەدن برشيئى كتم ايتمش اولسەلر بز دخى علمك كتمنه مأمور اولمش اولوردق. چونكه واجب تعالى رسل كرام حضراتنه اقتدا ايتمكلكمزى بزه امر ايتمشدر . حالبوكه بزم من طرف‌الله علمك كتمنه مأمور بولنمقلغمز باطلدر . شو حالده رسل كرام حضراتنك خلقه تبليغ ايچون مأمور اولدقلرى امور وخصوصاتدن بر شيئى كتم ايتمش اولملرى بو صورتله باطل ومحال اولور. بناءً عليه خلقه تبليغنه مأمور اولدقلرى امور وخصوصاتى تبليغ ايتملرى واجبدر . وبونك ضدى بولنان كتم اوامر الهيه حقلرنده مستحيلدركه مطلوبده بو ايدى .

رسل كرام حضراتيچون مقدمجه بيان اولنديغى وجهله مراتب جليلهٔ رسالتلرينه نقيصەيى مؤدى اولميان يمك، ايچمك ، حلال اولمق اوزره معاملهٔ زوجيەده بولنمق كبى اعراض بشريه جائزدر.

منصب جليل رسالتى مخل ونفرتى و خلقه سرايتى مستلزم اوليەجق خستەلقلر كبى بشريتك مقتضياتندن اولان حاللر رسل كرام ايچون جائزدر .

بوكا دليل

بيان وايضاح اولنان اعراض كندولرنده مشاهده اولنمقدەدر. بواعراضك، او احوالك رسل كرام عليهم الصلاة والسلام حضراتنده بولنمسى، كورنمسى منصب جليل رسالتى مخل اولمدقلرينه دليلدر .

منصب جلیل رسالتی مخل ویاخود خلقك نفرتی مستلزم اولان جنون، اوزون مدتله بایغینلق، جذام، برص، عمی کبی خستەلقلر — کە مستلزم نفرت ومخل منصب رسالتدر — بو وامثالی خستەلقلر رسل کرام حضراتی حقندە ممتنعدر .

روایت اولنان بعض اصلسز حکایاتدن استدلال اولندیغی اوزرە رسل کرام حضراتندن « شعیب » علیەالصلاة والسلام افندمزك کورلکی قطعیاً اساسسزدر. حضرت « ایوب » علیەالصلاة والسلام افندمزك نفرتی مستلزم اولان خستەلغی‌دە غیر ثابتدر. آنك دوچار اولدیغی خستەلق دریسی تحتندە بر خستەلق ایدی. نفرتی مستلزم برشی دکلدی . بناءً علیه کرك حضرت شعیب وکرك حضرت ایوب علیهما السلامك کورلکی ونفرتی مستلزم خستەلغی حقندە اشتهار ایدن روایات وحکایات طوغری دکلدر، باطلدر .

رسل کرام حضراتنك سهوی

رسل کرام علیهم الصلاة والسلام حضراتنك رسالتە متعلق اولەرق خلقە تبلیغ واخبار ایتدکلری امور وخصوصاتدە دوچار سهو اولملری قطعیاً ممتنعدر .

مثلا « اعدت للمتقین » آیت کریمەسی کبی من طرف الله خلقە تبلیغنە مأمور اولدقلری امور وخصوصاتدە سهو ایتملری قطعیاً ممتنع اولدیغی مثللو منصب نبوت ورسالتلری ایجابنجە تبلیغنە مأمور اولدقلری امور وخصوصاتك غیری موادەدە دخی سهو ایتملری ممتنعدر.

« زید قالقدی ، عمرو کتدی » کبی اخباراتدە دخی سهوك صدور و وقوعی غیر ممکندر .

چونکە بو کبی موادەدە بیلە سهوك وقوعی بعض عقائد ضعیفە ربابی ایچون عموم اخبارلرندە شبهەیی داعی وموردر. بو صورتلە حصول شبهە ایسە منصب جلیل رسالتە منافیدر . بنابرین اخبار غیر بلاغیەدن اولان اومقولە خصوصاتدە بیلە سهو ایتملری ممتنعدر . فقط رسل کرام حضراتندن کرك تبلیغ اوامر الهیەیە متعلق امور وخصوصاتدە وکرك امور بلاغیەدن ماعدا احوال سائرەدەکی فعللرندە سهوك صدور و وقوعی غیر ممتنعدر. مثلا نمازدە سهو ایتمك کبی .

افعال جلیلهٔ رسالتدە اقوالدە ممتنع اولان سهوك غیر ممتنع اولمسی بیوك بر حکمتە مبتنیدر. بو حکمت عباداللهدن اجرای عبادت اثناسندە سهوك وقوعی تقدیرندە نە یولدە معاملە وحرکت اولنمسی لازم کلەجکنی خلقە تعلیمدن عبارتدر. بو تعلیمك یالکز قولە منحصر اولمیوبدە فعلاً وقوعی‌دە فعلك دلالتی سوزك دلالتندن زیادە واضح اولمسندن منبعثدر .

رسل کرام حضراتیچون صدور وحصول نسیان امور بلاغیەدە یعنی خلقە من طرف الله تبلیغنە مأمور اولدقلری امور وخصوصاتدە قولی اولسون، فعلی اولسون ممتنعدر .

قولاً نسیان مثلا « اعدت للمتقین » آیت جلیلەسنی نسیان ایلە تبلیغ ایتمامك کبی .

فعلاً نسیان مثلا خلقك کندولرینە اقتدا ایتملری ضمننده اجراسنە مأمور اولدقلری « ضحی » نمازینی نسیان ایدرك ادا ایتمامك کبی .

كرك تبليغات قوليه وكرك تبليغات فعليه‌لرنده تبليغنه مأمور اولدقلری برشيئی تبليغدن مقدم نسيان ايتملری رسل كرام حضراتيچون بر وجه محرر غير جائزدر، ممتنعدر.

معمافيه علم الهی‌يه مفوض ولان بر حكمته مبتنی اوله‌رق تبليغ ايتدكلری شيلری نسيان ايتملری جائزدر. فقط جائز اولان بونسيان دخی جانب الهيدن واقع اولان برنسياندر. جانب شيطاندن وقوع نسيان رسل كرام حضراتيچون قطعياً مستحيلدر. چونكه رسل كرام حضراتی عليهنده شيطان ايچون يول يوقدر.

شيطانك حضرت آدم عليه السلام ايچون سببيت ويرديكی « وسوسه » بو افاده‌مزه، بوادعامزه مباين ومخالف اوله‌مز. چونكه شيطانك حضرت آدم عليه السلامه اولان وسوسه‌سی بر تمثيل ظاهريدر. ممتنع اولان حال ايسه رسل كرام حضراتنك امور باطنيه‌سنده شيطانك اويناماسيدر.

مسرودات واقعه‌نك خلاصه‌سی منصب جليل رسالتی اخلاله مؤدی اولميه‌جق نقايصدن ماعدا سائر افراد بشرك اعراض واحوالی كبی عرضلر، حاللر رسل كرام حضراتنك ظواهری حقنده جائزدر. باطنلری ايسه هرحالده منزهدر، محفوظدر. واجب تعالی حضرتلرينه متعلقدر. بونك خلافنی ايهام ايدن حاللر تأويل اولنور. وتأويلنی اوكرنمك ايچون علمای اعلامه مراجعت اولنمق لازم كلور.

رسل كرام عليهم الصلاة والسلام حضراتی ايچون اشبو فصلده بيان ايتديكمز بالجمله واجبات ومستحيلات وجائزاتی انبيای عظام عليهم السلام حضراتی ايچون دخی اعتقاد ايتمكلكمز لازمدر.

انبيای عظام حضراتی مقدما بيان اولنديغی وجهله واجب تعالی حضرتلری طرفندن كندولرينه شريعت وحی اولنان وشوقدركه اوشريعتی خلقه تبليغ ايتملری امر اولنميان ذوات كرامدر. خلقه تبليغ شريعت ايتمامكله برابر منصب جليل نبوته نائل اولملری وكندولرينه شريعت وحی اولنمسی مقدما كلمش اولان رسل كرام حضراتنك شريعتلرينه متعلق خصوصاتده خلقك كندولرندن استفتا ايتمسی وكندولرينه خلق طرفندن احترام ايدلمك اوزره نبوتلرينی اظهار وتبليغه مأمور اولملری وياخود يالكز وحی الهی موجبنجه عمل ايتملری كبی مقاصد جليله‌يه مستنددر.

بوندن صكره بيلنمليدركه بالجمله رسل كرام وانبيای عظام حضراتنه اجمالاً ايمان ايتمكلكمز واجبدر. رسل كرام وانبيای عظام حضراتنه اجمالاً ايمان ايتمك من طرف الله رسول ونبی اولدقلرينه وحقلرنده واجب ومستحيل وجائز اولان بالجمله امور وخصوصاته مكلف اولان هر بر عبدك ايمان ايتمسی ديمكدر.

رسل كرام وانبيای عظام حضراتنك مقدارينه، عددينه متعلق روايات مختلف اولديغی جهتله بر عدد مخصوص تعيين اولنمامسی اولادر.

قرآن عظيم الشانده واجب تعالی حضرتلری « منهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقصص عليك » بيورمشلردر. فقط فرقان عظيم الشانده اسملری ذكر اولنمش اولان رسل كرام حضراتنه مجملاً دكل تفصيلاً ايمان ايتمك واجبدر. چونكه اسملری، عددلری منصوصدر.

قرآنده مذكور اولان رسل كرام حضراتنك اسم شريفلرينی آتيده‌كی ابياتده جمع ايتدم:

اسماء رسل الله فى القرآن	خمس وعشرون فخذ بيانى
هم آدم ادريس نوح هود	يونس الياس اليسع داوود
اسحاق ابراهيم لوط موسى	ذوالكفل يحيى زكريا عيسى
شعيب ثم صالح ايوب	هارون ثم يوسف يعقوب
ثم سليمان واسماعيل	« محمد » ختمهم الجليل

— فصل ثانى —

رسل كرام عليهم الصلاة والسلام حضراتنك يدمؤيدهٔ رسالتلريله حاصل اولوب تأييد وتصديق رسالتلرينه سبب اولان معجزاته دائر تشريحات وبومعجزاتك طرزى وصورت وقوعيله آنلرله تصديق رسالت ضمننده اقامهٔ حجت اولنمسى حقنده ايضاحات اشبو كتابك موقع مخصوصنده مقدما بيان اولنديغى وجهله « جائز عقلى » اولان تعبيرديكرله انتفا وثبوتى يعنى وارلغى‌ده يوقلغى‌ده قبول ايدن شيلردندر. جائز اولان هرشى نقدر عظيم وصنعتى نقدر دقيق اولور ايسه اولسون آنك خلق وايجادى قدرت عظيمهٔ سبحانيه‌نك تصرفى تحتنده‌در .

— بوبابده بعض ايضاحات —

بوكائناتك، بوعوالمك خالقى ذات واجب الوجود اولديغى ثابت

اولدقدن صكره مصنوعاتنك عظمتنه ، دقتنه ، كمال حكمتنه دقت وبونلرك بعضيلرينه بروجه زير اشارت ايده‌لم :

علم هيئته متعلق كتابلرك تشريح حقايقه تكفل ايتدكلرى احوال كواكبه وبوعالم نجومك مشتمل اولديغى عظمت وغرابته، حائز اولديغى ترتيب عجيبه، انتظام كامله نظر ايده‌لم. دقت ايده‌لم .

تأليف ايدلمش اولان بونجه كتابلرك حقيقتنى آز چوق ايضاح ايتدكلرى وباشلوجه مهم وواسع برعلم مخصوص حالنه كتوردكلرى علم جوياته وبوعالمك محتوى اولديغى هوايه ، رياحه ، برق ورعده ، بلوطلره ، يغمورلره نظر ايده‌لم . دقت ايده‌لم .

اوزرنده ساكن اولديغمز كرهٔ ارضه وبوكره‌نك مشتمل اولديغى طاغلره ، واديلره ، مغاره‌لره ، صحرالره، دكزلره ، نهرلره ، منبعلره، معادنه ، كائنات ارضيه‌دن اولان حركات ارضيه‌يه، ارضده حاصل اولمقده بولنان تغيرات عظيمه‌يه نظر ايده‌لم . دقت ايده‌لم .

علم معادنه ، وبوعالمك محتوى اولديغى انواع مختلفه‌يه ، طعوم وخواص ومنافع مختلفه‌يه نظر ايده‌لم . دقت ايده‌لم .

زمانمزده غايت مهم وعظيم برعلم مخصوصه اساس اولان علم نباتاته وبوعالمده موجود اولان اشجارك ، چيچكلرك ، ميوه‌لرك رنكلرينه، قوقولرينه ، دادلرينه ، شكللرينه ، مقدارلريله انواع خواص ومنافعنه ، تولدات غريبه‌سنه ، نشوونماسنه ، اقامتنه ، وسائر احوالنه نظر ايده‌لم . دقت ايده‌لم .

عالم حیوانه و بر طرفدن بو عالمك كوچكلكده ، بیوكلكده ، قوتده ، ضعفده، ذكاده ، بلادتده، اشكالده ، اختلاف صنف وهیئتده موجود اولان تباین واختلافیله برابر حاوی اولدیغی عظمت وغرابته ودیكر طرفدن عالم حیوانده موجود اولان تركیب غریب وتألیف عجیبه واعضاسنده كوردیكمز صنعتك احكامنده ووضع وهیئتنده مشاهده ایتدیكمز اتقان غریبه وحتی هر عضوك موظف اولدیغی مختلف ومتنوع وظائف مخصوصه یه نظر ایده لم . دقت ایده لم .

عالم حیواندن یالكز كندی نفسمزی تدقیق ایدر وجسد انسانینك مشتمل اولدیغی صنع غریبه، تركیب بدیعه دقتله نظر ایلرسه‌ك بویله بر نظر، بویله بر دقت هیچ شبهه یوقدر كه حیرتمزی ، دهشتمزی مستلزم اولور . فن طبك یالكز تشریح جسد انسانه متعلق كتابلرینه اطلاع حاصل اولسه وجود انسانینك بنیه واعضاسنك واعضانك هر برینك وظائف مخصوصه سنك وبنیه‌نك صورت تركیباتیله انتظامنده‌كی صنایع دقیقه‌نك حقیقت وماهیتی اولوالابصار ایچون باعث عبرت اوله‌جغی محققدر .

وجود انسانده‌كی غرابتلر پك چوقدر. الك زیاده غرابتی حائز اولانلر سمع ، بصر ، ذوق ، شم ، لمس كبی حواسدر. بونلردن‌ده الك اغربی حاسهٔ بصردر. حاسهٔ بصرك حاوی اولدیغی صنع غریب پك زیاده باهردر. كوزك طبقاتی، طبقاتنك وضعیتی، اشكالی، صفاتی، انتظامی، كورمك وظیفه‌سنی ایفایه مساعد اولمق ایچون قوانین كونیه احكامنه موافقتی ، مطابقتی او قدر دقیقدر كه بو حالات وكیفیاتده افكار بشر كرچكدن متحیردر .

بو عوالمك شرح حقایقنه وتوضیح احوالنه دائر پك چوق علمار وجوده كلمش، پك چوق تألیفلر یاپلمش ، كتابلر یازلمشدر . بو علوم متنوعه ومختلفه وبو تألیفات ومدونات كثیره عوالمك توضیح حقایقنی تكفل ایدرك پك چوق عجایب وغرائبی ده میدانه قویمش ومعلومات موجوده‌نك ذات واجب الوجودك توفیق ربانیسنه مظهر اولانلرك قلبلرنده حصول ایمانه كفایتی ومصنوعات عظیمه‌نك صانعی بولنان ذات واجب الوجودك عظمت وقدرتنه وكمال علم وحكمتنه شهادتی دركار بولنمش ایسه‌ده عجایب مصنوعات الهیه‌دن ، دقایق حكمت ربانیه‌دن، اسرار سبحانیه‌دن علم بشرك حاصل ایده بیلدیكی وایده بیله‌جكی شی نقدر چوق اولور ایسه اولسون مصنوعات عظیمهٔ الهیه‌نك وعوالم وكائنات موجوده ومصنوعه‌نك عجایبنه تمامیله واقف اولمق امكانی یوقدر . او بحری پایانی احاطه ایتمك عقل ایچون ، نقل ایچون امكان خارجنده‌در .

ارادتیله، قدرتیله، تدبیریله، حكمتیله وجوده كلان بو كائناتك خالق وصانعی اولان ذات اجل واعلا تقدیس اولنور .

بو كائناتك، بو موجوداتك حدوثی تأمل اولندقدن و بونك بهمه حال بر صانعی اولمق ضروری اولوب اوده خالق ارض وسماوات اولان حضرت ذوالجلال اولدیغی بیلندكدن صكره ینه قطعیاً اوكرنیلور، بیلنور كه عقلاً جائز اولان هر شی نقدر عظیم وجسیم ، نقدر عجیب وغریب اولور ایسه اولسون او شیئك خلق وایجادی علیم وحكیم اولان بو اله قادرك تحت تصرفنده‌در . بونكله برابر بز كوریور وبیلیورز كه

واجب تعالی حضرتلری بوکائناتك تکوینندە، بوعوالمك تصویرندە، حاصل حوادثك احداثندە قواعد وقوانین منتظمه صورتندە کوریلان بعض اسباب وضع وتأسیس ایتمش واو اسبابك حصولندە او قواعد وقوانین دائرەسندە تکوین ، تصویر ، حدوث واقع اولمسنه عادت الهیەسی جاری اولمشدر . مثلا نباتك حصولنی طوپراق ، صو ، حرارت کبی اسبابك وجود وحصولنه ومعین برزمان مرورینه منوط ومربوط قیلمشدر. حیوانك حصولنی مادۀ اصلیەسنك ارککدن دیشی‌یه انتقالنه ودیشینك جوفندە وسائط متنوعه ایله تنمیەسی وزمان مخصوصك مروری کبی وسائط مخصوصەنك وجود وحصولنه ربط ایلمشدر .

بونکله برابر تدقیق نظر اولندیغی وادلۀ عقلیەیه مراجعت قلندیغی وبالخصوص حق سبحانه وتعالانك عظمت وقدرتی ، کمال علمی ، تدبیر عجیبی ، صنع غریبی ملاحظەیه ادخال ایدلدیکی تقدیردە بز اهل سنت وجماعت نظرندە تحقق وتعین ایدرکه خالق الاکوان حضرتلری طرفندن خلق وتکوین واحداث ایچون وضع وتأسیس اولنان اسبابك واو لبابدەکی قوانین وقواعد مخصوصه ومعینەنك جملەسی احداث حوادث ایچون عادت الهیەنك صورت جریانندن عبارت اولوب او سببلر، اوقانونلر، او قاعدەلر عادی اولمقدن بشقه برشی دکلدر. یعنی واجب تعالی حضرتلرینك جاری اولان عادتی دائرەسندە او اسبابك، اوقواعد وقوانینك حصولیله برابر ینه الله طرفندن خلق وتکوین واحداث حوادث اولنور. یوخسه حوادث او اسبابك تأثیریله حادث اولمیور . مؤثر ذات واجب الوجوددر. بو اسباب دکلدر .

تکوین ایچون ، احداث حوادث ایچون جناب حقك تخصیص

بیوردیغی زمان مخصوص کذلك عادی اولمقدن بشقه برشی اولمیوب آنك دخی خلق وتکوینندە، احداث حوادثدە هیچ برتأثیری یوقدر.

خلق وتکوین واحداثدە عادت جاریۀ الهیەدن اولان او سببلرك، او قانونلرك، اوقاعدەلرك هیچ بری اولمقسزین وتکون وحدوث ایچون ظرف اولان او زمانلر هیچ‌دە مرور ایتمکسزین او حوادثك احداثنه، او مکوناتك خلق وتکوینه ذات واجب الوجود حضرتلری قادردر .

اسباب عادیەنك خلق وتکوین حوادثدە اولان عدم تأثیری تأمل ایدنلره کورە ظاهردر .

تکوین نبات ایچون جریان عادت الهیەجه اسبابدن اولان طوپراغه، صویه ، حرارته ، باقەلم. تأمل ایدەلم .

بونلرك هیچ برندە وحتی جملەسندە نباتك تکون ایتمسنی موجب اولەجق هیچ برشی بولنمدیغی میداندەدر. چونکه نباتاتك انواع مختلفەسی وهر برنوعك رنکی ، طعمی ، رایحەسی ، شکل مخصوصی ، خاصۀ مخصوصەسی بولنورکه طوپراق، صو، حرارت او نباتاتە او انواعی، او الوانی او طعمی، او رایحەیی وسائرەیی ویرمك ونباتاتدە او تصور غریب وعجیب ایله تصرف ایتمك ایچون مقتضی اولان قدرت ، علم ، ارادت کبی احوالدن خالیدر. بو تکوین وایجادك محتاج اولدیغی، قدرتدن، علمدن ، ارادتدن خالی اولان طوپراق وصو وحرارتك بودرجه اهلیتی یوقدر .

نباتاتدن بعضیلری بولنورکه صنعتده ووضعنده الك زیادە دقایق وغرائبی شامل اولدیغی حالدە جداً آز زمان ایچندە وجودە کلور. دیکر بعضیلری‌دە کوریلورکه تکونجه غایت بسیطدر. اوقدر دقایق وغرائب

صنعی شامل اولمامغله برابر مدید برزمانده یتشور . نباتاتده کوردیکمز بوحال اثبات ایدرکه‌زمان، تکوین ایچون برشرط غیرلازمدر . بوحال تکوینك‌عقلاً زمانه متوقف ولازم اولمدیغنه دائر ذات واجب الوجود طرفندن نوعمابرتنبیه کبیدر .

تکوین ایچون تخصیص بیوریلان زمان عادت الهیه‌نك جریانی‌ایچون ظرف‌اولمشدر. یوخسه تکوین واحداث امرنده‌واجب تعالی حضرتلری اوزمانه قطعیاً غیر محتاجدر . تکوین مکونات واحداث حوادث ماده‌سنده ذات واجب الوجود زمانه محتاج اولسه صنعی دها زیاده دقیق وغریب اولان نباتات غرابتده آندن اشاغی اولان نباتاتدن زیاده زمانه محتاج اولمق لازم کلوردی .

تقریر وتصویر اولنان احواله کوره بوکائناتی ، بوعوالمی تکوین ایدن، یوقدن یارادان ذات واجب‌الوجود تکون ایچون موضوع اولان شرائط واسباب وازمنه‌اولمقسزین، آنلره‌محتاج بولنمقسزین آن‌واحدده، لمحهٔ بصرده وحتی لمحهٔ بصردن دهاآز مدتده نباتی خلق وایجاد ایتمسی جائزدر . اولصورتله حیوانی‌ده ایجاده قادردر . برجمادی نباته ویاحیوانه لمحهٔ بصرده قلب وتحویله قادردر . بونلردن دها بیوك وخارق العاده شیاری احداثه‌ده قادردر . آنجق عادت جاریهٔ الهیه‌سی اولان اسباب وشرائط اولمقسزین ، خلق وتکوین واحداث ایچون تأسیس ایتدیکی قواعد وقوانین‌معتاده بولنمقسزین بوتکوین واحداث‌که‌خارق‌العاده‌در مطرداً واقع اولماز . یالکز ارسال ایتدیکی رسل کرام حضراتندن برینك دعوای رسالتنی تصدیق ضمننده او رسولك یدیله غیر مطرد اولان اوحال خارق العاده‌یی اجرا ایدر .

حضرت موسی علیه الصلاة والسلام افندمزك پك آز برزمان ایچنده عصاسنی ثعبانه وصکره ینه عصایه قلب وتحویل ایتمسی غیرمطرد اولان اواحوال خارق العاده‌یه مثالدر .

کافهٔ رسل کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتی یدیله دعوای نبوتلرینی‌تأیید ورسالتلرینی تصدیق ضمننده وقوعه‌کلان ووقوعی بزه نقل وایصال اولنان خارق العاده‌لر ، بالجمله معجزه‌لر ، بوقبیلدن اولان احوال غیر مطرده وخارق العاده دندر .

بحرك انفلاقی ، قمرك انشقاقی ، دیلسز حیواناتك تکلمی ، عرش بلقیسك طرفةالعینده سبادن‌قدس‌شریفه کتورلمسی کبی معجزات باهرهٔ انبیادن اولان خوارق عادات هپ بوصورتله توجیه اولنه‌جق احوال غیر مطرده‌دن وجائزات عقلیه‌دن اولان اموردندر .

بوجمله ایله برابر قلبلری پردهٔ غفلتله مستور اولان بعض انسانلر کوریلور که برطرفدن بعض مصنوعات عظیمه ودقیقهٔ ربانیه‌نك عادت الهیه جاری اولدیغی صورتده ومعتاد دائره‌سنده وقوع وحدوثنده حائز اولدقلری دقیق صنعت وعظمت وفرط غرابت - مجرد کثرت مشاهده سببیله - نظرلرندن مستور قالور . دیکر طرفدن ایسه عظمت ودقت‌صنعتده اوته‌کندن دها آشاغی اولان دیکر بعض مصنوعات الهیه مجردحواس بشره کوره ظهور وصدوری نادراً واقع اولمسندن وآنك اولصورتله حدوثنه ، وقوعنه عادةالله جریان ایتمامسندن وحصولنه نفوسك الفت ایتمامش بولنمسندن ناشی پك زیاده باعث تعجب وحیرت اولور .

حالبوکه برنجی نوعڭ عدم غرابتی وایکنجینڭ عجیب وغریب کوزنمسی اولکینڭ معتاداولمسی، دائما مشاهده ایدلمسی واوته‌کینڭ معتاد اولمامسی، حصولنه الفت حاصل ایدلمامش بولنمسی والحاصل نادراً وقوع بولمسی کبی اسبابدن بشقه برسببه مبتنی دکلدر .

حتی بویله نادراً وقوعه کلان برحالی خبر ویرن ذاتی کندولرنجه نقدر موثوق اولور ایسه اولسون شدتله تکذیب ایدرلر .

مثلا اوکبی آدملر پك رعنا بیلورلرکه بر پارچه طوپراق نباته ، نباتدن صکره غدایه ، غدادن صکره قانه ، قاندن صکره نطفه‌یه ، او نطفه دیشینڭ رحمنه انتقال ایتدکدن صکره علقه‌یه ، علقه‌دن صکره برقطعه لحمه ، لحمدن صکره ایشیدیجی، کوریجی، قوقلاییجی ، ذائق ، لامس اولمق اوزره تصویر اولنان حیوانه منقلب اولور . حیوانه منقلب اولدقدن صکره ده قواسی وعقلی ضعیف اوله‌رق دیشینڭ قارنندن چیقار . تدریجاً قوی اولور. صلب اولور. لبیب اولور. حاذق اولور. عالم اولور. مدقق اولور . حاصلی شو بنلك دعواسیله مفتخر و مباهی بر مدعی اولور . حالبوکه بدایةً بر پارچه طوپراق اولان شوبنلك مدعیسنڭ، شومباهی ومفتخر شخصڭ جسدی او برقبضه طوپراقدن بشقه برشی دکلدر. دها صکره‌لری بدایةً اولدیغی کبی ینه طوپراغه منقلب اولور .

او بر پارچه طوپراغڭ بتون بوتحولات عجیبه‌سنه ، بواطوار غریبه سنه تعجب ایتمزلرده صلحادن فلان ذاتڭ « برص » علتنه مبتلا اولان فلانجه خسته‌یی مجرد « لمس » ایتمسیله ویا بردعا ایلمسیله شفایاب

اولدیغنی برمخبر کندولرینه اخبار ایتسه معلومات سابقه‌لرینه وتجربه‌لرینه کوره نقدر موثوق اولور ایسه اولسون اومخبرڭ شو خبرینی تصدیق ایتمزلر. افاده‌سنه ایناتمزلر. بواخبارڭ محال وخرافات نوعندن بولندیغنه قائل اولورلر. اوخسته‌نڭ اولصورتله شفاپذیر اولدیغنه بردرلو قناعت ایلمزلر .

حالبوکه حقیقتده برص علتنه مبتلا اولان خسته‌نڭ اولوجهله شفایاب اولمسی انسانڭ بیان اولنان تحولات عجیبه واطوار غریبه ایله تکون ایتمسندن اعظم اولمدیغی شویله طورسون اوعظمتڭ، اوغرابتڭ پك مادوننده بولندیغی‌ده شبهه‌سزدر. بوایکی حال آراسنده‌کی فرق بالکز اولکیسنده یعنی تکون انسان مسئله‌سنده عادتڭ جریانندن وایکنجیسنده یعنی برص علتنه مبتلا اولان خسته‌نڭ شفایاب اولمسنده عادتڭ جریان ایتمامسندن بشقه برشی دکلدر .

بز مادامکه بو ایکی حالڭ هر ایکیسنك‌ده موجدی قادر وعلیم وفاعل مختار اولان ذات واجب الوجود اولدیغنی اعتقاد ایدیورز. اوحالده اولکینڭ تصدیقنی، ایکنجینڭ انکارینی داعی هیچ برسبب یوقدر. اوت صلحادن اوذاتڭ خسته‌یی کندی قدرتیله شفایاب ایتدیکی اخبار اولنورسه واویله برادعاده بولنیلورایسه بوشفانڭ احداثنه، ایجادینه او شخصڭ قدرتی اولمدیغندن اوزمان انکارینه وجه ودلیل موجوددر. فقط دعوی وادعا اولصورتله اولمیوب صالح اولان اوذاتی تکریم ضمننده آنڭ یدیله ، دعاسیله خسته‌یه واجب تعالی طرفندن شفا احسان اولندیغی دائره‌سنده اولورسه انکارینه وجه ومحل قالمز . بوده مخبرڭ صادق وموثوق اولمسی وشفا تأثیرینی‌ده جائزات عقلیه‌دن

بولنان هرشيئ اجرايه قادر اولان واجب تعالانك قدرتنه نسبت ايتمسی شرطيله‌در. زيرا بوشفا ماده‌سی نفس الامرده جائزات عقليه‌دندر .

ايضاحات مبسوطه تماميله اكلاشلدقدن صكره بيلنمك لازمدركه واجب تعالى حضرتلرى خلقه رسل كرامى ارسال بيوردقلرى زمان دعواى رسالتلرنى تصديقه دليل اولمق ايچون معجزات ايله كندولرينى تأييد بيورردى . «معجزه» برامر خارق العاده‌دركه واجب تعالى طرفندن رسالتله مأمور اولديغنى ادعا ودعوى ايدن رسول يديله ظاهر اولور .

ذات واجب الوجود حضرتلرى طرفندن رسالتله مأمور بيوريلان ذات من طرف الله رسول اولديغنى وخلقه تبليغ ايچون اللهك كندوسنه امر ايتديكى شريعته امتثال ايتملرى لزومنى مبعوث اولديغى قومه وخلقه تبليغ وبيان ايدنجه بوافاده‌نك صدقنى ومن طرف الله رسول اولديغنى مصدق كندوسندن برهان ، دليل استيه‌جكلرى بديهيدر . ادعاسنده صادق اولديغنى آكلامق ايچون فلان ايشده ، فلان مسئله‌ده خرق عادتى مستلزم اولان شيلرى وجوده كتورمسنى كندوسندن طلب ايدرلر. مطلوبلرينه موافق بر صورتله خارق العاده احوال اظهار ايتمسى تكليفنده بولنورلر . قمرك انشقاقى ، طاشدن ناقه‌نك خروجى كبى خارق العاده امورك اظهارينى ايسترلر . واجب تعالى حضرتلرى‌ده اورسول محترم يديله عادتى خرق ايدر . اوقومك صدق دعواسنى متضمن رسولدن ايستدكلرى ، آرزو ودرميان ايتدكلرى امور وخصوصات خارق العاده‌يى رسولنه معجزه اولمق اوزره اظهار وايجاد

بيورر . اوحالده اورسول محترمك ادعاسنده ، دعواسنده صدقى اوقوم ايچون ، اوخلق ايچون ظاهر اولور . كندوسنه ومن طرف الله تبليغ ايتديكى شريعته ايمان ايدرلر. چونكه اوزمان بطريق الاستدلال « خارق العاده اولان او مسئله‌نك قادر اولان ذات واجب الوجود دن بشقه هيچ بركمسه طرفندن ابراز واظهارى ممكن اولمديغى ودعواى رسالت ايدن ذات ادعا ايلديكى رسالت دعواسنده صادق اولمسه آنك يديله واجب تعالى حضرتلرى بوامر خارق العاده‌يى ابراز واظهار ايتميه‌جكنى» سويلرلر، اعتراف ايتملرى لازم كلور. خارق العاده اولان او امرك، اومعجزه‌نك واجب تعالى حضرتلرى طرفندن طالب معجزه اولان قومك طلبنه، استدكلرينه ورسولك اكرمنك دعواسنه، افاده‌سنه، موافق ومطابق اوله‌رق ابراز واظهار بيورلمسى بلاشبهه كندوسنى تصديق ايچون اولديغنه ايمان ايلملرى اقتضا ايدر. اولصورتله اظهار وابراز اولنان معجزه كرك اورسول محترم حقنده وكرك اورسولك تبليغ رسالت بيوردقلرى خلق وقوم حقنده واجب تعالى حضرتلرى طرفندن «نعم عبدم نعم طرفمدن وقوعبولان بالجمله تبليغاتنده صادقدر » امرينك شرفصدورى منزله‌سنده وحكمنده اولور .

بونى برنظير ايله ، برمثال ايله‌ده توضيح ايده‌لم :

حكمدارك حضورنده بولنانلردن برى اوحكمدار ايله ينه حكمدارك حضورنده بولنان تبعه‌سى آراسنده سفير ايدوكنى وواسطهٔ تبليغ اوامر اولديغنى وحكمدار طرفندن هرنه‌يى تبليغ ايلرايسه اوتبليغاتده كندوسنى تصديق ايتملرى لازم كله‌جكنى ادعا ايدر. موجود اولان تبعه ورعايا او

آدمك بوادعاسنده‌كى صدقنى تأييده دليل اوله‌بيله‌جك بر علامتك طرف حكمداريدن ابراز واظهارينى او آدمدن استرلر. ادعاى سفارت ووساطت ايدن اوذات : « اوت ادعاى سفارتده‌كى صدقمك علامتى حكمدارك سزجه‌ده معلوم اولديغى وجهله معتادى خلافى اوله‌رق تخت حكمدار - يلرندن آياغه قالقه‌رق يدى خطوه ايلرو كتمسى وبو فعل وحركتنى‌ده اوچ دفعه تكرار ايتمسيدر » جوابنى ويرمكله حكمدار دخى دعواى سفارت ايدن ذاتك طبقى طبقنه افاده‌سنى اجرا ايدر ويدى خطوه ايلرو كيدر وبوفعلى اوچ دفعه تكرار ايلر ايسه حاضر اولان تبعه ايچون او آدمك ادعا ايتديكى سفارت ووساطت ماده‌سنده صادق اولديغنده اعتقاد جازم ايله اعتقاد ايده‌جكلرنده شك وشبهه قالماز . حكمدارك اولصورتله دعواسنه موافق ومطابق اوله‌رق قيام وحركتنى سفيرك افاده‌سنى، دعواسنى تصديق صورتنده تلقى ايدرلر. عدايدرلر. وحكمدار نامنه وقوعبوله‌جق كافهٔ تبليغاتنه اعتماد ايلرلر . بونك خلافنه قائل اولانلر، بودليل قطعى‌يى او آدمك صدق مدعاسنه دليل اتخاذ ايتميانلر ياحماقتك درجهٔ قصواسنده وياخود زنجير عناد وقيود خسران ايله مقيد برحالده بولنورلر .

رسل كرام حضراتنك معجزاتى اولان امور خارق العاده‌نك ادعالرينه، افاده‌لرينه مطابق وموافق اوله‌رق واجب تعالى حضرتلرى طرفندن ابراز واظهارى دخى بروجه محرر صدق مدعالرينه دليل قطعى وبناءً عليه اوادعاخلق طرفندن واجب التصديق وواجب القبول اولديغى

بديهيدر . رسل كرام حضراتى يديله و شو صورتله اظهار وابراز بيوريلان خارق العاده معجزه‌لر ايسه جداً چوقدر .

بومعجزات جليله‌دن اشتهار ايدن وقرآن مجيدده واحاديث صحيحهٔ نبويه‌ده مذكور ومصرح اولان بعضيلرينى بوراده بيان ومعجزاتى منكر ومبطل اولانلرك شبهات ومدعياتنى دفع ايتمك ايچون اومعجزاتى قانون عقل سليمه تطبيقاً توجيه وتشريح ايله دلائل عقليه‌سنى اتيان ايتمك برطرفدن بوبابده اهل ضلالك شبهه‌لرينى دفع ورفع ايده‌جكى كبى ديكر طرفدن اهل حقك واصحاب ايمانك يقينلرينى تزييده سبب اوله‌بيلور .

شوقدركه رسل كرام عليهم الصلاة والسلام حضراتنك اشهر معجزاتى اولوب قرآن مجيدده مذكور ومحرر اولان معجزه‌لره دائر تشريحات وايضاحات مقتضيه ايرادندن صكره پيغمبر ذيشانمز حضرت « محمد » صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزه مخصوص بولنان معجزات ايچون‌ده آشاغيده برفصل مخصوص تعيين ايدرز. وفخر كائنات افندمز حضرتلرينك اتباعى طرفندن كندوسنى تصديق شرفنه مدار اولان طريقلردن بعضيلرينه دائر ايضاحات مقتضيه بيان وايراد ايلرز.

حضرت قرآن عظيم الشانده مذكور اولان معجزاتدن برى حضرت موسى (على نبينا وعليه افضل الصلاة والسلام) افندمزك عصانى دكزه اورمسيله دكزك آيرلمسى و حاصل اولان انفلاقى و بنى اسرائيلك دكز ايچندن واوانفلاقدن حاصل اولان طريقدن سالماً مرور ايتملرى وفرعونك وقومنك اوطريقدن مرورلرى اثناده دكزك قپانمسيله آنلرك هلاك اولملرى ماده‌سيدر. بوماده‌يى، بومعجزه‌يى ايشيدوب

صورت انکارده بولنانلر « معاذ الله تعالی» ذات واجب‌الوجودی منکر ایسه‌لر اومقوله منکر الوهیت ووحدانیت اولانلر ایچون صواب اولان جهت اول باول ذات واجب الوجودك وجودی، صفاتی ادلهٔ عقلیه اقامه‌سیله اثبات اولنمق وبو صورتله الوهیت ووحدانیت الهیه اثبات اولندقدن و آکا قناعت ایتدیرلدکدن‌صکره کندوسنه معجزاتك احوالی بیان وایضاح قلنمقدر .

معجزه‌یی استماع ایدن شخص ذات واجب‌الوجودك وجودینه، خالقیتنه مؤمن اولدیغی ، معتقد بولندیغی تقدیرده عظمت وقدرت الهیه‌یی تصور وعظائم اعمال سبحانیه‌یی تأمل ایلدیکی زمان انفلاق بحرك جائزات عقلیه‌دن جائز اولان برشی اولمقدن وقدرت عظیمهٔ ربانیه‌نك تحت تصرفنه داخل اولان مواددن بشقه برشی اولمدیغنه حکم ایدر. چونکه جائزات عقلیه‌نك ثبوتی‌ده، انتفاسی‌ده قبول ایده‌بیله‌جك موادن اولدیغنه عقلك حکم ایده‌جکی درکاردر. جائزات عقلیه‌دن بر شیئك ثبوتی یعنی حصول وحدوثی محالی مستلزم اولەمز. بناءً علیه جائزات عقلیه‌دن اولان انفلاق بحرك ثبوتنی تصدیقه مانع اوله‌جق بر حال کوریله‌مز .

انفلاق بحرك جائزات عقلیه‌دن اولدیغنی توضیح ایده‌بیله‌جك احوال سائره دخی موجوددر : صو اجسام سائره کبی انقسامه قابلیتلی برجسمدر. انقسامه قابلیتلی اولدیغی کبی معکوساً تماسکه‌ده قابلیتی واردر. صولر صغوقدن منجمداولور، طوکار. میاه‌راکده وحتی انهار جسیمهٔ جاریه‌نك صغوقدن‌طوکدیغنی، انجماد ایتدیکنی کوریورز .

بر صورتده انجماد مشاهده ایدیلورکه اوانهار عظیمه، او مجاریٔ جسیمه بوز حالنده ایکن اوزرندن حیواناتك مرورینه صالح اولور .

صوبك بو صورتله انجمادی ، طوکمسی تماسك خاصه‌سنی حائز اولمسندن منبعث اولدیغنده شبهه براقیور. هرنقدر معجزهٔ حضرت موساده دکزك اوقدر سرعتله انفلاقی وتماسکی، بردن بره قطعه قطعه آیرلمسی وانجماد ایتمسی وبنی اسرائیل قومی مرور ایتدکدن صکره فرعونك وقومنك مرورنده ینه اوقدر سرعتله چوزیلوب سیلان وجریانده بولنمسی وفرعون ایله قومنی غرق ایلمسی قدرت تامه‌یه محتاج اولان امور عظیمه‌دن اولدیغنده ذره قدر شبهه یوغیسه‌ده بونك فاعلی بولنان ذات واجب الوجود ده تام القدرتدر. بوامر عظیم او قدرت عظیمه‌یی تعجیز ایده‌مز .

صدقی براهین عدیده ایله بز مسلمانلر ایچون ثابت اولان پیغمبر ذیشانمز « محمد » علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینك لسانیله حضرت فرقان عظیم الشان بو معجزه‌یی اخبار ایتمسنه وحد ذاتنده قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنه داخل اولان جائزات عقلیه‌دن بولنمسنه مبنی تصدیق وبلاشك وشبهه آنك اولسورتله حصولنه، ظهورینه ایمان ایتدك . منصف اولان هر بر آدم دخی بو معجزه‌یی دیدیکمز وجهله تأمل وتفکر ایدرسه محالاتدن عد ایده‌میه‌جکی درکاردر. ذات‌واجب الوجود بو معجزه‌یی رسول اکرمنك تأییدی ومؤمن عبادینك حفظی وکافر اولان اعداسنك هلاکی ضمننده احداثه قادردر .

حضرت فرقان عظیم‌الشانده مذکور اولان معجزاتدن بری‌ده ینه

حضرت موسی (علی نبینا وعلیه افضل الصلاة والسلام) افندمزك عصالریله اوردیغی طاشدن امر الهی ایله صو چیقمسی معجزه‌سیدر .

بعض روایته کوره نبی مشارالیه حضرتلرینك عصا ایله اوردقلری عادی طاشلردن اولمیوب بر حجر مخصوص اولدیغی واو خصوصیت جهتیله صویك نبعان ایتدیکی اکلاشیلیورسه‌ده دیکر بعض روایاته نظراً او طاشك بر حجر مخصوص اولمیوب عصای حضرت موسی هانکی حجره ، هانکی نوع طاشه اورلسه بر وجه معجزه صو نبعان ایدر ایدی .

بومعجزه‌یی استخبار ایدن شخص خالق تعالانك ذاتی، صفاتی، الوهیتی منکر ایسه او شخص حقنده صواب اولان شی انفلاق بحر معجزه‌سنه دائر اولان فقره‌ده ایضاح ایتدیکمز وجهله اولا اثبات الوهیته دائر کندوسنه ابراز دلائل اولنملیدر. خالق تعالانك وجودینه، قدرت تامه‌سنه ، عظمت اعمالنه مؤمن ومعتقد ایسه طاشدن صویك نبعانی وجریانی امور جائزه‌دن بولندیغی طریق استدلال ایله تصدیق ایده بیلور. تصور ایدرکه طاشدن صویك نبعان وجریانی ایچون ذاتاً ایکی طریق موجوددر. بو طریقلرك برنجیسی واجب تعالی حضرتلری بنی اسرائیل ایچون کفایته مدار اوله‌جق مقدار صویی عدمدن، هیچ یوقدن خلق وابراز ایدر. وبو خلق وابرازك طریقی‌ده بنی اسرائیلك کوزی اوکنده حضرت موسانك عصایی طاشه اورمه‌سنه تعلیق ایلر .

طریقك ایکنجیسی واجب تعالی هوایی صویه قلب ایله ظهور وابرازنی ینه حضرت موسانك ضرب عصاسنه تعلیق بیورر .

مؤمن ومعتقد اولانلر معجزه‌نك صحتنه دلیلك بوقدری ایله اکتفا ایتمك لازم کلور. چونکه هوانك صویه قلب وتحویلی و عکسی یعنی صویك هوایه انقلابی فن کیمیا اربابنك ید تصرف و قدرتلرنده اولان جائزات عقلیه‌دندر . فن کیمیا اربابنك هوایی صویه قلب و تحویل ایدرك سیلان ایتدیرمکده بولندقلری معلومدر .

هوانك صویه قلب و تحویلی فن کیمیا اربابنك قدرتی داخلنده اولورسه او فنك اربابنی‌ده ، آنلرك اعمال افعالنی‌ده یاراتمش اولان ذات واجب الوجود هوایی صویه قلب ایده‌مزمی ؟

بز مسلمانلر بونی مخبر صادقدن استخبار ایتدیکمز وقدرت سبحانیه‌نك تحت تصرفنده بولنان جائزات عقلیه‌دن اولدیغنی بیلدیکمز جهتله بو معجزه‌یه ایمان ایتدك . و واجب تعالی طرفندن حضرت موسی (علی نبینا و علیه افضل الصلاة والسلام) افندمز ایچون معجزه ، و ینه زماننده صویه محتاج قالان بنی اسرائیل قومنك حیاتنی محافظه ایتمك اوزره ایجاد واحداث اولنمش بر نعمت اولدیغنی تصدیقده تردد ایتمدك .

حضرت فرقان عظیم الشانده محرر اولان معجزاتدن بری‌ده ینه حضرت موسی (علی نبینا و علیه افضل الصلاة والسلام) افندمزه مخصوص اولان عصانك بیوك بر ییلانه قلب و تحویل اولنمه‌سی وفرعون طرفندن میدان امتحانه کتیریلان وساحرلرك صنعتیله خلقه ییلان صورتنده کوستریلان کایتلی ایپلری، عصالری یوتمسیدر.

بومعجزهٔ جليله‌يى استماع ايدنلر يوقاروده‌كى معجزه‌لرده بيان اولنديغى وجهله خالق تعالانك خالقيتنه ، عظمتنه ، قدرتنه ، الوهيتنه مؤمن اولمدقلرى حالده حقلرنده صواب اولان معامله يوقاروده توضيح اولنان اثبات الوهيت و ربوبيتدر . مؤمن اولدقلرى تقديرده ايسه مصنوعات عظيمهٔ الهيه جمله‌سندن اولان عالم حيوان ايله عالم نباتى تصور ايتملرى مدار تصديق اولمغه كفايت ايدر . تصور ايتمليدركه واجب تعالى حضرتلرى عظيم اولان قدرت سبحانيه سيله بو ايكى عالمى ايجاد واحداث بيورمشدركه بوعالملرده اولان غرائبى تكوين وحيوان ونباتك موادينى صورتدن صورته و دائما طوپراغى نباته و نباتى حيوانه قلب و تحويل بيورمشدر . طوپراغى نباته و نباتى حيوانه قلب و تحويل ايچون بو كائناتده تعيين ايتديكى اسباب و ازمنه اسباب عاديه‌دن بشقه بر شى دكلدر . حالبوكه او خلق و تكوينى ، او ايجاد واحداثى واجب تعالى حضرتلرى سببسز ، زمانسز دخى خلق و ايجاده قادردر .

ينه تصور ايتمليدركه ذات واجب الوجود اجسامى اعدامه وكوزلر كورونميه‌جك درجه‌ده هبا حالنه افراغ ايتمكده قادردر . مخبر صادق پيغمبر ذيشانمز افندمز حضرتلرى طرفندن حضرت موسى عليه السلامك او معجزه‌سندن خبر ويرلديكى وبوده جائزات عقليه‌دن اولمقله برابر كمال قدرت الهيه بونى وحتى بوندن دها بيوك امورى اجرايه اعتقادمز بولنديغى جهتله ذكر اولنان معجزه‌يه‌ده ايمان ايتمك . آنى تصديق ايلمك . بر جسم نباتى اولان عصاى موسانى بيوك بر ييلانه قلب وتحويله واو ييلانك جسمنى بعض اجسام ارضيه ضم وعلاوه سيله

بيولتمكه وساحرلرك آلات وادوات سحريه اولوب خلقه ييلان صورتنده كورونن ايپلرينى ، عصالرينى يوتدقدن صكره اولكى حالنه ارجاع ايتمسنه وكرك عصانك بيومسنه مدار اولمق اوزره عصايه التحاق ايدن اجسام ارضيه‌يى وكرك آنك يوتديغى ديكر اجسامى محو وافنايه وكيمسه‌يه كورونه‌ميه‌جك درجه‌ده اجزاسنى تفريق ايلمكه واجب تعالى حضرتلرينك قادر اولديغنى اعتقاد ايله برابر بوكا هيچ بر مانع اولمديغنه وبو معجزه‌ده‌كى حادثاتك جمله‌سنى كائناتده تكوين واحداث حوادث ايچون قاعده وقانون اتخاذ ايتديكى اسباب وازمنه‌يه قطعا محتاج اولمقسزين ايجاد بيورديغنه قائل اولورز . چونكه واجب تعالى حضرتلرى بوكا قادردر . وبو بابده ظهور ايدن اشبو خرق عادت حضرت موسى عليه السلام افندمزك ادعاسنى تصديقه دلالت ايدن بر معجزه‌در .

حضرت قرآنك اخبار ايتديكى معجزاتدن بريده ينه حضرت موسانك (عليه السلام) رفع طور معجزه‌سيدركه بنى اسرائيل قومى اوزرينه طور طاغنك لاجل التهديد يردن رفع ايديلوب او قومك قبول ميثاقه مجبور ايدلملرندن عبارتدر .

ذات واجب الوجود حضرتلرينك قدرت عظيمه سنه واعمال عجيبه سنه ايمان ايدنلر ، او ذات اجل واعلانك نجه بيوك اجرامى قالديروب بوشده تحريك ايتديكنه قائل اولانلر شبهه‌سز اشبو « رفع طور » معجزه‌سنى‌ده تسليم وتصديق ايدرلر .

فن هيئت جديده اربابى فضاده معلق اولان اجرام عظيمه‌نك (١)

[١] كواكب فلكيه‌نك

بوشده طورمسی جاذبه دنیلان بر قانون مخصوصه تابع اولدیغنی ادعا ایتسه‌لر بیله « او قانون جاذبه‌یی ایجاد ایدن ذات واجب الوجود رفع طور ایچون‌ده آکا مماثل برقانون ایجادینه قادردر » جوابنی ویریرز. چونکه یوقاروده بالدفعات بیان اولندیغی وجهله بو عالم کون ومکانده موضوع اولان اسباب واجب تعالی حضرتلرینک اتخاذ بیوردقلری اسباب عادیه‌در . او اسباب عادیه اولمسه‌ده کائنات وعوالمی ومحتویاتنی ایجاده قادردر. قرآن کریمه ایناممش ، احکام جلیله‌سنی تصدیق ایلمش اولان بز محمدیلر بو معجزه‌یی مخبر صادق بزه اخبار ایتدیکی وحد ذاتنده دخی واجب تعالی حضرتلرینک تحت تصرفنه داخل اولان جائزات عقلیه‌دن بولندیغی ووجود واجب الوجوده وعظمت وقدرت الهیه‌سنه ایمانمز اولدیغی ایچون رفع طورک حضرت موسی علیه‌السلام ایچون معجزه اولمق وقبول میثاق ایچون قوم بنی اسرائیلی ترهیب ایتمک اوزره قدرت سبحانیه‌سیله حاصل اولدیغنه اعتقاد ایلرز.

حضرت موسی علیه السلامک معجزات جلیله‌سندن بعضلری‌ده قوم فرعونه چکرکه ، بیت ، قورباغه ، قان ارسال و ارض تیه‌ده بولندقلری زمان بنی اسرائیل قومی ایچون قدرت حلواسی ایله سلوی قوشی انزال اولنمسی خصوصلریدر .

امور عظیمه ایجاد وایقاعنه قادر اولان ذات واجب الوجود حضرتلرینک قدرت وعظمت سبحانیه‌سنه ایمان ایدنلر بو معجزاتک وبوندن دها بیوکلرینک جواز حصولنی تصدیق ایدرلر. بو معجزه‌نک طریق توضیحنه کلنجه بو عالمده چکرکه ، قورت ، فاره کبی حشرات

وحیوانات موذیه‌نک بر قومک زراعتنه مسلط اولدقلرینی ودیکر بر قومک زراعتلری‌ده بونلردن سالم قالدیغنی هرکون هر یرده کوریور ، ایشیدیورز . کذلک بعض اقالیمک صولری بوزیلوب آنک شرب واستعمالی او اقلیمک اهالیسی حقنده تولید امراضه سبب اولدیغنی‌ده مشاهده ایدیورز . دوچار فساد اولان صولرک اسباب موجبهٔ فسادی تدقیق وتحقیق اولندقده او صوده مقروسقوپدن بشقه بر واسطه ایله کورلمسی ممکن اولمیان وجداً صغیر اولان بعض حیواناتک [۱] تولد ایتمسندن ایلرو کلدیکنی دخی کشف ایدیور واکلایورز . قوم فرعونه معجزهٔ حضرت موسی علیه السلام اولمق اوزره ارسال بیوریلان قان دخی احتمال که بو قبیلدن بر شیدر .

کذلک یاغمور یرینه سمادن بعض کره وقوع ونزولی معتاد اولمیان بر طاقم شیلرک دوشدیکی‌ده واقع اولور [۲]. ارباب فن بونلرک تحقیق وتدقیق اسبابنده شدتلی برقاصرغه وروزکار واسطه‌سیله کرهٔ ارضک بر طرفندن بوکبی اشیای غیر معتاده‌نک قالقوب دیکر بر طرفه نازل اولدیغی احتمالنی درمیان ایدیورلر . مادامکه بونلرک جمله‌سی جائزات عقلیه‌دندر . نظیرلری زمانمزده دخی محسوس ومشهوددر . او حالده حضرت موسی علیه السلام ایچون معجزه وقوم فرعون اولان قبطیلره ترهیب وبنی اسرائیل ایچون مدار معیشت اولمق اوزره بر طرفدن مصره چکرکه ، بیت ، قورباغه ، قان ودیکر طرفدن تیه چولنه قدرت

[۱] میقروب

[۲] بغدای ، طوپراق یاغمسی کبی شیلر پک چوقدر.

حلواسی ، سلوی قوشی ارسال وانزالی حقنده واجب تعالی حضرتلری ایچون نه مانع تصور اولنه بیلور ؟ بز مسلمانلر مخبر صادقك بزه خبر ویردیکی وجهله بتون بو جائزات عقلیه‌نك حضرت موسی السلام یدیله وقدرت سبحانیه وخلق ربانی ایله حاصل اولدیغنه ایمان ایلرز .

حضرت قرآن شریفك خبر ویردیکی معجزاتدن بری‌ده حضرت صالح (علی نبینا وعلیه السلام) ك معجزه‌سی اولان ناقه‌نك طاشدن چیقمسیدر .

نبیٔ مشار الیه حضرتلری قومنه تبلیغ رسالت ایتدی . آنلر طاشدن بر ناقه چیقارمدقجه کندوسنه ایمان ایتمیه‌جکلرینی سویلدیلر . اویله بر معجزه ایستدیلر . بو طلب اوزرینه ذکر اولنان معجزهٔ خارق العاده وجوده کلمشدر .

واجب تعالانك وجودینه، الوهیتنه ، قدرت عظیمه‌سنه قائل اولانلرك، عظمت سبحانیه‌سنی تصدیق ایدنلرك ذات واجب الوجودك صنایع عجیبه‌سنی وطوپراغی حیوانه ومواد سائره‌یی صور مختلفه‌یه قلب وتحویلده قدرت الهیه‌سنی تصور ایتملری بو معجزه‌یی‌ده تصدیق ایتملرینه کفایت ایدر . واجب تعالی حضرتلری او طاشك باطننده طاشك ماده‌سندن بر قطعه‌سنی ناقه صورتنده تصویر وصورت حیوانیه‌یه قلب وتحویل ایتدکدن وطاشی‌ده یاردقدن صکره حی وحساس اوله‌رق ناقه‌یی حضرت صالح علیه السلام ایچون معجزه اولمق اوزره چیقارمسنه هیچ بر مانع یوقدر . چونکه بالدفعات توضیح اولندیغی وجهله ذات واجب

الوجود حضرتلرینك تکوین حیوانات ایچون عادت اتخاذ بیوردقلری اسباب وازمنه اسباب عادیه‌دن بشقه برشی دکلدر . بناءً علیه اسباب عادیه‌دن اولان او سبب وزمان دخی اولمقسزین ینه حیواناتی ایجاده، خلقه قادردر . بوندن بشقه طاشلر جوفنده قورت کبی پك چوق حیوانات بولنور ، ظهور ایدر . وبو حیواناتك اطرافنده غایت اینجه ودقیق یوصونه مشابه بعض نباتات دخی کوریلور . اوقورتلر اویوصونلرله متغدی اولور . ارباب فن وتدقیق بو حیواناتك نه صورتله او طاشلرك ایچنده خلق وتکوین اولندقلرینی کشف ایده‌مامشلردر . او حیوانجقلرك طاشلر ایچنده مدار تعیشلری بولنان یوصونلر بیتدکجه یکیسی نبت ایدر . طاشلر ایچنده خلق وتکوین اولنمش ، تعیش ایتمکده بولنمش اولان حیواناتی ایسه پك چوق موثوق ذوات رأی العین مشاهده ایتمشلردر . بونی جحد وانکاره محل یوقدر .

اشته بوکبی حیوانات صغیره‌نك طاش ایچنده خلق وتکوینی جائز اولنجه دوه‌نك‌ده طاشدن خلق وتکوینی جائز اولور . چونکه خلق وتکوینده حیواناتك بیوکی ، کوچوکی فرقسزدر . بیوك اولمسی استحاله‌سنه سبب اوله‌مز .

بناءً علیه بز مسلمانلر ناقهٔ حضرت صالحك طاشدن خروج وظهوری معجزه‌سنه ایمان ایده‌رز . چونکه قدرت سبحانیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . چونکه مخبر صادق طرفندن اخبار اولنمشدر . بناءً علیه بو معجزه‌نك وقوعی حقدر ، شبهه‌سزدر .

حضرت قرآن مجیدك خبر ویردیکی معجزاتدن بری‌ده حضرت ابراهیم

(علی نبینا وعلیه السلام) ك عظیم بر آتشه القا اولندیغی حالده یانمامسیدر ، نبیٔ مشار الیه ایله احتجاج ومعارضه ایدن کافر برملکك ایقاد واعداد ایتدیکی غایت مدهش وعظیم بر آتشك حضرت ابراهیم علیه‌السلامی یاقمامسیدر .

ذات واجب‌الوجودك قدرت سبحانیه‌سنه مؤمن و آتشك نه‌طبیعتیله ونه‌ده آکا مودوع اولان قوت ایله یاقیجی اولمیوب تأثیر احراق واجب تعالانك خلق وایجادینه وابسته ایدوکنه معتقد اولانلر و آتشك اجسامی یاقمسی اسباب عادیه‌دن اولدیغی ویاقمامسی خلاف عادت اولمقله برابر قدرت سبحانیه‌نك تصرفنه داخل اولان جائزات عقلیه‌دن بولندیغی ادراك ایدنلر بو وقعه‌نك بر معجزه اوله‌رق ظهور ایده بیلمسنی تجویزه هیچ بر مانع تصور ایتمزلر .

خالق تعالانك وجودینی ، الوهیتنی انکار ایدنلر و آتشك کندی طبیعتیله یاقیجی اولدیغنی اعتقاد ایلینلر حقنده صواب اولان معامله اول باول واجب تعالی حضرتلرینك وجودینه ، الوهیتنه ، کافهٔ جائزاته قادر اولدیغنه و آتشك بالطبع محرق اولمیوب قابل احتراق اولان بر شیئه تماسنی متعاقب احراق خاصه‌سنك خلق وایجاد اولندیغنه دائر اولان ادله وبراهین مقنعه‌یی کندوسنه اتیان ایتمکدر .

فی‌الحقیقه آتشك حقیقتنده اجسامك یانمسنی مقتضی بر موجب یوقدر . آتشك یاقیجی اولان قسمی نوری یعنی آلوی اولدیغی ومحرق اولان حرارتك مولدی بو نور ، بو آلو بولندیغی ادعا اولنور ایسه نورك حد ذاتنده محرق اولمدیغی جوابنی ویررز . زیرا آتش بوجکی دنیلان

وکیجه‌لری مشاهده ایدیلان حیوانك آردنده‌ده پارلاق بر نور کوریلور . بو نورك حصولنی موجب اولان مادهٔ اصلیه ایسه فوسفورلی بر مادهٔ حیوانیه درکه آنده نه حرارت ، نه‌ده قوهٔ احراقیه یوقدر . فن کیمیا اربابنجه معلوم اولدیغی وجهله حرارت وقوهٔ احراقیه‌سی مفقود اولمقله برابر نوری ، آلوی انتشار ایدن مواد فوسفوریه پك چوقدر . بوندن تبین ایدرکه آتشك یاقیجی اولمسی نورینه ، آلوینه مخصوص بر خاصه دکلدر . آتشك یاقیجی اولان قسمی ، موجب احراق اولان ماده‌سی متأخرین اهل کیمیانك زعمنه مطابق اوله‌رق آتشك تکوننه سبب اولان عناصرك اتحادی اولدیغی ادعا اولنسه ینه فن کیمیانك بیلدیردیکی برچوق عناصر واجسام کیمیویه‌نك اتحادنده موجب احراق بر شی حاصل اولمیوب‌ده یالکز او اتحاددن احراق خاصه‌سنك حاصل اولمسنه سبب نه اوله بیله‌جکنی صورار وبونك ایچون دلائل کافیه ارائه‌سی لازم کله‌جکنی سویلرز . چونکه اتحاد عناصر سبب احراق اولسه دیکر اتحادلرده‌ده او خاصه‌نك ظهوری ایجاب ایدر .

آتشك یاقمسنه سبب نه نوری ، نه‌ده عناصرك اتحادی اولمیوب جسمك اجزای فردیه‌سیله ـ فن کیمیا اربابنك دیدیکی وجهله ـ هوانك مترکب اولدیغی ایکی جزؤدن بریسی بولنان اوکسیژه‌نك اجزای فردیه‌سی بیننده تکون ایدن حرکت مخصوصه اولدیغی ادعا اولنسه ینه او فن کیمیا اربابنك دیدیکی کبی کافهٔ اجسام متحده‌نك اجزای فردیه‌سی آره‌سنده حرکات مخصوصه حصولی میدانده ایکن او اجسام متحده‌نك حرکات مخصوصه‌سی یاقیجی اولمیوب‌ده یالکز آتشك اجزای فردیه -

سنده‌کی حرکت مخصوصه‌نك یاقیجی اولمسنه سبب نه‌در ؟ بو بابده بزه ایضاحات کافیه ویرلمسی لزومنی درمیان ایلر ایسه‌ك جواب شافی ویریله میه‌جکی محققدر. کذلك صویی طوکدیره‌جك درجه‌ده بر برودت مفرطه حاصل ایدن اجزای اجسام بیننده‌کی حرکت مخصوصه نه سببه مبنی او برودتی تولید ایدیورده احراقی تولید ایتمیور ؟ نه حکمته مبنی بو حرکت مخصوصه بر جسمده احراق ایدیجی حرارت ودیکر جسمده طوکدیریجی برودت حصوله کتوریور ؟ نه کبی اسباب حرکتك برینی احراقه دیکرینی انجماده تخصیص ایتمشدر ؟ بو سؤاللریمزه خصمك جواب ویره‌میه‌جکی و صوریلان اسباب موجبه‌یی بیلمیه‌جکی محققدر . یالکز دیه بیلورلرکه بو احوالك هر بری نه‌دن نشأت ایتمش ایسه اوکا مختص اولمشدر ، بو تخصیصك‌ده بر مخصصی اولمق لازم کله‌جکی‌ده شبهه‌سزدر .

ضروری اولان بویله بر جوابه قارشو بزده دیرزکه او حرکات مخصوصه‌دن هر برینك بر شیئه مختص اولدیغی و بونك‌ده شبهه‌سز بر مخصصی بولندیغی بیلورز . حتی او مخصصی‌ده بیلورز . ایشته او مخصص واجب تعالی وتقدس حضرتلریدرکه هر ایستدیکی شیئی ایستدیکی شیئه تخصیص بیورمشدر . آتشك یاقیجی اولمسی ذات واجب‌الوجودك خلق و ایجادیدر . آتشده حد ذاتنده احراق ایچون مؤثر اولمق اقتضا ایده‌جك بر شی یوقدر . آتشدن بشقه دیکر شیلر دخی بویله‌در. اللهك خلقی اولمدقجه هیچ برشیده هیچ برتأثیر اوله‌مز. آتش تحت تصرف وقدرت سبحانیه‌سنده‌در . امر الٓهی‌یه مسخردر. ایسترسه آندن برد و سلام اظهار ایلر .

اوت عالم کون و مکانده عادت الهیه آتشك ینه خلق و ایجاد سبحانیسیله محرق اولمسیدر . فقط خرق عادتی مراد بیوردیغی زمان آتشده مادۀ احراقی خلق ایتمامسنه هیچ بر مانع ومزاحم اولمدیغی‌ده محققدر . واجب تعالی طرفندن حضرت ابراهیم علیه‌السلام ایچون معجزه اوله‌رق خرق عادت ایدلدیکنه اشارةً‌ده آتشه خطاباً : « یانار کونی برداً وسلاماً علی ابراهیم » بیورلدیغی حکایه اولنیور . بو اخبار الٓهی آتشده احراقك ضدی اولان برودت خلق و ایجاد اولندیغنی وحتی برودتك دخی مهلك بر درجه‌ده اولمامسی ایچون برودتك امان و سلام اولمسی امر و فرمان بیورلدیغنی متضمندر . مخبر صادق حضرتلری بزه بو معجزۀ جلیله‌یی اخبار ایتمسنه مبنی بز مسلمانلر بونك وقوعنی تصدیق ایله ایمان ایتدك . خالق ارض وسماوات اولان واجب تعالانك تحت تصرف سبحانیسنه داخل اولان جائزات عقلیه‌دن اولدیغی جهتله تصدیقنه مانع اوله‌جق بر حال دخی کورمدك .

حضرت عیسی (علی نبینا وعلیه‌السلام) یدیله ظاهر اولوب فرقان عظیم‌الشانده مذکور اولان معجزات باهره‌تدن بعضیلری‌ده اللهك اذنیله ابرصی واعمایی ابی ایتمسی واموات احیا ایلمسی کبی معجزه‌لردر. بو عالمك خالقی اولان ذات واجب‌الوجوده ایمانی اولانلرك وطوپراقدن حیوانات متنوعه‌یی خلق وایجاد ایتمك کبی عمال عجیبه‌سنی تصور ایدنلرك حضرت عیسی علیه‌السلامك اوذات واجب‌الوجودك قدرت صمدانیه‌سیله امواتی احیا ایتمسی و ابرص ایله اعمایی ابی ایتمسی کبی احوالی‌ده جائز کوره‌جکلرنده شبهه یوقدر . بوکا هیچ بر مانع تصور ایتمزلر . چونکه بونلر جائزات عقلیه‌دندر . عقل نظرنده بونلرك طوپراقدن حیوان

خلق ایتمسی وآنی سمیع وبصیر اوله‌رق وجوده کتورمسی کبی امور عظیمه‌دن دها اسهل اولدیغی شکسزدر. طوپراقدن خلق وایجاد حیوان ایله ابرص ایله اعمانك تشفیه‌سی وامواتك احیاسی ماده‌لری قدرت سبحانیه و عظمت ربانیه‌یه کوره هپ مساویدر .

واقعا « واجب تعالی ایچون فلان شی سهلدر » یاخود « فلان شی اسهلدر » دینیله‌مز . کافهٔ مخلوقات و موجوداتك خلق و ایجادی متساوی برصورتده تحت تصرف سبحانیسنده‌در. بونلرك قدرت سبحانیه‌یه نظراً بیوکی ، کوچوکی ، قولایی ، کوجی اوله‌مز . فقط عقول بشریه‌یه کوره موازنه ایدیلورسه ابرص ایله اعمانك شفایاب ایدلمسی و امواتك احیاسی طوپراقدن حیوانی خلق و ایجاد و او حیوانی سمیع و بصیر اوله‌رق اکاله نسبتله اسهل اولدیغنی سویلك ایستیورز . بوکبی احوال ایچون ذات واجب الوجود طرفندن تأسیس بیوریلان وسائط واسباب ذاتاً اسباب عادیه‌دن بشقه برشی دکلدر . بوموجوداتك حدوثی ایچون ظرف اولمق اوزره تعیین بیوریلان زمان دخی اسباب عادیه جمله‌سندندر . یوقسه واجب تعالی حضرتلری عادتك خرقنه وبو امور وخصوصاتك اسباب عادیهٔ مبحوثه‌یه وزمان مرورینه محل و میدان اولمقسزین خلق و ایجادینه قادردر .

موحد اولان بز مسلمانلر شو بیان ایتدیکمز امور وخصوصاتك حضرت عیسی علیه السلام یدیله حاصل اولدیغنه مخبر صادق حضرتلری طرفندن اخبار اولنمسندن ناشی ایمان ایله تصدیق ایلدك .

حضرت عیسی علیه السلام یدیله ظاهر اولوب فرقان عظیم الشانده مذکور و محرر اولان معجزات باهره‌دن بریده نبیٔ مشار الیه

حضرتلرینك طوپراقدن قوش تصویر ایتمسیله و آکا نفخ ایلمسیله باذن الله تعالی او طوپراغك قوش اولمسیدر .

انواع مختلفه‌سیله برابر بالجمله حیوانات موجوده‌یی خالق تعالی حضرتلری ذاتاً طوپراقدن خلق و ایجاد ایلمش اولدیغنه مادامکه معتقدز . و مادامکه بو حیوانات متنوعه‌نك طوپراقدن خلق و ایجادی و تکوین و تصویری ایچون وضع ایتدیکی اسباب و ازمنه کاملا عادی سببلر اولدیغی و واجب تعالی حضرتلری او اسباب و ازمنه‌یه محتاج اولمقسزین حیواناتی طوپراقدن خلق وایجاده مقتدر اولدیغی بیلیورز. اوحالده حضرت عیسی علیه السلام یدیله ظاهر اولان واذن وقدرت سبحانیه ایله خلق اولنان بوقوش معجزه سنك تجویزینه ده برمانع کوره‌میورز . بومعجزه‌یی مخبر صادق بزه خبر ویردیکی جهتله اوصورتله وقوعنه و حضرت عیسی علیه السلام ایچون دعوای نبوتی اثبات ایده‌جك بر معجزه اولمق اوزره حصولنه ایناننیرز . ذاتاً او نبی کریم حضرتلری دخی تصویر ایتدیکی طوپراغك قوش اولمسی اللهك اذنیله اولدیغنی بیان بیورمشدر .

حضرت عیسی علیه السلام یدیله ظاهر اولوب فرقان عظیم الشانده مذکور و محرر اولان معجزات باهره‌دن بریده نبیٔ مشار الیه حضرتلرینك اصحابی اولان حواریون کرام (رضوان الله تعالی علیهم) حضراتی ایچون کوکدن انزال بیوریلان « مائده » در.

بومائده‌نك نزولی جائزدر . تصدیقنه بر مانع عقلی یوقدر . چونکه جهت سماویه‌دن کرهٔ ارضه نازل اولان هرهانکی جسمك نزولی ایچون مانعات عقلیه اولمدیغی یغمورلرك نزولی و ارباب رصد وهیئت طرفندن

خبر ویریلان اجسام سائره‌نك سقوطی ایله ثابتدر . مادامكه قدرت وعظمت سبحانیه ایله كافهٔ اجسامك خلقنه اعتقادمز واردر . او ذات واجب الوجود قدرت ربانیه‌سیله خرق عادت نوعندن اوله‌رق مائده‌یی خلق و ایجاد و حضرت عیسی علیه‌السلام ایله اصحابی اولان حواریون كرام ایچون كوكدن یره انزال ایتمكه دخی قادردر .

مائده‌نك خرق عادت نوعندن اوله‌رق خلق وانزالی حضرت عیسی علیه‌السلامك دعوای نبوتنی تأیید وتصدیق ایچون معجزه اولدیغنه و بونی مخبر صادق بزه خبر و یردیكنه مبنی وقوعنه ایمان ایله تصدیق ایدرز .

روزكارلرك ، شیاطینك حضرت سلیمان (علی نبینا وعلیه‌السلام)ه مسخر اولمسی و حضرت داود (علی نبینا وعلیه السلام) ایچونده دمیرك یموشامسی ده‌قرآن كریمده بیان اولنان معجزات باهره جمله‌سندندر. بونلرك جمله‌سی او جائزات عقلیه‌دندركه محال اولمسنه عقلك حكم ایتمسی غیر ممكندر . وحصولی قدرت ربانیه‌نك تصرفی داخلنده‌در .

چونكه شیطانلر جناب حقك عبادی جمله‌سندندر . خالقلری بولنان ذات واجب الوجودك امری تحتنده بولندقلرندن قهر و تسخیره قابلیتلری بدیهیدر . روزكارك دخی اكوانده سیر وحركتی و تصرفی جناب ذوالجلال حضرتلرینك قدرتنه مربوطدر . دمیر ایسه یموشامغه قابلیتلی بر معدندر . هرنقدر دمیرك یموشامسی خصوصنده جاری اولان عادت الهیه بر حرارته اقترانی كبی اسبابه متوقف ایسه‌ده او اسباب عادیه‌دخی موجود اولمقسزین دمیری یموشاتمق قدرت الهیه داخلنده اولدیغندن خارق العاده اوله‌رق دمیرك یومشادلمسنی وروزكار وشیاطینك بوایكی نبیٔ

ذیشان حضرتلرینك دعوای نبوتلرینی تأیید و تصدیقه مدار اوله‌جق برر معجزه اولمق اوزره تسخیرینی و بوصورتله تأیید دعوای رسالتلری ضمننده قدرت الهیه ایله سببسز ، زمانمز حصولنی تصدیقه هیچ بر مانع متصور دكلدر .

بونلرك حصولنه، حدوثنه قرآن مجیدك اخباری جهتیله بز مسلمانلر اعتقاد ایدرز . بلا شك وشبهه وقوعنه ایمان ایلرز. ذات واجب الوجودك اعجب العجایب واغرب الغرایب اولان اعمالنه كوره بونده شبهه ایدیله‌جك برشی كورمیز . (والله الهادی الی سواء السبیل)

تنبیه — رسل كرام علیهم الصلاة والسلام افندیلرمزك مشهور دیگر بعض معجزه‌لری دها وار ایسه‌ده آنلردن بعضیلری پیغمبر ذیشانمز حضرت « محمد » صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك معجزات جلیله‌لرینه اولان مناسبتلری جهتیله فصل آتیده او معجزه‌لر آراسنده بیان اولنه‌جقدر .

— فصل ثالث —

پیغمبر ذیشانمز ، رسول اكرممز « محمد » صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك معجزات سنیه‌لری وصدق دعوای رسالت ونبوتلرینه برهان اولان بعض طرقك بیان وتوضیحی

مفخر موجودات علیه افضل التحیات افندمزك اعظم معجزات جلیله‌لری قرآن شریفدر .

معجزات سائرهٔ نبویه‌نك هربری وقت وزماننده منقضی اولمش،

بیتمش ایسه‌ده بر معجزهٔ عظیمه وقدسیه اولان قرآن مجیدك اعجازی دنیانك نهایتنه قدر باقیدر. قیامتك قیامنه، ابدالآباده قدر معجزه‌لکنی محافظه ایده‌جکدر.

برخارقهٔ جسیمه، بر معجزهٔ عظیمه اولان حضرت فرقان عظیم الشانك معجزه اولدیغنی خواص وعوامك آکلایه‌بیله‌جکلری وکیمسه‌نك شك وشبهه ایده‌میه‌جکی صورتله تشریح ایده‌لم. شویله‌که:

رسل کرام حضراتنك بعث وارسال اولندقلری اقوام وامم‌ده ترقی وتفوق ایدن احوال وامور نه‌ایسه، اختصاص ایتدکلری فنون وعلوم وصنایع نه‌دن عبارت ایسه او خصوصاتده حجتلرینی قطع ایده‌جك وکندولرینی الزام ایلیه‌جك معجزات ایله رسل کرامنی تأیید ایتمك حکمت بالغهٔ سبحانیه اقتضاسندندر. معجزه بو صورتده اولمازسه خلقك حجتی، دعواسی منقطع اولمز. چونکه او قوملر او نبی ذیشانه: «سنك خارق العاده اوله‌رق اظهار ایتدیکك شی بزجه مجهولدر. بونی بز بیلمیورز. حتمالکه آنی ایجاد واظهار ایچون بزم بیلمدیکمز بر طریقی سن بیلیورسکده بو معجزه دیدیکك شی نفس الامرده معتاد اولان بر شیدن عبارتدر. آنی بز بیلمدیکمز ایچون آنی بزه خارق العاده صورتنده کوسترمك، آکلاتمق ایستیورسك» دیه اعتراض ایده‌بیله‌جکلرندن رسولك نبوت ورسالتنی مؤید ومصدق امر خارق العاده‌نك نوع وجنسی او قوم وامت نزدنده ذاتاً معلوم ومتعارف اولان احوال وفنون وعلومدن اولورسه خارق العاده‌لکی او حالده پك اعلا تحقق ایده‌بیلور. بونی بر مثال ایله ایضاح ایده‌لم:

ذات واجب الوجود موسی علیه السلام حضرتلرینی رسالت منصب جلیلی ایله شرفیاب ایتدیکی ومصره ارسال بیوردیغی زمان قطعهٔ مصریه‌ده فرعونك تبعه‌سی اولان قوم قبط ایچنده سحر فنی پك زیاده شایع ایدی. قبطیلر فن سحرده مهارت کامله‌یی حائز اولدقلرندن بو فنده طاقت بشریه‌نك، قدرت انسانیه‌نك واصل اوله‌بیله‌جکی مرتبه‌ده مترقی ایدیلر. فن سحرك نوع بشر طرفندن یاپلمسی ممکن اولان اقسامیله نوع بشر طرفندن اجراسی ممکن اوله‌میان قسمنی مقتضای فن اوله‌رق بالطبع پك اعلا بیلورلردی.

قبطی ساحرلر حضرت موسی علیه السلامه قارشو سحره باشلایوب فرعونك امریله دکنکلرینی، ایپلرینی آلوب او میدان امتحانی ییلانلر ایله املا ایتدکلرنده حضرت موسی علیه السلام او آلات وادوات سحریه‌یه قارشو عصاسنی القا بیوردی. بو عصا القا اولنور اولنماز اذن الهی ایله عظیم بر ییلان شکلنه کیردی. بو ثعبان عظیم قبطی ساحرلرك ایپلرندن، دکنکلرندن حاصل اولدیغی خلقه تخیل اولنان او کثرتلی ییلانلری کاملاً یوتدی. آندن صکره رسول مشار الیه حضرتلری اوثعبانی تکرار النه آلنجه ینه عصایه منقلب اولدی. حادث وظاهر اولان بو معجزهٔ جلیله اوزرینه قبطی ساحرلر درحال واجب تعالی حضرتلرینه سجده کذار اولدیلر. وحضرت موسی علیه السلامك رسالتنی تصدیق ایلدیلر. فرعونك خرما آغاجلری اوزرنده کندولرینی صلب واعدام ایده‌جکی حقنده اولان تهدیداتنه، تعذیبلری

حقنده‌کی تشدیداتنه قطعا اهمیت ویرمدیلرده قبول دین مبین خصوصنده ثبات ایتدیلر .

قبطیلردن وفرعونك تبعه‌سندن او میدان امتحانده بیکلرله ، یوزبیکلرله انسان موجود ایکن یالکز ساحرلرك بو معجزهٔ کبرایه اوصورتله ایمان ایتملرینه سبب فن سحره ومعرفت وطاقت بشریه دائره‌سنده اولان واولمیان شیلرك مراتب ودرجاتنه وقوف ومعرفت کامله‌لریدر .

ساحرلر فن نقطهٔ نظرندن پك اعلا بیلدیلر ، آکلادیلر که عصانك ییلانه قلب وتحویلی وکندولرینك صنایع ساحرانه‌سی بولنان ایپاردن ، دکنکلردن متحصل خیالی ییلانلری کاملاً یوتمسی واوقدر کثرتلی دکنکلری یوتدقدن ، یوق ایتدکدن ، اورته‌لقده آنلردن هیچ براثر براقمدقدن صکره ینه اولکی عصایه منقلب اولمسی طاقت ومعرفت بشریه دائره‌سنده بولنان سحر ایله ، نوع بشرك اجرا ایده‌بیله‌جکی بر فن واسطه‌سیله ممکن اوله‌میه‌جغندن بو حال مطلقا خارق العاده بر شیدر ، بر معجزه‌در . قدرت بشریه داخلنده اولمدیغنه ایمان ایتدکلری بوحال اویله بر امر خارق العاده ، اویله بر معجزه‌درکه رب الارض والسموات اولان واجب تعالادن بشقه‌سی طرفندن ایجادی غیر ممکن اولدیغنه وذات واجب الوجودك بو عظیم خارقه‌یی او زمان ومکانده اجرا بیورمسی شبهه‌سز حضرت موسی علیه السلامك رسالتنی تأیید وتصدیق حکمتنه مبتنی بولندیغنه قناعت ایتدیلر .

فن سحر اربابندن اولان قبطی ساحرلر فن نقطهٔ نظرندن ذکر

اولنان او معجزهٔ باهره‌یی اولوجهله تصدیقه مجبور اولدقلری کبی فن سحره وقوفی اولمیانلرکده ساحرلرك بر منوال محرر وقوع بولان تصدیقلرندن استدلال ایدرك او معجزه‌یی تصدیق ایتملری ممکن ایدی. چونکه بو ساحرلر شبهه‌سز بابالرینك ، دده‌لرینك دیننه تابع ایدیلر. او دین موروثلرینی تعزیزه ، حمایه‌یه چالیشیورلردی. بلاشك وشبهه فرعونك سلطنت وسطوتندن استفاده ایتمك ، مکافاته نائل اولمق ده ایسترلردی. باخصوص فرعونك رأی وقرارینه مخالفتلری تقدیرده حیاتلری تهلکه‌ده اولدیغنی ده بیلورلردی . کذلك فن سحره وقوف ومعلومات کامله‌لری اقتضاسنجه بو فنك نوع بشر ایچون قابل الاجرا اولان جهتلرینی وطاقت ومعرفت بشریه خارجنده بولنان قسملرینی رعنا بیلورلردی . بو ساحرلر حضرت موسی علیه السلام یدیله ظاهر اولان خارق العاده‌نك سحر نوعندن اولمدیغنه ، سحرده طوق بشرك واصل اوله‌بیله‌جکی درجه‌دن خارج اولدیغنه قناعت ایتمامش اولسه‌لر حضرت موسی علیه السلامه ایمان ایتملری؛ بابالرینك، دده‌لرینك دین موروثنی ترك ایلملری ونائل اوله‌جقلری مکافات عظیمهٔ مادیه‌دن صرف نظر ایتملری وباخصوص سطوت وسلطنتی وتهدیدینی ایقاعه قدرتی مسلم اولان فرعونك تعذیباتنه وصلب واعدام کبی مجازاتنه قاتلانملری وفرعونه « نه یاپارسه‌ك یاپ. سنك یاپه‌جغك شی حیات دنیایه نهایت ویرمکدن بشقه برشی دکلدر » دیملری ممکن اوله‌میه‌جغندن ساحرلرك بو قدر اسبابه مخالفتله حضرت موسی علیه السلامك نبوت ورسالتنی تصدیق ایلملری رسول مشار الیه حضرتلرینك دعوای رسالتده صدقنی مؤید اك بیوك دلیل اولدیغنه وخارق العاده

اولان اشبو معجزهٔ جلیله ادعای رسالتنی تصدیق وتأییده شاهد ایدوکنه استدلال طریقیله قانع اولمق پك ممکن اولدیغی جهتله ساحر اولمیانلرك ساحرلره اتباعاً وشو بیان اولنان مطالعات واستدلالاته ابتناءً ایمان ایتملری لازم کلوردی .

فقط واجب تعالی وتقدس حضرتلری طرفندن مظهر خیر اولمسی مراد اولنمیانلر بو طریق استدلالدن محروم قالورلر . فرعونك بو استدلالده بولنمامسی وضلالته دوچار اولمسی وطریق شبهه یه سالك اولمسی بو قبیلدن محروم هدایت اولانلر جمله سندن بولندیغنه شبهه براقماز . نته کیم معجزه ظهور ایلدکدن وساحرلرده حضرت موسایه (علیه السلام) ایمان ایتدکدن صکره فرعون طریق هدایتی استدلال ایده جك یرده « موسی (علیه السلام) سزه سحری اوکرتدی . او، ساحرلرك بیوکیدر » دیدی . فرعونك بو شبهه سی پك باطل بر شبهه اولدیغی محققدر . چونکه حضرت موسی علیه السلام قوم بنی اسرائیلدندر . بنی اسرائیل قومی ایسه فرعونك تبعه سی بولنان واصحاب ملك وسلطنت اولان ، حاصلی ملت حاکمه بولنان قبطیلر طرفندن عادتا کوله مقامنده استخدام اولنمقده ایدیلر . حکمدارك او سطوت وشوکتیله برابر ذاتاً ملت حاکمه اولان قبطی ساحرلری کندو کوله لری بولنان بنی اسرائیله اطاعته مجبور ایده جك مادی هیچ بر سبب یوقدر . فرض محال اوله رق فرعونك دیدیکی کبی ساحرلر فن سحری حضرت موسی علیه السلامدن تعلم ایتمش اولسه لر بیله مجرد بو حق تعلیمه بناءً فرعونه مخالفت وحضرت موسی علیه السلامه تبعیت ایچون خلقی دعوته اقدام ایتملری

ونائل اولدقلری عزتدن صکره ذلتی اختیار ایتملری وبالخصوص خیر وشری فرق ایده بیله جك عقلادن اولدقلری حالده قتل وصلب واعدام جزالرینه موافقتلری معقول عد اولنه بیلورمی ؟

ساحرلر کافهٔ احتمالاته قارشو حضرت موسی علیه السلامك دعوای رسالتده کی صدقنه دلالت ایدن معجزات باهره نك من طرف الله اظهار بیورلدیغنه اعتقاد جازم ایله اعتقاد ایتدکلری جهتله بالجمله مصائبی وتعذیبات دنیویه یی وانواع ذلتی وحتی صلب واعدامی قبول ایدرك حیات اخرویه وسعادت ابدیه یی حیات وسعادت دنیویه یه ترجیح ایلدیلر . وبوکا مبنی قبول دین حق ایدرك اظهار دیانت موسویه ده اصرار ایتدیلر .

بو تفصیلاتدن مستبان اولورکه فرعونك بیان اولنان شبهه سی اوروجك آغندن اضعفدر . اویله ضعیف اولان بر شبهه یی بیان وایراد ایتمسی مجرد تکبر وعنادندن ویاخود جهل وشقاوتندن بشقه بر سببه مبتنی دکلدر .

دیکر مثال :

واجب تعالی حضرتلری طرفندن حضرت عیسی علیه السلام بعث وارسال بیورلدیغی زمان اورسول محترمك مبعوث اولدیغی بنی اسرائیل قومی ایچنده فن طب هر فندن زیاده شایع ومتعارف ایدی . بوکا مبنی معجزات باهرهٔ عیسویه نك قسم اعظمی فن طب اعمالندن اولان خصوصاته دائر اولمسی برنجی مثالده ایضاح اولنان حکمت بالغهٔ سبحانیه اقتضاسندندر . جناب واجب الوجود ابرصی ، آنادن طوغمه اعمایی نبی مشار الیهك یدیله شفایاب ایلدی . اولولری دیرلتدی .

فن طب اربابندن اولانلر واوفن وصنعتده معرفتی بولنانلر حضرت عیسی علیه السلام افندمزك تصدیق رسالتی خصوصنده قطعا کوجلکه دوچار اولمزلر . آنلر : « بز فن طبی وعملیات طبیه ایله انسانك بو فنده واصل اوله بیله جکی درجه نك مقدارینی بیلورز » دیه بیلورلر .

طبیبلرك اقتداری دائره سنده اولان مقدار طبابت ایله او اقتدار خارجنده قالان جهتلر بزه کوره ده پك بللیدر . فن طب معالجات لازمه ایله ابرص اولان بر خسته یی ایی ایدر . فقط بو علتله معلول اولان خسته آنجق معالجات طبیه ایله وخسته لقله خسته نك حالنه کوره زمان مخصوص مروریله شفایاب اوله بیلور . خسته نك وجودینه مجرد ال طوقوندیرلمقله ویاخود بر دعا اوقونمقله درحال شفا پذیر اولمسی فن طبابتك فوقنده در. طاقت بشریه نك خارجنده در .

هله احیای موتانك مطلقا اطبانك قدرتی داخلنده اولمدیغی شبهه سزدر . مادامکه حضرت عیسی علیه السلام فن طبه اطلاع حاصل ایتمکله معلوم اوله جغی اوزره طاقت بشریه خارجنده وفن طبابت فوقنده اولان بو خارقه لری اظهار ایتدی . او حالده بو امر خارق العاده او نبی ذیشانك دعوای رسالتده صدقنه دلیل وبرهان اولان بر معجزه در . چونکه فن طبك یاپه میه جغی بو خارقه لر هرشیئ اجرایه قادر اولان واجب تعالی حضرتلرینك قدرت سبحانیه سیله ایجاد اولنمش وحضرت عیسی علیه السلامك دعواسنی تأیید ضمننده معجزه اولمق اوزره حاصل وحادث اولمشدر .

حضرت عیسی علیه السلام ایچون ظاهر اولان بو معجزات جلیله

وباهره حقنده فن طبه وقوف ومعلوماتی اولانلرك اشته بو صورتله ادارهٔ فکر ومطالعه ایتملری ورسالت جلیلهٔ عیسویه یه ایمان ایتملری ضروریدر .

فن طبه وقوف ومعلوماتی اولمیانلره کلنجه حضرت موسی علیه السلامه ایمان ایدن ساحرلرك ایمان واعتقادلری حقنده بیان وایضاح اولنان استدلاله توفیقاً آنلرك ده فن طب اربابنك اعتقاد وایمانه متعلق دلائلدن استدلال حقیقت ایتملری لازم کلور .

رسل کرامدن موسی وعیسی علیهما الصلاة والسلام افندیلرمز حضراتنك معجزات جلیله لری کندو زمانلرنده ومبعوث اولدقلری ملتلر ایچنده شایع ومتعارف ومترقی اولان فنونه متعلق اولدیغی حقنده بالاده ایراد ایدیلان ایضاحات معلوم اولدقدن وبونده کی حکمت بالغهٔ سبحانیه آکلاشلدقدن صکره مفخر موجودات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلرینك معجزات باهرات جلیله لرینه دائر توضیحاته شروع واول باول امور اعتقادیه ده یقینی مفید اولان تواترك نه دیمك اولدیغنی تفهیم ایده لم .

یقینی مفید اولان تواتر عددلرینی عد واحصا قابل اوله میان ویالان اوزره اتفاقلری عقلاً محال اولان جماهیر کثیره نك نقل وروایت ایتدکلری شیدر . مثلا جماهیر کثیره نك وجودینی اخبار ایتدکلری مکهٔ مکرمه شهرینك غیر موجود اولمسنه اعتقاد محال اولدیغی کبی تواتراً نقل اولنان بر شیئك یقینی غیر مفید اولمسی محالدر .

زمانمزدن تا زمان سعادت نبویه یه قدر کذب اوزره اتفاقلرینی

عقلك محال عد ایتدیکی جماهیر کثیره‌نك ینه جماهیر کثیره‌دن نقل وروایتلری موجبنجه مفخر موجودات « محمد » (صلی الله علیه وسلم) ابن عبدالله بن عبدالمطلب افندمز حضرتلرینی رأی العین کورمش، بالذات مشاهده ایتمش واحوال خصوصیهٔ ذاتیه‌سنه ومدت حیاتنده اقوام وامم ایله جریان ایدن احوالنه احاطه‌لی، شموللی بر صورتله واقف اولمش وشو وقوف تام اوزرینه کندوسنی ورسالتنی تصدیق ایلمش اولان اتباع سعادت انتسابندن واصحاب کرامندن متسلسلاً، متواتراً بزه نقل اولنان احوال خصوصیهٔ ذاتیه وامر دینه متعلق تبلیغات جلیلهٔ نبویه‌لرینه ایناتورز.

بومقدمه معلوم اولنجه متواتراً معلوم اولان شهر مکه‌نك وجودینی انکار کبی خلافنی ادعا محال اولان بوتواتر موجبنجه مفخر موجودات افندمزك بزه نقل اولنان احوال خصوصیهٔ ذاتیه‌لرینی وتبلیغات جلیلهٔ نبویه‌لرینی ایضاحه شروع ایده‌لم :

رسول مکرم، نبی محترم « محمد » (صلی الله علیه وسلم) ابن عبدالله بن عبدالمطلب حضرتلرینك رسالتنی تبشیر ایتمزدن، دیانت جلیلهٔ اسلامیه‌یی تأسیسه من طرف الله مأمور اولمزدن مقدم قرق سنه‌لك مدت حیات رسالتپناهیلرینی قومی، عشیرتی ایچنده امرار بیورمش وبو مدت مدیده‌ده صدق وامانتله معروف اولمش واو صورتله طانتمش وحتی قومی وعشیرتی طرفندن « محمدالامین » تسمیه اولنمش اولدیغی معلومدر . بو مدت ایچنده اوقومه‌یی، یازمه‌یی تعلم ایله اشتغال بیورمامشدر . هیئات اجتماعیه‌نك احوالنی، وبالخصوص امم واقوام قدیمه‌نك شرایعنی، معارف قدیمه‌لرینی، قوانین اداره‌سنی، ممالکك احوال سیاسیه‌سنی اوکرنه‌جك وبو فنلرده کسب اهلیت ایده‌جك

درجه‌ده نه فن قرائت وکتابت اربابیله ونه‌ده فنون سائرهٔ محرره‌یه وقوفی اولانلر ایله اجتماعی بیله میسر وممکن اولمامشدر . زمان سعید رسالتنه قدر کذران اولان شو قرق سنه‌لك مدت ظرفنده قرائت وکتابتی ویاخود امم واقوام سالفه‌نك معارف دینیه‌لرینی، معارف دنیویه‌لرینی تعلمه وعلی الخصوص هیئات اجتماعیه‌نك وممالکك امور اداره وسیاسیه‌سنه متعلق خصوصات ایله اشتغالی هیچ برکیمسه طرفندن مشاهده اولنمدیغی کبی بو مدت ایچنده فصاحت وبلاغت عربیه صنعتنه دائردخی تعلم وممارسه‌سی ونه قولاً ونه‌ده روایةً اشعار وخطب ورسائل عربیه ایله توغلی کورلمامشدر . فصحای عربله محاوره وبلغای قوم ایله مسابقه کبی احوالده تصدی بیورمامشدر . والحاصل غایت شریف اولان فصاحت وبلاغت عربیه کبی ایکی صنعت عالیه‌ده صاحب ملکه اوله‌جق، او مسئله‌ده کسب قوت ایده‌جك وبو صنعتلرده بین الفصحا والبلغا کندوسنی درجهٔ قصوایه ایصال ایده بیله‌جك اهلیتی اعداد واحضاره مساعد بر حالی هیچ بر فرد طرفندن کورلمدیکی محقق ومصدقدر .

فخر رسالت صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری قبل الرساله سنین حیاتندن مرور ایدن قرق سنه‌لك زمان ایچنده بر وجه محرر معارف قدیمهٔ دینیه وامور ادارهٔ دنیویه‌ده ومعاملات اداره وسیاسیه‌ده وتعلم قرائت وکتابتده حال وشان جلیل رسالتپناهیسی کندی قومنجه احاطه‌لی وشموللی بر صورتده معلوم ومعروف اولدیغی حالده عرب وعجم بتون کرهٔ ارض اوزرنده ساکن اولان نوع بشری دین مبین

احمدیسنه دعوته مأمور بر رسول اولدیغنی ادعایه وخلقی اوصورتله دیانت جلیله‌یه دعوت ایتمکه باشلادی . بو دعوته مباشرت وقیامی اثناسنده ثروت ذاتیه‌دن کلیاً محروم ایدی . کندوسنه معاونت ودعوتنده نصرت ایده‌جك معین وناصری ده مفقود ایدی . ذاتاً آبا واجدادی آراسنده سلطنت ایتمش اولوب ده او سلطنت زائله‌یی استرداد ایتمك فکر وهوسیله ونائل ریاست اولمق آرزوسیله استعمال حیله وخدعه ایدرك بودعوته تشبثنی ظن ایتدیره‌جك هیچ بر سبب یوغیدی . بو حقایقی بتون تابعلری وزماننده موجود اولان واحوالنه کسب وقوف ایدن بتون ملتلر ، قوملر تصدیق ایتمشلردر .

حال وشان ذاتیسی منوال محرر دائره‌سنده بولندیغی وکندی قوم وعشیرتی ایچنده‌کی قرق سنه‌لك احوالی جمله‌نك معلومی اولدیغی حالده بردن‌بره دعوای نبوت ورسالته مباشرت ایتمکله واجب تعالی حضرتلری طرفندن کافهٔ عباده نبی مرسل اوله‌رق تشریعنه مأمور اولدیغی بودینك بلا استثنا کافهٔ عباده تشریع اولنمش بر دین حق اولدیغنی وبونی کافهٔ عباده تبلیغ ایتمك مأموریتی ورسالتی اقتضاسندن بولندیغنی ودنیوی واخروی فوز ونجاحی تکفل ایلدیکنی وشریعت احمدیه‌سی ارسال اولندیغی زمان ایله متناسب اولدیغی قدر دنیانك نهایتنه قدر کله‌جك زمانلرك کافه‌سیله‌ده متناسب ایدوکنی وبو دین مبین کندوسندن مقدم کلوب کچن رسل کرام حضراتی طرفندن زمانلریله متناسب اوله‌رق تأسیس اولنمش اولان ادیان سائرهٔ سماویه‌نك اکثر احکامنی نسخ وفسخ ایتدیکنی وبناءً علیه دین‌مبین احمدیسنه تابع اولملری و آبا واجدادلرندن

موروث وشیطان طرفندن تزیین ایدیلوب مصلحتلرینه مضر اولان بالجمله عبادات واخلاق قبیحه‌دن والك زیاده شایان تقبیح اولان بتلره ، آتشه اشجاره ، احجاره عبادت کبی شیلردن صرف نظر ایتملری لازم کله‌جکنی امر واعلانه باشلادی . واجب تعالی‌یی توحید ایله برابر ذات واجب‌الوجودك صفات جلیلهٔ کمال ایله موصوف اولدیغنه وکافهٔ صفات نقصاندن منزه بولندیغنه اعتقاد ایلملرینی ، وحدانیت والوهیتله تفرد ایدن یالکز اوذات واجب الوجوده عبادت ایدوب دیکر هیچ بر شیئه تعبد ایتماملرنی ، نعم جلیلهٔ ربانیه‌سنه مقابل وظائف شکر ومحمدتی ایفا ایتملرینی وحد ذاتنده ایفای شکر ومحمدتك منافعی ده کندولرینه عائد وراجع اوله‌جغنی تبلیغ وتبیین بیوردی .

نفوسلرینك تهذیبنی وخالقلرینه وصلتلرینی مستلزم اولان نمازده واجب تعالی حضرتلرینه خضوع ایتملرینی وسیئاتی غفرانه سبب اوله‌جغنی وعد ایتدیکی امکنه‌نك زیارتنی وخیری جالب وضرری دافع اولان سائر امور دینیه‌یی امر وتوصیه بیوردی .

دین مبینه بو وجه ایله دعوت بیوردیغی او جماهیر کثیره نبیٔ اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن بو عظیم دعوایی ایشیدنجه بدایةً ووهلةً بالطبع متنفر اولدیلر . ادعاسنی ، امرینی ، تبلیغاتنی قبول ایتمدکدن بشقه کندوسنه الك شدتلی بر صورتده اجرای عداوت ایتدیلر . اهل واقرباسی ، احباسی بیله کندوسنی ترك ایلدیلر . کنج ، اختیار ، بیوك ، کوچك جمله‌سی ادعای واقعی تکذیبده متفق ومتحد بولندیلر . احبا واودای قدیمه‌سی محبتلرینی ، مودتلرینی عداوته وشدتلی خصومته تحویل

ایله برابر قبل‌الدعوة کندوسنه موافق اولانلر بیله عداوتلرینی کندولرینه « خصم الد » دینیله‌جك درجه‌یه واردیره‌رق آکا کوره اظهار بغض وشدته باشلادیلر. آندن صکره کندوسیله مخاصمات ومجادلاته قویولدیلر. بو مخاصمات ومجادلات ادعاسنه موافق ومطابق اولمق اوزره کندوسندن حجت وبرهان طلبنه منجر اولدی. خصمانك هر بری ؛ دعوتی، ادعاسنی رد ایدنلرك هرفردی صدق دعواسنی مؤید کندوسندن دلیل ایستمکه باشلادی. اثبات مدعاده عجزینی مستلزم اوله‌جق واعتقادنجه حصول وحدوثی ممکن اوله‌میه‌جق دلائل وبراهین طلبنده بولندی. فخرالمرسلین صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری صدق دعواسنی متضمن دلیل وبرهان ایستینلره قارشو دلائل وبراهین مقنعه وساطه‌سیله اقامه بیورمقده وهر برینه سؤالنه کوره جواب مقنع ویرمکده ایدی. دعواسنی، ادعای نبوت ورسالتنی تأییدوتصدیق ضمننده اظهاروابراز بیوردیغی حجج واضحه ودلائل قاطعه‌نك اك بیوکی، اك زیاده شایان استناد عد ایتدیکی، اك زیاده‌اعتمادایلدیکی حجت وبرهان‌ایسه اوقودیغی و « قرآن » تسمیه ایتدیکی بر مجموع کلام عربیدرکه بونك کلام الله اولدیغنی ومن‌طرف‌الله انزال اولندیغنی بیان‌ایدیوردی. بو کلام‌الله‌ایسه بالذات کندوسنك رسول وکافهٔ بشره مبعوث وبالجمله تبلیغاتنده صادق اولدیغنی مبین و واجب تعالی حضرتلری طرفندن تشریع اولنان شریعتی موضح ومتکفلدر. کندولری عربدن اولدقلری ولسان عربده فصاحت وبلاغتك درجهٔ قصواسنده بولندقلری حالده کلام‌الله اولان بو قرآنك اك قیصه اولان برجمله‌سنه – که آکا سوره تسمیه اولنور –

مماثل سوز سویلمکه مقتدر اوله‌میه‌جقلرینی سویلیور، واقتدارلری وار ایسه آنی تنظیر ایتمکه عمومنی دعوت ایدیوردی. بوکا مماثل سوز سویلیه‌مه‌ملری او قرآنك من عندالله نازل اولان کلام‌الله اولدیغنه دلیل اولدیغنی بیان وتوضیح بیوریوردی. من عندالله نازل اولمش کلام‌الله اولدیغی جهتله فصاحت وبلاغتیله لسان‌عربك بتون‌فصحاسنی، بلغاسنی آکا مساوی سوز سویلمکدن عاجز براقه‌جغنی ادعاده اصرار ایدیوردی.

رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری بو تبلیغات دینیه‌یی، بو وظیفهٔ قدسیهٔ رسالتی اجرا بیوردقلری زمان امت‌عربیه‌ده پك زیاده مظهر رواج اولان فصاحت وبلاغت عربیه اربابی پك چوق ایدی. امرای فصاحت وبلاغت اولان عربلر ایچنده هر ملتدن زیاده خطبا وشعرا موجود ایدی. امت عربیه‌نك بیلدکلری علومك‌اعظمی، سبب مفخرت عد ایتدکلری وسائطك اك مهمی شعر وخطبه ایدی. بونلر فن فصاحت وبلاغتك رایت غالبیتنی حامل ایدیلر. وفصاحت وبلاغتك طاقت بشریه دائره‌سنده اولان درجه‌سیله طاقت بشریه‌نك احاطه ایده‌میه‌جکی مرتبه‌سنی وبو فرق وتمییزك اسرارینی پك اعلا احاطه‌لی، شموللی بر صورتده بیلیورلرایدی.

اشته اویله برقوم ایچنده مفخر موجودات افندمز حضرتلری تبلیغ‌رسالت بیورمقده وآنلری‌معجزهٔ قرآنیه‌یه ابتناءً دیانت‌احمدیه‌یه دعوت ایتمکده ایدی. حضرت فرقان عظیم‌الشانك بلاغت وفصاحتنه قارشو فصاحت وبلاغت عربیه‌نك پك‌ضعیف قالدیغنی بیان ایدیوردی.

الك قيصه بر سورۀ شريفه‌سنه معارضه ايده‌ميه‌جكلرينى، بر برينه ياردم ايتسه‌لر بيله تنظيرينه موفق اوله‌ميه‌جقلرينى هر محفلده، هر مجلسده اشاعه بيوريوردى. بوقدرله‌ده اكتفا ايتميه‌رك عادات وعبادات موجوده‌لرنده عقلسزلقلرينى، سفاهتلرينى، ضلال وخسرانده بولندقلرينى سويليور، معبودلرينه طعن ايديوردى.

فصاحت وبلاغتك اربابى، امراسى بولنان عربلر، او قوم ايچنده‌كى داهيلر رسالتپناه افندمز حضرتلرينك اشبو تبليغات عاليۀ نبوتپناهيلرينه وعلى الخصوص عادات وعبادات ومعبودات قديمه‌لرينه قارشو طعن وتشنيعلرينه مقابل دليل رسالت وشاهد نبوت اولمق اوزره قرائت بيورديغى قرآن عظيم الشانى تدقيق ايتمكه باشلاديلر.

ايچلرنده علماى فصاحت وبلاغت اولانلر بريره طوپلانه‌رق منقدانه وبصيرتكارانه اوفرقان مجيدى كمال تدبر وتعميق تفكرله تدقيق ايتديلر. بوكا معارضه ايده‌بيلمك ايچون بر طريق و اوصورتله رسالتپناه افندمز حضرتلرى طرفندن حجت رسالت ونبوت اولمق اوزره كوستريلان بوسوزه، بوفصاحته مماثل سوز سويليه‌بيلمك ايچون برچاره تحرى ايتديلر. فقط هيهات! بويله بر طريق، بويله برچاره بوله‌مديلر. بولمقدن عاجز قالديلر. يالكز «آنلر بوله‌مديلر» ديمك‌ده كافى ميدريا؟ آنلر بوله‌مدقلرى كبى آنلردن صكره كلنلرده بوله‌مديلر. شمدى يه‌قدر مرور ايدن بيك اوچيوز سنه‌لك بر زمان ايچنده دخى قرآنه بر طريق معارضه بولنه‌مامشدر. بوندن صكره‌ده قيام قيامته، انقضاى زمانه، ابدالآباده قدر بولنه‌ميه‌جقدر. دنيايه كلوب كيدن وكلوب كيده‌جك

اولان فصحانك، بلغانك كثرتى وديانت احمديه‌يه هرزمان خصومت وعداوت ايدنلرك چوقلغيله برابر حضرت قرآنه وقتيله معارضه ايديله‌مديكنى واو وقتدن بوكونه قدرده اولنه‌مديغنى وبوكوندن ابدالآباده قدرده اولنه‌ميه‌جغنى على رؤس الاشهاد بزده بوكون اعلان ايديورز. حضرت قرآن عظيم الشان كندوسى بونى برچوق آيات كريمه‌ده ايضاح واتيان ايديور. حضرت قرآن ايسه هر يرده، هر مملكتده اوقونمقده‌در.

عربلر، اوعلماى فصاحت وبلاغت اولان داهيلر تدقيق وتعميقدن، صوك درجه‌يه قدر بصيرت وتدبر ايله ديكه‌يوب آكلادقدن صكره حضرت قرآن مجيدك حائز اولديغى مرتبۀ عاليۀ فصاحت و بلاغته قوۀ بشريه‌نك واصل اولمسى امكان خارجنده بولنديغنى آكلاديلر، اعتراف ايتديلر. بوحقيقت ظاهر اولدى. بو آكلايش، بواعتراف، بوتظاهر اثريدركه حضرت قرآنه نظيره ياپلمامشدر. حضرت فرقانه معارضه ايدنلر، تنظير ايليانلر اولسه بيله معارضه‌لرى، نظيره‌لرى پك صغوق دوشمش وهركسك استهزاسنه دوچار اولمشدر.

بوصورتله حقيقةً قرآنه معارضه ايتمه‌نك امكانسزلغى وعربلرك عجزى تحقق ايتدى. يالكز عربلرك دكل بتون نوع بشرك عجزى تحقق ايتدى. بوتحقق قرآنك ذات واجب الوجود حضرتلرى طرفندن نازل اولديغنه وفخر رسالت صلى الله عليه وسلم افندمزك ادعاى نبوت ورسالتلرينى تصديق ضمننده انزال بيوريلان برمعجزۀ عظمى اولديغنه دليل وبرهان اولمسيله وبو حقيقته قناعت كلمسيله پيغمبر ذيشانمز «محمد»

عليه السلام افندمز حضرتلرینك رسالتلرینی ، نبوتلرینی تصدیق ایتدیلر. عادات قبیحهٔ قدیمه‌لرینی، عبادات باطلهٔ مخصوصه وموروثه‌لرینی ترك ایله برابر واجب تعالی حضرتلری طرفندن قرآن عظیم الشان ایله تشریع بیوریلان دیانت جلیلهٔ احمدیه‌یه تمسك ایلدیلر .

امت عربیه‌ده امرای فصاحت وبلاغت اولانلر بوصورتله تدقیقات وتحقیقات عمیقه نتیجه‌سی اوله‌رق حضرت قرآنك کلام بشر اولمیوب کلام الله اولدیغنه ومعجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بولندیغنه قانع اولدقلری کبی امت عربیه‌دن اولوب ده فصاحت وبلاغت اربابندن اولمیانلر ویاخود حد ذاتنده عرب بولنمیان وفصاحت وبلاغت عربیه‌یی بیلمیانلر دخی حضرت قرآنك فخر رسالت علیه السلام افندمزك تصدیق رسالت ونبوتلریچون معجزه اولدیغنی کوستره‌جك وکندولریچون قناعت بخش اوله‌جق واو دین مبینه توسله داعی اوله‌بیله‌جك دلیل بولمشلردر. بونلرك دلیل و وجه استدلالی بروجه آتیدر :

بونلر دیرلرکه : « فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری
« یالکز اولدیغی ، یارسز ، معینسز ، یاورسز بولندیغی حالده بتون »
« عالمك عادات وعباداتنه مخالف اوله‌رق ادعای رسالتله میدانه چیقدی . »
« هیچ بر ناصری ، هیچ بر معینی یوق ایدی. کمال فصاحت وبلاغتله »
« شهرتشعار اولان فصحا وبلغای عربی کندوسنه من عندالله نازل »
« اولان قرآن عظیم الشانك الك قیصه برسورهٔ شریفه‌سنی تنظیره دعوت »
« ایتدی . بونلر عادات موروثه‌لرینه ، پدرلرندن، آبا واجدادلرندن »
« انتقال ایدن عبادات مألوفه‌لرینه متمسك اولدقلری وسن طفولیتلرندن »

« بری کندی دینلریله متدین بولندقلری وقوم وعشیرتلرینه تعصبلری »
« میدانده اولدیغی وبالعکس فخر عالم افندمز حضرتلرینك آنلری »
« وسائر نوع بشری کندوسنه اتباعه سوق ایده‌جك اموال دنیویه‌یه »
« وبطش وسطوت ایله خلقی قورقوده‌جق عصبیت وقوته مالك اولمدیغی »
« وحتی بدایةً دعوای نبوت وادعای رسالت ایتدیکی زمان هرکسدن »
« اول وهرکسدن زیاده کندی اهل واقرباسی وتعلقاتی طرفندن »
« وآنلردن صکره بالعموم خلق جانبندن عداوت شدیده‌یه دوچار »
« اولدیغی حالده بالآخره او بلغانك ، او فصحانك قرآن عظیمك »
« الك اوفاق بر سورهٔ شریفه‌سنه معارضه‌دن عاجز قالدقلرینی اعتراف »
« ایتملری وحضرت فرقانك حائز اولدیغی رتبهٔ عالیهٔ فصاحت وبلاغته »
« قوهٔ بشریه‌نك وصولی ممکن اولمدیغنی سویلملری وبوکا مبنی پیغمبر »
« ذیشانمز افندمز حضرتلرینك من طرف الله رسول اولدیغنی تصدیق »
« ایتملری شبهه‌سز نور حقیقتك تظاهرینه مبتنیدر . تظاهر ایدن بو »
« نور حقیقت اوفصحانك، او بلغانك افکارینی تنویر ایده‌رك حضرت »
« قرآنه معارضه‌نك قوهٔ بشریه خارجنده اولدیغنی اعتراف ورسالت »
« محمدیه‌یی تصدیق وقرآنك من عندالله نازل اولدیغنه ایمان ایتمکله »
« برابر عادات قبیحهٔ قدیمه‌لرینی وعبادات سابقهٔ مألوفه‌لرینی ترك »
« ایتمشلردر . بویله مهم بر انقلابه سبب اوله‌بیلمك ایچون حضرت »
« فخر رسالتده جلب رغبت ایده‌جك اموال دنیویه ویاخود خوف »
« ایدیله‌جك قدر بر سطوت دخی یوق ایدی. باخصوص معلوم اولدیغی »

« وجهله ارباب عقول حقنده اك كوج بر شى وار ايسه اوده عادات »
« مألوفه‌نك واسلافدن تلقى اولنان عبادات واعتياداتك تركيدر . حتى »
« برچوق آدملر عادات واعتيادات موجوده‌نك كوتولكنى بيلدكلرى »
« حالده آنى ترك ايتملرى پك زياده كوجلكله ممكن اوله‌بيلور . »
« بناءً عليه عاقل اولانلرك عادات قديمه‌لرينى ، دينلرينى ، عبادتلرينى »
« قولاى قولاى ترك ايتميه‌جكلرى دركاردر . اوكبى عقلا دينلرينى ، »
« عادتلرينى ترك ايتملرى هيچ شبهه يوقدركه يكى دينده نجات ابدى »
« بوللرى وآنى تحقق ايتملرى كبى غايت قوى وقاهر بر سببه مستند »
« اوله‌بيلور . بوفصحانك ، بو بلغانك حضرت « محمد » صلى الله عليه »
« وسلم افندمزله حاللرى ايشته بووجه ايله‌در . كندوسنه ، دينه ايمان ايتملرى »
« شو اسبابه مستنددر . آنلرك ايمانلرى ، تصديقلرى بزم ايچونده دليل »
كافيدر . آنلر ايمان ايتدكلرى ونبوت ورسالتنى تصديق ايلدكلرى كبى »
« بزدخى حضرت قرآنه ايمان ايدر ورسالت جليله‌سنى تصديق ايلرز . »

ايشته عرب اولميان وفصاحت وبلاغت اربابى بولنميانلرك وجه استدلالى بودر .

اهل ايماندن اولان بوفرقه‌نك ايمانلرى اهل فصاحت وبلاغت اولان فرقه‌يى تقليد نوعندن بر ايمان دخى اوله‌مز . چونكه ايمانلرى استدلال طريقنه مبتنيدر . استدلالك بوطريقى وامثالى اولان طرق سائره موجود اولديغنه مبنيدركه لسان عربى‌يه واقف اولميان ملتلر ، قوملر فخر كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلرينك رسالت جليله‌لرينى تصديق ايتمك وديانت احمديه‌يه داخل اولمقله مكلف اولمشلردر . حضرت

فرقانك بروجه محرر من عندالله نازل اولان كلام الله اولديغى ومعجزات جليلهٔ نبويه‌نك اعظمى بولنديغى فصاحت وبلاغت اعتباريله مثلنى اتيانده فصحا وبلغاى عربك عاجز وقاصر قالمسيله آكلاشيلوب تصديق رسالت احمديه‌يه بوجهتجه مدار اولديغى كبى بو طريق اعجازدن بشقه بر طريق ايله‌ده مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز حضرتلرينك صدق رسالتلرينى تأييد ايده‌جك اسباب سائره حضرت فرقانده موجوددر .

واقعا حضرت فرقانك مشتمل اولديغى فصاحت وبلاغتك فصحا وبلغاى عربى تعجيز ايتمسيله معجز اولديغى ، خارق العاده بولنديغى محققدر . فقط فصاحت وبلاغتدن بشقه وجهلرده خارق العاده ومعجز اولوب نوع بشر طرفندن مثلنى بيان واتيان ممكن اولميه‌جغى ايضاحات آتيه ايله معلوم اولور .

اصول تنقيد كلامه واقف وصفات فاضله‌سنى عارف اولان ارباب معلومات ودقت ويا اصحاب فن ومعرفت ويا ارباب اداره وسياست قرآنك اسلوبنه ، محتوياتنه نظر امعان ايله باقدقلرى تقديرده تحقق ايدر ، ظاهر اولوركه فرقاندن بشقه هرهانكى بر كلامده اولورسه اولسون بونجه خواص فاضله وصفات كامله‌نك اجتماعى عادتاً ميسر اوله‌ماز . بوكلامك قائلى صنعت تلقين بيانده نه‌قدر ماهر ، ماضى ايله حال ومستقبل امورينه وكافهٔ امم واقوام عالمك شئون واحوالنه اطلاعى وجميع فنون و آداب و حكم و سياسياتى احاطه‌سى نه‌قدر واسع اولورسه اولسون تأليف ايده‌جكى كلامى تناقض وتباين شوائبندن تجريده ، اسلوب بيانى تحسينه نه‌قدر جهد ايدرسه ايتسون ينه حسن

بيانك بودرجه‌سنی اختراع وابداعه موفق اوله‌ماز . هله قوم عرب نزدنده معروف ومعهود اولان اسالیبی برطرفه براقوب‌ده هیچ بر كیمسه‌نك ظفریاب اوله‌مدیغی بر ره نارفتهٔ انفراد آچمق ایسترسه بو مشكلات قات قات تضاعف ایدر . بویله بر كلامی آنجق بو معضلاتك كافه‌سنی بردن ایجاده قادر اولان وبونجه محاسنی بریرده جمع ایتمكی مراد ایدن ذات واجب‌الوجود سویلیه‌بیلیر .

فی‌الحقیقه قرآن كریم مغیبات مستقبله‌یی خبر ویریور . اوخبرلر اخباری وجه ایله وطبق طبقنه ظهور ایدیور .

نته‌كیم پیغمبر ذیشانمز « محمد » علیه‌الصلاة والسلام افندمزك اتباعیله برابر آمناً مكهٔ مكرمه‌یه دخوللرینی وعد ایتدی‌كه عینیله ظهور ایتدی .

امم سالفه‌نك ، ازمنهٔ متقدمه‌نك احوالنه دائر اخبار ایتدیكی قصص اولینی صانكه او احوالی مشاهده ایدنلر مشهوداتلرینی حكایه ایدیورلرمش كبی خبر ویریور .

قلبلرده مضمر اولان هواجسی صاحبلری قولاً وفعلاً هیچ بر كیمسه‌یه آكلاتمدقلری واظهار ایتمدكلری حالده حضرت قرآن بیلدیریور ، خبر ویریوردی . نته‌كیم « محمد » علیه‌السلام حضرتلرینك اتباعی حقنده‌ده ، اعداسی حقنده‌ده ـ كتب تفاسیر واحادیثده بیان اولندیغی وجهله ـ بو مقوله اخباراتك واقع اولدیغی پك چوقدر .

حاصلی حضرت قرآن علوم اواخر واوائلدن اسالیب متنوعه وطرایق مبتدعه ایله اشارةً ویا صراحةً بحث ایتمدك برشی براقامشدر

دنیله‌جك صورتده احكامه ، اخباره ، مواعظه ، امثاله ، اخلاقه ، آدابه ، ترغیبه ، ترهیبه ، ایيلری مدحه ، كوتولری تقبیحه ، سجایای قبیحه ومواقع واحوال دنیه‌دن نوع بشری تحذیره ، تدابیر سیاسیه‌یه ، احبا واودایه مراعاته ، اعدایه قارشو مدافعاته ، خصما ایله مجادله‌یه ، معاندینی تبكیته ، ذات واجب‌الوجودك توحیدینه ، حشر و نشره ، دفع شبهاته ، ازالهٔ شك وكمانه ، دارنعیمك وصفنه ، اهل جنتك احوالنه ، اهل جحیمك حالنه و اهوال جحیمه ، سماوات ایله عالم علوینك محتوی اولدیغی كواكب ، امطار ، سحائب ، رعد وبرق ایله عجائب سائره‌نك وارض ایله جبال وصحاری و ابحار و انهار وینابیعك وحاوی اولدیغی نباتات وحیوانات و معادن ایله ازهار واثمار واشجار وطیور وظلمات وانوارك وصفنه دائر بونجه معلومات واسعه‌یی محتوی اولدیغی حالده محتویاتنده هیچ بر تناقض واقع اولمامشدر. بوكلام مجید كافهٔ معایبدن خالیدر . حسن نظمیله بتون اسالیبه مشابهتدن خارجدر . كندیسندن اول عالم وجوده كلمش بر مثالی یوقدر . هیچ بر امامه اقتدا ایتمامشدر . نه قصاید عربیه نوعندن نه‌ده خطب بدویه نوعندن دكل ایكن ینه عقولده مستحسندر . نفوسده تأثیر ملاحتی ، اذواقده عذوبتی غیر منكردر . قلوبده محبوبدر . اسماعه مألوفدر . نه‌قدر تكرر ایتسه حلاوتی اوقدر آرتار . هانكی آغزدن ایشیدلسه اعتلا ایلر ، قیمتی آرتار .

حضرت قرآنك جامع اولدیغی بونجه صفات جلیله وعلیه‌نك اتفاقاً ویا تصادفاً واقع اولدیغنی سویلك ، بویله بر ادعاده بولنمق دخی

عقل سليم وفكر صحيح اربابنه كوره تصديق ايديلەمز. حضرت قرآنى بو صورتله تأمل ايدنلر ، بو تأمله كوره محاكمه يورودنلر ايچون لايق اولان، نصفت و حقانيت ايجابنجه ظاهر اولان شى بو حقيقتلر ، قرآنده اجتماع ايدن بو قدر عالى صفتلر نوع بشرى اعجاز ايدەجك بر كلام اولديغنى اعتراف ايتمكدن عبارت قالور . نوع بشردن بر شخصك بويله بر كتاب ياپمسى ممكن اولمديغى كبى بربرينه نەقدر ياردم ايتسەلر ينه بوكتابك بتون نوع بشرى تعجيز ايدەجكنى اقرار ايتملرى لازمكلور. علمانك ، فلاسفەنك ، مورخينك ، ارباب سياستك اك بيوكى ، اك داهيسى طرفندن بيله اتيان اولنەميەجق بويله عظيم بر كلامك « محمد » عليه‌الصلاة والسلام حضرتلرى طرفندن ايراد و اتيان اولنمسى ادعاى نبوت ورسالتنى تصديق ضمننده من طرف‌الله انزال بيوريلان كلام‌الله اولديغنى ومعجزات عظيمەدن بولنديغنى پك واضح بر صورتده تبيين ايلر .

حضرت قرآنك پيغمبر ذيشانمز « محمد » صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز حضرتلرينى مؤيد اولمق اوزره بر معجزه اولديغنه دائر سرد ايتديكمز شو طريق استدلال دخى فصاحت و بلاغتنه متعلق اعجازندن طولايى مظهر هدايت اولان ارباب دين و عرفان كبى پك چوق اتباع ايچون سبب هدايت اولمشدر . يعنى تصديق رسالت احمديه ايدنلرك بر قسمى حضرت قرآنك يالكز فصاحت و بلاغتنه سرفرو ايدنلر اولديغى كبى بر قسمى‌ده محتويات و مشتملات مبحوثەسنى اعجاز بيلەرك و او اعجازه سرفرو ايدەرك قبول‌دين ايتمشلردر .

حضرت فرقانك كرك فصاحت و بلاغت اعتباريله و كرك محتويات عاليهٔ مبحوثەسى جهتيله اعجازى يعنى بسط و بيان اولنان ايكى طريق استدلالك ايكيسى‌ده زمان ماضيده سبب هدايت اولديغى ، سهل السلوك اولديغى ايچون شمدى دخى او نورهدى ايله اهتدا وتنور ايدلمكده‌در. بو ايكى استدلال طريقندن قيامته قدرده استفاده ايديلەجكى‌ده بديهيدر.

بو ايكى استدلاله سلوك ايتمكه فضيلت و معرفتى كافى اولميان و بالذات استدلاله اهليتى بولنميانلرك دخى استدلاله اقتداره اهليتى بولنانلر طرفندن حضرت قرآنه ايديلان اطاعت و خضوع طريقيله اقرار و تسليم حقيقت و ارباب استدلالك قناعتنه قناعت ايتملرى لازمكلور . بالذات استدلال ايده‌ميانلرك ايسه استدلاله مقتدر اولانلره قناعتلرى، تبعيتلرى و « استدلاله مقتدر اولانلرك كندى بابالرينك ، دده‌لرينك دينى ، عادتنى ترك ايتملرى و حضرت قرآنه و عليه‌الصلاة والسلام افندمزه تبعيت ايتملرى قرآنك معجزه اولديغنه دليل كافيدر . بزده بو دليل ايله اكتفا ايدەلم » ديەرك ايمان ايتملرى اقتضا ايلر .

بو تفصيلاتدن ، بو دلائل وبراهيندن آكلاشيلور ، تحقق ايلركه معجزهٔ قرآن عليه‌الصلاة والسلام افندمز حضرتلرينه الى نهاية‌الزمان باقى اولمق اوزره احسان بيوريلان بر معجزهٔ جليله‌در .

معجزات سائرهٔ انبيا اومعجزاتى مشاهده ايدنلر وياخود نقل صحيح ايله عصراً بعد عصر كندولرينه او معجزه‌لرك اخبارى واصل اولانلر انتفاع واستفاده ايتمشلرسه‌ده مشاهده‌سى بوكونه قدر بالطبع دوام ايده‌مامشدر .

حضرت قرآنه مخصوص اولان معجزه ایسه تکرر زمان و دهور ایله مشاهده اولنمش واولنمقده بولنمش اولدیغندن بو فضیلت جلیله‌دخی حضرت فخر رسالت افندمزه احسان مخصوص ربانیدر. زیرا فخر کائنات افندمزدن بشقه بتون رسل کرام حضراتندن هیچ برینه ابدالآباد دائم اوله‌جق بویله بر معجزهٔ عظیمه احسان اولنمیوب بو احسان عظیم نامتناهینك پیغمبر ذیشانمز علیه الصلاة والسلام افندمز حضرتلرینه تخصیص بیورلدیغی شبهه‌سزدر. نه‌چاره که هدایت ربانیه‌ید قدرت الهیه‌ده‌در. عبادندن دیله‌دیکنی صراط مستقیمه هدایت ایتدیکی حالده دیله‌مدیکنه هدایت احسان بیورمز.

فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك فرقان عظیم الشانده حدیث نبویده مذکور اولان معجزات جلیلهٔ رسالتپناهیلرندن بری‌ده انشقاق قمر معجزه‌سیدر، مشرکین طرفندن طلب اولنمسنه مبنی ذات نبوت سمات رسالتپناهی جانبندن بارگاه الوهیته اولنان استدعا اوزرینه قمرك ایکی قسمه انقسامیدر. قمرك انشقاقنی، ایکی‌یه انقسامنی اهل مکه‌دن مشرك ومسلم اوله‌رق پك چوق اشخاص وذوات کوردیلر. ومکه‌دن اوزاق وفقط افقلری مکهٔ مکرمه افقنه مساوی محللردن مکهٔ مکرمه‌یه مسافرت طریقیله کلان پك چوق یولجی واشخاص سائره دخی مشاهده ایتدیلر. وبونلر اوکیجه‌ده انشقاق قمری مشاهده ورؤیت ایتدکلرینی مکه‌یه ورودلرنده خبر ویردیلر.

انشقاق قمر کبی بر حادثهٔ خارق العاده‌نك بتون کرهٔ ارض سکنه‌سی طرفندن کورلمه‌مش اولمسی بو معجزه‌نك احتمال وقوعنه مخالف ومنافی

اوله‌مز. چونکه فن هیئت اربابنجه معلوم اولدیغی وجهله اختلاف آفاق جهتیله کرهٔ قمر بتون کرهٔ ارض خلقنه بر آنده کورینه‌مز. بعض مملکتلردن کوریلور. واو مملکتلرده کورلدیکی بر زمانده دیکر بعض محللرده، مملکتلرده کوروله‌مامش بولنور.

بو معجزهٔ عالیه‌یی ایشیدنلر ذات واجب الوجود حضرتلرینك بر آله قادر اولدیغنه ایمان واعتقاد ایتدکلری وانشقاق قمرك ایسه جائزات عقلیه‌دن بولندیغنی تصور وتأمل ایتمکله برابر صحت نقلنده دخی قناعت حاصل ایلدکلری تقدیرده صحت وقوعنی تصدیق ایده‌جکلرینه شبهه ایدیله‌مز.

حالبوکه نفس الامرده‌ده جائزات عقلیه‌دندر. زیرا قمر حد ذاتنده قابل انقسام والتحام اولان یعنی آیرلمسی، بتیشمسی امکان دائره‌سنده بولنان اجسام جمله‌سندندر. اوزرنده ساکن اولدیغمز سیارهٔ ارضده دخی عظیم طاغلرك انشقاقی، یارلمسی، آیرلمسی وطاغلرك انشقاقندن، آیرلمسندن اول موجود اولمیان بیوك بیوك وادیلرك ظهوری کبی حاللر مشاهده اولونیور. کذلك یکدیکرندن منفصل اولان طاغلرك التحام ایتدیکی، بتیشدیکی هرزمان کوریلیور. کرهٔ ارضمزده‌کی بو انشقاق، بو التحام احوال عادیه‌دن اولدیغندن خارق العاده عد اولنمز.

کرهٔ ارضمزده وقوعه کلان و کلمکده اولان بو مقوله حادثاتك ظهور وحدوثی هرنقدر زلزله؛ صاعقه وشدتلی ودواملی یاغمورلر وبونلره مماثل اسباب عادیه‌دن منبعث اولور ایسه‌ده جناب قادر مطلق حضرتلری او اسبابك هیچ بری موجود اولمدیغی حالده او حادثات عظیمه‌یی ایجاد

واحداثه‌ده قادر اولدیغی قدرت کامله‌ٔ صمدانیه‌سیله معلوم ومثبتدر . اجسام ارضیه اوزرنده بوصورتله اجرای حکم وتصرفه قادر اولان ذات ذوالجلال حضرتلرینك انشقاق والتحام قمرده‌ده وآنك امثالنه‌ده قادر اولدیغی بدیهیدر .

واقعا انشقاق قمر مسئله‌سنك حادثات مبحوثهٔ ارضیه‌یه نسبتله دها بیوك ، دها اعظم اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر . فقط کره‌مزده سببلی ویا سببسز وقوع بولان او کبی حادثاتك حصول و حدوثی قبول اولندیغنه و قدرت عظیمهٔ الهیه‌یه نسبتله بو حادثاتك بیوکی ، کوچوکی فرقسز اوله‌جغنه یعنی پك عظیم اولان انشقاق قمر ایله کره‌مزده‌کی بر طاغك یارلمسی ، آیرلمسی آراسنده بر فرق اولمدیغنه حکم ایتمك ضروریدر . چونکه قدرت عظیمهٔ الهیه‌یه کوره جائزالوقوع اولان برشیئك بیوکی، کوچوکی آراسنده هیچ بر فرق اوله‌مز . انشقاق قمره دائر بزه نقل اولنان روایات صحیحه‌یه کوره قمر ایکی پارچه‌یه منقسم اوله‌رق بری طاغك باشنده ، ودیکری آشاغیسنده مشاهده اولنمشدر . بوندن مقصد رائینك وضعیتنه کوره برقسمی طاغك باشنده ودیکری آشاغیسنده کورونمش اولمسنی حکایه ایتمکدن عبارتدر. یوقسه قمرك برقسمی اوستنده ودیکر قسمی آلتنده قالمش دیمك دکلدر . بر قسمی طاغك جهت علیاسنده وافقنده ودیکر قسمی‌ده آشاغیده اوته‌کینك مقابلنده کورونمشدر . حاصلی قمرك طاغك باشنده‌و آشاغیسنده‌مشاهده اولنمسی کورنلرك اوصورتله کورمش اولملری دیمك‌اولوب ایکی‌قسمك ایکیسنك‌ده کوریلان موقعلره کلمش، دوشمش اولدقلری قصد اولنمامشدر . بوکون دخی افقلری اعتباریله کرهٔ قمری

مشاهده ایدنلر طاغك باشنده، دکزك اوزرنده کوردکلرینی سویلرلر . حالبوکه قمر نه طاغك باشنده و نه‌ده دکزك اوزرنده دکلدر . کرك طاغك باشنده‌و کرك دکزك اوزرنده قمرك کورونديکنی سویلمك رؤیتك صورت و کیفیتنی بیان ایتمکدر . فن هیئت اربابنك قولنه نظراً قمرك جسمی کرهٔ ارضمزدن بر آز کوچوك اولمق اوزره پك بیوکدر. او حالده قمر کبی بر جسم عظیمك بر قسمی کرهٔ ارضمزده واقع بر طاغك اوزرنده ودیکر قسمی دخی او طاغك اتکنده بولنمسی غیر ممکندر دیه ادعایه محل قالمیور . چونکه یوقاروده ایضاح اولندیغی وجهله مقصد کیفیت مشاهده‌در . رائینك صورت رؤیتیدر . یوقسه جسم قمرك طاغ اوزرنده‌ویا تحتنده واقع اولمسی، اوراره دوشمسی دیمك دکلدر. بناءً علیه حصول معجزه‌یه بو اعتراض وارد اوله‌مز . ادعا اولنان بو تناقض ترتب ایده‌مز .

انشقاق قمر حقنده‌کی روایتك بو صورتله وارد اولمسی ایکی‌یه بولنمش، یکدیکرندن آیرلمش اولان قمرك هر ایکی قسمنك بربرندن تباعد ایتدکلرینی و بو صورتله انشقاق قمری طلب و استدعا ایدن مشرکلرك طلبلرینه موافق معجزه‌نك حاصل اولدیغنه دائر اشتباهه محل قالمدیغنی بیان ایچوندر . زیرا انشقاق ایدن قمرك هر ایکی قسمنك او صورتله بربرندن تباعدی مشاهده اولنمامش اولسه وبو قسملر یکدیکرینه قریب بولنسه ایدی مشرکلرك او انشقاقی غلط حس و تخیل کبی اسبابه حمل ایده‌رك حقیقتده و نفس الامرده انشقاقك واقع اولمدیغنی دعوا ایتملری محتمل ایدی . معلومدرکه کرهٔ قمری ایکی شقه تقسیم ایدن قادر مطلق

حضرتلری بو ایکی قسمك اشتباهه محل قالمیه‌جق درجه‌ده یکدیکرندن تباعدینه‌ده، صکره‌دن بربرینه التحاق و التحامنه‌ده قادردر .

مدونه نام کتابك شرحلرنده انشقاق قمر اثناسنده قمرك ایکی شقندن برینك فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك نزد همایونه کلوب یکندن چیقدیغی حقنده‌کی روایت غریبدر . و روایات غریبه‌یه ایمان ایتمك بزم ایچون غیر واجبدر . چونکه شو روایتك سندی قوتلی دکلدر . بنابرین صحت نقلی ثابت اولمیان بو روایتی تأویله و قانون عقله تطبیقه احتیاجمز یوقدر . بونکله برابر شو روایتی‌ده عقله تطبیق ایتمك‌ده امکان دائره‌سنده‌در. دنیله‌بیلورکه قمرك ایکی قسمه انقسامی صره‌سنده بر قسمی پك کوچوك اولوب نزوله و فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینك یکلرندن چیقمغه مساعد بر حجمده ایدی . چونکه انشقاق قمر حقنده اولان بو روایت غیر ثابته‌ده دخی قمرك مناصفةً ایکی قسمه انقسام ایتدیکنه دائر برصراحت یوقدر . شوحالده بو روایتده دخی مستحیل دنیله‌جك برشئ کوریله‌میور . قدرت عظیمهٔ الٓهیه بوکاده تعلقه صالحدر .

پیغمبر ذیشانمز افندمز حضرتلریچون برمعجزهٔ عالیه اولمق اوزره قمرك انشقاقی بزمسلمانلره اخبار ونقل صحیح ایله نقل اولندیغی وبوده جائزات عقلیه‌دن اولوب قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنده بولندیغی جهتله وقوعنه ، حصولنه بلاشك ولاشبهه ایمان ایتدك . تصدیق ایلدك .

معجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بری‌ده شمسك برمدت سیر وحرکتدن

معطل اوله‌رق توقفی وغائب اولدقدن یعنی افول ایتدکدن صکره رد وارجاعیدر . بو معجزه بعض احادیثده روایت اولنمشدر .

انبیای بنی‌اسرائیلدن یوشع بن نون (علیه‌السلام) حضرتلری ایچون‌ده قوم جبارین ایله محاربه‌ده بولندیغی اثناده شمسك برمدت غیبوبت ایتمیه‌رك توقف ایتدیکی مروی وبوده نبیٔ مشار الیه حضرتلریچون معجزه اولدیغی بدیهیدر. فخرعالم صلی الله علیه‌وسلم افندیمز حضرتلری ایچون شمسك توقفی وغیب اولدقدن صکره رد وارجاعی حقنده‌کی احادیث هرنه‌قدر احادیث آحاد اولوب قطعی الثبوت اولان احادیث متواتره‌دن اولمدیغی جهتله آنی انکار ایتمك ، تصدیق ایتمامك کفری مستلزم اولمیه‌جق ایسه‌ده بوکا ایمان ایتمك شان اسلامیته دها موافق وسلامت دینیه‌یی محافظه‌یه دها مطابقدر . شمسك کرك وقوفی وکرك باتدقدن‌صکره عودت‌ورجوعی ماده‌سنك‌هرنه‌قدر نفس الامرده‌وحقیقتده جداً عظیم اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده بز مسلمانلر بوکا ایمان ایدر وتصدیق ایلرز. چونکه‌شمسك توقفی ورجوعی‌قدرت‌عظیمهٔ سبحانیه‌نك تحت تصرفنه داخل اولان جائزات عقلیه‌دندر . حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك قدرت عظیمهٔ ربانیه‌سنه نسبتله عظیم صاییله‌ماز .

فن هیئت اربابنك نظریهٔ قدیمه‌سی موجبنجه کرهٔ ارض ثابت و وکرهٔ شمس متحرك اولسون ویاخود فن‌هیئت جدیده‌اربابی نظریه‌سنه کوره بالعکس سیارهٔ ارضیه‌مز متحرك اولسونده ثابت اولان کرهٔ شمسك اطرافنده دور ایتسون . هیچ شبهه یوقدرکه کرك کرهٔ شمسك وکرك کرهٔ ارضك ثبوت‌وحرکتی قدرت عظیمهٔ الهیهٔ‌ایله‌اولور. واجب

تعالی حضرتلری قدرت عظیمهٔ سبحانیه‌سیله بو ایکی جسم عظیمك هر برینی تحریکده، توقیفده‌ده قادردر. هرزمان توقیف وتحریکنه قادر اولدیغی بو ایکی جسمدن برینی یعنی هانکیسی متحرك اعتبار اولنورسه آنی برکونك برساعتی ایچنده توقیفه ویا معکوساً تحریکه واو مدتدن صکره ینه سابق وجهله تحریکه قادردر. بوکا هیچ برمحال ترتب ایده‌مز. فن هیئت جدیده اربابنه، نظریهٔ حاضره‌یه کوره شمس وارضدن متحرك اولان جسمك حقیقةً کرهٔ شمس اولمیوب‌ده کرهٔ ارض اولدیغی فرض اولنسه وبوده برساعت قدر حرکتدن قالوب توقف ایتسه ویاخود حرکتی منعکس اولسه دکزلرده‌کی صولر بالطبع حرکت مخصوصهٔ سابقه‌لرنده جریان ایده‌میه‌جکلری جهتله دکزلرك قره‌لری استیلا ایتمسی وبتون نوع بشرك غرق وهلاك اولمسی لزومی ادعا اولنه‌ماز. بویله بر ادعای مفروضه جواباً دنیلورکه کرهٔ ارض متحرك اولدیغی حالده آنی توقیف ویاخود ثابت ایسه آنی تحریك ایتمکه قادر اولان ذات واجب الوجود حضرتلری او توقیفی تحریکه ویاخود تحریکی توقیفه تبدیل وتغییر ایتمکه نصل مقتدر ایسه دکزلرك صولرینی‌ده کرك توقیفده وکرك تحریکده کرهٔ ارضه تابع قیلمغه‌ده او صورتله قادردر. چونکه بونك فاعلی قادر عظیم مطلقدر. اوحالده دکز صولرینك دخی قره‌لری استیلا، نوع بشری غرق واهلاك ایتمسنه محل قالمیه‌جق وبو اعتراض دخی وارد اوله‌میه‌جقدر.

کائناتده غایت عظیم اولان بر قانونه یعنی قانون جاذبه‌یه تابع وبو قانون ایله قائم بولنان کرهٔ شمس وکرهٔ ارض کبی اجسامك نوع بشردن

بری اولان «محمد» ویاخود «یوشع» علیهما الصلاة والسلام حضراتنك مقصد وغرضلری و آرزولری ایچون حرکتلرندن کیرو قالمسی، معطل اوله‌رق توقف ایتمسی ویاثابت ایسه حرکته کلمسی خالق تعالی حضرتلرینك حکمت بالغه‌سنه توافق ایده‌میه‌جکنی ادعا ایدن بعض ملحدلرك اویولده‌کی ادعالری، افاده‌لری شایان التفات اوله‌مز. چونکه بوجسملرك هانکیسی اولورسه اولسون تحریکی ویا توقیفی ینه واجب تعالی حضرتلرینك برحکمت بالغه‌سنه مبتنیدر. اوحکمت بالغه ایسه بیکلرجه، یوز بیکلرجه، میلیونلرجه خلقك، عباداللهك نفوسنی اهلاك دیمك اولان کفردن بو واسطه ایله تخلیصی، حیات دنیویه و ابدیه دیمك اولان ایمانه هدایتی ضمننده برامر خارق العاده احداثیدر. برمعجزهٔ جلیله اظهاریدر. بو معجزه‌ده‌کی حکمت بالغهٔ سبحانیه بروجه محرر یوز بیکلرجه، میلیونلرجه نفوسی هلاك ابدیدن حیات ابدیه‌یه نقل وایصال ایده‌جکی کبی او معجزه‌نك ظهورندن اول رسل کرامه ایمان ایتمش اولان یوز بیکلرجه عباداللهك دخی متانت اعتقادلرینی، دینلرنده ثباتلرینی مستلزم اولور. بوندن بشقه معجزه اولان او خارق العاده امرك حدوثی عصراً بعد عصر نقل وروایت اولنمسیله اعصار آتیه‌ده هدایت ربانیه‌یه مظهر اولان عبادك منافعنی وقدرت الهیه‌نك عظمتنی واعمال عجیبه‌سنی تقدیر ایتملرینی موجب اسباب مهمه‌دن اولور. شوحالده یالکز بر ذات ایچون اولمیان وعموماً نوع بشره شامل اولان بوحکمت بالغهٔ عظیمه او امرخارق العاده‌نك عظمتنه تقابل ایدر. ودائرهٔ عظمتی او خارق العاده امرك عظمتنی‌ده

تجاوز ایلر . بومقصد علوی خارق العاده اولان امر عظیمك حصول و حدوثنه لیاقتنی استغرابه مانعدر.

بویله بر اعتراضده بولنه جق ملحدلر او امر خارق العاده نك عظمتنی نظر دقته آلمقده و بر امر خارق العاده نك بر وجه محرر مستلزم اولدیغی منافع عظیمهٔ خارق العاده یه التفات ایتمامکده درلر . حالبوکه ملحدلرك بو امر خارق العاده ده کوردکلری عظمت عظمت قدرت الهیه ایله قیاس ایدلسه اعتراضلری شایان التفات اولماز . بو خارق العاده امر ایله نوع بشردن برینك غرضی ومقصدی متساویاً تحت تصرف قدرت ومشیت الهیه ده اولمق اعتباریله باری تعالی نزدنده هر ایکیسیده مساویدر . عظمت الهیه یه کوره بونلردن بری بیوك، دیکری کوچوك دکلدر . هر نه قدر بزم انظار قاصره مزه کوره بو ایکی امرك آراسنده بر فرق موجود اولسه بیله عظمت الهیه یه نسبتله بیوك، کوچوك ایش اولمدیغندن وایشك بیوکی، کوچوکی قدرت الهیه یه نظراً جواز وامکانده سیان بولندیغندن حقیقتده سهولت حصول بابنده بونلرك هیچ بر فرقی یوقدر .

تفصیلات وتمهیدات محرره معلوم اولدقدن صکره بعض روایاتدن رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك شمسك رد ورجوعنی طلب ایتدکلری مستفاد اولدیغنه وفن هیئت جدیده اربابنجه متحرك اولان جسم شمس اولمیوب سیارهٔ ارضیه مز بولندیغنه کوره شمسك توقفنی ویا رد ورجوعنی طلب ایتمکدن ایسه کرهٔ ارضك توقفی ویاخود عکسی حرکتنی طلب واستدعا بیورملری صوابه دها مقرون اوله جغی دعواسی ده درمیان اولنه ماز . چونکه فن هیئت اربابنك بو نظریه سنده کی صحت

فرضاً تسلیم اولنسه وصحته اقترانی اعتراف ایدلسه بیله دنیلورکه :
« اوت کرهٔ ارضك حرکتی و بو بابده کی نظریه نك حقیقتی نزد جلیل رسالتپناهیده معلوم ایدی . فقط توقف وعدم حرکتی ورد ورجوعی کرهٔ ارض ایچون استه میوب ده کرهٔ شمس ایچون استه مسی ظاهر حاله وموجود اولان امت آره سنده مألوف ومستعمل اولان احوال وافکاره موافق اولمق ایچوندر »

حق جل وعز حضرتلری نبیٔ اکرمنك مقصدینی بیلوردی . بو حالك او صورتله وقوع وحدوثی « حاشا ثم حاشا » رسول اکرمدن بر غلطك وقوعی دیمك اوله مز . بوکون دخی فن هیئت جدیده اربابنك کندی لسانلرینه ، لغتلرینه واقف اولانلرله وحتی فن هیئته دائر مذاکرات ومباحثات جاریه لرنده بیله ظاهر حاله کوره استعمال لسان ایتمکده بولندقلرینی ، سوز سویلمکده اولدقلرینی کوریورز . مثلا فن هیئت اربابندن بری مخاطبنه « کونش چیقدی » ، « کونش باتدی » دیور . حالبوکه ینه او آدم کونشك ثابت اولوب شروق وغروبدن مصون اولدیغنی وکرهٔ ارضك متحرك بولندیغنی بیلیور . آنی بیلدیکی حالده « کرهٔ ارض باتدی » ، « کرهٔ ارض چیقدی » ویاخود « کرهٔ ارض شمسك ضیاسنه ، نورینه مقابل اولدی » ویاخود « مفارقت ایتدی » دیمز . بویله بر صورت استعمال هنوز فن اربابندن بیله مسموع اولمدیغی محققدر . ارباب فنك بو طرز بیانی استعمال ایتملرینه سبب عجبا نه در ؟

شبهه‌سز بونلر شایع اولان استعماله توفیق حرکت ومشاهداتك صور ظاهریه‌سنك ویردیکی حکمه تبعیت ایتمکده‌درلر .

شمسك توقفی ویا رد وارجاعی حقنده‌کی بو ایضاحات و وقوف وحرکته دائر اولان تفصیلات معلوم اولنجه بوبابده حاصل اولان شبهه‌لر مندفع اولور .

بو معجزه‌نك اظهارینه ، احداثنه واجب تعالی حضرتلری قادر اولدیغندن خارقه‌نك معجزه اولمق اوزره حصول وحدوثنه بز مسلمانلر ایمان ایتدك . تصدیق ایتدك . ایمانمزه ، تصدیقمزه هیچ بر مانع اولمدیغنه معتقد اولدق .

بزه نقل اولنان احادیث شریفه ایله معلوم اولدیغی وجهله معجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بری‌ده فخرعالم صلی الله علیه وسلم افندمزك مبارك پارمقلرندن نبعان ایدن صودن عددلری کثیر اولان خلقك صو ایچمسی و او صویك جماعت کثیره‌یه کفایت ایتمسی ودیکر بری‌ده پك آز اولان طعام ایله جم غفیرك اطعام اولنمسیدر .

واجب تعالی حضرتلرینك وجودینه ، قدرتنه اعتقاد ایدنلر وعظمت وقدرت سبحانیه‌سیله اجسامی عدمدن خلق وابرازه وصورتدن صورته قلب وتحویله قادر اولدیغنه قائل اولانلر بو ایکی معجزه‌یی تصدیق ایچون هیچ بر مانعه‌یه تصادف ایتمزلر .

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن خلقك صو استه‌ملری و اویله برمعجزه طلب ایلملری اوزرینه ذات واجب‌الوجود حضرتلری اولوجهله صویی خلق ایتمسنه ویاخود هوایی صویه قلب وتحویل ایله

بروجه محرر حاضر اولانلر ایچون رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك مبارك پارمقلری آراسندن ابرازینه وبونجه خلقی اداره‌یه کفایت ایده‌جك مرتبه‌ده اساله‌سنه نه مانع تصور اولنه‌بیلور ؟

ارباب فنه معلوم اولدیغی وجهله بوکونکی کونده هوانك صویه قلب وتحویلی فن کیمیا اربابنك اقتداری دائره‌سنده‌در . آنلرك مکتسبات فنیه‌سیله حاصل اوله‌بیله‌جك موادندر . حتی یقینده بعض رسائل علمیه‌ده مطالعه اولندیغنه نظراً فن کیمیا اربابی هوانك صویه قلبنه وسیلان وجریانه دائر اکتشافات مهمه‌ده بولندقلری اکلاشیلیور .

فن کیمیا اربابنك تحت قدرتنه داخل اوله‌بیله‌جك بر شیئك عظمت قدرت الهیه ایله حصولنده ؛ هوانك‌ده ، صویك‌ده ، هوانك صویه قلب وتحویلنه مقتدر اولان فن کیمیا اربابنك‌ده خالقی بولنان واجب تعالی حضرتلری طرفندن هوانك صویه قلب وتحویلنده نه امکانسزلق تصور اولنه‌بیلور ؟ شو حالده هوانك صویه قلب وتحویلنه هیچ بر مانع اولمدیغی کبی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك حضورنده موجود اولان آز بر طعامك نوعندن ، جنسندن بر طعام خلقیله و او قلیل اولان طعامه علاوه‌سیله خلقی اطعام ایتمکه وحاضر اولانلر علاوه بیوریلان طعامی کورمیوب‌ده قلیل اولان طعامی و آنك پك چوق آدملری طویوره‌جق قدر تکثر ایتدیکنی مشاهده ایتملرینه نه مانع بولنه‌بیلور ؟

بونلرك جمله‌سی یعنی هوانك صویه قلبی وطعامك تکثیری جائزات عقلیه‌دن اولدیغنه و واجب تعالی حضرتلرینك عظمت قدرتی بونلری

احداث وابرازه صالح اولمقله برابر نبئ ذیشان ایچون معجزه اولمق اوزره حدوث و وقوعیده بزه نقل اولندیغنه مبنی بز مسلمانلر بونی بلاشك وشبهه تصدیق ایتدك. وقوعنه ایمان ایتدك .

معجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بریده مجرد مبارك اللرینك تماسیله ویاخود دعا ایتمسیله خسته اولانلرك شفایاب اولمسیدر . دیکر برمعجزه‌ده اصحابندن برینك چیقمش اولان کوزینك کما کان یرینه اعاده‌سی و اولکندن ایی اولمسیدر . دیکر بر معجزه‌ده مجرد دعای شریفلریله امواتك احیاسیدر .

اشبو خارقه‌لر ، معجزه‌لر احادیث شریفه ایله بزه نقل وروایت اولنمسیله وقوعلرینه ایمان ایتدك . تصدیق ایتدك . چونکه بونلر جائزات عقلیه‌دندر . قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنه داخل اولان اموردندر . واجب تعالی حضرتلری آنلری معجزه اولمق اوزره رسول اکرمی یدیله احداث وایجاد ایلمشدر .

بونلره مانع کوره‌میورز . زیرا خسته‌لرك ادویه ومعالجات کبی اسباب موجبه ومرور زمان ایله شفایاب اولمسنه ذاتاً عادة الله جاریدر . معلوللرك معالجه کبی اسباب ایله وزمان مخصوص مروریله شفایاب اولملری هر کون بیکرجه امثالی کوریلان امور عادیه‌دن ایسه‌ده واجب تعالی حضرتلری خرق عادت اولمق ورسل کرامی ایچون معجزه بولنمق اوزره بونلری اشبو رساله‌نك مواقع مخصوصه‌سنده ایضاح اولندیغی وجهله اسباب وزمانه محتاج اولمقسزین ایجاده دخی

قادردر . چونکه بونلر جائزات عقلیه‌دندر . استحاله‌سنه عقلك حکم ایتمیه‌جکی امور بدیهیه‌دندر .

بوکونکی کونده بز بر چوق طبیبلر کوریور ، ایشیدیورزکه بعض حیواناتك اجسامندن بعض اجزا قطع وتفریق ایدرلر. وشو اجزایی عملیات مخصوصهٔ جراحیه واسطه‌سیله دیکر اعضایه الصاق ایدرلر . او اجزاده الصاق اولندقلری عضوه یاپیشوب قالور . عضوك حاصل اولان نقصانی بو عملیات واسطه‌سیله اکمال ایدیلور .

چیقمش اولان کوزك یرینه رد واعاده‌سی هر نقدر اطبانك مکتسبات فنیه‌لری واقتدارلری دائره‌سنده اولمدیغی معلوم ایسه‌ده بونك قدرت عظیمهٔ الهیه‌نك تحت تصرفنه داخل اولدیغی درکاردر . چونکه قدرت کاملهٔ الهیه اطبانك قدرتنه مقیس اوله‌ماز .

امواتك احیاسی بحثنه کلنجه : بوده جائزات عقلیه‌دندر . هرنقدر بوکا عادت الهیه غیر جاری ایسه‌ده قدرت جلیلهٔ سبحانیه داخلنده‌در . اوقدرت عظیمه که جمادی حیوان یاپمقده وآکا اعضا، حس، حرکت، ادراك ویرمکده‌در . جمادی او صورتله حیوانه قلب وتحویله قادر اولان ذات واجب الوجود بر جسم حیوانی‌یی‌ده احیایه بطریق الاولی قادر در .

ذات واجب الوجودك عظمتنی ، قدرتنی ، عجایب اعمالنی تصور ایدنلرك بوکبی خارق العاده امورك حصول وحدوثنی‌ده تصدیق واعتراف ایتملرینه هیچ بر مانع متصور دکلدر . بوکبی امورخارق العاده مادامکه جناب حقه نسبت اولنیور . آرتق آنی تصدیقه نه مانع قاله‌بیلور ؟

معجزات جليلهٔ نبويه‌دن بری‌ده طفل شیرخوارك و دیلسز حیوانك وشجر وحجرك نطق ایتملری ، سوز سویلملری ورسالت ونبوت سنیهٔ رسالتپناهیلرینه شهادت ایلملریدر .

بو معجزه‌لر احادیث شریفه ایله نقل وروایت اولنمش وقوشك وحیوانك نطقی قرآن مجیدده دخی مذکور بولنمشدر . هدهدك وقارنجه‌نك حضرت سلیمان علیه‌السلام ایله تکلم ایتدکلری فرقان عظیم‌الشان ایله ثابتدر .

خارق‌العاده اولان بو حاللر قدرت عظیمهٔ الهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . وجائزات عقلیه‌دندر . آنك ایچون بز بوکا ایمان ایلرز .

کائناتده اجسامدن واصوات کبی اعراضدن وسائره‌دن موجود اولان کافهٔ اشیا خالق تعالی حضرتلرینك خلقیله ، ایجادیله حاصلدر ، موجوددر . نوع بشردن دخی بیوکلرك یعنی سن تکلمه واصل اولانلرك سوز سویلملری شکسز ، شبهه‌سز واجب تعالی حضرتلرینك خلقیله‌در . انسانك نفس طبیعت حیوانیه‌سی صفت کلامی مستلزم دکلدر . انسانك نفس طبیعت حیوانیه‌سیله حیوانات غیر ناطقهٔ سائره‌نك نفس طبیعت حیوانیه‌سی آره‌سنده حیوانیتده هیچ برفرق یوقدر . مادامکه حیوانات غیر ناطقه تکلمه غیر مقتدردر . انسانك دخی نفس طبیعت حیوانیه‌سیله ناطق اولدیغی ادعا اولنه‌مز . شوحالده ناطقیتی حیوانیتنده آرامامليدر . بر آز دها تدقیق نظر ایدلسه جسمیتك اصلنده انسان ایله جمادات آره‌سنده دخی برفرق کوریله‌مز . بر وجه محرر حیوانیت وجسمانیت صفت کلامی مستلزم اولمدیغی مثللو انسانك صورتی‌ده صفت

کلامی ، ناطقیتی مستلزم اوله‌مز . مایمونلرك انواعی ایچنده دریسی ایله قیلندن بشقه هر خصوصده انسانه تماميله مشابه اولانلری واردرکه بو مایمونلر صفت ناطقیتدن محرومدرلر . وجودلرینك قیللی اولمسی ووجود انسانینك قیللی بولنمامسی ایسه کلام وناطقیت صفتنجه بر تأثیری اولمدیغی، اویله بر خاصه‌یی مستلزم اوله‌میه‌جغی معلومدر .

بناءً علیه انسانك ناطقیتنی صورتنده دخی آرامامق لازم کلور . انسانك واقعا صفت ناطقیت ایله ممتاز اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده بو صفت جلیله‌نك انسانه انحصارینه دخی بر دلیل یوقدر . انسانه مشابهتجه غایت بعید اولان بعض حیواناتده‌ده تکلمه قابلیت کورونیور . پاپاغان قوشی بونلردن بریدر . بو قوش هم صفت ناطقیتی حائزدر ، همده انسانه مشابهتی پك اوزاقدر .

بو تفصیلاتدن مستبان اولورکه انسانك صفت ممتازهٔ ناطقیت ایله متصف اولمسی واجب تعالی حضرتلرینك عنایت مخصوصهٔ سبحانیه‌سنه مظهریتندن بشقه بر شی دکلدر .

بیوك انسانلرده یعنی سن تکلمه یتشان بنی نوعمزده صفت کلامی مستلزم بر حال بولنوبده او حالك بزدن مخفی ومستور قالمسی وبوحال انسانك غیری حیواناتده ونوع بشرك دخی سن تکلمه یتشمیانلرنده بولنه‌مامسی احتمالی وقوهٔ ناطقه تسمیه اولنان شیئك اشته بوخفی ومستور اولان حالدن عبارت بولندیغی امکانی دخی باطلدر . ویاخود بعض حکمای متأخرینك قولنه کوره ناطقیت دماغده بر خاصهٔ مخصوصه‌دن ایلرو کلمه‌سی ادعا اولنسه بو دعوالر ، بو احتماللر بو امکانلر دخی کاملاً

مردوددر ، غیر مسلمدر . تشکلات وجود انسانده یالکز دماغده ویاخود موجود بولنان برقوهٔ خفیه ومستوره‌ده صفت ناطقیت بولنمسی حد ذاتنده قطعیتی مفید بر دلیل اولمامقله برابر بز مسلمانلرجه ثابت اولان حال بالدفعات اثبات اولندیغی وجهله بو کبی وسائط واسباب وسائط واسباب عادیه‌دن بشقه برشی دکلدر . واجب تعالی حضرتلری کلامی سببسز ، موجبسز خلق ایتمکه قادردر . بناءً علیه انسانلرك سن تکلمه وصوللرنده جناب حق حضرتلرینك قدرت صمدانیه‌سیله خلق وایجاد ایتدیکی صفت کلامی خلاف عادت اولمق اوزره بر طفل نوزادده ، حیوانات غیر ناطقه‌ده ، جماداتده دخی خلق ایتمکه قادردر. واجب تعالی حضرتلری بوخلق وایجاد ایله عادتی خرق ایدر . رسول اکرمنه معجزه اولمق ایچون تکلم ایتمسی معتاد ومعهود اولمیان او اشیاده الفاظده خلق ایلر . وحاضر اولانلر دخی اوالفاظی ایشیدیر . بو معجزه‌لر جائزات عقلیه‌دن وتحت تصرف الهی‌یه داخل اولان اموردن اولمغله بز مسلمانلر بوکا ایمان واعتقاد ایتدك .

معجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بری‌ده حضرت قرآن شریفده اشارت اولندیغی واحادیث شریفهٔ نبویه‌ده مصرح اولدیغی وجهله فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری محاربه‌ده کفارك یوزینه بر آووج طوپراق صاچه‌رق هر برینك کوزینه او طوپراقدن بر مقدار اصابت ایتمسیله کفارك منهزم اولملریدر .

خارق العاده اولان بومعجزه دخی جائزات عقلیه‌دندر. او طوپراقدن کفاردن هر برینك کوزینه بر مقدارك اصابت ایتمسنه هیچ بر مانع

یوقدر . فی الحقیقه بر آووج طوپراقدن کفاردن هر برینك کوزینه بر مقدارك اصابت ایتمسی واولوجهله منتظم ومکمل بر صورتله تقسیم وتوزیعی نوع بشردن هیچ بر کیمسه‌نك قدرتی داخلنده اولمدیغی معلوم ومحقق ایسه‌ده بو ایصال ، بوتوزیع ، بو تقسیمك هر شیئه قادر اولان واجب تعالی حضرتلرینك قدرت عظیمهٔ سبحانیه‌سیله رسول اکرم ایچون معجزه اولمق اوزره حدوث ووقوعنه شبهه‌سز بر مانع تصور اولنه‌ماز . ذات واجب الوجود حضرتلری نبی ذیشانه احسان بیوردقلری شو معجزهٔ خارق العاده‌دن وبو معجزه واسطه‌سیله اعدای دین اولان کفاری دفع ومنهزم ایتمسندن طولایی اظهار منت دخی بیورمشدر . فرقان عظیم الشانده رسول اکرمه خطاباً : « ومارمیت اذرمیت ولکن الله رمی » بیوریلیور . یعنی طوپراغی ظاهراً سن آتدك ایسه‌ده حقیقتده آنی آتان وکفاردن هر برینك کوزینه ایصال واولصورتله تقسیم وتوزیع ایدن واصابت ایتدیرن سنك قدرتك دکلدر. ذات ذوالجلال حضرتلرینك قدرت صمدانیه‌سیدر . بز مسلمانلر پیغمبر ذیشانمزه مخصوص اولان بو امر خارق العاده‌یه ، بو معجزه‌یه ایمان واعتقاد ایتدك .

معجزات جلیلهٔ نبویه‌دن بری‌ده مغیباته دائر وقوعبولان اخبارات سنیهٔ رسالتپناهیلریدر .

احوال وامور غیبیه‌یه متعلق اخبارات سنیهٔ نبوتپناهیلری ایکی نوعدر . بری زمانده حاضر ، عیانده غائب اولان اخبار غیبیه‌در . دیکری زمان استقبالده وحتی یوزلرجه سنه‌صکره که‌جك ازمنه‌ده واقع

اوله‌جق احوالی اخبار وبیان بیورملریدر . مفخر موجودات افندمزك بو ایکی نوع اخباری آراسنده هیچ بر فرق یوقدر . یوزلرجه ، بیکلرجه سنه صکره وقوع بوله‌جق بر مسئلهٔ غیبیه ایله کندی زمانده وفقط غائبده وقوعبولان بر مادهٔ غائبه‌یی اخبار بیورملری مساویدر . کرك زماناً حاضر وعیاناً غائب وکرك زماناً وعیاناً غائب اولان مغیباته دائر اخبارات سنیهٔ رسالتپناهی‌یه متعلق معجزاتك آحادی او قدر چوقدرکه ساحلی اولمیان دکزه تشبیهی مجمل بر تعریفی حکمنده بولنمش وبو آحاد تواتر معنوی راده‌سنی بولمشدر .

زماناً حاضر وعیاناً غائب اولان مغیبات حقنده‌کی اخبار سنیهٔ رسالتپناهی نجاشینك وفاتنی خبر ویرملری وقریش قبیله‌سنه مکتوبی حامل اولان قادینی اخبار بیورملری کبی خصوصاتدرکه بو نوع معجزاتدن کتب احادیثده اوقدر امور صحیحه محرردرکه بویله بر رساله دکل جلدلرله کتابلر بیله آنی تضمن واحاطه‌دن عاجزدر . بونلره کسب اطلاع ایتمك آرزوسنده بولنانلر مطولات کتب سیر واحادیثه مراجعتلری تقدیرنده اعجب العجایب اولان لایعد ولایحصی مواد وخصوصاتی او مطولاتده، اوکتابلرده کوره‌جکلرنده شبهه اولمدیغندن بو مختصر رساله او تفصیلاته غیر متحملدر .

زماناً وعیاناً غائب اولان مغیبات مستقبله حقنده‌کی اخبارات سنیهٔ رسالتپناهی‌یه کلنجه بوبابده اولان حادثات ومعجزات دخی جداً چوقدر . زمان مستقبله عائد اوله‌رق اخبار بیوردقلری امور ومواد مخصوصه‌نك بر قسمی زمان سعادت نبویه‌لرنده وحیاتلرنده وفقط خبر ویردکلری

زماندن صکره وقوعبولمشدر . وبر قسمی‌ده ارتحال جلیل نبوتپناهیلرندن صکره واقع اولمشدر . بو ایکی قسم وقوعاتك‌ده بعضیسی ارتحال جلیل نبوتپناهیلرندن آززمان صکره وبرطاقمی‌ده ازمنهٔ طویله ومدت مدیده‌دن صکره وقوعبولدیغی کورلمشدر . بعضیسی‌ده بوکونکی زماندن صکره واقع اوله‌جقدر .

اهمیتی جهتله زمان مستقبله عائد مغیبات حقنده‌کی اخبارات سنیهٔ رسالتپناهیدن حضرت فرقان شریفده واحادیث منیفهٔ نبویه‌ده وارد اولان بعضیسنی بوراده مختصراً ذکر واتیان ایتمك حقك بلا انکار ظهورینه مدار اولور .

١ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك واصحاب کرامنك آمناً مکهٔ مکرمه‌یه داخل اوله‌جقلری قرآن شریفده مذکوردر . حضرت قرآنك بو خبری ویردیکی زمان مکهٔ مکرمه فرقهٔ ناجیهٔ احمدیه ایله محارب اولان مشرکلر النده‌ایدی . فی الحقیقه برمدت صکره علیه الصلاة والسلام افندمز اصحاب کراملریله برابر آمناً مکهٔ مکرمه‌یه داخل اولدیلر . حضرت قرآنك قبل الوقوع اخبار ایتدیکی وقعه اخباره موافق ومطابق اوله‌رق ظهور ایتدی . اولبابده‌کی خبر عینیله تحقق ایلدی .

٢ حضرت قرآنده وارد اولان اخباراتدن بری‌ده « غلبت الروم فی ادنی الارض وهم من بعد غلبهم سیغلبون فی بضع سنین » آیت کریمه‌سیدر . فرس حکومتنه مغلوب اولان بیزانس ایمپراطورلغك اوچ سنه‌دن طقوز سنه‌یه‌قدر برزمان ایچنده فرس حکومتنه غلبه ایده‌جکنی خبر ویرن بو آیت کریمه مفخر موجودات افندمزك مغیبات مستقبله

حقنده‌کی اخباراتندن بریدر . فی الحقیقه مسئله بویله ظهور ایتدی . کتب سیر نبویه‌یه وفن تاریخه مراجعتله تحقق ایده‌جکی وجهله حضرت قرآنك قبل الوقوع اولان بواخباری وجهله روملر او مدت ایچنده فرس حکومتیله محاربه ایتدیلر [۱] . وا کاسره‌یه غلبه چالدیلر . حاصلی حضرت فرقان عظیم الشانده عینیله ظهور ایتمش اولان اخبار غیبیه پك چوق اولدیغندن بالاده محرر ایکی مسئله‌یی نمونه اولمق اوزره ارائه ایتدکدن صکره اخباراته عائد بوقبیلدن تفصیلاتی تفسیر کتابلرینه حواله ایدرز .

مغیبات مستقبله‌یی اخباره دائر حضرت فخر رسالت افندمزك احادیث شریفه‌لری‌ده چوقدر . بونلردن بریسی شیخان واصحاب سنن ایله امام احمد وامام شافعی وامام ابی حنیفه وامام مالك حضراتی مثللو حفاظك روایت ایتدکاری احادیثك اخبارایتدیکی وقایعدن اولمق اوزره مفخر موجودات علیه الصلوة والسلام افندمزك اصحاب کرامی دشمنلرینه

[۱] بوآیت کریمه‌نك شرف نزولندن اول روملرك اهل کتاب اولملری جهتله مجوسی اولان فرس حکومتنه مغلوبیتلری اهل کتابدن اولمیان کفار قریشك ممنونیتی موجب اولمشیدی . اهل کتابدن بولنان مسلمانلره قارشو فرسك روملره غالبیتی ایله اعلان افتخار ومحظوظیت ایتملری اوزرینه آیت کریمه شرف نازل اولمش واوچ سنه‌دن طقوز سنه‌یه‌قدر برمدت ظرفنده روملرك فرس حکومتنه غلبه ایده‌جکارینی خبر ویرمشدرکه بونك صحتی حقنده حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه ایله صنادید قریشدن بری آره‌سنده برمباحثه‌ده جریان ایتمش واو بحثی حضرت صدیق افندمز قزانمشدر . کتب سیرده بو بحثك نه صورتله قزانلدیغنه دائرده ایضاحات واردر .

قارشو نائل مظفریت اوله‌جقلرینی ومکهٔ مکرمه‌یی، قدس شریفی، وشام ویمن وعراق قطعه‌لرینی فتح واستیلا ایده‌جکلرینی وممالك اسلامیه‌ده حاصل اوله‌جق امن وآسایش اللهدن بشقه کیمسه‌دن قورقمقسزین تك باشنه برقادینك « حیره » دن مکهٔ مکرمه‌یه‌قدر کیدوب کله‌بیله‌جك درجه‌یه واصل اوله‌جغنی بیلدیرمسیدر . حمداً لله تعالی کرك زمان سعادت نبویه‌لرنده وکرك ارتحال جلیل رسالت پناهیلرندن صکره اصحاب کرامك زماننده مکهٔ مکرمه‌ده شام ویمن وعراق قطعه‌لری‌ده اصحاب کزین طرفندن فتح واستیلا اولنمش وامن وآسایش حقیقةً اودرجه‌یه واصل اولمشدر .

کذلك امت احمدیه‌نك نائل اوله‌جغی فتوحاتی واستیلا ایده‌جکلری ممالکی وفرس حکمداری کسرانك وبیزانس ایمپراطوری قیصرك خزائن واموالنه دسترس اوله‌جقلرینی اصحاب کزینه خبر ویردی . بونلرده کاملا خبر ویردیکی کبی میدانه چیقدی . امت مرحومهٔ محمدیه‌لری کسرانك ممالکنه کاملا ، وقیصرك بلادینی قسما فتح واستیلا واموال وخزائنلرینی اخذ واغتنام ایدوب کندی آرالرنده تقسیم ایتدیلر .

کذلك امت احمدیه‌لرینك ثروت وسامانی چوغالوب افراد امتك صباح ، اخشام بشقه‌بشقه البسه کیه‌جکلرینی وسفره‌لرنده یمك طبقلرینك برینی قالدیروب دیکرینی قویه‌جقلرینی والحاصل ایچنده یشادقلری فقر واحتیاج معیشتدن ثروت ورفاه ونعمته نائل اوله‌جقلرینی اصحابنه خبر ویردی . حقیقةً امتك رفاه وثروتی ظهور ایتدی . امت احمدیه

لایعد ولایحصی فتوحات ایله استحصال ایتدیکی اموال غنایم تعریفی غیر ممکن درجه‌یی بولدی . بوکون « آلاتورقه » طعام ایتمك اوزره براصول واردرکه بواصوله « قالدیر » دنیلور . اطعمه‌نك کثرت وتنوعنی مبین اولان بواصول اولبابده‌کی اخبار جلیل نبویه‌نك بویله یوزلرجه سنه صکره حاصل اولدیغنه بر دلیلدر .

کذلك خزر ملتیله وروم ایمپراطورلغیله وفرس حکومتیله محاربه ایده‌جکلرینی وفرس حکومتنك کلیا اورطه‌دن قالدیریله‌جغنی واو حکومت جسیمه وعظیمه دنیایه کلمامش کبی محو اولوب کیده‌جکنی اصحابنه تبشیر ایتدی . حقیقة اووقوعات دخی عیناً ظهور ایلدی . فارس حکومت قدیمه وعظیمه‌سی بیك اوچیوز سنه‌دنبرو نسیاً منسیا اولوب کیتمشدر. روم ایمپراطورلغی‌ده آکا پیرو اولدی .

کذلك ارضك کندوسیچون دورولدیکنی ومشارق ومغاربنی کوردیکنی وامتنك فتوحاتی‌ده ارضدن دورولوب طرف رسالت پناهیلرندن مشاهده اولنان محللرینه قدر یتیشه‌جکنی اصحابنه خبر ویردی . حقیقة فتوحات اسلامیه شرقاً وغرباً او صورتله ظهوره کلدی. امت محمدیه‌لری هند شرقیدن اقصای غرب اولان طنجه‌یه قدر ممالك وسیعه‌یی استملاك واستیلا ایلدیلر . شو صورتله حکومات ودول اسلامیه ارضك شرق وغربنده خبر جلیل رسالتپناهی کبی توسع وامتداد ایتمش وفقط ارضك جنوب وشمالنده شرق وغربنده‌کی توسع کبی مظهر وسعت اوله‌مامشدر .

کذلك بیت مقدسك ملت اسلامیه طرفندن فتح واستیلاسندن

صکره وباعلتی ظهور ایده‌جکنی اصحابنه خبر ویردی . فی الحقیقه قدس شریفك فتحندن صکره « طاعون عمواس » دنیلان عظیم بر وبا ظهوریله بوخبرك دخی صدقی تحقق ایتدی .

کذلك اهل بیت کرامنك قتل واتلاف اولنه‌جغنی ، تعقیباته دوچار اوله‌جغنی وبالخاصه « طف » [۱] دنیلان موقعده امام حسین رضی الله تعالی عنه حضرتلرینك قتل ایدیله‌جکنی اصحابنه خبر ویردی. بووقوعاتك جمله‌سی مع التأسف عینیله خبر ویردیکی کبی ظهور ایتدی .

کذلك امام حسن رضی الله عنه حضرتلرینك امت جلیلهٔ اسلامیه‌دن ایکی فرقه‌نك اصلاحنه موفق اوله‌جغنی اصحابنه خبر ویردی . فی الواقع امام مشارالیه حضرتلری معیتنده بولنان فرقهٔ ناجیه ایله حضرت معاویه رضی الله تعالی عنه معیتنده‌کی فرقهٔ محاربه آراسنده رفع عداوته ، اجرای صلحه سبب اولدی .

کذلك فرس حکمداری کسرانك بیله‌زکلرینی طاقینه‌جغنی اصحاب کرامندن (سراقه) رضی الله تعالی عنه‌ه خبر ویرمشیدی . فی الحقیقه عراقده‌کی محاربات اثناسنده اموال ایچنده بوبیله‌زکلر دخی عساکر اسلامیه طرفندن اغتنام اولنوب غنایم سائره ایله برابر مدینهٔ منوره‌ده حضرت فاروق اعظمه ارسال اولندیغی زمان حضرت سراقه اومجلسده حاضر اولدیغندن بوبیله‌زکلر حضرت فاروق طرفندن مشار الیهه ویریلوب قولنه طاقلدی . وشو معجزهٔ جلیلهٔ نبویه‌نك او صورتله ظهورندن طولایی جناب حقه حمد وثنا ایتدی .

[۱] کربلانك اسمیدر

مغيبات مستقبله‌يه متعلق اولان شو بيله‌زك حادثه‌سنى امام سيوطى حضرتلرى جامع الصغير نام كتابنده وامام بخارينك تاريخندن نقلاً جمع الجوامع نام اثرنده وحاكم دخى مستدرك نام اثر عاليسنده نقل وروايت ايتمشلردر .

كذلك محدثيندن برينك امام احمد حضرتلرندن نقل وروايت ايتديكى « لتفتحن القسطنطينية ولنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش » حديث شريفى موجبنجه قسطنطينيه‌نك فتح واستيلا اولنه‌جغنى فخر عالم افندمز اصحابنه خبر ويرمشدر . مغيبات مستقبله‌يه متعلق اولان بو خبرى واجب تعالى حضرتلرى سكز يوز اللى يدى تاريخ هجريسنده جنتمكان ابوالفتح والمغازى سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى يديله تحقيق واظهار بيوردى . بلدهٔ عظيمه هجرت جاليلهٔ نبويه‌دن بروجه محرر يوزلرجه سنه صوكره فتح واستيلا اولنمسيله مركز سلطنت وخلافت عظما ومرجع خاص وعام اولدى . فخر كائنات عليه افضل التحيات افندمز حضرتلرينك فاتح قسطنطينيه اولان سلطان محمد خان ثانى ايله عسكرى حقنده اولان بو شهادت جليلهٔ نبويه‌لرى او حكمدار ايچون نه بيوك فضيلتدر . او عسكر ايچون نه بيوك بشارتدر . او قوماندان معالى عنوان ايله افراد عسكريه‌سى حقنده بر معجزهٔ خارقهٔ احمديه تشكيل ايدن بو بشارت وشو بشارتك تحققنه مظهريت او شهريار عظيم الاقتدار ايچون عساكر منصورهٔ شاهانه‌لرى ايچون وبالجمله سلاطين عظام ايچون اك بيوك شرف ومنقبتدر . حد واحصاسى اولميان مفاخر عاليهٔ عثمانيه‌دن برى ده شو شهادت وبشارت جليلهٔ نبويه‌در . فى الحقيقه

سلاطين عظام عثمانيه حمداً ثم حمداً ممالك عظيمه واقاليم جسيمه‌يى دائرهٔ اسلاميه‌يه ادخال ايتديلر . متفرق اولان اهل اسلامى وممالك اسلاميه‌يى نقطهٔ واحديه جمع ايلديلر . محافظهٔ شريعت مطهرهٔ احمديه‌يه اهتمام بيورديلر . ملت حنيفيهٔ اسلاميه‌يه نصرت ويرديلر . مذاهب اهل سنت وجماعتى حمايه‌ده بولنديلر . ممالك اسلاميه‌يى وحدود وثغور اسلامى حفظ وصيانته عنايت بيورديلر . شريعت محمديه‌نك حاملى بولنان علماى دينه تعظيم ايتديلر . اهل بيت رسوله مودت ومحبت ايلديلر . حرمين محترمينه ، مسجد اقصايه خادم اولديلر . جوامع ومساجد وزوايا كبى آثار خيريه‌يى بنا وانشا ايتديلر . محتاجينه عطاياى سنيه احسان وافراد تبعه‌نك قلوبنى تطييب وتسرير ودينى تأييد وشعار موحدينى اقامه وتأييد ايلديلر . كافهٔ بلاد اسلاميه‌ده علوم ومعارفى نشر ايتمك كبى سائر خصوصات مهمه وعظيمه‌ده دخى عنايتلرى ، لطفلرى كتابلره صيغماز ، احاطه وتحريرينه قلملر ، مركبلر كفايت ايتمز . جناب حق حضرتلرى سلاطين عظام عثمانيه‌نك مجدد مفاخر بى انتهاسى اولان پادشاهمز ولى نعمت بيننتمز افندمز حضرتلرينك شوكت هما يونلرينى مدى الدهور مزداد وبردوام بيورسون . آمين .

امور مستقبله‌يه متعلق اخبارات سنيهٔ رسالتپناهى‌يه دائر اولوب نمونه اولمق اوزره بورايه قدر درج وبيان اولنان احاديث شريفه‌نك متضمن اولدقلرى وقايعك حدوثندن ، وقوعندن پك چوق مقدم امتك علماى اعلامى طرفندن تأليف وتدوين ايدلمش اولان كتابلره درج وتحرير

اولنمشدر . بو حديثلر ، وامور مستقبله حقنده‌كى اخبارات سنيهٔ رسالتپناهى‌يه دائر اولان بو روايتلر علماى امت طرفندن ضبط وتحرير اولندقدن وكتب مدونه‌يه درج وادخال ايدلدكدن صكره او وقوعات، او حادثات ازمنهٔ مختلفه‌ده بربرينى متعاقب تدريجاً واقع وحادث اولمش اولديغى ده ميدانده‌در . اشبو اخبارات سنيه احاديثنى جمع وتأليف ايدن علما وبو علما طرفندن اولبابده تأليف اولنان كتابلر مشهور ومعروف اولديغى كبى تاريخ جمع وتأليفلرى‌ده معلوم ومعيندر. ازجمله فتح قسطنطينيه‌يه دائر اولان حديث شريف نبوى قسطنطينيه‌نك فتحندن يوزلرجه سنه اول امام احمد حضرتلرى طرفندن روايت بيورلمشدر .

امام سيوطى حضرتلرى امام بخارى حضرتلرينك (تاريخ) نام اثرندن نقلاً (جمع الجوامع) نده وكذلك جناب حاكم حضرتلرى‌ده مستدرك نام كتابنده بونى يازمشلردركه كرك حاكمك وكرك امام بخارينك كندولرى‌ده ، تأليف ايتدكلرى كتابلرى ده معلوم اولديغى وجهله فتح قسطنطينيه‌دن يوزلرجه سنه اولدر .

رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرينك اتباعى وشريعتنك انصارى اولان علماى دينك فخر كائنات عليه افضل الصلاة افندمزدن بر روايت غير ثابته‌يى ورواتى كندولرنجه شايان وثوق واعتماد اولميان حديث شريفى معاذالله تعالى نقل ايتملرى ، كتابلرينه درج ايلملرى ، كتب احاديثه يازملرى امكانسزدر . چونكه علماى امت انتصار ايتدكلرى دين مبين احمدينك نقدر دشمنلرى بولنديغى

پك اعلا بيلدكلرى كبى آنلرك فخر عالم افندمزدن نقل ايله كتابلرينه درج ايده‌جكلرى بر حديث شريفك قيامته قدر او كتابلرده باقى قاله‌جغنى‌ده رعنا بيلدكلرندن عيناً ظهور وحدوث ايتمامسى محقق اولان بر روايت غير صحيحه‌يى احاديث صحيحه كتابلرينه درج وتحرير ايتميه‌جكلرى بديهياتدندر .

ذاتاً فخر موجودات عليه ازكى التحيات افندمز طبقات عقولك اك اعلاسنده بر صاحب عقل اولدقلرى دشمنلرينك ، خصملرينك شهادتيله‌ده ثابتدر .

واجب تعالى حضرتلرى طرفندن رسول ومبعوث اولديغنى وكندوسنه منصب جليل نبوت ورسالتك احسان بيورلديغنى ادعا ايدن وبيكلرجه نفوس بشريه كندوسنه تابع اولمقله برابر قدس شريفك وشامك ، عراقك ، قسطنطينيه‌نك وامثالنك فتح واستيلاسى كبى امور مهمه‌دن خبر ويرن ويوزبيكلرجه ، ميليونلرجه انسانلر طرفندن سوزلرى تصديق اولنان بويله بر ذات عالينك واقع اولميه‌جغنه كندوسنك معتقد اولديغى بر مسئله‌يى اخبار وبيان ايتمسى وكندوسنى زمان مستقبلده كذب وطعنه معروض قلمسى معقول اوله‌بيلورمى ؟ حاشا ! بويله بر حاله هيچ بر عاقلك اقدام ايده‌ميه‌جكى محققدر . اويله ايسه منصف اولانلرى تأمله دعوت ايدرز .

تفصيلات محرره‌يه علاوةً شوراسى‌ده كمال اهميتله معلوم اولمق لازمدركه احوال غيبيه‌يى اخبار وبيان ايتمك قوهٔ بشريه خارجنده‌در . رسل كرام حضراتى اولسون ، سائرلرى بولنسون كندى نفسلرينه

اضافتله « علم غیبی » ادعا ایتملری ، معلومات غیبیه‌یه مالك اولدقلرینی سویلملری امکانسزدر . حتی علم غیبی کندی نفسنه اضافتله ادعا ایدنك کفرینه علما قائل اولمشلردر . علم غیبدن نوع بشر ایچون حاصل اوله‌جق شی واجب تعالی حضرتلرینك اعلامیله اولور . یوخسه کندوسی بیله‌مز . واجب تعالی حضرتلری ایسه علام الغیوبدر . ماضیده اولانلری، مستقبلده اوله‌جقلری بیلور ورسل کرام حضراتیله سائرلرینه علم غیبی اعلام ایتمسنده هیچ بر اشکال یوقدر . بناءً علیه بز مسلمانلر واجب تعالی حضرتلرینك اعلامیله رسل کرام علیهم السلام حضراتنك مغیباتی اخبار ایتدکلرینه واخبار ایتدکلری وقوعات وحالاتك دخی عینیله اخبارلری کبی وقوع بولدیغنه وبوله‌جغنه اعتقاد ایدرز .

پیغمبر ذیشانمز « محمد » علیه الصلاة والسلام افندمزك معجزات جلیلهٔ نبوتپناهیلرینی وتأیید نبوت ورسالتلری ضمننده من طرف الله احداث وایجاد اولنان امور خارق العاده‌یی کاملا تحریر وبیان ایتمك مجلدات کثیره‌یه محتاج اولدیغندن اشبو رساله‌ده بیان اولنان معجزه‌لر ارباب عقوله قناعت ویره‌بیلمك ایچون کافیدر .

عاقل اولان ارباب الباب طرفندن فخر کائنات علیه افضل الصلاة افندمزك شریعتی نظردوربین ایله تدقیق وبوشریعت مطهره‌نك مشتمل اولدیغی حکمتلرله اسرار عجیبه ، منافع دنیویه ، منافع اخرویه عین بصیرتله تحقیق اولنسه وباخصوص ذات شریف نبویلری وواجب تعالی حضرتلرینك کندوسنه تخصیص بیوردیغی شمائل واخلاق منیفه

نظر دقته آلنسه احوال خصوصیهٔ رسالتپناهیلرینك وشریعت مطهرهٔ احمدیه‌لرینك‌ده خارق العاده بر شی اولدیغنه درحال حکم اولنه‌جغی شبهه‌سزدر .

ذات نبوتپناهیلری یتیم اوله‌رق تربیه کوردیلر . اوقومق، یازمق اوکرنمکسزین امی اوله‌رق نشأت بیوردیلر . همده تربیه ونشأتلری اویله بر قوم ایچنده ایدی‌که بر نعمت جلیلهٔ سبحانیه اولمق اوزره مفطور اولدقلری فصاحت وبلاغتدن بشقه معارف وفنوندن کندولرنده هیچ بر اثر یوغیدی . بوندن بشقه شریعت مطهره‌لرینی ، صفات جلیلهٔ رسالتپناهیلرینی ، میدانه چیقاردقلری دین مبینی ، بونجه اخلاق عالیه‌یی تأسیس ایتمك ایچون کندولرینه اهلیت بخش ایده‌جك ارباب معارفدن هیچ بر کیمسه ایله اجتماع والفت بیورمدیلر . . حالبوکه بیان وتوضیح بیوردقلری اخلاق عالیهٔ دینیه ودنیویه وشریعت مطهرهٔ احمدیه‌لری اویله بر بحر بی انتهادرکه ارباب معارف وفنون طرفندن عمرلر ، لایتناهی زمانلر صرف اولنسه عشر معشارینی احاطه ایتمك غیر ممکندر . بنابرین ارباب البابدن اولان هر عاقل حکم ایدرکه بو شریعت مطهره ، بو امر خارق العاده بر معجزه‌در . واجب تعالی حضرتلرینك لطف وکرمیله سیدالکونین افندمزك نبوت ورسالتنی تأیید وتصدیق ضمننده احسان بیورلمش بر خارقه‌در .

شوقدرکه توضیح ایتدیکمز بو معجزه ، بو خارقه حقیقةً معنویدر . پك زیاده دقیقدر . هرکس بونی کوروب آکلایه‌ماز . بو معجزهٔ معنویه ودقیقه‌یی آنجق نظر دقیق اربابی ونوع بشرك اذکیاسی اولانلر ادراك ایدرلر . آنلرك غیری بولنان انسانلر ایسه یالکز سمع وبصرله محسوس

اولان معجزاتی كوروب آكلايه بيلورلر. نته كيم حجر وشجرك فخر رسالت عليه السلام افندمزله تكلم ايتملری ، قمرك انشقاقی كبی معجزات حسيه اشبو معجزات معنويه ودقيقه يی كوره ميان انسانلر ايچوندر .

حق سبحانه وتعالی حضرتلری پيغمبر ذيشانمز مفخر موجودات افندمز حضرتلرينی معجزه نك هر ايكی نوعيله يعنی معجزات حسيه ومعجزات دقيقهٔ غير حسيه ومعنويه ايله تأييد بيورمش اولدقلری قرآنك اعجازينه دائر اشبو رساله ده بيان اولنان ايضاحاتدن ومعجزهٔ قرآنيه دن بشقه معجزات سائره يه متعلق احاديث وامور خارقهٔ منقوله دن معلوم ومنفهم اولدی . بناءً عليه زمانمز خلقندن بعضيسنك مستلزم منفعتی اولماق امليله مفخر موجودات عليه افضل التحيات افندمزك شريعت مطهره لری احوالندن وذات شريف نبوتپناهيلرينك شان عظمت نشانلرندن برنبذه نك بروجه زير بسط وبيانی ده مناسب اولور .

عاقل اولانلر ، حقايقه كسب اطلاع ايتمك واسرار شريعته علی قدر الطاقه واقف اولماق استيانلر واك واضح بر طريقه سلوك ايتمك آرزوسنده بولنانلر شريعت مطهرهٔ احمديه يی نظر دقيق ايله تدقيق ومطالعه ايتدكلری تقديرده دين مبين احمدينك ، او شريعت مطهره نك خير اولان هر شیٔ امر وشر وضرر اولان هر شیٔ نهی ايتديكنی وكافهٔ نوع بشره الی يوم القيام انفع اديان اولديغنی شمس تابان كبی ظاهر وعيان كورورلر.

ديانت جليلهٔ اسلاميه واجب تعالی وتقدس حضرتلرينك شان الوهيتنه لايق وچسبان اولان بتون صفات جليلهٔ كمال ايله متصف اولديغنه

اعتقاد صحيح ايله اعتقاد ايتمك ايچون خلقی ، عباداللهی دعوت وصفات قدسيهٔ ربوبيتنی تنقيص ايده جك كافهٔ احوالدن ذات مقدس الوهيتنی تنزيه ايلملرينی امر ايديور .

ديانت جليلهٔ اسلاميه واجب تعالی حضرتلرينك نوع بشر ايچون واسطهٔ هدايت اولمق اوزره تخصيص وتعيين وتبليغ اوامر سبحانيه سنه مأمور بيورديغی رسل كرام حضراتنك معاصيدن عصمتلرينه ومنصب رسالته مخل اولان كافهٔ نقايصدن تنزهلرينه اعتقادی امر ايديور .

ديانت جليلهٔ اسلاميه منافعی حقيقتده ونفس الامرده كندولرينه عائد اولان عباداتك اجراسنی عباده امر ايديور .

امر ايتديكی عباداتدن بری طهارتدر. طهارت وجود بشر ايچون نظافت ونشاط كبی منافع عظيمهٔ ماديه يی وكناهلردن انسانك طهارتنی مستلزم اولان توبه يی تذكار كبی منافع معنويه يی شاملدر. شريعت مطهرهٔ احمديه نمازی امر ايديور . بوعبادت خضوع ، خشوع ، ركوع ، سجود كبی جناب حقی تعظيمه دال اولان پك چوق اركان مهمه يی مشتمل اولمسندن طولايی حقيقةً وجداً تهذيب نفس ايدن اسبابك اعاظمندندر. نماز واسطه سيله خلاق عظيم الشان حضرتلرينه توسل اولنور. نماز واسطه سيله باب مرحمت مآب الوهيته تضرع اولنه رق رحمت ، مغفرت ، اعانت ، عقابدن استفاده كبی خصوصات نافعه ومهمه ايچون دركاه ربوبيته التجا ايديلور . بوكا مبنيدركه نماز عبد ايله خالق آراسنده سبب وصلتدر . عبدك دائما احوال وافعالنه رقيب وناظر اولان واجب تعالی حضرتلرينی تذكاره سببدر . انسان مولاسندن، ربندن، خالقندن

غافل اولەجق درجەدە امور دنیویە ایلە اشتغال ایدر . دریای بی‌انتهای غفلتە برکرە طالارسە طغیان وتسویلات شیطانیە ایلە خالقنی بتون بتون نسیان ایدەمیەجکندە وطریق معاصی وشهواتە سالك اولەجغندە شبهە یوقدر . فقط یکرمی درت ساعت ظرفندە بش دفعە خالق ، مولاسی حضورندە طورر وجلال وعظمت ربانیەسنی قلبندە استحضار ایلر ایسە برطرفدن ایشلمش اولدیغی کناهلردن توبە واستغفار ایلر ، ودیکر طرفدن تسویلات شیطانیەیە مبنی اجراسنە نیت ایتمش اولدیغی معاصی‌یی موقع فعلە ایصال خصوصندە دخی بالطبع کوشر وذات واجب‌الوجودك فرقان عظیم‌الشاندە « ان‌الصلاة تنهی عن‌الفحشاء والمنکر » آیت کریمەسندە بولنان ارشادات حقیقیەسنك مصداقی ظاهر اولور .

نمازدە اجتماع ایتمك یعنی جماعتلە ادای فریضەدە بولنمق وجمعە وعیدین نمازلری عن جماعة ایفا قلنمق خصوصلری دخی بین‌المسلمین تسهیل حصول تعارف والفتە ونصرت دین اسلام اربابنجە منافع مهمە حصولنە وافراد ملت آراسندە استحصال الفتلە برابر امیرالمؤمنین حضرتلرینەدە ایفای وظائف اطاعتە سبب اولور. حاصلی نمازك وفرائضی جماعتلە ادا ایتمەنك منافع ومحسنات عظیمۀ مادیە ومعنویەسنی وحاوی اولدیغی دها پك چوق حکم واسراری تحریردن محررلر بحق عاجزدرلر. منافع ومحسنات عظیمەسنی تماملە تعریف غیر قابلدر .

شریعت مطهرۀ احمدیە اوروجی امر ایدیور . اوروج تهذیب نفس ایدن عبادات اسلامیەنك الك مهمیدر . اوروج انسانی شهوات

نفسانیەدن منع ایدر. شهوات مضرەدن ومعاصیدن نفسی منعە آلیشدیرمق ایچون اوروج الك مهم برواسطەدر . ازجملە فقرا ومساکینك آجلقدن چکدکلری اضطرابی انسانە اخطار وتذکارە خادمدر . اوروج اولماز ایسە غنی اولان برآدم احتمالکە مدت عمرندە برکرە الم جوعی، آجلغك نەاولدیغنی حس ایدەمیەجك وبناءً علیە فقرانك ، مسکینلرك ، ارباب احتیاجك چکدکلری آجلق اضطراباتنی عمرندە بر دفعە اولسون آکلایەماز . آنلرە شفقت ومعاونت حسیلە متحسس اولەماز . بو حسیات فقرا پروری‌یەواسطە اولان شی اوروجدر . صومدن حاصل اولان آجلقدر .

شریعت مطهرۀ احمدیە زکاتی امر ایدیور . زکات فقرایە ، ضعفایە احسان ایتمکدر . ضعیفلرك ، محتاجلرك احتیاجات واضطرابات موجودەلرینی دفع ایلمکدر . غنی اولانلرك نفوس بشریەسنی اخلاق مذمومەدن بولنان خلق بخلدن تطهیر ایتمکلە تهذیب نفسلرینە خادمدر . حاصلی زکات اغنیایەدە ، فقرایەدە الك فائدەلی بر عبادتدر .

شریعت مطهرۀ احمدیە ایفای حجی امر ایدیور . حج اماکن مخصوصەیی زیارتدر . بو زیارت امت ایچون قبول توبەیە سبب اولەجغنی جناب حق حضرتلری رسول اکرم صلی‌الله علیەوسلم افندمزك لسانیلە وعد ایتمشدر . فریضۀ حج شریفك اداسندە بیکلرجە مسلمانلرك او اماکن مخصوصەدە اجتماعلرینی وبو اجتماعدە بربرلریلە حصول الفتلرینی ، حصول معارفەلرینی موجبدر . واجب تعالی حضرتلرینك رسل کرامندن ، صلحای عبادندن بعضیلرینك او بقاع شریفەدە

جریان ایدن احوالنی‌ده تذکاره خادمدر . مثلا آدم علیه‌السلام ایله زوجه‌سی وتوبه‌لرینك قبولی کبی احوال حضرت ابراهیم‌الخلیل ایله اوغلی حضرت اسماعیل علیهماالسلامك امتحانلری و واجب تعالی حضرتلرینك امرینه اطاعتلری کبی خصوصات اوراده تذکار اولنور . وعباد صالحینك واخیار ناسك او مواقع مبارکه‌ده وقوعبولان معاملاتی ومولالرینه ایتدکلری عبادت وطاعتلری خاطره کلمکله آنلره التحاق ایچون جلب اشتیاقه سبب و آنلرك اخلاق حسنه‌لریله تخلقه سائق اولور . بو فریضه‌یی ایفا ایچون محل ومکاندن غنی ومنزه اولان سبحانه وتعالی حضرتلرینك کندی بیتی تسمیه بیوردقلری کعبهٔ معظمه‌نك ، اوبیت مقدسك زیارتیله‌ده کسب شرف ایدیلور . واجب تعالی حضرتلرینك بو بیت معظمی کندوسنه نسبتله « بیت‌الله‌المعظم » تسمیه بیورملری وخلق اوزرنده اورایی زیارت ایتمه‌نك فرض اولمسی اسبابندن بری‌ده نوع بشر مصائبه دوچار وکرفتار اولدقلری زمان ملوك وسلاطینك سرایلرینه ، خانه‌لرینه التجا ایتملری معتاد اولدیغندن عبادالله‌ك دخی کناهلر مصائبندن ، معاصی غوائلندن قورتلق ایچون او بیت معظمه التجا ایتملری و اوراده خالقلری اولان باری تعالانك لطفنه دخالت ایلملری وبوزیارتله ذنوب ومعاصیدن تخلیصلری وسیدالکونین افندمزك لسانیله موعود اولان غفرانه مظهریت رجاسنده بولنملری کبی خصوصاتدر . بوفریضه‌یی ایفا ایتملری و اوامکنهٔ مقدسه ومبارکه‌ده اجراسنه مأمور اولدقلری اعمال وافعاله دائر اوامر نبویه‌یه امتثاللری

نائل مغفرت اوله‌جقلری حقنده نفوسلرنده حصول اطمئنانه سببیت ویرر . فریضهٔ حج شریفك اداسنده حکم واسرار اوقدر چوقدرکه بو مختصر کتاب آنی درج وتصریحدن عاجزدر . بوبابده دهازیاده تفصیلاتی کورمك ، آکلامق آرزوسنده بولنانلر هرشیئی ، هرایضاحی تکفل ایدن شریعت غرای احمدیه‌نك کتب مطوله‌سنه مراجعت ایتملیدرلر .

شریعت مطهرهٔ احمدیه جسد ایچون ، عقل ایچون ، مال ایچون ، عرض ایچون ایی اولان هر فعل وعملی امر ایدر . وبونلره مضر اولان هر فعل قبیحی منع ونهی ایلر .

شریعت مطهرهٔ احمدیه اخلاق محموده‌یی امر ایدیور . حلم ، صبر ، رضا ، مرحمت ، شفقت کبی اخلاق حمیده دین احمدینك اوامری اقتضاسندندر .

شریعت مطهرهٔ احمدیه هر بر خلق ذمیمی نهی ایدیور . کبر ، حسد ، حقد ، بغض ، عداوت کبی مساوئ اخلاق دین مبین احمدیده منهیات مضره جمله‌سندندر .

حاصلی دیانت جلیلهٔ اسلامیه بالجمله ایلکلری امر ایتمش وآنلری اجرایه انسانی تشویق ایتمشدر . وبالعکس بتون کوتولکلری ، مضر وقبیح اولان بالجمله احوال واشیایی نهی ومنع ایلمشدر .

شریعت مطهرهٔ احمدیه ضرری ظاهر اولان بعض منهیاتدن نوع بشری منع وتحذیر ایتمك ایچون حدود وعقوبات عاجله دخی تعیین بیورمشدر .

ظلماً قتل نفس کبی که بلا موجب قتل نفسده‌کی قبح ومضرت محتاج ایضاح اوله‌مز .

کذلك فعل زنا کبی که اختلاط انسابی وبنابرین نوع بشرك بربرینه تعاون وتناصری موجباتنك فقدانی مستلزم اولدیغندن قبح ومضرتی بدیهیدر .

کذلك شرب خمر کبی که عقلی ازاله ایدر . وانسانه هر فعل قبیحك اجراسیچون اهلیت بخش ایلر . بو منهیاتدن هر برینك نهی ومنع اولنمسی تحتنده منطوی ومستتر اولان حکم بدیعه واسرار رفیعه دین مبین احمدینك کتب شرعیه‌سنه کسب اطلاع ایدنلرجه معلوم اوله‌بیلور .

شریعت مطهرهٔ احمدیه‌ معاملات بین‌الافراددن وسیاسیات بشریه‌دن دخی غایت احاطه‌لی ، شموللی بر صورتده بحث ایلمش وقواعد مخصوصه واصول ساطعه تعیین وتأسیس ایتمشدر . معاملات بین‌الافراد وبین البشر امر معیشت ایچون اویله بر اصول منتظمه وقواعد کافیه وضع وتشریع وتنظیم ایتمشدرکه اقویا وضعفادن هر برینك کندی حقی نه ایسه آنی تمامیله استیفا ایتمسنه کفایت ایدر . اصول مبایعات ، اصول مناکحات ، شرکتلره متعلق معاملات ، میراثلره عائد حالات ، جمعیات بشریه آراسنده لزومی اولان معاهدات ، اولوالامر اولانلره اطاعت کبی مهم ایشلر وصلاح امته مدار اوله‌بیله‌جك کلی ، جزؤی هرشی ایچون منتظم اصوللر قاعده‌لر شریعت مطهرهٔ احمدیه‌ده کافی وافی

درجه‌ده موجوددر . بو حقیقت اصول وفروعه دائر کتب فقهیه‌یه کسب اطلاع ایتمکله تماماً معلوم اولور .

امی اولان ، اوقومسی یازمسی اولمیان ، مدت حیاتنده معارفی اوکره‌بیلمك ایچون نوع بشردن هیچ بر کیمسه‌یه تصادف ایده‌میان مفخر موجودات علیه افضل التحیات افندمز حضرتلری طرفندن الك بیوك علمانك ، الك ماهر اذکیانك ، امم وملك امور اداره وسیاستنده الك زیاده کسب ممارسه ایدن الك بیوك سیاسیلرك ، مدبرلرك مادام‌الحیات چالشمقله عشر معشارینی میدانه کتوره‌میه‌جکلری ، اظهارندن عاجز قاله‌جقلری بوقدر احکام عالیهٔ دینیه واخلاقیه‌یی ، اداره وسیاسیاته متعلق بونجه قواعد واصول منتظمه‌یی حاوی بویله شریعت مطهره وواسعه‌نك تأسیس بیورلمسی لبته خارق‌العاده برشیدر . او ذات شریفك واجب تعالی طرفندن بو شریعت مطهره ایله ، بو دین مبین ایله ارسال بیورلمش رسول وخلقی طریق حقه ارشاد ایچون مأمور اولدقلرینه دائر بر معجزهٔ باهره‌در . وبو علوی ، وبو مقدس شریعتك شبهه‌سز واجب تعالی وتقدس طرفندن انزال وارسال بیورلدیغنه دلیل وحجت قاطعه‌در .

مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزك امی اولدقلری ، اوقویوب یازمدقلری ماده‌سی ایسه بر امر معروفدر . تواتر صحیح ایله متواتردر . اویله بر تواتر صحیح که بونی اخبار ایدنلر یوزلرجه، بیکلرله ارباب وثوق واصحاب عدلدندر . بالوجوه شایان وثوق واعتماد

اولان بو اخبار متواتره وصحیحه‌دن بشقه بالذات قرآن شریف دخی
بو قضیه‌یی تصریح بیورمقده‌در. قرآن شریفك متعدد آیات جلیله‌سنده
تصریح بیوریلان شو قضیه زمان سعادت نشان نبوتپناهیلرندن بوکونه
کلنجه‌یه قدر علی رؤس الاشهاد عموم طرفندن تلاوت اولنمقده‌در .

کندی قومندن، عشیرتندن هیچ برفرد امیلکنی، اوقومق یازمق
بیلمدیکنی انکار ایده‌مامشدر . نه کندی زماننده ونه‌ده زمان
سعادتندن بوکونه کلنجه‌یه قدر مرور ایدن عصرلرده هیچ برکیمسه
طرفندن او رسول اکرم ، او نبی محترم حضرتلرینك امیلکی علیهنده
بر دعوی درمیان اولنه‌مامشدر . قرآن عظیم الشانك اولبابده‌کی
تصریحاتندن بری « وماکنت تتلو من قبله من کتاب ولاتخطه بیمینك
اذاً لارتاب المبطلون » آیت کریمه‌سیدر .

مفخر موجودات افندمزك نوع بشردن هیچ بر فرددن ، هیچ
برکیمسه‌دن برشی تعلم ایتمدیکی مسئله‌سی دخی امیلك قضیه‌سی کبی
پك زیاده ظاهر وباهردر . رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز
حضرتلری مکهٔ مکرمه‌ده طوغدیلر واوراده نشأت بیوردیلر .
اهل مکه آره‌سنده مشهور ومعروف برذات اولدقلری، ذات وعائله‌سی
پك زیاده بللی اولان اصحاب حسبدن بولندقلری بدیهیدر . بر وجه
محرر شخصی وعائله‌سی معروف ومشهور اولان بر ذاتك حال وشانی
کندی مملکتنده ، کندی بلده‌سنده مجهول قالمیه‌جغی ده اموربدیهیه‌دندر .
ذاتاً ایچنده طوغدیغی مملکت خلقی‌ده ، نشأت ایتدیکی قوم وعشیرتی‌ده
امی ایدیلر . آنلر ایچنده دخی اوقومق یازمق بیلانلر پك آز

بولونیوردی . او قوم وعشیرت ایچنده امور معارفی احاطه ایده‌جك
وسیاسیات وقوانین ادارهٔ بشریه‌یه واقف اوله‌جق وبالخصوص شریعت
مطهرهٔ احمدیه کبی برشریعت عالیه‌یی ترتیب ایده‌جك، میدانه چیقاره‌جق
اقتداری حائز نه یرلی ، نه یبانجی هیچ برکیمسه یوغیدی . چونکه
اویله مقتدر ، اهلیتلی بر ذاتك مکه کبی بر بلده‌ده موجود اولوب‌ده
اهالیسندن مخفی قالمسی ، طانتماسی کلیاً امکانسزدر . حالبوکه فخر
رسالت افندمز صبح ومسا مکهٔ مکرمه‌ده خواص وعوام آراسنده
کزینوب طورردی . هرکسه کورینوردی . کرك یرلی وکرك یبانجی
اولسون اویله مقتدر برذاتك اوبلدهٔ صغیره‌ده ، افرادی معلوم ومعدود
اولان او قوم وعشیرت ایچنده بولنوب کندیسنی اخفا ایتمسی غیر
ممکندر . کندینی اخفایه نقدر چالشسه ینه موفق اوله‌ماز . برده
پیغمبر ذیشانمز علیه افضل الصلاة افندمز حضرتلری بر معلم مفروضدن
ومقتدر برذاتدن بو شریعت مطهره‌یی تعلم ایتمش فرض اولنسه بیله
بو تعلیم وتعلمك بر ایکی مجلسده حاصل اولمسی ممکن اوله‌میوب ایام
ولیالئ کثیره‌یه وسنین واعوامه محتاجدر . پك چوق تردده ، ممارسه‌یه
متوقفدر . اوحالده دخی مفخرموجودات افندمزك او معلم مفروضدن
بالتعلم وضع ایتدیکی ارکان جلیلهٔ شرعیه ودینیه‌یی اوکرنمسی ینه
امکانسزدر . چونکه او معلم مفروضك بویله بر تعلیمی ایفا ایده‌جك
قدر زمان مدید ایچنده خفی قالمسی واختفایه نقدر چالیشسه ، نقدرسعی
واهتمام ایلسه ینه او مملکتك بالجمله اهالیسندن ، قوم وعشیرتنك بالجمله
افرادندن کیزلی قالمسی امکانی مفقوددر . بعض مشرکلر بو تعلیم وتعلم

قضیه‌سنه وبوبابده تخیل ایتدکاری شبهه‌یه تمسك ایتدیلر . وحضرت
« محمد » علیه‌السلامك فلان شخصدن قرآنی تعلم ایتمکده اولدقلرینی
ادعا ایلدیلر . معلم اولمق اوزره سویلدکلری شخص کندی ایچلرنده
بولنوب عربك غیری بر ملته منسوب ایدی . یبانجی ایدی . فصاحت
وبلاغتك طبقات بالا ترینده بولنان حضرت فرقانك تعلیمنی عربك
غیری بر ملته منسوب اولان وادنی بر فصاحت ، الك آشاغی بر بلاغت
عربیه‌یه وقوفی اولمیان بر شخصه اسناد ایتمکله غایت آچیق بر فضاحته
دوچار اولدیلر . واجب تعالی حضرتلری بو شبهه‌لرینی ینه فرقان
عظیم‌الشانده رد بیورمشلردر . « لسان الذی یلحدون الیه اعجمی
وهذالسان عربی مبین » آیت کریمه‌سی بو شبهه‌یی رد ایچون شرفنازل
اولمشدر .

مفخر موجودات افندمزك شریعت‌مطهرهٔ احمدیه‌لرینی مکهٔ‌مکرمه
خارجنده مسافرت بیوردقلری بلاد شامیه‌ده بر معلمدن تعلم ایتمش
بولندقلرینی سویلمك شبهه‌سی قالور ایسه‌ده نفس‌الامر وحقیقتده بو
شبهه‌یه‌ده قطعیاً محل وامکان تصور اولنه‌مز . واقعا ذات سامئ
نبوتپناهیلری ادعای نبوت ورسالتدن مقدم بعض تجار ایله برابر شام
جهتنه عزیمت بیورمشلردر . نقل وروایتی ثابت اولان بو سفرده
علیه‌الصلاة والسلام افندمزك مکهٔ‌مکرمه‌دن مدت‌غیبوبت رسالتپناهیلری
پك آز بر زمان اولوب ایکی ونهایت اوچ آیلق مدتی تجاوز ایده‌مز .
ذات شریف نبوینك بلاد شامیه‌یه عزیمت وعودت اعتباریله مکهٔ
مکرمه‌دن مدت غیبوبتی طوپی ایکی اوچ آیلق بر زماندر .

حالبوکه شریعت مطهرهٔ احمدیه‌لرنده موجود اولان معارف کثیره‌نك
تعلمی عزیمت وعودت مدتی‌ده داخل اولدیغی حالده مصالح تجاریه
ضمننده زمان غیبوبت اولان ایکی‌اوچ آیده دکل برچوق شهور واعوام
ایله‌ده ممکن اوله‌میه‌جغی محققدر . معلم نقدر متفنن ومقتدر اولور .
ومتعلمده نقدر ذکی اولور ایسه اولسون بویله بر مدت قلیله ایچنده
بوقدر معارف متنوعه وکثیره‌نك تحصیلی امکانی هانکی عاقل تصور
وتصدیق ایده‌بیلور . بالخصوص تعلم ایچون بیان اولنان مدتك ازلغنه
علیه الصلاة افندمز حضرتلرینك ده امیلکی ، حد ذاتنده اوقومغه
یازمغه عدم الفتی‌ده علاوه ایدیلورسه اوبله مدت قلیله ایچنده شریعت
مطهرهٔ احمدیه‌نك مشتمل اولدیغی بحر بی پایاندن ، غیر محدود اولان
او دریای معارفدن بر بابنك ، اوفق بر بابنك بیله تعلمی امکانی
بولنمدیغی تحقق ایلر . او تعلیم وتعلم دعواسنك نقدر واهی وبی اساس
اولدیغی کندیلکندن تحقق ایدر .

برده مفخر موجودات افندمز حضرتلری تأسیس بیوردقلری شریعت
مطهرهٔ احمدیه‌یی دفعهً بیان واظهار بیورمدیلر . ادعای رسالتلری
بدایتنده دفعهٔ واحده‌ده‌میدانه‌چیقارمدیلر . دعوای نبوت‌ورسالتلرینك
ابتداسندن دین مبین احمدیلرینك اتمامنه وکندوسنه تابع اولان امم
واقوام آره‌سنده تمامیله انتشارینه قدر مرور ایدن یکرمی ایکی سنه‌لك
زمان‌ایچنده احکام دینیه‌یی‌پارچه پارچه متفرق برصورتده اظهارایتدیلر.
احکام دینیه‌یی حوادث ومصالحك مقتضیاتنه وکندوسندن وقوع بولان

سؤاللره وخصماسی طرفندن ایدیلان شبهه‌لرك صورت ایرادینه کوره اثبات بیوردیلر . هرکسجه محقق ومصدقدرکه احکام دینیه ارباب شبهاتك سؤاللرینه ، ادعالرینه مقابلةً مطلوبه موافق ، مرغوبه مطابق اظهار بیوریلیوردی ، بوکیفیت سیر جلیلهٔ نبویه‌لرینه واتمام امر رسالتلرینه دائر بزه نقل صحیح ایله متواتراً واصل اولان روایاتدن ضرورةً معلوم اولمشدر . بوحالده خصمك ادعا ایتدیکی معلم مفروضك حضرت رسول اکرمه اوکرتدیکی بالجمله حوادث مستقبله‌یی او معلمه کیم اوکرتدی . حضرت رسول ایله خصماسی واتباعی آره‌سنده اتفاقاً وتصادفاً واقع اوله‌جق بونجه حادثاتی قبل‌الوقوع او معلم مفروض نصل ونه‌صورتله اوکرنمش‌ده حضرت‌رسول اکرمه تعلیم‌ایده‌بیلمشدر؟ بومعلم مفروض ایستر مکهٔ مکرمه‌ده بولنسون ایستر مکه خارجنده بولنسون حضرت رسول اکرمك ادعای نبوت ورسالتلرندن مقدم ادعای رسالت ایده‌جکنی وبو ادعانك مدتنده ، زمان رسالتلرنده واقع اوله‌بیله‌جك احوال وحادثاتی واو احوال وحادثات وتصادف اولنه‌جق معاملات مستقبله‌نك وقت وزمان وقوعنی وخصماسی طرفندن رسول اکرمه نه‌لر صوریله‌جغنی وادعای رسالتنه دائر نه‌کبی شبهه‌لر ، ترددلر کوستره‌جکنی کاملاً بیلوب‌ده آنلره ویرلمسی لازم کله‌جك جوابلری وبو جوابلرله خصمایی اقناع ایتمسی‌کبی مواد مختلفه ومتنوعهٔ مستقبله‌یی تعلیم ایتمسی ممکنمیدر ؟ حاشا بویله برشی قوهٔ بشریه خارجنده‌در .

رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری خصمانك وتحری حقیقت ایدنلرك سؤاللرینه ، افاده‌لرینه مناسب صورتلرله ووقت

ورمانده جواب ویردی . او جوابلر افکاری اقناعه ، وشبهه قپولرینی سد وبنده کفایت ایدیوردی . زمان رسالتلرنده ذات نبوتپناهیلری طرفندن خصما وسائره طرفندن ایراد ایدیلان سؤاللره ، شبهه‌لره ویردکاری جوابلر ، توضیح وبیان‌بیوردقلری شیلر ، نا کهانی ظهور ایدن حادثات عجیبه وغریبه اوقدر چوقدرکه آنلرك قبل‌الوقوع استحضاری شویله طورسون حدذاتنده عد واحصاسی غیر ممکندر . بونلرك کافه‌سنك زمان استقبالده دعوای رسالت اثناسنده وآندن‌صکره وقوعبوله‌جغنی وهر برحادثه‌یه دائر ایدیله‌جك سؤالی وآنك جوابی وحاصل اوله‌حق‌هر برشبهه‌یی دفع‌ایده‌جك ایضاحاتی وظهورایده‌بیله‌جك هر برمشکلك حل وحسمنه مدار اوله‌جق حکملری بیلدیرمك‌وافراد بشردن هیچ برکیمسه‌نك خیال وخاطرینه خطور ایتمسی تصور اولنه‌میه‌جق واقعات وحادثاتك واقع اوله‌جغنی اولجه بیلوب آکا کوره جوابلرینی احضار وتعلیم ایلمك نوع بشر ایچون قابلمیدر ؟ حاشا . مدت ادعای رسالتلرنده واقع اولان حادثاتك کثرتنه کسب اطلاع ایدنلر آکلارلرکه زمان استقبالده واقع اولمش وقیامته قدر وقوعی درکار بولنمش اولان حوادثك برقسم قلیلنی احاطه ایتمك ، قبل‌الوقوع آنلری بیلمك ، استحضار ایلمك‌نوع بشردن هیچ برفرد ایچون میسر اوله‌ماز محال اندر محالدر . بوکا قائل اولمق مکابره‌دن بشقه برشی دکلدر .

مفخر موجودات‌افندمز حضرتلرینه اکثر احوالده سؤاللر ایراد وشبهه‌لر اتیان اولنور وفی‌الحال او مجلسده علی ملأالناس جوابلری

ويريلوردی. او سؤاللرك ، اوشبهه‌لرك حين ايرادنده ، درحال جوابلرينك حين اعطاسنده اعداسی اولان مشركيندن واتباعی بولنان موحدیندن جماهير كثيره حاضر بولنوردی.

رسول اكرم افندمزك او جوابلری ويردكلرنده ، اومشكلات ومعضلاتی حله دائر ايراد بيوردقلری ايضاحات اثناسنده حاضر اولانلرك هيچ برينه ملتفت اولوبده تعلم قصديله آندن برشی صوردقلرينی هيچ بركيمسه كورمه‌مشدر . سؤاللرك مجيبی‌ده ، مدافعی‌ده ، مفيدی‌ده ، معلمی‌ده منحصراً ذات جليل رسالتپناهيلری ايدی . يانده بولنانلر آنك تلاميذی طلبه ومتعلملری ايديلر .

خصمك رسول اكرم صلی الله عليه وسلم ايچون فرض ايتديكی بومعلم عجبا نره‌ده ايدی ؟ معلم مفروض حقنده‌اولان بوادعانك پك‌صغوق برافترا اولديغی عموماً مسلمدر .

بورايه قدر ويريلان ايضاحاته كوره ارباب انصاف نظرنده حقك ظاهر وعيان اولديغنده شبهه يوقدر . پيغمبر ذيشانمز « محمد » صلی الله عليه وسلم افندمز امی اولمقله برابر بوشريعت غرايی اظهار واتيان بيورملری معجزات جليلهٔ نبويه‌لرندن برمعجزه‌در . نوع بشردن اولان برانسان تعلم ايتدكلری يولنده وقوعبولان ادعا وافترا پك بديهی البطلاندر . سير جليلهٔ نبويه‌لرينه وتاريخ حيات رسالتپناهيلرينه جاهل اولميان وحقه قارشو مكابر ومعاند بولنميان هيچ كيمسه طرفندن بويله برادعانك درميان اولنمسی غيرممكندر. هدانا الله تعالی الی ما فيه النجاة آمين.

فخر رسالت عليه الصلاة والسلام افندمزك ذات شريفلرينه واخلاق وشمائل سنيهٔ منيفه‌لرينه دائر برنبذه معلومات

جماعات وجماهير كثيرهٔ عادله‌نك نقل وروايات صحيحه‌سنه وكثرتی جهتيله مرتبهٔ تواتره بالغ اولان اخبار موثوقه‌يه كوره نبوت ورسالت منصب عاليسنه قدر عالئ نبوتپناهيلری اعلا بيوريلان نبئ ذيشانمز « محمد » عليه الصلاة والسلام افندمزه واجب تعالی حضرتلری خلقاً وخلقاً محاسن عظيمه وفضائل دينيه ودنيويه احسان وبوفضائلی ذات شريفه‌لرنده اكمال بيورمشلردر .

حسن صورت وخلقت شريفهٔ نبويه‌لری — نقل صحيح ايله ثابت اولديغی وجهله مفخر موجودات افندمز حضرتلری صورةً احسن ناس واجمل مخلوق ايديلر . محاسن وجمال محمديلرينك مطلوب دائره‌سنده اولديغی ظاهر وباهردر . اوصاف جليلهٔ رسالتپناهيلرينی بيان ايدن برشاعر بليغ محاسن صوريه‌لرينی بوايكی بيت ايله بيان ايتمشدر :

واحسن منك لم ترقط عينی   واجمل منك لم تلد النساء
خلقت مبرأ من كل عيب   كانك قد خلقت كما تشاء [١]

ذات شريف نبوتپناهيلرينك يالكز حسن وجماله دائر تأليفات مهمهٔ اسلاميه موجود اولديغندن بوبابده دها زياده ايضاحات ايله تشرف

---

[١] كوزلرم سندن كوزلی كورمدی هيچ برقادين سندن دها كوزل برانسان طوغرمدی . هربرعيبدن عاری اوله‌رق خلق اولندك . كندی استك وآرزوك نه‌ايسه صانكه اوصورتله خلق اولنمشك .

ایتمك آرزوسنده بولنانلرك اوتألیفات منفرده ومخصوصه‌یه مراجعتلرینی اخطار ایلرز .

فخر رسالت افندمز حضرتلرینك مشاهدهٔ فاخره‌سیله تشرف ایدوب ده حسن وجمال نبوتپناهیلرینی وصف وتعریف ایدنلردن یالکز برینك تعریفات وتوصیفاتی تبرکاً بروجه زیر تذبیر اولنور .

« علیه‌السلام افندمز حضرتلری ناسك اوزاقدن اجملی ، یقیندن اعلا واحسنی ایدی . وجه‌مبارکی لیلهٔ بدرده قمرك پارلتیسی کبی پارلاردی . رؤیت شریفهٔ نبوتپناهیلری ایله مشرف اولانلره بدیهةً ووهلةً مهابتی تجلی ایدردی . کندولریله کوروشنلر والفت واختلاط ایدنلر کندوسنی سورلر . وکندوسنی وصف ایدنلر نه آندن اول ونه‌ده آندن صکره کندوسی کبی برذات کورمدکلرینی سویلرلردی . »

واجب تعالی حضرتلرینك ذات سامیٔ نبوتپناهیلرینی حسن صورتله ممتاز بیورملری دخی حکم الهیه‌لری جمله‌سندندر .

واجب تعالی حضرتلری او رسول محترمی دین حقه خلقی دعوت ایچون نصب وارسال بیوردیلر . حسن صورت ایسه نفوس بشریه ایچون حصول الفته ومشاهده ایدنلرجه حصول لذته مدار اولدیغندن حسن صورتك وجمال مخصوصك ذات جلیل نبوتپناهیلرینه تخصیص بیورلمسی قبول عامه‌یه مظهر اولمسی ایچوندر . فی‌الواقع قبیح صورت موجب فرار ونفرتدر .

وفور عقل وذکاء رسالتپناهی : — مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزك کثرت عقل نبوتپناهیلری وفرط ذکای رسالتپناهیلری

دخی خارق العاده برمرتبهٔ عالیه‌ده ایدی . نقول صحیحهٔ ثابته واخبار متواترهٔ وارده ایله معلوم اولدیغی وجهله ناسك اك عاقلی ، اك ذکیسی فخر رسالت افندمزدر .

تدابیر مخصوصهٔ رسالتپناهیلریله عباداللهك امور باطنیه وظاهریه‌سی وسیاست خاصه وعامه‌سی وبادیه نشین اولان اجلاف عربك وطاغلرده ساکن خشین ووحشی آدملرك تهذیبی وبو ایکی قسم خلقك متخلق اولدقلری خشونت مفرطه‌دن بردن بره ادب ومعرفتك وسیرت حسنه‌نك ذروهٔ علیاسنه چیقملری وبرکونه تعلم وممارسه مسبوق اولمدیغی حالده آنلره افاضه ایتدیکی علوم دینیه وشرعیه ثمره‌سیله افاضل ناس درجه‌سنه وصوللری کیفیاتنه دقت ایدنلر وبو احوال عجیبه‌یی تدقیق ایلیانلر عقلنك رجحانه ، فهمنك عمقنه شك وشبهه ایتمزلر . بو حقیقت اویله حقایق اولیه وبدیهیه‌دندر که اقامهٔ دلیله بیله غیر محتاجدر . چونکه اشبو حقیقت بدیهیه عصر سعادت نبویلرنده هرکسك مشاهده‌سیله وزمان سعادت نبویه‌لرندن صکره دخی عصراً بعد عصر ینه عموم ملتلرك تواتر واخبار صحیحه‌سیله متحققدر .

حکم بدیعه‌یی متضمن اولان بعض کلمات جامعة المحسنات رسالتپناهی : — مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزه احسان بیورلمش اولان « جوامع الکلم وبدایع الحکم » فوق مایتصور عالیدر . حکم بدیعه‌یی متضمن « جوامع الکلم » دنیلان اقوال عالیهٔ حکیمانه‌لرینه دائر صورت مخصوصه‌ده تدوین ایدلمش تألیفات کثیره موجوددر .

جوامع الکلم نبوتپناهیدن بعضیلرینی نمونه اوله‌رق ایراد ایدهلم :

١ مسلمانلر قانده متكافيدرلر. حقوقلريني ايفايه ادنالري ده چاليشير. مسلمانلر غيره قارشو يد واحد درلر .

٢ كندوسيچون استديكي ايلكي سنك ايچون استه‌ميان كيمسه‌نك محبتي ، صحبتي خيرسز فائده‌سزدر .

٣ كندي نفسني بيلان هلاك اولمز .

٤ مستشار مؤتمندر . سوز سويلينجه‌يه قدرده مخيردر .

٥ خير سويليوبده حائز غنيمت اولان وياخود سكوت ايدوبده سلامتده قالان كيمسه اللهك رحمتنه مظهر اولسون .

٦ بكا اك سوكيلي اولانكز و روز جزاده بكا اك زياده يقين اولانكز اك كوزل اخلاقلي اولانكزدر. متواضع ، بشقه‌لريله قولاي الفت ايدر ، كنديسيله قولاي الفت اولنور كيمسه‌لريكزدر .

٧ ذوالوجهين اولانلر نزد الوهيتده وجيه اوله‌مزلر .

٨ نره‌ده بولنسه‌ك اللهدن اتقا ايت كتولكه ايلكي ترديف ايت كه آني محو ايده‌سك . خلق ايله حسن اخلاق ايله معامله ايت .

٩ امورك اك خيرليسي اورته‌لريدر .

١٠ دوستكي سو بركون اولوبده سكا دشمن اوله جغني ده اونوتمه .

١١ سعيد بشقه‌لريله متعظ اولان كيمسه‌در .

نمونه‌سي بالاده محرر فقره‌لر ، حكمتلر جواهر وجوامع كلم وبدايع حكم رسالتپناهي جمله‌سندندر . بوكبي اقوال سنيهٔ نبويه‌لري اوقدر چوقدركه تحرير وتقريري امكان خارجنده‌در .

حلم وعفو و صبر جليل رسالتپناهي : — مفخر موجودات

افندمزك حلم وعفو وصبر كبي اخلاق جليلهٔ رسالتپناهيلري دخي درجهٔ علياي كمالده ايدي . روايات متواترهٔ صحيحه ايله ثابت اولمشدركه ذات قدسيت سمات نبوتپناهيلري هتك حرمت ديني مستلزم اولميان هيچ برماده ايچون كندي نفسندن طولايي انتقام آلمامشدر. آلمغه تشبث بيورمامشدر. فقط حرمة‌اللهه رعايت اولنمديغي وقتده انك ايچون انتقام آلمشلر ، ترتيب جزاده تأخر بيورمامشلردر .

مشركلر ذات شريف رسالتپناهيلريني اشد اذا ايله ايذا ايتدكلري زمان عليهلرنده دعا ايتملري لزومني كندوسنه عرض ايتديلر . بوتكليفه مقابل « بن لعان [١] اولمق اوزره بعث اولنمدم . دعوت ايتمك رحمته سبب اولمق صفتيله بعث اولندم . اللهي تم قوممي طريق هدايته سوق ايت . چونكه حقيقت حالي بيلمزلر . » جوابني اعطا ودشمنلرينه وموذيلرينه اوصورتله ايفاي حسن دعا بيورديلر .

اوت قراء اصحاب كرامدن يك چوغنه غدر ايدن ، ظلماً كندولريني قتل ايليان بعض قبايل وعشاير عليهنده دعا ايتدي . فقط اوقبايل وعشايرك اصحاب كرامه غدر ايتملري وظلماً قتل ايلملري ، اومظلومين مؤمنينه تجاوزلريله حرمة‌اللهي هتك ايتمش حقوق الهيه‌يه تجاوز ايلمش بولندقلري ايچوندر . بودعا ، بومعامله شخصياتدن وكندي ذاتي ايچون اخذ انتقام دنيله‌جك موادن دكلدر .

وقتاكه « ليس لك من الامر شيئ » آيت كريمه‌سي شرفنازل اولدي.

---

[١] لعنت ايدن

اوكيلرك عليهنده دخی دعا ايتمكدن فراغت ايتدی . كف لسان ايلدی . كيفيتی امر الهی‌يه تفويض بيوردی .

بك چوق آدملر ذات شريف رسالتپناهيلرينی غدراً قتل ايتمكه تشبث ايتديلر ، سوء قصدده بولنديلرده صكره‌دن اله كچديلر . اله كچن او مقوله ارباب غدر وعداوتك تجاوزاتنه ، سوء قصدينه عفو ايله معامله بيورديلر .

اجلاف عرب طرفندن ذات قدسيت‌صفات رسالتپناهيلری حقنده نه‌قدر اذا وجفا اجرا اولنديسه او اذايه . اوجفايه قارشو هپ لطف ايله مقابله بيورديلر .

حال وشان عالئ رسالتپناهيلری كتب قديمه‌ده تعريف وتوصيف اولنديغی اوزره « حقنده جهلاً نه‌قدر اجرای شدت اولنورسه اولنسون اجرای شدت ايدنلرك اوشدتی حلم عالئ رسالتپناهيلرينی تزييددن بشقه برشيئه يارامز » مألنه مطابق وموافقدر .

قريش عشيرتنك تضييقلرينه ، تجاوزلرينه ، تعديلرينه مقابل نقدر صبر وتحمل بيورديلر ! شدايد وصعوبات واقعه‌لرينه قارشو اخيراً فتح مكه‌ده وقوعه كلان مظفريت جليلهٔ رسالتپناهيلری اثناسنده روا كوردكلری معاملهٔ لطفيه معلومدر .

مكهٔ مكرمه فتح اولنديغی وجناب حق رسول اكرمنی مشركينه غالب ايتديكی زمان مشركلر كندولرينی هلاك واتلاف ايده‌جكلرنده وبر جان قالمينجه‌يه قدر اخذ انتقام ايده‌جكلرنده قطعا شبهه ايتمزلردی . فقط مسئله آنلرك ظنی كبی ظهور ايتمدی . او دريای مرحمت وعنايت

قريشك احوال سابقه‌سنی ، تعديات وتجاوزات متقدمه‌سنی عفو وصفحه شايسته كوردی حقلرنده عفو وصفح ايله معامله بيوردی اعداسنه حضرت يوسف عليه‌السلامك برادرلرينه ديديكی كبی « لاتثريب عليكم اليوم » ديدی . جمله‌سنه « هايدی كيديكز . جمله‌كز آزادسكز » ديه تبشير ايلدی .

بوخصوصده اخبار وآثار پك چوقدر . جمله‌سی‌ده مفخر موجودات افندمزك غضبدن الك اوزاق ورضايه الك قريب برذات بولندقلرينی اثبات ايدر .

جود ، سخا وسماحت جليلهٔ رسالتپناهی : — مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز حضرتلرينك جود وسخاده وسماحتده‌كی اخلاق عليهٔ رسالتپناهيلری ساحلسز ، نهايتسز بردريا ايدی .

بوبابده وقوعبولان روايات صحيحه‌دن برينه نظراً برشخصك وقوعبولان طلبنه مبنی ايكی طاغ آراسنده موجود بولنان قيونلرينی كاملاً او شخصه احسان ايتمشدر . بو آدم عشيرتی ، قومی ايچنه عودتنده « قالقيكز همان قبول اسلاميت ايديكز . زيرا « محمد » صلی الله عليه وسلمك عطاياسی ، احسانی فقروفاقه‌دن قورقه‌جق آدملرك احساننه بكزه‌ميور » ديمشيدی .

بر دفعه‌ده ديكر بر آدمه يوز دوه ويرمشيدی .

هوازن قبيله‌سنك اسيرلرينی كاملاً اعاده واحسان ايتدی . روايته كوره اشبو هوازن قبيله‌سنه اعاده واحسان بيوردقلری اساری واموالك قيمتی بشيوز ميليون درهم درجه‌سنده تقدير وتخمين اولنمشدر .

هر حالده جود وسخا وسماحت كبی اخلاق كريمهٔ نبويه‌لری حقنده‌اولان روایاتك تعداد وبیانی وعد واحصاسی امكان خارجنده‌در

نجدت وشجاعت جليلهٔ رسالتپناهی : — ذات عالئ نبوتپناهینك نجدت وشجاعت صفت جليله‌لرنجه‌ده علو تی تقدیر اولنه‌میه‌جق درجهٔ بالاترنیده‌در . بوده كيمسه‌يه مجهول قالمیان وعالمه معلوم اولان امور ظاهره وحقیقیه‌دندر .

محاربه‌لرده اك مهم واك مشكل ووصولی اك كوچ اولان تهلكه‌لی موقعلرده بالذات حاضر بولنوردی . بر دفعه اثنای محاربه‌ده شجعان ملتی‌وعسكرينك سر آمدانی شدت‌هجومه تاب آور مقاومت‌اوله‌مامشلردی فرار ايتديلر. او حالده، او تهلكه‌لی موقعده ذات جليل‌رسالتپناهیلری ثبات بیوردیلر . حركت ايتمديلر . ودها ايلرويه طوغری كيدوب كری‌يه دونمديلر. اسدالله‌الغالب امام علی رضی‌الله تعالی‌عنه حضرتلری ديمشلردركه : « محاربه قيزيشديغی ، نتيجهٔ موت يقامزه يايشديغی اك تهلكه‌لی زمانلرده شدت حربدن ، تهلكه‌دن ذات عالئ نبوتپناهی‌يه التجا ايدر وآنك وجود همايون قدسيلرينی سپر اتخاذ ايتمكله كنديمزی محافظه ايلردك. محاربه‌لرده آنك قدر دشمنه تقرب ايدن بولونمازدی. »

كرم نفس وحجاب وحيای عالئ رسالتپناهی : — مفخر موجودات عليه افضل‌الصلاة افندمزك كرم نفسلری ، حجابلری ، حيالری فوق‌الغايه غالب ايدی . دنياده هركسدن زياده شدت حيا ايله موصوف ايدی . خلقه قارشو هركسدن زياده شرم وحجاب ايله معامله بیورر وكيمسه‌نك نقايصنی سويلمكله برابر هيچ بر فرده

كوجنديره‌بيله‌جك بر سوز سويلمزدی . هله كرم نفس رسالتپناهیلری او مرتبه‌ده ايدی‌كه بر شخصدن نفس همايون رسالتپناهلرينه كران كله‌جك بر سوز استخبار ايتسه‌لر وآنی بيان ايتمكده لزوم كورسه‌لر « فلان آدم بو ايشی ندن ياپمش ؟ بو سوزی ندن سويلمش ؟ » ديه تعيين اسم وشخص بیورمزلردی . « بعض آدملر نه‌دن بويله بر ايش ياپمشلر ؟ بو سوزی ندن سويلمشلر ؟ » ديه او كبی احوال واقوالی صورت عموميه‌ده منع بیورر وايشی صورت‌خصوصيه‌دن چيقاررلردی قطعا بر سوزك قائلنی ، بر فعلك فاعلنی اسم تصريح ايده‌رك بيان ايتمامشلردر .

ذات سامئ نبوتپناهیلری قطعا كيمسه‌يه سوكمه‌مشلردر . فاحش ، متفحش ، يايغره‌جی دكلدی. كوتوالكه مقابل قطعا كوتولك اجراسنده بولنمامشلردر .

حسن معاشرت واداب عليهٔ نبوتپناهیلری واصناف خلقه قارشو وقوعبولان نوازش عالئ رسالتپناهی : — بو صفات جليلهٔ رسالتپناهی دخی پك زياده معروف ومشهوردر . خلق ايله معاشرت ومعاملاتنده اك زياده وسعت وملايمت وملاطفت كوستررو اكرام ونوازشده بولنورلردی . مسلمانلرله دائما الفت بیورورلر وآنلری يكديكريله تأليف ايدرلرده تنفير ايتمزلردی . هر قومك وهر قبيله‌نك كريمنه ، بيوكنه اكرام واعزاز ايتمك وقوم وعشيرتنك رياستنه آنلری تعيين بیورمق معتاد عالئ رسالتپناهیلری‌ايدی. اصحاب كرامنی غائب‌اولدقلری زمان تفقد ايدرلر ، صوررلردی . نره‌ده اولدقلرينی نه‌دن حاضر

بولنمدقلرینی اوکره‌نورآکلارلردی. مجلس ملائك‌انیس رسالتپناهیلرینه کلنلرك هر برینی حال وشانینه کوره موقع تخصیصیله اعزاز بیوروردی بر درجه‌ده رعایت وحرمت اجرا ایدرلردی‌که مجلس علویسنده بولنانلر، حرمت عالیهٔ رسالتپناهیلرینه مظهر اولانلر کندوسنه کیمسه‌نك ترجیح اولنمدیغی ظن وذهابنده بولنه‌بیلورلردی . صحبتده، مجلسنه دوام ایدنلر وکندوسنه تقرب ایلیانلرك سؤاللری ، سوزلری ، احتیاجلرینه دائر وقوعبولان افاده‌لری ختام بولنجیه قدر صبر وتحمل ایدر وصاحب افاده اولانلر کندولری کیتمدکجه آنلردن اظهار ملال بیورمزلردی . کندولرینه برشی عرض اولنسه ، اظهار احتیاج ایدلسه قطعا رد ایتمزلردی. ایفاسی ممکن اولمدیغی تقدیرده کلام لین ومسروریتی متضمن بر جواب رد بیوررلردی .

خلق ایله وسعت وانبساط خلق دائره‌سنده‌کی معامله وحرکت جلیلهٔ رسالتپناهیلری اوقدر عالی بر مرتبه‌یه واصل اولمشیدی‌که جمله ایچون کرچکدن اب مشفق کبی ایدی . حقوقده ایسه جمله‌سی نزد جلیل نبوتپناهیلرنده مساوی ایدیلر . دائما یوزی کولر سهولت خلق ایله متصف ایدی . فظ غلیظ ، عیبجو ، بدزبان ، مداح دکلدی . کندوسنی دعوت ایدنلره اجابت ونه قدر آز اولورسه اولسون هدیه قبول ایدرلر وقبول ایتدکلری هدیه‌یه قارشو مکافات ویررلردی .

انس رضی‌الله عنه حضرتلری دیورکه : « مفخر موجودات علیه افضل التحیات افندمزه اون سنه خدمت ایتدم . هیچ بر وقت بکا

اظهار روی کدورت بیورمدیلر . یاپدیغم هیچ برشی ایچون نه‌دن یاپدك ؟ یاپمدیغم برشی ایچونده نه‌دن یاپمدك دیمش دکللردر . »

کرك اصحاب کرامندن وکرك اهل بیت نبویلرندن کندوسنی طلب ایدن هیچ بر فرد اولمدی‌که لبیك جواب عالیسنه مظهر اولمسون یعنی کندوسنه مراجعت ایدنلرك یاردمنه مسارعت بیورمسون .

اصحاب کرامیله مزاح ولطیفه‌ده ایدرلر ، اختلاطده ، مماشاتده بولنورلردی . مزاحلرنده ، لطیفه‌لرنده دخی حقدن بشقه برشی سویلمزلردی . حتی اصحابنك چوجقلرینی‌ده قبول ایدر نزد همایون رسالتپناهیلرنده اقعاد ایدرلر ، دیزلرینه اوتوردیرلر وکندولریله اوینارلردی . کوله‌نك ، حرك جاریه‌نك ، فقرانك ، مسکینك دعوتی قبول ایدر واجابت ایلردی. مدینه‌نك اك اوزاق یرلرنده اولسه‌لر بیله دعوتلرینی رد ایتمزلردی . کندوسنه عرض اعتذار ایدنلرك معذرتی قبول ایدردی. کندوسیله مصافحه ایدنلر طرفندن مبارك اللری صالی‌ویرلمدکجه کندولری اوشخصك بدایةً النی صالی‌ویرمزلردی. نزدهمایون نبوتپناهیلرینه کیدنلری اکرام واعزاز ایدردی. هرکسه قارشو ادیبانه اوتوروردی. جلساسی طرفندن هیچ برزمانده دیزلری کورنمامشدر. راست کلدیکنه ابتدا کندی سلام ویرر واصحابی ایله ابتدا کندی مصافحه ایدردی . مسافره رعایتی زیاده ایدی . کندی رداسنی یایه‌رق مسافرلرینی اوزرنده اوتوردیردی . حاصلی مسافرینی کندو نفسنه تقدیم ایده‌رك یاصدیق ویرر وقبول ایتمینلره قبول ایتدیرمك ایچون اصرارده بولنوردی . اصحاب کرامی کندولرنجه اك زیاده

اك زياده مقبول اولان شهرتلريله ، اسماريله چاغيررردى . نزد همايون رسالتپناهيلرينه كلنلر اولديغى حالده نمازده بولنسه بيله او نمازى تخفيف وكلندن مصلحتنى ، صورمغه استعجال بيوردرلردى . سؤال وجواب بيتدكدن ومسافر كيتدكدن صكره نمازلرينى اكمال ايدرلردى.

ينه انس رضى الله تعالى عنه حضرتلرندن روايت اولنديغنه كوره صباحلرى صباح نمازينى ايفا ايتمكده ايكن مدينهٔ منوره‌نك خدمه‌سى تبرك قصديله ذات سامئ رسالتپناهيلرى طرفندن ال صوقولمق اوزره متعدد قابلر ايچنده صو تقديم ايدرلردى . جمله‌سنه برر برر مبارك يد همايونلرينى ادخال ايدرلردى . حتى پك چوق صغوق زمانلرده بورودتك شدتنه اهميت ويرميه‌رك ينه هر قابه آيرو آيرو اللرينى صوقارلردى .

امتى حقنده شفقت ومرحمت جليلهٔ رسالتپناهيلرى ايسه مشهور ومعروفدر . بونك دلائل و شواهدى حد احصادن بيروندر .

برچوجغك اغلاديغنى ايشيتسه‌لر آناسنه مرحمةً نمازلرينى بوزارلردى . مرحمت وشفقت رسالتپناهيه دليل اولان احوالدندركه هرنه زمان ايكى ايشدن برينى اختيار ايتملرى تكليف اولنمش ايسه ايسر اولان جهتى اختيار بيورمشلردر .

وفايه متعلق اخلاق جليله‌لرى وايفاى عهده وصلهٔ رحمه اعتنالرى كذلك مشهور ومعروفدر . نقل صحيح ايله روايت اولنمشدركه حبشستان حكمدارى اولوب هجرت جليلهٔ نبويه‌دن مقدم حبشستانه هجرت ايدن اصحاب كرامدن بعضيلرينه اوراده حرمت ورعايت ايدن نجاشينك مدينهٔ منوره‌يه حضور جليل رسالتپناهى‌يه كلن سفيرلرى،

آدملرى حقنده فوق العاده احترام واكرام بيورمشلردر . بالذات آنلره خدمت ايتمشلردر . اصحاب كرامى « بز خدمت ايده‌رز » ديدكلرنده: « بو آدملرك قومى ، عشيرتى ، حكمدارلرى بزم اصحابمزه اكرام ايتديلر . حمايه ايتديلر . محافظه ايتديلر . آنك ايچون بونلره‌ده بنم بالذات خدمت ايتمكلكم لازم كلور . وايلكلرينه مقابل بالذات مكافات ايتمكى سورم » جوابنى ويرمشلردر .

سود بابالرى نزد همايون نبوتپناهيلرينه كلديكى زمان مبارك البسه‌سنك برمقدارينى فرش ايده‌رك اوزرنده اوتورتدى . صكره سود آناسى كلدى . لباسنك ديكر جهتنى‌ده آنك ايچون سره‌رك اوتورتدى . دها صكره سود قرنداشى كلدى . آنى‌ده اوكنده ينه البسه‌سى اوزرنده اوتورتدى .

صفات جليله‌لرينه دائر وارد اولان روايات صحيحه‌يه كوره صلهٔ رحم ايتمك ، زحمته ومشقته تحمل ، ضعيف اولانلرى تقويه ، محتاجلره اعانه ايتمك ، مصاب اولانلره معاونتده بولنمق خصايصنده دخى مراتبك ذروهٔ كمالنى حائز ايديلر . علو منصب وسمو مقام ومرتبهٔ رسالتپناهيلريله برابر تواضع جليل نبوتپناهيلرى اعظم صفات عاليه‌دن ايدى . هركسدن زياده متواضع بولنوردى . ذره قدر كبرى يوغيدى. « بن بر عبدم ، عبدك يه‌جكى كبى يرم . عبد نصل اوتورور ايسه اويله اوتوريرم » بيورردى . حماره راكب اولور ، آرقه‌سنده بر آدم بينديرردى . خسته اولان مسكينلرى زيارت ايدر ، فقرا ايله

اوتورردی . اصحاب کرامی ایله اجتماع ایتدیکی زمان نره‌ده یر بولنورسه اوراده اوتورردی . مجلسنده کندوسنه مخصوص بر موقع ممتاز یوغیدی . تصدر ایتمزدی . کندی خدمتکاریله برابر یمك یر ایدی . حج شریفه کیتدکلری زمان اك کوتو واسکی طاقملی بر دوه‌یه بینمشلردی. لابس اولدقلری یوك البسه درت درهم ایتمزدی. بونکله برابر بو حج شریفده یوز مهار دوه‌یی قربان ایتمشلردی . کندی خانه‌سنده اهل وعیالنك ایشنی بالذات کورووردی . قویونی صاغاردی ، البسه‌سنی یامااردی ، آیاق قابنی اصلاح ایدردی . خانه‌سنی سوپورووردی ، دوه‌سنه یم ویرردی. کندی خدمتنی بالذات کورووردی . چارشوده اشیا آلوب بالذات سعادتخانه‌سنه کتورووردی . آرپه اتمکی ضیافتنه دعوت اولندیغی حالده او دعوتی قبول ایدردی . خدمتکارلری ، کوله‌لری کثیر اولمق وبونلردن بشقه سائر افراد امت ایفای خدمت جلیله‌لرینه پك زیاده مشتاق بولنمغله برابر بوخدمتلری آنلره یاپدرمیه‌رق کندوسی بالذات ایفا ایدرلردی . بوده ملت احمدیه‌یه اهل وعياللرینه، خانه‌لرینه کیفیت خدمتی ، صورت تواضعی تشریع بیورمق مقصد عالیسنه مستنددر .

مفخر موجودات افندمز حضرتلرینك عدالتلری ، عفتلری ، صدقلری بحثنه کلنجه‌ناسك اك‌عادل واك‌عفیف واك طوغری سوزلیسی ایدی ، بو صفات جلیله‌سنی خصماسی ، اعداسی بیله اعتراف ایتمشلردر وایدیورلر . ظهور رسالت جلیله‌لرندن وخلعت زیبای نبوتله پیراسته اولمزدن اول دخی مواد منازع فیهاده محاکمه ایچون ذات همایون

نبوتپناهیلرینه خلق طرفندن مراجعت ومحاکمه وحکملرینه قناعت ایدیلووردی . تحت تملك رسالتپناهیلرنده بولنمیان هیچ برقادینه هیچ بروقت وزمانده مبارك ید همایونلری تماس ایتمامشدر .

ایکی ایشدن برینك انتخابی رأی همایون رسالتپناهیلرینه حواله اولندقجه وتخییر ایدلدکجه کناه اولمدیغی حالده مطلقا سهولتلی اولانی جهتی ترجیح بیورور وبیان اولنان ایش کناه ایسه هرکسدن زیاده او ایشدن تباعد ایدرلردی . زمانلرینی ، کونلرینی اوچ قسمه تقسیم ایتمشلردی . برقسمنی واجب تعالی حضرتلرینك عبادتنه ، ایکنجی قسمنی‌ده اهلنك ، خانه‌سنك تسویهٔ مصالحنه ، اوچنجی قسمنی ایسه کندی نفسلرینه تخصیص بیورمشلردی . صکره‌لری کندی نفسنه تخصیص بیوردقلری برجزئی‌ده خلق آره‌سنده‌کی معاملاتی تسویه‌یه تعیین وتخصیص ایتمشلردی . « بالذات بکا کلوب افادهٔ حال ایده‌مینلرك ایشلرینی ، افادات واحتیاجاتنی بکا تبلیغ ایدیکز . زیرا بالذات افادهٔ حال اقتداری اولمیانلرك افادات واحتیاجاتنی تبلیغه واسطه اوله‌جق اشخاصی واجب تعالی حضرتلری قیامتك اك بیوك قورقوسندن تأمین ایده‌جکدر » دیه امر وفرمان ایده‌رك عرض حاله وبیانه غیر مقتدر اولانلرك ایشلرینی عرض وبیانه خلقی ترغیب وتشویق بیوررلردی .

مفخر موجودات افندمزك صدقی قومی ، عشیرتی آره‌سنده نبوتدن اول دخی معروف ایدی . صدق رسالتپناهیلری اوقدر معروف، اوقدر مشهور ایدی‌که قومی ، عشیرتی کندولرینی « محمدالامین » تسمیه ایتمشلردی . حتی بعثت ورسالتدن صکره دخی رسالتنه، نبوتنه ایمان ایتمیان

بعض مشرکلر « بز شخصکزی تکذیب ایتمیز . آنجق بزه کتوردیککز شیئی [١] تکذیب ایده‌رز » دیمشلردی . بونلرك شو افاده‌لرینه مبنیدرکه فرقان عظیم الشانده « فانهم لایکذبونك ولکن الظالمین بآیات الله یجحدون » آیت کریمه‌سی شرفنازل اولمشدر.

وقار وصمت وحسن هدی رسالتپناهی : — مفخر موجودات افندمز هرکسدن زیاده وقارلی ایدی . مجلسنده اوتوردیغی زمان دائما البسه‌سی طوپلی اولوب اطرافنه یاییلمزدی . پك زیاده سکوته دوام ایدردی . احتیاجسز ، لزومسز تکلم ایتمزدی . کولمسی تبسمدن عبارت ایدی . سوزی فضله وزوائد اولمامقله برابر بحث اولنان موادده بالوجوه قاطع وحکم حاسم ایدی . حضور رسالتپناهیلرنده اصحاب کرامی‌ده کمال توقیر واحترامرندن و او نبی ذیشان افندمزه اقتدایه اعتنالرندن طولایی کولمزلر . عندالاقتضا کولسه‌لر بیله کولملری یالکز بر تبسم درجه‌سنده قالوردی . مجلس ملائك انیس رسالتپناهیلری حلم ، حیا ، خیر ، امانت مجلسی ایدی . سوز سویلدیکی زمان حضار باشلرینی اکوب کمال سکینت ودقتله وباشلرینه قوش قونمش کبی اکیله‌رك کلام شریف نبویلرینی تلقی واستماع ایدرلردی . بودرجه سکوتی ترجیح بیورملری حلم ، حذر ، تقدیر وتفکردن ایلری کلیوردی ،

زهد عالیٔ رسالتپناهی : — مفخر موجودات افندمزك زهدی صوك مرتبه‌ده ایدی . زمان سعادت نبویه‌لرنده فتوحات عظیمه توارد وتوالی ایتمش و غنایم کثیره‌یه وارزاق واسعه وطیبه‌یه موفقیت حاصل

[١] حضرت قرآنی ، دین ومبین احمدیی .

اولمش ، حاصلی دنیا هرصورتله آغوش عالیٔ نبوتپناهیلرینه کلمشیکن جمله‌سندن اعراض بیوردیلر . هیچ برینی قبول ایتمدیلر . اقل قلیل ایله اکتفا ایتدیلر . حتی روایات صحیحه ایله روایات اولنه‌یورکه کندیلرینی آرپه اتمکندن بیله ایکی کون متوالیاً طویورمامشلردر . روح پرفتوح رسالتپناهیلری جنت اعلایه صعود ایتدیکی زمان بر دینار ، بر قویون ، بر دوه ترك ایتمامشلردر . بتون متروکات سنیهٔ نبوتپناهیلری سلاحلرندن ، راکب اولدقلری استردن ، وحاصلاتی صدقه اولمق اوزره ترك بیوردقلری اراضیدن عبارتدر . دقته شایان اولدیغی قدرده موجب عبرتدرکه یتاقلری دباغلنمش وایچی خرما آغاجنك لیفی [١] ایله طولمش بردریدن عبارت ایدی . احیاناً خرما آغاجی یاپراغندن اورولمش بر حصیر اوزرنده اویورلردی‌که خرمانك یاپراقلری جسد شریف رسالتپناهیلرنده ایز براقیردی . آچ اولدقلری حالده یاتارلر . وبتون کیجه آجلقدن مضطرب قالورلردی . شو آجلقله کچیردکلری کیجه‌نك ایرتسی کونی اوروج طوتارلردی . آرزو ایتسه‌لر ، رغبت بیورسه‌لر بتون ارضك خزاینی ، بتون ارضك اثمارینی ، حسن معیشتی جمع ایتمکه مقتدر ایکن اختیار بیوردقلری شو حال فقیری صرف اثر زهد ایدی . حتی امهات مسلمیندن بری دیورکه: « رسالتپناه افندمزك بوحالنه آجیردم ، آغلاردم . آجلقدن مضطرب اولان بطن شریفنی الله مس ایدردم . وجانم سکافدا اولسون. دنیاده قوتکه مدار اوله‌جق

[١] خرما وهند جویزی اغاجندن حاصل اولوب خلاط ، ایپ وسائر بوکبی معمولاتك مادهٔ اصلیه‌سیدر .

مقداری قبول ایت دیردمده بن نرەده دنیا نرەدەده؟ اخوانم اولان رسل کرامدن اولی العزم اولانلر بوندن زیاده شدتلره مقاومت ایتدیلر. صبر ایتدیلرده ینه یچوب کیتدیلر. خالق تعالی حضرتلری نزدینه کیتدیلر. مظهر اکرام واعزاز الهی اولدیلر. ثوابلرینی تزیید ایتدیلر. معیشتده ترفهی قبول ایتمك ایچون اولا اللهدن اوتانورم. ثانیاً یارین روزجزاده مرتبه‌مك آنلرك مرتبه‌سندن آشاغی اولمسندن استحیا ایلرم. حالبوکه اواخوان کرامه التحاقدن زیاده‌سودیکم برشی یوقدر جوابنی آلوردم.»

حاصلی بالجمله اخلاق حمیده وعالیهٔ رسالتپناهینك بیان وتوضیحنه بوکتاب مختصر تحمل ایده‌مز. اخلاق حمیده وجمیلهٔ نبویه‌لری حقنده بورایه قدر ویردیکمز ایضاحات ارباب انصاف وعقول طرفندن نظر تدبر وتفکرله تدقیق ایدلسه اکلاشیلورکه بوقدر محاسن عالیه ایله اختصاصلری، بونجه مکارم اخلاق ایله تحلیهٔ ذات وصفات ایلملری محضا عنایت جلیلهٔ ربانیه‌در. کندولری قسوت، جور، خشونت طبع، عدم تهذیب کبی احواله مغلوب اولان برقوم ایچنده یتیم اوله‌رق تربیه اولنمش ایکن بونجه محاسن عالیه ومکارم اخلاقیه ایله متصف اولملری شبهه‌سز جناب حق طرفندن احسان وعنایت بیوریلان برمنصب رفیع ومقام جلیل [١] اثریدر. بوقدر صفات کامله‌یه، بوقدر اخلاق فاضله‌یه، بو درجه‌ده‌کی عقل عالی‌یه، رأی صائبه مالك اولان برذات عالینك کذب واحتیال ایله خلقی آلداتمسی وخدعه لباسنی تلبس وجناب حقه افترا ایدرك کندوسنی رسول اولمق اوزره ارسال

[١] مقام رسالت ونبوت

ایتدیکنی یالان یره سویلسی محال اندر محالدر. غیر معقولدر. غیر متصوردر.

بز کوریورز، بیلیورزکه آحاد ناسدن اولسه بیله برعاقل نه قدر مضطر اولورایسه اولسون یالان سویلـه‌نی عقلی تجویز ایده‌مز. ضمیری، وجدانی کندی کبی یاخودمادونی اولان برآدمك آغزندن برتك یالان سویلکدن کندیسنی منع ایدر. نه‌قدر مضطر قالسه شرافت نفس بویله برشیٔ ارتکاب ایتمسنه مساعده ایتمز. اویله ایسه عقلك، درجات کمالك الك اعلا مرتبه‌سنده بولنان واشرف خصال ایله ایله متصف اولان برذات عالینك الهالعالمین اولان جناب کبیر متعاله قارشو یالان سویلسی نصل تصور اولنه‌بیلور؟ باخصوص جناب حقه قارشو سویلنه‌جك بویالان دنیانك نهایتنه قدر دوام ایده‌جکدر. ادنی مرتبه‌ده بولنان وکمالی الك آشاغی درجه‌ده اولان برآدمك بیله معاذالله تعالی بویله برحاله اقدام ایده‌میه‌جکی بدیهیدر.

هر نه‌قدر احوال جلیلهٔ رسالتپناهیلری کاملاً غریب واغرب اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده فقرهٔ آتیه‌ده بیان ایده‌جکمز حاللری الك زیاده غرابتی مبین وادعای نبوت ورسالتده‌کی صدقنی وواجب تعالی حضرتلری طرفندن کندوسنه معاونت ووقوعنی متضمن براهین عظیمه‌دندر:

مفخر موجودات افندمزك ایچلرنده نشأت بیوردقلری قوم وعشیرت وامت جداً جاهل ایدیلر. جهالات، ضلالات، عبادات وعادات مضره دریاسنده مستغرق ایدیلر. ذات جلیل نبوتپناهیلری او قومی، او امتی حضیض رذائلدن اوج اعلای فضائله چیقاردی. آز مدت ظرفنده او امتك متصف اولدیغی جوری انصافه، خشوتی

لیته ، جهلی علم ومعرفته ، یکدیکریله اولان عداوتی محبت والفته ، محاربات دائمهٔ ظلمیه‌سنی امن وسلامته ، شقاوتی نعیمه ، ضلالنی صراط مستقیم هدایته ، عصیاننی اطاعته ، حال تفرقه‌سنی حال اجتماعه ، ضعفنی قوته ، خیانتنی امانته ، فحشیاتنی عفت وصیانته تبدیل وتحویل ایتدی. هرنه‌قدر بو امت جاهله‌ده اوصاف حمیده‌دن کرم وسخا وشجاعت کبی محاسن اخلاقیه موجود ایدیسه‌ده کرمْ وسخاسی تبذیر واسراف وشجاعتی‌ده جور واعتساف ایله قاریشیق اولدیغندن بو ایکی خصلتی‌ده تعدیل وتهذیب ایلدی . او امت جاهله بو تهذیب سایه‌سنده وبك آز بر زمان ایچنده خیرالامم واکرم خلق عالم اولدیلر ، بو امتك سایهٔ سعادت سرمایهٔ حضرت رسالتپناهیده نائل اولدیغی شو فضائل نامتناهی یالکز کندوسنه منحصر قالمیه‌رق دین مبین احمدی‌یی قبول ایدن واو دین علوی وقدسی ایله تدین ایدن امم سائره‌یه‌ده برق خاطف سرعتیله سرایت ایده‌رك میلیونلرله انسانلری اخیار عالمین مرتبه‌سنه اصعاد ایتدی .

ایشته بو تبدلات عظیمه وسریعه‌یه موفقیت جلیلهٔ رسالتپناهیلری منهج سعادت اولان شریعت مطهره‌لری واسطه‌سیله حصوله کلدی . حسن سیرتلری ، صفای اخلاق رسالتپناهیلری ، کمال سیاستلری ثمره‌سیله وجوده کلدی . بو حالك رسول اکرمدن او صورتله ظهور وحدوثی هیچ شبهه یوقدرکه بر امر خارق العاده‌در . ارباب انصاف وعقول نظرنده اعظم معجزاتدر .

دین مبین احمدی‌یه اجنبی قالانلر ، احکام دینیه‌یه واقف اولمیانلر

شریعت مطهرهٔ احمدیه‌ده جهادك مشروعیتنی کورملریله او دین مبینك قورقو ایله ، سیف ساطع ایله تأسس ایتدیکنه ذاهب اولدیلر . اویله بر شبهه‌یه دوشدیلر . بو شبهه ، بو ذهاب ایسه کلیاً وقطعیاً باطلدر ، بی اساسدر . شبهات وظنیات باطلهٔ مبحوثه سیرت سنیهٔ رسالتپناهی‌یه وبدایت نشأت نبوتپناهیلرینه ودین متین احمدیلرینی بدایة نه‌صورتله اقامه وتأسیس ایتدکلرینه دائر معلومات واستطلاعات کامله‌لری اولمدیغنه مبتنیدر . سیرت سنیهٔ رسالتپناهی‌یه وصورت نشأتلرینه ودین مبین احمدیلرینی صورت تأسیسنه دائر استطلاعات ومعلومات کافیه حاصل ایدنلر بو ظن باطله وبسبتون بی‌وجه وبی اساس اولان بو شبهه‌یه محل اولمادیغنی آکلارلر .

نقل صحیح ایله ثابت اولان سیر جلیل رسالتپناهیلرندن معلوم اوله‌جغی وجهله مفخر موجودات علیه افضل التحیات افندمز بدایت نبوت ورسالت جایله‌لرنده مکهٔ مکرمه‌ده دعوای رسالته باشلادقلری زمان یالکز ایدی . نفوذ وسلطنتدن عاری ایدی . عشیرتی خلقنك وحتی بالذات کندی عائله‌سنك عصبیتنه اعتمادی یوق ایدی . ادعای نبوت ورسالته قیام بیوردقلری وجماهیر امم واقوام ایچنده اعلای دین مبینه باشلادقلری کون هرکسدن اول وهرکسدن زیاده کندی عشیرتی طرفندن دعواسی تکذیب اولندی . ادعاسی رد ایدلدی . کندوسی ایچون مدار اعتماد اولمق لازم کلان قوم وعشیرتی طرفندن دعواسنك یالکز تکذیبیله‌ده اکتفا اولنمیه‌رق عداوت اثری‌ده کورولدی . هم‌ده عداوتده حد غایه‌یه وارلدی . ذات همایون

رسالتپناهیلرینه کندی قوم وعشیرتنك اك شریرلری تسلیط ایلدی . بوجمله ایله برابر طریق هدایت وارشادی التزام بیوردیلر . صدق ادعالرینی مثبت دلائل وبراهین مقنعه ایرادنده دوام ایتدیلر . القای مواعظ مفیده وتألیف قلوب ایچون کافهٔ وسائط ممکنه‌یه مراجعت بیوردیلر .

مورث خیر اولان شریعت مطهره‌لرینك اوامرینی ودافع شر وضرر اولان منهیاتنی امر وبیان ایله خلقی طریق مستقیمه جلب ایچون چالیشدیلر . بوتبلیغاته ، بوارشاداته ، بو مساعی‌یه قارشو عشیرتی طرفندن وقوعبولان تعدیات ، اشرای قوم طرفندن حقنده ایدیلان تجاوزات اون سنه دوام ایتدی . مکهٔ مکرمه‌ده بویله برمدت مدیده ایچنده کافهٔ اذایه ، بالجمله جفایه ، هر درلو تکذیباته ، هرنوع حقاراته صبر وتحمل بیوردیلرده دشمنلرینك ، اعدای دین اولان خصماسنك برقطره‌جك قاننی آقیتمغه تشبث ومساعده ایتمدیلر . واراقهٔ دمه امر ویرمدیلر . مخاصمات فعلیه واراقهٔ دم یرینه خصماسنه ، اعداسنه « لا اکراه فی الدین قدتبین الرشد من الغی » آیت کریمه‌سیله مقابله ایدردی . دین مبین احمدیلرینه اتباع ایدنلره‌ده شرفنازل اولان « یاایها الذین آمنوا علیکم انفسکم لایضرکم من ضل اذا اهتدیتم » وینه تبعهٔ ناجیهٔ احمدیه‌یه « من کفر فعلیه کفره » آیات جلیله‌سنی وسائر بوکا مماثل آیات شریفه‌یی تلاوت بیوروردی .

مکهٔ مکرمه‌ده اعدای دیندن کوردکلری تضییقات طاقتفرسا آرتق جماعت ناجیهٔ احمدیه‌نك اوراده اقامتی ممکن اوله‌میه‌جق درجه‌یه

کلنجه مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیوردیلر . اوراده دخی مکهٔ مکرمه‌ده‌کی طریق ومسلکی التزام ایتدیلر . بوطریقه ، بومسلکه سلوك ایتمکله وهیچ برکیمسه ایله هیچ برصورتله محاربه ایتمامکله برابر کرك مکهٔ مکرمه وکرك مدینهٔ منوره اهالیسندن کندوسنه جم غفیر تابع اولدیلر . پك چوقده طوائف عرب قبول دین مبین احمدیده بولندیلر . بوحقیقت سیر جلیل نبویلرینه مراجعتله تظاهر وتحقق ایدر . حاصلی شریعت مطهرهٔ احمدیه‌لرینی عقول سلیمه وطبایع صحیحه اصحابی اولانلر قبول واستحسان ایتدکلری وقت قبول ایدنلرده قورقو یوق ایدی .

دین مبین احمدی‌یه ومفخر موجودات افندمزه تابع اولمیان مخالفلرك دلیل وبرهاندن استفاده ایتمیه‌جکلری وحقلرنده‌کی مواعظك تأثیری اوله‌میه‌جغی وارشادات واقعه‌نك فوائدی کوروله‌میه‌جکی والحاصل دلیل ، برهان ، موعظه ، ارشاد ایله ایچنده بولندقلری دائرهٔ ضلالتدن چیقامیه‌جقلری ودین مبینی عدم قبول ایله کندی نفسلرینی آلداتمقدن وازکچمیه‌جکلری آرتق بالوجوه تحقق ایتدکدن وطریق استقامته سلوك ایتمیه‌جکلری آکلاشلدقدن بشقه فخر عالم افندمزه و تبعهٔ جلیلهٔ نبوتپناهیلرینه اجرای عداوتدن وفرصت دوشدکجه مسلمین ومؤمنینه اذادن صرف نظر ایده‌میه‌جکلری ینه عقول سلیمه وانظار قویه اربابی نظرنده تحقق ایتدکدن وافراد مسلمه حقنده هردرلو فنالغی یاپه‌جقلری ودین مبینلرینه مانع اوله‌جق هرنوع اسبابه توسل ایده‌جکلری وهردرلو اسباب مضرتی اختراع وحقلرنده اشرایه قارشو ایدلمسی لازم کلان هردرلو معاملاتی اجراده اصرار ایلیه‌جکلری ظاهر وعیان اولدقدن

صكره مشركلرك بوخصومت شديده‌سنه ، بومعاملات ناروا‌سنه ، مادى ومعنوى اولان تجاوزات متماديه‌سنه آرتق رفق ايله مقابله ايتمك طغيانلرينى تزييده وموحدين ومؤمنينك امور دينيه‌سنى تشويشه سببيت ويره‌جكى تحقق ايتمسيله واجب تعالى حضرتلرى اعداى دين ايله ، خصماى امت احمديه ايله جهاده اذن ويردى . بو اشرارك ، بو خصمانك ، بو اعداى دينك اذا وفسادلرينى دفع وعرق عداوت وعنادلرينى قطع ايچون آرتق ترغيب يرينه ترهيبى امر ايلدى . فى الحقيقه اخيارك حصول سلامتى ضمننده اشرا هرزمان فدا ايديلور . وجود انسانده مريض اولوب تداويسى قابل اولميان وتلف نفسى موجب اولان بر عضو بقيهٔ جسدك سلامتى ايچون قطع اولنور . شريعت مطهرهٔ احمديه‌نك جهادى امر ايتمسى بو صورتله واقع اولمش وشو حكمته مبتنى بولنمشدر . يوقسه دين مبين بدايةً سيف ايله تأسس ايتمامشدر .

بو جمله ايله برابر واجب تعالى حضرتلرى شريعت مطهرهٔ احمديه‌ده امر جهادى معاملهٔ رفقيه‌يه ، ملايمته ، عدل وشفقته ميدان ومجال براقه‌جق درجه‌ده محدود بر مرتبه‌ده تشريع بيورمشدر .

شريعت مطهرهٔ احمديه‌نك تشريع ايتديكى جهاد شرايع متقدمهٔ سائره‌ده مشروع اولان واز جمله حضرت موسى عليه السلامك شريعتنده بولنان جهاد ايله مقابله ومقايسه اولنسه شريعت مطهرهٔ احمديه‌ده‌كى جهادك پك زياده تخفيف ايدلمش اولديغى تبين ايدر . بو تخفيف اديان سائرهٔ سماويه‌نك هيچ برنده اولمديغى ديكرلرينك احوال وشئوننه كسب اطلاع ايدنلرجه معلوم اولور .

تفصيلات محرره ايله ظاهر وثابت اولوركه دين مبين احمدينك سيف ايله اقامه اولنديغى حقنده‌كى شبههٔ باطله‌نك اساسى يوقدر . او فكر و ملاحظه‌ده بولنانلرك افكارى نفس الامره وحقيقته غير موافقدر . او شبهه‌نك بطلانى ظاهر واركان واساسى منهدمدر . شايان قبول اولان حق وحقيقت كرك بز مسلمانلر ايچون وكرك اسلافمز ايچون اساس هدايت و سعادت شريعت مطهرهٔ احمديه‌نك ، ديانت جليلهٔ اسلاميه‌نك نور نواريله ، مفخر موجودات افندمزك تبليغات وارشادات مخصوصهٔ نبوتپناهيلريله حاصل اولمش اولمسيدر . بناءً عليه بز مسلمانلر جناب شريف « محمد » ى تعظيمه وحياتمزى محبتى يولنده فدايه بورجلى يز . مجبورز . بو رجمزى ايفا وبو فداكارلغى اجرا بزم ايچون بر وجيبه‌در .

واسطهٔ نجات وسعادتمز اولان فخر كائنات افندمز حضرتلرينه قارشو اجراسى وجيبه‌دن اولان شى محبتنه مداومت وجناب شريفنه فداى جان ايدرجه‌سنه تعظيم ايله استحصال مفخرتدر . اوامرينه اطاعت ، نواهيسندن تحاشى ومجانبت محبتى جمله‌سندندر .

عربلر ديمشلردركه محب اولان سوديكنه مطيعدر . بز مسلمانلر دخى محبتى بزم ايچون الزم اولان ذات همايون رسالتپناهى طرفندن تشريع بيوريلان شريعته واوامرينه اطاعت ايتمكلكمز قانون محبت اقتضاسنجه واجبدر . مفخر موجودات افندمزه ادعاى محبت ايدوب ده شريعتنه مخالف احوالده بولنانلرك اوحاللرى شبهه‌سز ادعالرينى تكذيبه ، فضله اوله‌رق خبث طويتلرينه شاهددر .

مفخر کائنات افندمز حضرتلرینه اولان محبتمزك لوازمندن بریده اهل بیت نبویلرینی ، عائلهٔ جلیلهٔ رسالتپناهیلرینی سومکدر . شریعت مطهرهٔ نبویه‌لرینی حامل اولانلره تعظیم واکرام واحسان ایتمکدر .

مفخر موجودات افندمز حضرتلرینه اولان کمال محبتمزك اك مهم لوازمندن بریده کرك پدرلری طرفندن وکرك والده‌لری جهتندن نسب شریف نبویلرینی بیلمکدر . حتی بونی بیلمك وجوب درجه‌سنده اولدیغی بعض علما طرفندن بیان اولنمشدر .

پدر جهتندن نسب شریف نبویلری

« محمد » صلی الله علیه وسلم بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی بن حکیم بن مرة بن کعب بن لؤی بن غالب بن فهر بن مالك ابن النضر بن کنانة بن خزیمة بن مدرکة بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان .

نسب شریف نبوی‌یه عدنان ایله حضرت آدم آراسنده داخل اولان آبا واجدادك اسامیسنه دائر برنقل صحیح یوقدر .

والده جهتندن نسب شریف نبویلری

« محمد » علیه الصلاة والسلام بن آمنة بنت وهب بن عبدمناف بن زهرة بن حکیم .

من جهت الام نسب شریف رسالتپناهیلری « حکیم » ده من جهت الاب نسب شریف نبویلریله برلشور .

مفخر موجودات افندمز حضرتلرینه اولان محبتمز جمله‌سندن بریده اولاد شریف نبوی رضی الله تعالی عنهم حضراتنك اسم مبارکلرینی بیلمکدر .

روایات صحیحه‌یه کوره اولاد شریف نبوی یدیدر . اسامیٔ شریفه‌لری بونلردر :

سیدنا قاسم ، سیدتنا زینب ، سیدتنا رقیة ، سیدتنا فاطمة ، سیدتنا ام کلثوم ، سیدنا عبدالله (که طیب وطاهر لقبلریله‌ده ملقبدر) سیدنا ابراهیم .

اولاد کرام نبوینك جمله‌سی حضرت خدیجة الکبری رضی الله تعالی عنها دن متولد اولمشلردر . یالکز حضرت ابراهیم رضی الله تعالی عنه قبطی اولان ماریة رضی الله تعالی عنها دن تولد ایتمشدر .

مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزه قارشو حسن ادب رعایت لوازمندن بریده ابوین محترمینك مظهر نجات اولدقلرینی اعتقاد ایتمکدر .

بو اعتقاد دخی ایکی صورتدن برینه ویاخود هرایکیسنه اعتماد ایتمکله حاصل اولور . صورتلرك برنجیسی رسالت وبعثت سنیهٔ نبوتپناهیلرندن مقدم اولان اهل فترتك نجاتنه قائل اولانلر بولندیغی وابوین عالیٔ نبوی دخی رسالت ونبوت احمدیه‌دن اول وفات ایتمریله او زمرهٔ ناجیه‌دن بولندقلری جهتله بوقوله ، بو برهانه اعتماداً مظهر نجات اولدقلرینی اعتقاد ایتمك لازمدر . ایکنجیسی‌ده بعض آثاردن آکلاشلدیغنه کوره واجب تعالی حضرتلری ابوین نبوی‌یی احیا ایدوب

کندوسنه ایمان ایتدکلری حقنده‌کی روایاته اعتماددر . احیای امواتك ید قدرت الهیه‌ده بولندیغی ده معلومدر . بیان وایضاح اولنان بوایکی جهتك هانکیسنه اعتماد ایتمك لازم کلورسه او اعتماده کوره ابوین نبوی حضرتلرینك نجاتنی اعتقاد ایتمك حسن ادب اقتضاسندندر .

مفخر موجودات علیه‌افضل‌التحیات افندمزك کافهٔ نوع بشره وحتی ثقلینه یعنی بالجمله انس وجنه من‌طرف‌الله رسول ومبعوث اولدیغنه نصوص عالیهٔ شرعیه‌واجماع امت احمدیه دلالت ایتمش اولدیغندن بعض کفارك زعم باطللری کبی یالکز قوم عربه مبعوث و رسول مخصوص اولمدیغی محققدر .

مفخر موجودات افندمزك « خاتم الانبیا » اولدقلری ، کندولرندن صکره پیغمبر اولمدیغی واولمیه‌جغی ، شریعت مطهرهٔ احمدیه‌لری الی آخر الزمان منسوخ یعنی بشقه بر شریعت ایله مرفوع اولمیه‌جغی و حضرت « عیسی » علیه‌السلام افندمز سمادن ارضه نزوللرنده شریعت مطهرهٔ احمدیه احکام جلیله‌سنه توفیقاً اجرای حکم ایدوب یکی بر شریعت ایله ایفای حکم ایتمیه‌جکی و نبیٔ ذیشان مشارالیه حضرتلرینك اوزمان جزیه‌یی قبول ایتمامری ینه شریعت مطهرهٔ احمدیه احکامنه تبعیتدن منبعث اولوب دین مبین اسلامده جزیه‌نك اخذ وقبولی حضرت « عیسی » علیه‌السلامك سمادن نزولنه قدر اولان زمانه مخصوص اولدیغندن حضرت عیسانك نزولندن صکره قبول جزیه‌نك ینه شرع محمدی احکامنه کوره جائز اولمیه‌جغی خصوصلرینه اجماع امت حاصل اولمشدر . مفخر موجودات افندمزك شریعت مطهرهٔ محمدیه‌لری بالجمله شرایع سابقه ومتقدمه‌یی

ناسخ اولدیغنه یعنی شرایع سابقه‌نك عقایده متعلق قسمندن غیری اولان احکامنی ، اقسامنی اکثریتله نسخ ایتدیکنه کذلك اجماع امت انعقاد ایتمشدر . شرایع سابقه ومتقدمه‌نك عقایده متعلق اقسامی واجب تعالی حضرتلرینه ، ملائکهٔ کرامه ، رسل عظامه ، یوم آخرته ایمان ایتمك خصوصلرندن عبارت اولوب بونلر دیانت جلیلهٔ احمدیه‌نك‌ده اس الاساسی اولدیغندن منسوخ اوله‌مز . چونکه عقایده متعلق بو احکام تغیر قبول ایتمیان احکام ثابته‌دندر .

بر شریعتك تأسیسیله آکا تقدم ایدن دیکر بر شریعت احکامنك نسخ وفسخی مسئله‌سنده‌کی حکمت اختلاف زمان حسبیله حصولی درکار اولان اختلاف مصلحتدر. مثلا امم سابقه زماننده مصلحت اوشریعتك اجرای احکامنی اقتضا ایتمسیله شرایع متقدمه‌ده زمانلری مصالحنه کوره شرفنازل اولمشدر . شریعت احمدیه ایسه انقضای زمانه ، ابدالآباده قدر کله‌جك زمانلرده دخی اقتضای مصلحته موافق اولدیغندن احکام منیفه‌سی‌ده ابدالآباده قدر باقی قاله‌جقدر .

بعض کفار طرفندن بر شریعتك دیکر بر شریعتله نسخ وفسخ احکامی مقتضای مصلحت اولدیغی تصدیق اولنسه اومصلحتك اوشریعت منسوخه زماننده باری تعالادن مخفی قالدیغی ادعاسی درمیان اولنمش وبوسقیم مطالعه وفکره مبنی ادیان سماویه‌نك یکدیکرینی نسخ ایتمسنه اعتراض ایدلمشدر. حالبوکه درمیان ایدیلان بوشبهه‌یه وآکا بنا ایدیلان افکار سقیمه‌یه ذره قدر محل یوقدر. ذات واجب‌الوجود ازل‌الآزالده

بوكائناتده كلوب كچه‌جك هر امتك زمانه‌ده ، زمانك مصلحتنه‌ده عالمدر . هر بر امت ايچون ، هر بر زمان ايچون بر شريعت ترتيب بيورمش و بر رسول مكرم ارسال ايتمشدر . ورسل كرامك ارساليله و شريعتلر تشريعيله آكا تقدم ايدن شريعتك احكامنى نسخ ايلمشدر . بونده واجب تعالى حضرتلرينه خفى قاله‌جق بر جهت واويله بر شبهه‌يه محل وامكان يوقدر . هانكى شريعتك هانكى زمانده لازم اولديغى وهانكى زمانك شريعتيله ديكرينك نسخى اقتضا ايده‌جكى ذاتاً علم ازليسنده معلوم اولوب آكا كوره ترتيب شرايع بيورمشدر .

مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمزك كافهٔ مخلوقاتدن افضل اولديغنه ، خالق تعالى حضرتلرينك بالجمله مخلوقاتندن هيچ بر كيمسه‌نك عليه السلام افندمزه تفضيلى جائز اوله‌ميه‌جغنه كذلك اجماع امت انعقاد ايلمشدر .

فخر عالمدن صكره انبياى عظام آراسنده افضليت خصوصنه كلنجه علما نظرنده راجح اولان فكر ومطالعه‌يه نظراً ذات همايون رسالتپناهيدن صكره افضل ناس حضرت ابراهيم ، آندن صكره حضرت موسى ، آندن صكره حضرت عيسى ، آندن صكره حضرت نوح عليهم الصلاة والسلامدر . اشبو رسل كرام اربعه ايله مفخر موجودات افندمز اولوالعزم اولان رسل كرامدرلر .

اولوالعزم اولان اشبو رسل كرامدن صكره افضل ناس اولوالعزم اولميان بقيهٔ رسل كرام عليهم السلامدر . وآنلردن صكره‌ده رسل كرام وانبياى عظام حضراتنك عندالله درجهٔ فضللرى متفاوتدر .

رسل كرام وانبياى عظام حضراتندن صكره افضل مخلوقات الٓهيه ملائكهٔ كرامدن جبرائيل وميكائيل عليهما السلام حضراتيدر . بو ايكى ملك جليلدن صكره افضل ، سائر رؤساى ملائكهٔ كرامدر . ملائكهٔ كرامك رؤساى سائره‌سندن صكره افضليت صره‌سى عوام بشره انتقال ايدر . بوراده عوام بشردن مقصد انبيانك غيرى اولان ذواتدر . اولياى كرامدر . حضرت صديق اكبر وحضرت فاروق اعظم رضى الله تعالى عنهما كبى اعاظمدر .

نوع بشردن اولان اولياى كرامدن صكره افضليت ملائكهٔ كرامك عوامنه منتقل اولور .

بر ده وارد اولان احاديث سنيهٔ نبويه‌ده مفخر موجودات افندمز حضرتلرينك قرن شريفلرى يعنى اصحاب كرامى خير القروندر . رسل كرام ، انبياى عظام حضراتى استثنا اولندقدن صكره قرن جليل نبوى اولان اصحاب كرام كندولرندن صكره كلنلرك خيرليسيدر . صحابى ديمك مؤمن اولديغى حالده ذات همايون رسالتپناهى ايله اجتماع ايتمك شرفنه مظهر اولان واو حالده وفات ايدن ذات ديمكدر .

اصحاب كرام ايچنده افضل اولانلر دخى ترتيب خلافت موجبنجه خلفاى اربعه‌در . فضلده برنجيلرى ابوبكر صديق وآندن صكره عمر ابن الخطاب وآندن صكره عثمان ابن عفان وآندن صكره على ابن ابى طالب رضى الله تعالى عنهم حضراتيدر .

قرن جليل سعادتدن صكره افضل قرون تابعين كرام (رضوان الله تعالى عليهم) ك قرنيدر . تابعين اوذوات كرامدرلركه اصحاب كزين ايله

طريق متعارف ايله اجتماع ايتمشلر وآنلری كورمك شرفنه مظهر اولمشلردر .

تابعين كرام قرنندن صكره اتباع تابعين قرنی افضلدر .

اجماع امتك انعقاد ايتديكی مواد واحوالدن برىده نبوتك واجب تعالی طرفندن احسان بيورلمش برخصيصه اولوب عبد ايچون امور اكتسابيه‌دن اولماسيدر . كسب ايله منصب نبوته مظهريت و مرتبهٔ عليای رسالته نائليت غير ممكندر . « نبوت » عبدك طرف باريدن برحكم شرعئ تكليفيی متضمن اوله‌رق بر وحي استماع ايله اختصاصيدر ديه تفسير اولنمشدر . وحی اولنان اوتكليفی بشقه‌لرينه تبليغه او نبينك [١] مأمور اولوب اولماسی مساويدر .

رسالت دخی نبوت كبی برخصيصه‌در . وآنك عينيدر . شوقدركه رسالتده رسولك بشقه‌لرينه‌ده تبليغ احكام شرعيه‌يه مأمور اولمسی مشروطدر .

« ولايت » ايسه علماجه بعض مرتبه تفصيله محتاج كورلمشدر .

ولايتك برقسمی امور مكتسبه‌دندر . امور مكتسبه‌دن اولان ولايت مأموراته امتثال ومنهياتدن اجتناب ايله حاصل اولور . بويله برصورت مكتسبه ايله تحصل ايدن ولايته « ولايت عامه » تسميه اولنور .

ولايتك برقسمی‌ده امور مكتسبه‌دن دكلدر . كسب ايله او مرتبهٔ عاليه احراز ايديله‌مز . بوولايت عطايای ربانيه‌دندر . علم لدنی‌يه نائل اولمق ، لوح محفوظی كورمك وسائره كبی عطايای ربانيه جمله‌سندندر .

---

[١] رسالت ونبوت فرقنه اشارتدر .

معجزاته متعلق اولوب اشبو فصل ثالثده بورايه قدر ايضاح اولنان خصوصاته خاتمه چكمك اوزره خارق العاده امور وحوادثك درجاتنه دائر بروجه آتی برآز ايضاحات ويرملم :

ايضاحات سابقه‌دن معلوم اولديغی وجهله خارق العاده اولان برشی من عندالله رسول ويا نبی اولديغنی ادعا ايدن برذات شريف يديله حاصل اولورسه آكا « معجزه » دنيلور . رسل كرام حضراتی ايچون نبوتدن ، رسالتدن مقدم اوكبی خارقه‌لر ظاهر اولورسه بوكا « ارهاص » اطلاق اولنور . مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز حضرتلرينك ظهور نبوت ورسالتلرندن مقدم بربلوطك دائما كندولرينی سايه‌دار ايتمسی كبی خصوصاته ارهاص دنيلور . بوحال رسالتی تأسيسدن عبارتدر .

امر خارق العاده صلاح حالی و عدالتی ظاهر اولان برذات يديله حاصل اولور ، واو ذات نبوت ورسالت دعواسنده بولنميورايسه بو امر خارق العاده‌نك آندن ظهوری « كرامت » در . بز مسلمانلر اهل سنت وجماعتدن بولنديغمز اعتباريله كرامات اوليايه ايمان ايده‌رز . چونكه كرامات اوليا حقنده نصوص شرعيه وارد اولمش ، برچوق صلحای كرامدن پك چوق خوارق عاداتك وقوعبولديغنه دائر اخبارات كثيره نقل ايدلمشدر . اوليای كرام ايچون كراماتك وخارق العاده احوالك من طرف الله حدوثی ، ايجادی يا بين الناس مظهر احترام اولملری ضمننده واجب تعالی حضرتلرينك كندولرينه بركرم واحسانيدر . وياخودذات واجب الوجود حضرتلری طرفندن مقام ارشاده تعيين اولدقلری حالده ارشادات واقعه‌لرينك ، موعظه‌لرينك خلق طرفندن قبولنه مدار اولمسی ايچون

طريق متعارف ايله اجتماع ايتمشلر و آنلرى كورمك شرفنه مظهر اولمشلردر .

تابعين كرام قرنندن صكره اتباع تابعين قرنى افضلدر .

اجماع امتك انعقاد ايتديكى مواد واحوالدن برى ده نبوتك واجب تعالى طرفندن احسان بيورلمش برخصيصه اولوب عبد ايچون امور اكتسابيه دن اولماميدر . كسب ايله منصب نبوته مظهريت و مرتبهٔ علياى رسالته نائليت غير ممكندر . « نبوت » عبدك طرف باريدن برحكم شرعئ تكليفىيى متضمن اوله رق بر وحيى استماع ايله اختصاصيدر ديه تفسير اولنمشدر . وحى اولنان او تكليفى بشقه لرينه تبليغه او نبينك [١] مأمور اولوب اولماسى مساويدر .

رسالت دخى نبوت كبى برخصيصه در . وآنك عينيدر . شوقدركه رسالتده رسولك بشقه لرينه ده تبليغ احكام شرعيه يه مأمور اولمسى مشروطدر .

« ولايت » ايسه علماجه بعض مرتبه تفصيله محتاج كورلمشدر .

ولايتك برقسمى امور مكتسبه دندر . امور مكتسبه دن اولان ولايت مأموراته امتثال و منهياتدن اجتناب ايله حاصل اولور . بويله برصورت مكتسبه ايله تحصل ايدن ولايته « ولايت عامه » تسميه اولنور .

ولايتك برقسمى ده امور مكتسبه دن دكلدر . كسب ايله او مرتبهٔ عاليه احراز ايديله مز . بو ولايت عطاياى ربانيه دندر . علم لدنى يه نائل اولمق ، لوح محفوظى كورمك وسائره كبى عطاياى ربانيه جمله سندندر .

---

[١] رسالت ونبوت فرقنه اشارتدر .

معجزاته متعلق اولوب اشبو فصل ثالثده بورايه قدر ايضاح اولنان خصوصاته خاتمه چكمك اوزره خارق العاده امور وحوادثك درجاتنه دائر بروجه آتى براز ايضاحات ويره لم :

ايضاحات سابقه دن معلوم اولديغى وجهله خارق العاده اولان برشى من عندالله رسول ويا نبى اولديغنى ادعا ايدن برذات شريف يديله حاصل اولورسه آكا « معجزه » دنيلور . رسل كرام حضراتى ايچون نبوتدن ، رسالتدن مقدم اوكبى خارقه لر ظاهر اولورسه بوكا « ارهاص » اطلاق اولنور . مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز حضرتلرينك ظهور نبوت ورسالتلرندن مقدم بربلوطك دائما كندولرينى سايه دار ايتمسى كبى خصوصاته ارهاص دنيلور . بوحال رسالتى تأسيسدن عبارتدر .

امر خارق العاده صلاح حالى و عدالتى ظاهر اولان برذات يديله حاصل اولور ، واو ذات نبوت ورسالت دعواسنده بولنميورايسه بو امر خارق العاده نك آندن ظهورى « كرامت » در . بز مسلمانلر اهل سنت وجماعتدن بولنديغمز اعتباريله كرامات اوليايه ايمان ايده رز . چونكه كرامات اوليا حقنده نصوص شرعيه وارد اولمش ، برچوق صلحاى كرامدن بك چوق خوارق عاداتك وقوعبولديغنه دائر اخبارات كثيره نقل ايدلمشدر . اولياى كرام ايچون كراماتك وخارق العاده احوالك من طرف الله حدوثى ، ايجادى يا بين الناس مظهر احترام اولملرى ضمننده واجب تعالى حضرتلرينك كندولرينه بركرم واحسانيدر . وياخود ذات واجب الوجود حضرتلرى طرفندن مقام ارشاده تعيين اولدقلرى حالده ارشادات واقعه لرينك ، موعظه لرينك خلق طرفندن قبولنه مدار اولمسى ايچون

اوكرامتلر ظهوره كتورلمشدر . اوچنجى بر سبب اولمق اوزره‌ده مصلحت ذاتيه اعتباريله دوچار زحمت ومشقت اولدقلرى ويا محتاج بولندقلرى تقديرده رفع مشقت واحتياجلرينه مدار اولمق ايچون اظهار ايديلور . حاصلى كرامات اوليا هرنه سببه مبنى اولور ايسه اولسون جناب حقك بر فضليدر، بر احسانيدر . بويله بر فضل واحسانده بولنمق واجب تعالى حضرتى ايچون واجب دكلدر .

اوليا « ولى » كلمه‌سنك جمعيدر . ولى واجب تعالانك ذاتنه ، صفاتنه امكان دائره‌سنده عارف اولان؛ طاعاته مواظبتله معاصيدن مجتنب بولنان (شو معناجه‌كه معصيتى ارتكاب ايتديكى تقديرده توبه‌يه مسارعت ايدر . يوقسه وليدن معصيت صدور ايتمز ديمك دكلدر. چونكه ولى غير معصومدر .) ؛ مباح اولان لذات وشهواته انهماكدن اعراض ايلين (شوقدركه مباح اولان لذاتك اصلنى تناول ايچون هيچ بر مانع يوقدر . باخصوص‌كه اولذاتك تناولندن مراد ومقصد طاعات الهيه‌يه كسب قوت اوله) كيمسه‌در .

خارق العاده اولان امور صلاحى وياخود فسقى ظاهر كيمسه‌دن صدور ايتميوب‌ده احوالى مستور بر ذات يديله ظاهر اولورسه آكا « معونه » تسميه اولنور . معونه واجب تعالى حضرتلرى طرفندن اعانت ديمكدر .

خارق العاده اولان امور فسقى ظاهر اولان بر شخص يديله حاصل اولورسه آكا « استدراج » دنيلور . استدراج امهال ديمكدر . واجب تعالى حضرتلرينك اوفاسقى استدراج ايده‌رك او امر خارق العاده‌يى

آنك يديله اظهار بيورمسى فسقده تماديسى ايچوندر. اوفاسقك بالآخره يد قهر الهى‌يه دوشونجه قورتلمسى امكانسز اولور . (نعوذ بالله تعالى)

خوارق عاداتك يوقارودن برو بيان وايضاح اولنان اقسام خمسه‌سى صاحبلرينك مقصدلرينه موافق اوله‌رق ظهور ايدر . بو خارقه‌لرك آلتنجى بر نوعى دها قالديكه صاحبنك مقصد ومطلوبنه مخالف اوله‌رق ظهور ايدر . مسيلمة الكذاب ايچون ظهور ايتديكى روايت اولنان خارقه كبى . مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز حضرتلرى زماننده ادعاى رسالت ايدن مسيلمة الكذاب آغريان بر كوزه شفاياب ايتمك اوزره توكورمش وبو فعلى مقصدينه كلياً مخالف اوله‌رق حريفك اوته‌كى كوزنى‌ده كور ايتمشدر. خارقه‌نك بو آلتنجى قسمنه‌ده « خذلان » دنيلور . واجب تعالى حضرتلرى طرفندن او يالانجينك تكذيبى ، دوچار خذلان اولمسى ايچون اظهار بيوريلور . خوارق عاداتك بو اقساميله معجزه آراسنده هيچ بر مشابهت وجاى اشتباه بر حالت يوقدر . چونكه معجزه مقدما بيان وايضاح اولنديغى وجهله دعواى نبوت ورسالته مقروندر . ونبى ورسولك مقصدينه ، مطلوبنه موافق ظهور ايدر . معجزه‌نك غيرى اولان خارقه‌لر بوكا بكزه‌مز . كذلك صلاحى ظاهر اولوب‌ده دعواى نبوت ورسالت ايتميان اوليانك كرامتيله كراماتك اقسام سائره‌سى آراسنده دخى محل اشتباه بر حال يوقدر . « والله تعالى اعلم »

ایله علمای دینك جمهور اعظمی ملائکهٔ کرامك کافهٔ ذنوبدن معصوم اولدقلرینه قائلدرلر .

ملائکهٔ کرامك رسول اولانلرندن ماعداسنك عصمتنه قائل اولمیانلر اثبات مدعی ایچون بعض دلائله تمسك ایدیورلر . دیورلرکه: ابلیس ملك ایدی‌ده ینه اللهه‌عصیان ایتدی. کفرایتدی. آنك ایچون ملائکه معصوم اوله‌مز .

جوابمز : ابلیس ملائکهٔ کرام جنسندن دکلدی . جنی ایدی . نته‌کیم امام رازی وسائر محققین بوجهتی بویله‌جه تحقیق ایتمشلردر .

ینه دیورلرکه : « هاروت وماروت قصه‌سی ملائکه‌نك معصوم اولدیغنه دلیلدر .

جواباً دیرزکه : بونلر حقنده وارد اولان آیت کریمه‌که « واتبعوا ماتتلوا الشیاطین علی ملك سلیمان وما کفر سلیمان ولکن الشیاطین کفروایعلمون الناس السحر وما انزل علی الملکین ببابل هاروت وماروت ومایعلمان من احد حتی یقولا انما نحن فتنة فلا تکفر فیتعلمون منها مایفرقون به بین المرء وزوجه » نظم جلیلندن عبارتدر - بوکا دائر فخر رازی حضرتلرینك تفسیرنده‌کی تدقیقاتك خلاصه‌سی بروجه آتیدر : هاروت وماروت سحره مأمور اولدقلری زمان ساحرلر پك چوق ایدی . ساحرلر فن سحردن غایت غریب شیلر استنباط ایده‌رك بواستنباطات غریبه‌لری مناسبتیله ادعای نبوت ایدر، واعمال سحریه‌لرینی معجزه مقامنده کوستررلردی . واجب تعالی حضرتلری خلقه سحری اوکرتمك وخلقك اوصورتله استحصال ایده‌جکلری معلومات سحریه‌یه

مستنداً ادعای نبوت ایدن ساحرلره معارضه ایتمك وسحرك ابواب واقسامنك تعلیم وتعلمی سببیله ساحرلرك نبوت دعوالرنده‌کی یلانلرینی میدانه چیقارمق مأموریتیله بو ایکی ملکی تعلیم سحر ایچون بابله کوندردی . وتعلیم سحره مأمور ایتدی . فخررازینك شوتدقیقاتندن تحقق ایدن خلاصه‌یه کوره بو ایکی ملکك ارسالی وتعلیم سحر ایتملری احسن مقاصد اولدیغنده شبهه یوقدر .

بو ایکی ملك سحری تعلیم ایتدکلری اشخاصه اول باول نصایح مقتضیه‌ده بولنورلر ، آندن صکره وظیفهٔ تعلیمیه‌یی ایفا ایدرلردی . متعلم اولانلره : « بزفتنه اولمق اوزره مأمورز . یعنی مطیعی عاصیدن تمییز ایچون امتحانه مأمورز ، سزه تعریف وتوصیف ایده‌جکمز فن سحردن مقصد هر نقدر معجزه وسحر آراسنده‌کی فرقی تمییز ایتمك وبو تمییز واسطه‌سیله ساحرلرك دعوای نبوتی رد وابطال ایتمك ایسه‌ده بوفن واسطه‌سیله معاصی ومفاسده توصل دخی ممکن اوله‌جغندن مذکور فنی تحصیلدن صکره نهی اولنان خصوصاتده وسزی اغراض ومقاصد عاجله‌یه ایصال ایده‌بیله‌جك اموردە استعمالندن صاقینکز . اجتناب ایدیکز » دیه اخطارات مقتضیه ونصایح مقنعه ولازمه اعطاسنده‌ده قصور ایتمزلردی . لکن سحری تعلم ایدن او قوم شرطه رعایت ایتمیه‌رك آنی شر اولان اموردە ومثلا زوج وزوجه آراسنی تفریقده استعمال ایتدیلر .

ینه فخر رازی حضرتلری دیورکه : محققین علمانك اتفاقنه کوره سحری اوکرنمك غیر قبیح وغیر ممنوعدر. یعنی سحرك ممنوع وقبیح

اولان جهتی آنکله عمل ایتمکدر . یوقسه یالکز اوکرنلمسی قبیح وممنوع دکلدر .

شو وجهله تفسیر اولنان آیت کریمه‌نك حکمی ذکر اولنان ایکی ملکك معصیتنه دلالت ایده‌مز . تعلیم ایچون امر الهی‌یه امتثال ایتدکلرندن وذاتاً ممنوع ومنهی اولان شی سحر ایله عمل قضیه‌سی اولوب تعلیم وتعلم اولمدیغی بروجه محرر تحقق وتعین ایتدیکندن من طرف‌الله برمقصد مستحسنه استناداً تعلیم سحر ایچون بو ایکی ملکك مأمور اولمسنده دخی برمشکلات قالەمز . شوحالده هاروت وماروت قصه‌سی ملائکه‌نك عدم عصمتی ماده‌سنده مخالفین ایچون بردلیل قوی وصحیح تشکیل ایده‌مز .

بوایکی ملکك بشر صورتنه کیردکلرینه وکندولرنده شهوت ایجاد ایدیلوب « زهره » تسمیه اولنان برقادینه تعرض ایتدکلرینه بو قادینك آنلری شرك ومعصیته اغرا ایده‌رك کندوسنك‌ده اوکرندیکی سحر واسطه‌سیله سمایه چیقدیغنه دائر اولان روایات وحکایاتك صحت نقلنده علما اختلاف ایتمشلردر .

حضرت فخرالدین رازی تفسیر کبیرنده دیورکه : بوروایت فاسد ومردوددر . غیر مقبولدر . چونکه قرآن عظیم‌الشانده بوکا دلالت ایده‌جك هیچ برشی اولمدقدن بشقه روایات وحکایات مبحوثه‌یی ابطاله دلالت ایده‌جك وجوه کثیره دخی موجوددر .

فخر رازی حضرتلری بووجوهی بربر ایرادوتوضیح ایتمشدر. بوماده‌یه دائر مفسر اعظم امام بیضاوی حضرتلری دخی بو ایکی

ملك حقنده‌کی شو روایاتك یهودیلر طرفندن منقول اولدیغنی بیان ایتمشدر .

مفسرین کرامدن ابوالسعود حضرتلری‌ده تفسیرنده بو روایتك ادلهٔ عقلیه ونقلیه‌یه مخالفتندن بشقه یهودیلرك اعتماده شایان اولمیان سوزلرندن عبارت اولدیغنه حکم ایدیور .

شفای شریفده قاضی عیاض حضرتلری‌ده هاروت وماروته متعلق اخبار مبحوثه‌یه، نقل اولنان قصه‌یه دائر رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرندن نه صحیح ونه‌ده سقیم اوله‌رق هیچ برروایت وقوعبولمدیغنی ومسئله ایسه حد ذاتنده قیاس ایله استنباط اولنه‌جق وعمل ایدیله‌جك مسائلدن اولمدیغنی ایضاح ایلمشدر .

ائمهٔ اعلام واعاظم علمااولان بوذواتك بوروایات وحکایات حقنده‌کی سوزلرینی قبول ایتمکله وروایات واقعه‌نك عدم صحتنی ترجیح ایتملرینه اعتماد ایلمکله بزم ایچون مساغ واردر. بناءً علیه بوایکی ملکه دائر اولان بوروایات وحکایاته وشوقصه‌یه اعتقاد ایتمك بزم ایچون غیر واجبدر. بوجمله ایله برابر فرض محال اوله‌رق بعضیلرینك قولنه کوره بو روایاتك صحتی التزام اولنسه بیله احتمال که امثال ورموز نوعندندر. بواحتمالی حضرت بیضاوی وابوالسعود دخی بیان ایتمشلردر.

شیخزاده وسیلکوتی جنابلری بیضاوی تفسیری اوزرنده‌کی حاشیه‌لرنده بوتمثیلك کیفیتنی تبیین وتوضیح ایلمشلردر.

ینه احتمال که اشبو قصه‌یه متعلق اولان روایات وحکایات باطلهٔ مبحوثه یهودیلرك زعم باطلی اولان اقوال غیر صحیحه‌دن عبارت اولوب

نفس الامرده باطلدر . بی اساسدر. نفس الامرده وحد ذاتنده روایتك
اصل واساسی اولمامسی بزه نقل اولنمسنده‌کی صحتنه منافی اوله‌مز .
یهودیلرك بو باطل، بو بی اساس سوزلری سویلدکلری صحیح اوله‌بیلور .
او سوزلرده صحیحاً وحقیقةً بزه نقل اولنمش بولنور . فقط بوسوزلرك
صحیحاً وحقیقةً بزه یهودیلر طرفندن سویلنمش بولنمسی نفس الامرده ،
حقیقتده قصه‌نك صحتنه ، روایتك ثبوتنه دلیل اوله‌میه‌جغی بدیهیدر .
سیلکوتی دخی بیضاوینك افاده‌سنی بو صورتله حمل ایدیور .

حاصلی بو قصه هر صورتله بالجمله ملائکهٔ کرامك عصمتنه
معارض کلمز . وآنلرك عصمتی حقنده قول جمهوری بوزامز .
« والله تعالی اعلم »

ملائکهٔ کرامه متعلق وارد اولان نصوص شرعیه‌دن بری‌ده
هربر عبدك اوزرنده ملائکهٔ کرامدن «حفظه» موجود اولدیغی وکرك
حسناته وکرك سیئاته عائد اعمال عبدی یازمق ایچون ینه ملائکهٔ
کرامدن ایکی کاتبك مأمور بولندیغی ماده‌سیدر . حفظه‌یه‌ده ، کاتبلره‌ده
ایمان ایتمك واجبدر . بو یازیجیلغی انکار ایتمك کفردر . چونکه
قرآنی تکذیبدر. حضرت قرآنده‌کی « کراماً کاتبین یعلمون ماتفعلون »
آیت کریمه‌سی حکمنه توفیقاً بونلرك اعمال بشری یازمقده اولدقلری
محققدر . آنلرك کتابتنی انکار بو سبله کفردر .

ملائکهٔ کرامك اعمال بشری یازملری وبو یازیجیلغه مأمور
اولملری‌ده آنلره ویاخود آنلرك کتابتنه احتیاج مس ایتمسندن منبعث
دکلدر . زیرا واجب تعالی وتقدس حضرتلرینك علم جلیل الهیسی

هر شیئی محیطدر . اعمال بشری قید وتحریر ایچون ملائکه‌دن کتبه
استخدامنه احتیاج یوقدر . انجق اشبو کرام کاتبینك اعمال بشری
قید وتحریر خصوصنده استخداملرنده‌کی فائده عبدك بو حقیقته واقف
اولوب‌ده اجرای معاصیده او کاتبلردن استحیا ایتمسی وشو سبله ترك
معاصی ایده‌بیلمسی قضیه‌سیدر . بوکاتبلرك یازدقلری ، تحریر ایتدکلری
کتابلر حقیقیدر ، غیر مجازیدر . آلت تحریرلرینی ، کاغدلرینی ،
مرکبلرینی واجب تعالی حضرتلری بیلور . بونك بو صورتله اعتقاد
اولنمسی نصوص شرعیه‌یی ظواهرینه حمل ایتمك لزومنه مبتنیدر .
مسئله‌نك بو صورتله ظاهر نصوصه حمل ایدلمسی خصوصی ایسه
غیر مستحیلدر . « والله تعالی اعلم »

نصوص شرعیه‌ده وارد اولان موادن بری‌ده ارواحك قبضنه
یعنی روحلری مقر مخصوصلرندن اخراجه برملکك مأمور بولنمسیدر.
بوملکك وجودینه ایمان ایتمك واجبدر . قبض ارواحه مأمورملکك
اسمی « عزرائیل » اولدیغی‌ده کذلك نصوص شرعیه‌ده وارد اولمشدر .
بو ملکك بر چوق معاونلری بولندیغنه وبو معاونلر وفات ایده‌جك
اشخاصك عددنجه اولدقلرینه وقبض ارواح اثناسنده مؤمن اولانلره
رفق ایله معامله ایدوب آنلره صورت حسنه‌ده کورونه‌جکلرینه وغیر
مسلم اولانلره بشقه درلو معامله‌ده بولنه‌جقلرینه کذلك ایمان ایتمك
واجبدر . ملائکهٔ کرام حقنده وارد اولان شبهه‌لره دائر باب ثالثده
ایضاحات ویریله‌جکندن اورایه مراجعت ایدلملیدر .

ذات واجب الوجود طرفندن رسل کرام علیهم الصلاة والسلام

افندیلرمز حضراتنه شرفنازل اولان کتابلره ده ایمان ایتمك شرعاً مکلف اولان هرکس ایچون واجبدر . بناءً علیه بز مسلمانلر واجب تعالانك کتابلری اولوب بونلری رسل کرام حضراتنه انزال بیوردیغنه وبو کتابلر اللهك امرینی ، نهیینی ، وعدینی ، وعیدینی متضمن بولندیغنه واشبو کتابلرك افضلی حضرت قرآن مجید اولوب آندن صکره انجیل شریف وانجیل شریفدن صکره زبور کتابی حائز افضلیت اولدیغنه وبونلرك جمله‌سی کلام‌الله ایدوکنه ایمان ایده‌رز .

کلام‌اللهك تعریفی

« کلام‌الله » ایکی معنایه اطلاق اولنور :

برنجی معنی : کلام‌الله ذات واجب‌الوجود ایله قائم حرف وصوت دکلدر . بو رساله‌مزده صفات جلیلهٔ ربانیه‌یه متعلق مباحثده کلام‌الله‌ه دائر ایضاحات ویرلمشدر .

ایکنجی معنی : کلام‌الله رسل کرامه انزال بیوریلان کلام لفظیدر. بوکا کلام دینلمسی مجرد وحی ایله ترکب ایدوب اصل ترکیبنده کیمسه‌نك برکسبی اولمامسندن ایلری کلمشدر . بوکلام لفظی صفت قدیمهٔ ربانیه اولان کلامك دلالت ایتدیکی امورك بعضیسنه دلالت ایدر . چونکه کلام قدیم ربانی صفات جلیلهٔ سبحانیه مباحثنده دخی ذکر وتفصیل اولندیغی وجهله جمیع واجبات وجائزات ومستحیلاته دلالت ایلر . رسل کرامه انزال بیوریلان وبو الفاظدن عبارت اولان کلام ایسه صفت قدیمهٔ الهیه‌نك دلالت ایتدیکی شیلرك یالکز بعضیسنه دلالت

ایدر . حقایقی کورمکلکمزه مانع اولان حجاب منکشف اولوب‌ده صفت قدیمهٔ ربانیه اولان کلام قدیمی فهم ایده‌بیلسه‌ك او صفت قدیمه‌نك طلب ایتدیکی اقامهٔ صلاتی مثلا کلام لفظیده‌کی « اقیموا الصلاة » نظم جلیلندن آکلار ، اوکره‌نورز . ام‌المؤمنین عائشهٔ صدیقه رضی‌الله تعالی عنها حضرتلرینك : « مصحفك ایکی دفه‌سی آراسنده‌کی کلام‌اللهدر » دیمسی بو ایکنجی معنایه محمولدر . مصحفك ایکی دفه‌سی آراسنده اولان کلامك کلام‌الله اولدیغنی انکار ایتمك کفردر . فقط کلام‌الله اولمدیغنی بیان وافاده‌دن مقصد ذات واجب‌الوجود ایله قائم اولان صفت قدیمهٔ ربانیه اولمدیغنه معطوف ایسه کفری مستلزم دکلدر .

کلام لفظینك قراءت اولنمقده اولان الفاظی حادث و مخلوق اولمقله برابر کلام‌اللهك وقرآنك حادث و مخلوق اولدیغنی سویلمك ینه جائز دکلدر . مکرکه مقام تعلیمده اوله . چونکه کلام‌الله ذات واجب‌الوجود ایله قائم اولان صفت قدیمهٔ ربانیه‌یه معنای اولی اعتباریله اطلاق اولندیغی ایچون صفت قدیمه‌نك حادث ویا مخلوق اولدیغی توهم ایدلمك احتمالی حاصل اولور .

امام احمد بن حنبل رضی‌الله تعالی عنه حضرتلری خلق قرآنه قائل اولمق و بوقضیه‌یی اقرار ایتمك ایچون اجبار ایدلدیکی وحتی ضرب وحبس اولندیغی حالده ینه معنای اوله رعایةً معنای ثانیسی اعتباریله اولسون قرآنك مخلوق اولدیغنی سویلمدیلر .

بوراسی‌ده بیلنمك لازمدرکه کتب منزلهٔ سماویه‌نك عمومنك حضرت

قرآندن اول شرفنازل اولدقلری جهتله تلاوتلری و بعض احکاملری نسخ اولنمشدر . « والله تعالى اعلم »

هرمکلفك شرعاً ایمان ایتمسی واجب اولان مواددن بریده وارد اولان نصوص شرعیه وتلقی ایتدیکمز اوامر دینیه موجبنجه قضا وقدره ایمان ایتمکدر . قضا وقدره ایمان ایتمکله مکلف و مأمور اولدیغمز کبی بونلرك مباحثنه طالمق دخی شرعاً منع ونهی اولنمشدر . فقط مادامکه قضا وقدره ایمان ایتمك شرعاً لابددر. بونلرك تفسیر معانیسیده لابددر.

قضا وقدرك تفسیری حقنده « ماتریدیه » طائفندن منقول اولان روایته کوره « قدر » واجب تعالانك هربرمخلوقك حسن ، قبح ، نفع ، ضرر وسائره کبی بوتون احوالنی ازلدن تخصیص و تحدید ایتمسیدر . یعنی حق تعالانك صفات مخلوقاتی ازلدن بیلمسیدر. اوحالده « قدر» صفت علمه راجع اولمش اولور . « قضا » ایسه واجب تعالانك علم وتقدیر ازلیسنه موافق ومطابق اولهرق اشیایی ایجاد ایلمسیدر .

بوتعریفلردن تبین ایدرکه قدر وقضا علم ازلئ الٓهینك وقدرت سبحانیه‌نك اشیایه تعلق ایتمسنه منجر اولورلر . صفات جلیلهٔ الٓهیه‌دن صفت قدرتك تعلق ایده‌جکی اشیا ایله تعلق ایتمیه‌جکی اشیا مقدما تفصیل وتوضیح ایدلمشدی . آنجق فن توحیدده جهلك مخاطره‌سی پك عظیم اولدیغندن علمای دین قضا وقدره ایمان ایتمك وجوبنی‌ده آریجه تصریح ایتدیلر . باخصوص قضا وقدره ایمان ایتمك احادیث صحیحه‌ده دخی تصریح بیورلمشدر . شوراسی‌ده بیلنمك مقتضیدرکه قدره ایمان ایتمك واجب اولمقله برابر وقوعاتك نه‌وقوعندن اول ونه‌ده وقوعندن صکره

قدرله احتجاج ایتمك یعنی انسان ایشلدیکی ایشی قدره عطف واسناد ایلمك جائز اوله‌مز. قبل‌الوقوع قدره عطف و اسناد وقوعات ایدیله‌مز . مثلا برآدمك «ذات‌واجب‌الوجود حضرتلری بنم زنا ایتمکلکمی تقدیر ایتمشدر » دیه غرضی اولان فعل زنایی اجرا ایتمسی غیر جائزدر . شریعتك بوآدم علیهنده برحجتی واردر . بوآدمه دینیلیرکه : « ازلده سنك زنا ایده‌جکك مقدر اولدیغنی نه‌دن بیلدك ؟ نه‌دن اوکرندکده آکا اقدام و اهتمام ایتدك . فعل زنایه اجتسار واقدامك نفسكك اثریدر . بو فعل کندی اختیارکدر . بو فعل اختیاری‌یه ، بو هوای نفسی‌یه مبنی مؤاخذه اولنه‌جقسك . » قدره بعدالوقوع دخی عطف واسناد وقایع اولنمق تجویز اولنه‌مز. چونکه فعل زنایی ارتکاب ایدن آدم : « واجب تعالى حضرتلری زنا ایتمکلکمی تقدیر ایتمشیدی » دیسه بوندن غرضی ، مقصدی حدود شرعیه‌یی دفع ایتمکدر . فقط شریعتك بوآدم علیهنده دخی حجتی ، دلیلی موجوددر . شرع شریف جانبندن اوکادنیلورکه : « سن فعل زنایی ایشلیه‌جکنه‌دائر اولان تقدیر ازلئ الٓهی‌یی بیلمیوردك. بوفعله اقدام ایدیشك هوای نفسکه تبعیتدر. واجب تعالى حضرتلرینك حقوقنه قارشو جرأتدر . بشقه برشی دکلدر. بناءً علیه بوتبعیتله، بوجرأتله مؤاخذه اولنه‌جقسك . حقکده حد شرعی اقامه ایتمك لازمدر . » « والله تعالى اعلم »

فصل خامس

یوم آخرته ویوم آخرتك مشتملاتنه وبعثه و بعثه تقدم ایدن موت و قبر احـوالنه وبونلردن صكره واقع اولهجـق خصوصاتهوبوبابده وارد اولهبیلهجك شبههلرك ردینه دائر مباحث اعتقادیهیه دائردر .

شرعاً مكلف اولان هرشخص ایچون یوم آخرته ایمـان ایتمك واجبدر . یوم آخرت قیـامت كونیدر . قیـامت كونی وقت حشردن ابتدا ایدهجك و اهل جنتك جنته واهل نارك جهنمه دخوللریله ختام بولهجقدر .

یوم آخرته و آنك مشتملاتنه ایمان ایتمك واجب اولدیغی كبی آكا تقدم ایدن ونصوص شرعیه ایله ثابت اولان علامانه و ینـه یوم آخرته تقدم ایدن قبض روحه واحوال قبره ونصوص شرعیهٔ صحیحه ایله ثابت اولان بونلره مماثل حالاته ایمان ایتمك دخی واجبدر .

وارد اولان آیات جلیلهٔ فرقانیه واحادیث صحیحهٔ نبـویهیه واهل سنت وجماعتك اتفاقنه كوره هر انسانك بر روحی اولوب بو روح او انسانك جسدنده بولندیغی مدتجه او انسان ذی حیات اولمق وروحك جسددن مفارقتیله وفات ایتمك عادت الهیه اقتضاسندندر . هر برانسانك عمری ومدت حیاتی تخصیص الهی ایله مقدر ومعین اولهرق او مقدار مقدردن ، او زمان محدوددن قطعـاً تنـاقص وتزاید ایدهمز . وحتی مقتول اولانلر دخی كندی اجللریله وفات ایدرلر . انسـانك اجلی منقضی اولنجه قبض ارواحه موكل اولان ملك الموت طرفندن روحی

قبض اولونور. ملك‌الموت اكابر ملائكهٔ كرامدن (عزرائیل) تسمیه اولنان ملك اولوب ارواحی قبض وروحی جسددهكی مقرندن اخراج ایلر . انسـانك بروجه محرر روحی قبض اولندقدن وقبرینه وضع ایدلدكدن صكره واجب‌تعالی طرفندن كرك روحی وكرك سوزآ كلامغه مدار اولهجق وسـؤاله جواب ویرهبیـلهجك درجهده حواسی وعقلی كندوسـنه اعاده قلنور . او حالده یانـه ایكی ملك كلوب اعتقادینی كندوسندن صورارلر . بو سـؤالك حكمتیده مؤمن ومطیع اولانلر ایله مؤمن ومطیع اولمیانلرك ملائكهجه معلوم اولمسیدر. چونكه‌مؤمن ومطیع اولمیـانلره قبر ایچنده آكا كوره تنعم ویا عذاب ترتب ایدر . (بو سـؤالدن مسـتثنا اولانلر یالكز انبیای عظام حضراتیله كتب احادیثده مصرح ومحرر اولان سائركیمسهلردر.) بوسؤالدن صكره میت مؤمن ومطیع ایسه قبرنده متنعم ، غیر مؤمن وغیر مطیع ایسه معذب اولور . معذب اولانلرك عذابی دخی یا قیامت كونـه قدر دوام ایدر . ویاخود بعض عصـات مؤمنین حقنده واقع اولدیغی وجهله او عذاب منقطع اولور .

احوال قبردن برىده قبرك میتی صیقمسیدر . یعنی قبرك ایكی‌طرفی بربرینه یاپشهجق درجهده ایچندهكی میتی قیصدیرمهسیدر . اشبو قبر صیقمسی عذابندن احادیث شریفهٔ نبویهده استثنا اولندقلری بیان‌اولنان انبیای عظام حضراتیله اسملری محرر ومبسوط اولانلردن ماعدا هیچ بر كیمسه قورتیلهمز .

كذلك زمان منقضی اولوب قیامت كونی تقرب ایتدیكی وقت بو

تقربه دلالت ايدن بر طاقم علامتلر ظهورايدر . علامتلردن بعضيسى علامات صغرادركه زمانمزده پك چوغى ظاهر اولمشدر. ديكر بعضيسى دخى علامات كبرادركه بونلرده آتيده‌كى اون قدر علامتدر :

١ — ظهور مهدى؛ ٢ — خروج دجال؛ ٣ — نزول حضرت عيسى (عليه‌السلام) ؛ ٤ — خروج يأجوج ومأجوج ؛ ٥ — خلق ايله تكلم ايده‌جك دابه‌نك خروجى ؛ ٦ — شمسك مغربندن طلوعى؛ ٧ — دخانك ظهورى كه كافره اصابتنده آنى سرخوش كبى ياپه‌جق ومؤمنه اصابتنده زكامه يعنى نوازله طوتلمش بر حاله كتوره‌جك. بو دخان قرق كون دوام ايده‌جك ؛ ٨ — حضرت عيسى عليه‌السلامك وفاتندن صكره كعبهٔ معظمه‌نك حبشليلر طرفندن تخريبى ؛ ٩ — حضرت فرقانك مصاحف شريفه وصدور بشردن رفعى؛ ١٠ — اهل ارضك كاملاً ينه كافر اولمسى .

اشبو علامات عشره‌نك ظهورندن صكره « نفخ صور » حادثه‌سى واقع اوله‌جقدر . صورك نفخهٔ اولاسنده ارض وسماواتده بولنانلر كاملاً اولورلر. وفات ايدرلر. صور پك بيوك بر بوينوز كبى برشيدر. اكابر ملائكهٔ كرامدن برى اولان حضرت اسرافيل عليه‌السلام آكا نفخ ايدر .

نفخهٔ اولى ايله اهل ارض وسموات كاملاً اولدكدن وبونك وزرندن بر چوق زمان كچدكدن صكره حضرت اسرافيل عليه‌السلام صوره ايكنجى دفعه نفخ ايده‌جكدر. بو ايكنجى نفخ ايله برابر واجب تعالى اولولرى قبرلرندن بعث ايله، وقف مخصوصنده حشر ايده‌جكدر .

يعنى طوپلايه‌جقدر . « موقف » بالجمله مخلوقات الهيه‌نك فصل قضا ورؤيت حساب ايچون طوپلانه‌جقلرى يردر . حشرك، اجتماع مخلوقاته مخصوص اولان موقفك ، او محلده‌كى اجتماعك اهوالى پك چوقدر . طول مدت موقفده طورمق وشمسك انسانك برميل قدر باش اوجنه تقرب ايتمسندن متحصل صيجاق وصيقيندى ايله غايت مضطرب برحالده قالمق ونهايت درجه‌ده متعفن اولان ترلره مستغرق اولمق يوم موقفك اهوالندندر . متعفن ترلره مستغرق اولمق خلقك اعمالى نسبتنده واقع اولور . او درجه‌ده‌كه بعضيلرى متعفن ترلره آغزلرينه قدر باتارلر ، عادتا الجام اولنمش ، كملنمش كبى اولورلر .

اهوال قيامتدن برى‌ده خلقدن عمللرى وعمللرنده‌كى تفريطلرى ملائكهٔ كرام طرفندن صورلمقدر. ينه اهوال موقفدن اوله‌رق انسانك عليهنده كندى اعضاسى ، دريسى ، اوزرنده ياشاديغى ارض ، حفظهٔ كرام [١] طرفلرندن‌ده شهادت اولنه‌جقدر . اشبو اهوال موقفدن واو زمان وحالك شدائدندن هيچ برى انبياى عظام واولياى كرام وسائر صلحاى مؤمنينه اصابت ايتمز . بو شدتلرك ، بو اضطرابلرك آنلره شمولى اولميه‌جقدر.

هول موقفك اشتداد عظيمندن صكره نبىٔ محترم ومكرم حضرت محمد صلى الله تعالى عليه وسلم افندمز « شفاعت عظمى » تسميه اولنان شفاعتى اجرا ايدرلر . « شفاعت عظمى » موقفك امتدادندن واهوالك اشتدادندن طولايى حاصل اوله‌جق اضطراب عظيمدن صكره كافهٔ

---

[١] اعمالى قيد وتحريره مأمور اولان ايكى ملك

مخلوقات آراسنده فصل قضایی ، رؤیت دعاوی‌یی ذات اقدس رسالتپناهینك بارگاه الوهیتدن رجا واستدعا ایلیسیدر . حبیب خدا ، شفیع روزجزا علیه اکمل التحایا افندمزه اجرای شفاعت ایچون خلق طرفندن مراجعت والتجا اولنور . او مراجعات ومستدعیات اوزرینه واجب تعالی نزدنده اجرای شفاعت بیورور .

نبیٔ محترم افندمزك بو شفاعت عظمادن بشقه‌ده برچوق شفاعتلری دها واردر . بو شفاعتلردن بری برطاقم خلقی بلا حساب جنته ادخال ایتمك شفاعتیدر .

برشفاعتلری‌ده جهنمه داخل اولمق استحقاقنده بولنان برقومك جهنمه عدم ادخالی حقنده واقع اوله‌جقدر . عصاة مؤمنیندن آتشه داخل اولانلرك ناردن اخراجی واهل جنتك نائل اولدقلری درجات عالیاتك تزییدی حقنده‌کی شفاعتلری‌ده بوجمله‌دندر .

احادیث نبویه‌ده وارد اولدیغی وجهله شفاعات سنیهٔ رسالتپناهی شو تعداد اولنان شفاعتلره منحصر اولمیوب بشقه شفاعتلری‌دخی واردر .

شفاعت جلیلهٔ نبوتپناهیدن صکره سائر رسل وانبیای عظام حضراتیله ملائکهٔ کرام واصحاب کزین وشهدا وعلمای عاملین واولیاءالله دخی شفاعتده بولنورلر .

یوم قیامتده عباداللهك هر بری کندی صحیفه‌سنی کوره‌جك، هرکس کندی کتابنی اله آله‌جقدر . خلقك اخذ ایده‌جکلری بوصحیفه‌لر افعال واعماللرینی قید وتحریره مخصوص اولوب کرام کاتبین اولان ایکی ملك طرفندن یازیلان کتابلردر .

افعال و اعمال ناس اوراده میزان ایله‌طارتیلور. جمهورمفسرینك

رأینه کوره افعال واعمال ناسدن وزن اولنان شی اعمال وافعالی مشتمل اولان بو کتابلردر . بوکتابلرك حسنات وسیئاتی مشتمل اولانلری بربرندن تفریق وتمییز اولنمشدر . یعنی بر انسانك سیئات اعمالی برکتابده ، حسنات افعالی‌ده برکتابده مقید ومسطور اولدیغندن وزن اولنان افعال واعمال بوکتابلرك وزنندن عبارتدر .

بزم ایچون افعال واعماله ومیزانه ایمان ایتمك واجبدر. فقط آنك حقیقتنی علم الهی‌یه تفویض ایتمك لازم کلور .

یوم قیامتده بالجمله مخلوقات الهیه‌نك حسابی رؤیت اولنور . یعنی واجب تعالی حضرتلری افراد نوع بشرك دنیاده ایشلمش اولدقلری کافهٔ افعال واعمالك ـ قول اولسون ، فعل اولسون ، خیر اولسون، شر اولسون ـ مفصلاً حسابلری رؤیت ایدیلور . کتابلری یدلرینه تسلیم واعطا اولندقدن صکره اوکتابلرك مندرجاتی کندولرینه تفصیلاً اخبار وبیان ایدیلور . ایشلدکلری شیلرك مفرداتندن ، تفصیلاتندن معلومات ویریلور . بوحساب مؤمنه‌ده، کافره‌ده شاملدر . عمومیدر . حسابدن یالکز استثنالری حقنده احادیث شریفه وارد اولانلر استثنا قلنور .

بورؤیت حسابدن صکره عموماً مخلوقات « صراط » دن کچیریلور . صراط جهنم اوزرینه قورلمش برکوپریدر . مخلوقاتك اولین وآخرینی بوکوپریدن کچمکه مجبوردر . بوکوپری خلقك جنته مروری ایچون یکانه طریقدر .

مؤمن ومطیع ویاخود سیئاتلری مظهر غفران الهی اولانلر بوکوپریدن مرور ایدرلر . وجنته واصل اولملقله مظهر خلاص و نجات

اولورلر . كافر ويا - مؤمن اولمقله برابر عاصى اولوب بر مدت جهنمده قالمغه محكوم - اولانلر بو كوپريدن مرورلرى اثناده جهنمك آتشنه دوشرلر . اهل نجاتك ده بو كوپريدن مرورلرى متساوى اولميوب سرعت وبطائت جهتندن متفاوت ومتخالفدرلر . بو تخالف تفاوت مقاملريله متناسبدر . صراطدن مرورده كى حكمته كلنجه بوده مؤمن وموحد اولانلرك فوز ونجاته مظهريتلرينك ظاهر اولمسى وكفارك مأيوس و متحسر قالمسيدر .

يوم قيامتك مشتملاتندن برى ده نبئ محترم ، رسول مكرم صلى الله عليه وسلم افندمزه مخصوص عظيم بر « حوض » ك وجوديدر . مؤمنلر بو حوضه وارد اولورلر. وعطش اكبر اثناسنده آندن صو ايچرلر.

بوندن بشقه بيلنمليدركه واجب تعالى حضرتلرى ايكى دار عظيم خلق ايتمشدر . برى « دارنعيم » دركه جنتدر . جنتده ذات واجب الوجودك عباد مؤمنين ايچون اعداد بيوردقلرى نعمتلر موجوددر . او نعمتلركه كوزلر آنى كورهمامش ، قولاقلر آنى ايشيدهمامشدر . نوع بشردن هيچ بر كيمسهنك خاطرينه ، قلبنه خطور ايدهمامشدر . ديكرى « دارعذاب » دركه آكا جهنم دينلور . محل عذاب اولان جهنم كفارك وعصاة مؤمنينك تعذيبى ايچون خلق اولنمشدر. بونده كى عذابلر او قدر اليم ، او قدر شديددركه آنلرك ذكريله انسان تترر ، تويلرى اوپرر . « اعاذنا الله تعالى منه »

نعيم وعذاب ايچون خلق اولنمش اولان بو ايكى محل [١] الآن مخلوق وموجوددرلر . بونلرك شمدى مخلوق وموجود اولدقلرينه آيات قرآنيه واحاديث شريفهٔ نبويه دلالت ايديور .

مخلوقاتك حسابى رؤيت اولندقدن وصراطدن كچدكدن صكره جنته جميع اممدن [٢] مؤمن ومطيع اولانلر له اعمال وافعاللرى مظهر غفران ربانى اولان وشفاعته مظهر اولمقله آتشدن، عذابدن قورتلمش بولنان عاصى مؤمنلر داخل اولورلر. وجهنمه كفار ايله عصاة مؤمنيندن اولدقلرى حالده بر مدت جهنمده قالمغه محكوم اولانلر ادخال ايديلورلر . كفار جهنمدن ابدياً چيقمازلر. عصاة مؤمنين ايسه جهنمده قالمغه محكوم اولدقلرى مدتك ختامنده وياخود نائل شفاعت اولملرينك عقبنده چيقاريلوب جنته داخل اولورلر . آندن صكره اهل جنت جنتده واهل نار اولان كفار دخى جهنمده ابدالآبدين ودهر الداهرين قالورلر .

قيامته وآنك احوالنه متعلق يوقارودنبرو بيان اولنان حالات آيات كريمه واحاديث جليلهٔ نبويه ايله ثابت اولان شيلردر . مذهب اهل سنت وجماعتدن شرعاً مكلف اولان هر برشخصك بونلره ايمان ايتمسى واجبدر. « والله تعالى اعلم »

اشبو فصل خامسده موت وقبره وقيامته متعلق بيان اولنان احواله دائر وارد اوله بيله جك شبههلرك دفعنه مدار اولمق اوزره بعض مرتبه ايضاحاته مبادرت مقتضى اولمغله بروجه آتى توضيحاته مباشرت اولنور :

موت وقبر وقيامت كبى معاده متعلق ذكر ايتديكمز خصوصات

[١] جنت وجهنم
[٢] بالجمله رسل كرام حضراتنك امتلرى ديمكدر .

حقنده بعض مرتبه شبهه ایدنلر بولنورسه‌ده او کبی شبهه‌لرك دخی دفعی ممکندر . اول باول شوراسنی بیان ایده‌لم که واجب تعالانك قدرت عظیمه‌سنه ایمان ایدنلر واو ذات واجب‌الوجودك بوکائناتی عدمدن ایجاد ایتدیکنه ، بوقدر دقایق حکمیه‌یی مشتمل اوله‌رق تصویر ایلدیکنه معتقد اولانلر ایچون احوال موت وقبر وقیامته دائر بیان وایضاح اولنان خصوصاته ایمان ایتمکده هیچ برکوجلك وصعوبت یوقدر . آنلر بوخصوصاته عائد وارد اوله‌بیله‌جك شبهه‌لری قطعی برهانلر ، واضح بیانلر ایله کندی اعتقادلرندن چیقاروب رد ایده‌بیلورلر . الله عظیم وقادرك وجودینه ، قدرت عظیمه‌سنه مؤمن اولمیانلرده‌ده صواب اولان واجب الوجود حضرتلرینك وجودینه دائر دلائل وبراهین اقامه‌سیدر . الله عظیم وقادرك وجودی کندولرینه اثبات اولندقدن وآکا ایمان ایتدیرلدکدن صکره بومقوله شبهه‌لری اورته‌یه آتملیدر . شبهات وارده‌یی وآنلرك ردی طریقنی برآز توضیح ایده‌لم :

نصوص شرعیه ایله ثابت اولدیغنه کوره انسانك برروحی واردر. بوروح انسانك جسدینه تعلق ایدر . روحك جسده بوتعلقندن سببیت طریقیله حیات حاصل اولور . یعنی روح حیاته سبب اولور . او روح ملك‌الموتك قبضیله جسددن مفارقت ایدنجه موت دخی حلول ایدر .

بعض علمای اسلام روحك حقیقتنه دائر تدقیقاتده ، تعمیقاتده بولندیلر. فقط حقیقتنی بیان ایچون نه بر برهان قاطع شرعی‌یه دسترس اولدیلر ، نه‌ده بردلیل قطعیٔ عقلی اظهار ایده‌بیلدیلر .

روحك حقیقتنه دائر حضرت شارعدن بردلیل وارد اولمدیغنه

وبالعکس حقیقتنه متعلق مباحثك ترك اولنمسی لزومنه اشارت بیورلدیغنه مبنی علمای اسلامك بعضیلری مبحث روحك تدقیق وتعمیق جهتنی التزامدن ایسه اومباحثی ترك ایتمکی مناسب کوردیلر . وترك ایتدیلر . طریق اسلم اربابی‌ده ایشته علمانك بوقسمیدر . بو علمانك طریقنه ، مسلکنه کوره روحك وجودینه دائراولان نصوص شرعیه ایله روحك موجودیتنی تصدیق ایچون مکلفك هرانسانده برروح اولدیغنی اعتقاد ایتمسی کافیدر . روح ایسه اویله برموجوددرکه حقیقتنی آنجق‌الله تعالی بیلیر . روحك وجودینه قائل اولمق ، آنك جسد انسانیده‌موجودیتنی اعتقاد ایتمك ایسه عقله مخالف اوله‌مز .

بعض جاهللرك « بز اثنای موتده میتك آغزندن برشیئك چیقدیغنی کورمیورز » دیملری کبی روحك وجودینی طویمامق یوقلغنی اقتضا ایتمز . زیرا اوله‌بیلیرکه روحك وجودینی طویمامق هوا کبی وياخود - متأخر اولان‌طبیعیونك وجودینه قائل اولدقلری - اثیرکبی پك زیاده لطیف اولمسندن ناشی موجود اولدیغنك فرقنه وارلمیور . ویاخود صو ایچنده بولنان پك کوچك و کوز ایله دکل حتی میقروسقوپلرله بیله کورونمسی ممکن اولمیان حیوانات کبی اوده درجهٔ نهایه‌ده دقیق اولدیغی ایچون کوروهنمیور . ویاخود شو بیان ایتدیکمز اسبابدن بشقه سببلرله کورنمسی ، حس ایدلمسی ممکن اولمیور .

روحك اوقدر لطیف، اوقدر دقیق اولمقله برابر حیات انسانك آندن نشأت ایتمسی ، حیاته سببیت ویرمسی‌ده شایان تعجب واستغراب

اولەمز . زیرا نیجە اجزا ، نیجە نبات واردرکە جداً کوچك اولدیغی ، پك آز مقدارده بولندیغی حالده تقدیر وتحدیدی عقولك فوقنده اولان حادثات عظیمەیە سبب اولیور . پك اوفاق بر آتش شرارەسی التهاب واحتراقە قابلیتلی بویوك مقداردەکی اجسامی کول ایدر . او اجسامك کمیتجە کثرتی او شرارهٔ صغیرەدن حاصل اولان آتشدن قورتلمسنە سبب اولەمیور. سمك غایت آز برجزئی جسده داخل اولنجه جسدك تبدل حالنە وحتی موتە سبب اولور .

حاصلی غایت دقیق ولطیف وغایت آز وغایت کوچك اولمقله برابر حادثات عظیمەیە سبب اولان شیلر پك چوقدر . بناءً علیه روح دخی لطیف ویا صغیر اولمقله برابر منشأ حیات وجسد انسانده حیاتە سبب اولمسنده برغرابت یوقدر. باخصوص حیات روحك مجرد طبیعتندن دکل واجب تعالانك خلقیلە نشأت ایدیور. نهایت روح حیاتە برسبب عادیدر. بوتقدیرده ایسه اشکال قالماز .

برده نەقدر صغیر ، نەقدر لطیف اولور ایسە اولسون ، روحك قبضنە مأمور اولان ملك طرفندن اخذ وقبض اولنمسنە وجسددن چیقارلمسنە دخی هیچ برمانع یوقدر . او قدرتك جناب حق طرفندن ملکه تودیعنە مانع اولەجق هیچ برحال دخی متصور دکلدر. کوریورزکه واجب تعالی مقناطیسده دمیری جذب ایتمك ایچون برقوهٔ جاذبەخاصەسی خلق ایتمشدر . مقناطیسك جذب ایتدیکی دمیر نەقدر اوفاق ، نەقدر اینجه اولور ایسە اولسون ، کوز ایله کورنمیەجك مرتبەده بولنور ایسە بولنسون وحتی میقروسقوپ ایله کورنمسی ممکن اولمسون ینه او قوهٔ

مقناطیسیەیە مجذوب اولور . ومقناطیسك تأثیر جاذبیتی خارجنده قالماز. بونلرك هپسی جائزات عقلیەدن وقدرت الهیەنك تحت تصرفنه داخل اولان اموردن اولدیغی جهتله روحك کرك وجودنده و کرك خلق وایجاد الهی ایله حیاتە سببیت ویرمەسنده وکرك ملك الموت طرفندن اخذ وقبضنده اشتباهی موجب برحال بولونەماز .

اعتقاد بعثك وجوبنە دائر نصوص شرعیه وارد اولدیغی سویلشدك . بعث اموات واجب تعالانك بعدالموت امواتە اعادهٔ حیات ایتمسی وامواتك احیا اولنمسی دیمکدر . عصر جلیل رسالتپناهیدەکی مشرکلر بو نصوصە دائر شبهەلر ایراد ، وامواتك حیاتدن مفارقتلرندن وجسدلری فناپذیر اولدقدن واجزای جسدلری متفرق اولوب اجزای ارضه قارشدقدن صکره نصل اولوب‌ده اعادهٔ حیات ایدەبیلەجکلرینه دائر پك چوق اعتراضات سرد ایدرلردی . بوکا بر دورلو عقل ایردیرەمزلردی . حضرت قرآن شریف آنلرك اوکبی شبهەلرینی آیات کثیره ایله رد ایتمشدر . قرآن عظیم الشانده او مقوله شبهاتك ردینه دائر اولان آیات کثیرەنك معانیٔ علویەسندن بعضیلری زیرده بیان اولنان صورتدەدر :

« واجب تعالی وتقدس حضرتلری تام القدرتدر . کامل العلمدر. نه قدر عظیم ، نەقدر بیوك اولور ایسە اولسون هیچ برشی یوقدرکه آنی عاجز براقسون . نقدر دقیق ، نقدر خفی اولور ایسە اولسون کیزلی هیچ برشی یوقدرکه اللهك علمی خارجنده قالسون. بوقدر اتقان واحکام ایله عدمدن شو کائناتی ایجاد ایدن ذات اجل واعلی امواتی- فنا

بولدقدن صکره‌ده‌ـ حسابلرینی کورمك ، مکافات و مجازات مقتضیه‌لرینی ایفا ایتمك ایچون اعاده واحیایه دخی قادردر . »

بومعانی‌یی متضمن اولان آیات قرآنیه کثیردر. بونکله برابر معانیٔ شریفهٔ مبحوثه‌نك عقول مشرکین طرفندن قبول اولنمسنه ، عقللرینك ایرمسنه مدار اولمق اوزره بعض مثاللر دخی ارائه وایراد بیورلمشدر : واجب تعالی ارض حیاتسز اولدیغی ، نباتاتدن محروم اوله‌رق میت حالنده بولندیغی بر زمانده یغمور انزالیله آنی احیا ایتدیکنی ، یغمورلرك نزولندن صکره بهجت‌فزا چیچکلرله، فرحفزا نباتات ایله دلنشین برحاله قویدیغنی بیان ایدیور. بو ارض میتده نباتاتدن ، ازهاردن اثر اولمدیغی، بوطوپراق قوزی، چیپلاق، زینتسز اولدیغی حالده یغمور ایله یشللندیکنی، کسب بهجت ولطافت ایتدیکنی احیای اموانه مثال اولمق اوزره کوستریور. عصر جلیل رسالتپناهیده‌کی مشرکلرك احیای اموات حقنده‌کی شبهه‌لرینی ازاله ایچون بو معناده پك چوق آیات کریمه واردر .

عصر جلیل نبوتپناهیدن صکره بعثی ، قیامتی ، آخرتی منکر اولان فلاسفه‌نك دها پك چوق شبهه‌لر درمیان ایتدکارینه واو شبهه‌لر بعثك ، قیامتك، آخرتك محالات عقلیه‌دن بولندیغی حقنده‌کی افاده‌لرینه، نظریه‌لرینه علمای اعلام مطلع اولنجه بوشبهه‌لره قارشو دخی مدافعات مقتضیه‌ده بولندیلر . دیدیلرکه شرعاً مکلف اولان هرشخص ایچون بعث واعاده‌یه اعتقاد ایتمك واجبدر . بو ایسه محال عقلی‌یی مستلزم اولمیه‌جق وجه ایله حاصل اولور . آنجق بعث واعاده‌نك کیفیتی اللهك علمنه محولدر . صحت ایمان ایچون بعث واعاده‌نك کیفیتنه ،

صورت جریاننه دائر بیانات وایضاحاته مجبوریتمز یوقدر . آنی امر الهی‌یه تفویض ایتمکله اکتفا ایده‌بیلورز . فقط امر دین واعتقادده ضعیف اولانلری اضطرابدن قورتارمق وآنلری محافظه‌یه مدار اولمق اوزره بعث واعاده‌نك امکاننه دائر بعض مرتبه ایضاحات ویره‌بیلیرز. شویله‌که:

« جسمدن بعث واعاده اولنه‌جق شی انسانك بدایت عمرندن نهایتنه یعنی تولدی ابتداسندن وفاتنه قدر باقی ودائم اولان کافهٔ اجزای اصلیه‌سی اولمق وفضله اولان اجزاسی‌ـ یعنی جسمده اغذیه‌دن تکون ایده‌جك وصکره تحلل ایدوب یرینه بشقه‌سی قائم اوله‌جق دیکر اجزا ـ اولمامق ممکندر . اجزای اصلیهٔ انسانیه مأکولات ومشروبات ایله نشوونما بولان ودائما دکیشوب زائل اولمقله قابل تحول وتبدل اولان اجزادکلدر. مأکولات ومشروبات ایله نشوونمادن واغذیه ایله تبدلدن مصون اولان بعض اجزای اصلیهٔ انسانیه اوله‌بیلیرکه بالآخره بعث واعاده اولنان آنلر اولوب حقیقت وامکان دائره‌سنده تصور اولندیغی تقدیرده او اجزای اصلیهٔ انسانیه‌نك بعدالممات تفرقدن ، زوال صورتدن ، بشقه حیواناتك اجزای اصلیه‌سنه دخولدن صیانتنه، محافظه اولنه‌بیلمسنه قدرت عظیمهٔ الهیه وعلم واسع ربانی‌یه نظراً هیچ بر مانع تصور اولنه‌مز . انسانك جداً صغیر اولان اشبو اجزای اصلیه‌سی بشقه برحیوانك ویا انسانك اجزای فضلیه‌سنه واغذیه‌دن متحصل ودائما متبدل ومتحول اولان ترکیبات زائده‌سنه داخل اولسه یعنی برحیوان ویاانسان آنی اکل ایتسه بیله اوحیوانك ویا انسانك موتنده واجزای فضلیه‌سنك تفرق وانحلالنده

او اجزای فضلیه‌یه داخل اولمش اولان انسان مأکولك اجزای اصلیه‌سی ینه آیریله بیلور . و بو اجزای اصلیهٔ انسانیه او اجزای فضلیهٔ حیوانی ویا انسانی‌یه قارشمامش اوله بیلور . وقتاکه ذات واجب الوجود حضرتلری بعث امواته ، اعادهٔ حیات بشره امر الهیلری شرف صدور ایدر . اوزمان انسانك روحنی ـ محافظه وصیانت ایتمش اولدیغی ـ او اجزای اصلیه‌یه تعلق ایتدیرمکله بخش حیات ایلر . و آکا دیکر بر طاقم اجزای فضلیهٔ سائره ضم وعلاوه ایده‌رك قبل الموت حال حیاتنده‌کی مقداری وهیکلی اوزره اعاده ایلر . انسانك مقداری وهیکلی اعاده اولنمق ایچون روحك تعلق ایتدیکی اجزای اصلیه‌یه انضمام ایدن اجزای فضلیه‌نك قبل الموت وجود انسانده موجود اولان اجزانك عینی اولوب اولمامسی مساویدر . اوقدر شایان اهمیت دکلدر . چونکه اهمیت او اجزای فضلیه‌ده اولمیوب روحك تعلق ایتدیکی اجزای اصلیهٔ انسانیه‌ده‌در . شو صورتله بعث اموات واعادهٔ حیات اولندیغی زمان تنعمی وعذابی حس ایتمك روحه واو اجزای اصلیه‌نك مجموعنه عائددر . روحك اجزای اصلیه‌یه اعاده‌سی کیفیتنه ایسه بعث اموات واعادهٔ حیات دیمك طوغری اولور . چونکه روحك اجزای اصلیهٔ انسانیه‌یه تعلقی اعاده ایدلمش بولنیور . حقیقت انسانیه ایسه ذاتاً او اجزای اصلیه‌دن عبارتدر . اغذیه‌دن نشو ونما بولان والحاصل دائما متحول ومتبدل اولدیغی شبهه‌سز بولنان اجزای فضلیه دکلدر . شو وجهله اعادهٔ حیات حاصل اولدقدن وهیکل انسانی اکمال ایده‌بیله‌جك اجزای فضلیه دخی علاوه قلندقدن صکره او اجزای فضلیه — ایستر قبل الموت موجود اولان اجزای فضلیه‌نك عینی اولسون ، ایستر غیری بولنسون —

قبل الموت انسانك موجود اولان هیکلی اتمام ایدلمش بولنه‌جقدر . »

بناءً علیه بعض فیلسوفلرك القا ایتدکلری شبهه‌لره استناداً بعد البعث متنعم ومعذب اولان انسان موتدن اولکی انسانك غیریدر دینه‌مز . کذلك فرضا بر انسانك اجزاسی دیکر بر انسانك مأکولاتنه ، اغذیه‌سنه داخل اولمق اعتباریله بعد البعث ایکی روح بر جسده تعلق ایتمش اولورده دینه‌مز . چونکه بو ایکی انسانك اجزای اصلیه‌سی یکدیکرینه قاریشمامش اوله‌جقدر . کذلك مادهٔ واحده متعدد انسانلره عائد اولمش اوله‌جقده دیه‌میز . بو شبهه‌یی القا ایدنلر دیرلرکه: « ارضه، طوپراغه بر چوق اجساد اموات قاریشدیغنی ظاهراً مشاهده ایدیورز . بو طوپراق اوزرنده پك چوق مزروعات اکیلور . پك چوق آغاجلر دیکیلور . آندن محصوللر ، میوه‌لر یتشور . اجساد اموات ایله مخلوط اولان او ارضك ، او طوپراغك محصولاتندن ، اثمارندن پك چوق انسانلر اکل وتناول ایدرلر . او مأکولاتدن ، او مشروباتدن او انسانلرك جسدنده ات کبی ، قان کبی اجزای فضلیه انعقاد ایدر . بناءً علیه مادهٔ واحده متعدد انسانلره بردن عائد اولور . » بو سوزلر ، بو نظریه‌لر کاملا باطلدر . چونکه بز دیورزکه بو احوالك مجموعنی تصدیق ایتمکله برابر بزم نظرمزده انسان دیمك قبل الموت موجود اولوب روحك تعلق ایتدیکی او فنا ناپذیر اجزای اصلیه‌سی دیمکدر . او اجزای اصلیه ایسه حین بعثده روحك تعلق ایتدیکی اجزانك عینی اولدیغندن بعد البعث موجود اولان انسان ینه عینیله قبل الموت موجود اولان انساندر . او اجزای اصلیه فنا ناپذیردر . قدرت عظیمهٔ الهیه وعلم واسع ربانی بو کیفیتی اصلا وقطعا محالی

متضمن اولمیه‌جق صورتده اجرایه صالحدر. بزم بونی حس ایتمامکلکمز آنك یوقلغنی مستلزم اوله‌مز. بز امواتك اجزای فضلیه‌سنك تفرقه، انحلاله دوچار اولدیغنی كوریورز، بیلیورز. حقیقت انسانیه اولان اجزای اصلیه‌یی یاغایت دقیق ویاخود غایت لطیف اولمسندن ویاخود بیلمدیكمز، كشف ایتمدیكمز اسباب سائره‌دن ناشی كوره‌میورز. سائر اجزای فضلیهٔ جسد كبی متفرق اولمدیغنی، انحلال ایتمدیكنی ادراك ایده‌میورز. بونی بیلمامكلكمز، كوره‌مامكلكمز آنك قطعیاً عدمنه برسبب دكلدر.

كائناتده، عوالمده پردهٔ خفا آلتنده محجوب قالمش، حقنده معلومات حاصل ایدیله‌مامش، كوزیمزه كورونمامش، رؤیتنه بیلنمسنه مدار اوله‌بیله‌جك آلات ووسائط هنوز الده ایدیله‌مامش پك چوق عوالم، پك چوق اشیا واردر. بونلری كورمامك، حس ایتمامك موجودیتلرینه قطعیاً خلل كتورمز. حقیقت انسانیه اولان اجزای اصلیهٔ بشركده او مقوله مخفی قالمش، احساسنه حواسك هنوز واسطه بوله‌مامش مواددن اولدیغنه نه‌مانع تصور اوله‌بیلور؟

ایضاحات مبسوطه‌نك خلاصة‌الخلاصه‌سی بعث امواتی، اعادهٔ حیاتی نصوص شرعیه ناطقدر. بز مسلمانلر بوكا ایمان ایده‌رز. ومحالی مستلزم اولمیه‌جق برصورتده حاصل اوله‌جغنه، وقوع بوله‌جغنه‌ده اعتقاد ایلرز. كیفیت بعث واعاده‌یی بروجه تفصیل بیانه‌ده مجبور دكلز. شاید او تفصیلاتی بیانه احتیاج كوریلورسه یوقاروده ایضاح اولندیغی وجهله انسان یالكز هیكل موجوددن، اجزای فضلیه‌دن عبارت اولمیوب

حقیقت انسانیه اولان برطاقم اجزای اصلیه‌سی‌ده اولدیغنی وبو اجزای اصلیه‌نك هیچ برصورتله متفرق اولمیه‌جغنی وقبول انحلال ایده‌میه‌جكنی وروحك او اجزای اصلیه‌یه اعادةً تعلقی هیچ بر مشكلاتی مستلزم اوله‌میه‌جغنی سویلرز. بو ایضاحاتك، بوتقریراتك عقولی اقناعه وبعث اموات واعادهٔ حیات ایچون فلاسفه طرفندن درمیان اولنان شبهه‌لری دفعه كفایت ایده‌جكی منصف اولان ارباب تأمله غیر خفیدر. هرنقدر تشریح ایتدیكمز بوتفصیلاته اعتقاد ایتمكله مكلف اولمدیغمز وبزم بعث اموات واعادهٔ حیاته ایمانمز یوقاروده بیان اولندیغی وجهله محالی مستلزم اولمیه‌جق صورتده اولدیغنی اعتقاد ایتمكه منحصر اولدیغی بدیهی ایسه‌ده بو ایضاحات، بوتشریحات اولبابده وارد اوله‌بیله‌جك شبهاتی دفع ایچون ایراد اولنه‌بیلور.

حقیقت انسانیه اولمق اوزره شرح و ایضاح ایتدیكمز اجزای اصلیه نظریه‌سی قبول اولندقدن صكره وجودینه، حقیقتنه نصوص شرعیه وارد اولان قبرك نعیم و عذابی حقنده وارد اوله‌بیله‌جك شبهه‌لر دخی كندی كندینه مندفع اولور.

واجب تعالی حضرتلری روح ایچون اواجزای اصلیه‌یه اویله برتعلق مخصوص خلق وایجاد ایدركه او تعلق واسطه‌سیله قبرك نعیمنی‌ده، عذابنی‌ده حس ایتدیره‌بیلور. بوكا قطعیا برمانع یوقدر. جسد انسانینك تفرق وانحلاله دوچار اولدیغنی وایچنده حیات قالمدیغنی هرنقدر كوریور ایسه‌كده بوتفرق وانحلال ایله برابر موجودیتنی محافظه ایدن اواجزای اصلیه‌ده تنعیم وتعذیب كبی احوالك جریانی ایتمسی ممكندر. بونك عدم امكانه

صفت کلامك خلق اولنمسی و آنلرك اوصفت کلام ایله عصاة حقندهایفای شهادتده بولنمسی ایچون هیچ بر مانع یوقدر .

بوشهاداتك حکمتنه کلنجه عصاة عبادك ارتکاب معاصیدن منعی حقنده رسل کرام حضراتی طرفندن وقوعبولان تبلیغاته توفیق حرکت ایتمك ومنهیاتده بولنمامق اوزره کندولرینی تخویفدن عبارتدر. ارتکاب معاصیدن صرف نظر ایتملری ایچون عباداللهك شو صورتله ارشادلری، تخویفلری حکم جلیلهٔ ربانیهدندر . بر حکمتی دها واردرکه اوده قیامت کوننده قدرت الهیهنك عظمتنی اظهاردر . عبادی اوزرنده حجت بالغهنكده ظهوری بر حکمت دیکردر . « ولله الحجة البالغة »

مقدما موقع مخصوصنده شرح وبیان اولندیغی وجهله جهنم اوزرنده ممتد اولان « صراط » ه اعتقاد ایتمکدهده عقلك استبعاد ایدهجکی بر جهت یوقدر. شو قدرکه صراط حقنده وارد اولان بعض روایتلر واردرکه روایات متواتره ومشتهرهدن دکلدر. بوروایاته کوره کویا صراط قیلدن اینجه ، قلنجدن کسکیندر . صراطك بو اینجهلکی وبو کسکینلکی عظمت قدرتالهیهنك تصرفی تحتنه داخلاولانجائزات عقلیهدن بولنمقله برابر آنی ضعف عقیده اصحابی استبعاد ایدرلر. بوجمله ایله برابر صراطك اینجهلکی ، کسکینلکی حقنده اولان بو روایتك صحتی منازع فیهدر . علمای اعلامدن عزبن سلام ، شیخ قرافی ، بدرزرکشی کبی ذوات بو روایتك صحتنده نزاع ایتمشلردر . نتهکیم باجوری « جوهره » نام کتابنده بو نزاعدن بحث ایدیور . بو علمای اعلام دیورلرکه صراطك اینجهلکی ، کسکینلکی حقندهکی روایت صحیح

اولسه دخی ظاهرینه محمول اولهماز . ظاهرك غیری بر معنایه حمل ایدلمسی لازم کلور . یعنی بو روایت صحیح اولسه بیله تأویلی اقتضا ایدر . شدت مشقتدن کنایه اولهبیلور . بو تأویلده بولنان علمای مشارالیهمدن حضرت « قرافی » فضله اولهرق دیورکه صحیح اولان شی صراطك کنیش اولمسی وصاغلی صوللی ایکی طریقی بولنمسیدر . اهلسعادت صاغ واهل شقاوت صولدهکی طریقدن یورودیلور. صراط حقنده اولان بو تقریر وتوضیحه نظراً اعتقادی ضعیف اولانلر ایچون بر اشکال قالماز . شرعاً مکلف اولانلر بو علمانك دیدیکی کیفیت وصورتلهده صراطك وجودینه ایمان ایتسهلر ینه کافیدر . « والله تعالی اعلم » .

یوم قیامتك علامات کبراسندن اولدیغی بیان اولنان امور واحوال عشرهدن بریده شمسك مغربندن طلوعیدر . بوکا دائر حدیث شریفده وارداولان روایته کوره شمس مغربدن طلوع ایدوب وسط سمایه واصل اولهجق وآندن صکره ینه مغرب جهتنه عودت ورجوع ایدهرك مغرب جهتنده افول وغروب ایدهجك وآندن صکره طلوع وغروبده عادت اصلیهسی وجهله استمرار ایلیهجکدر .

شمسك بر دفعهلق شو صورتله مغربندن طلوعی وینه مغربنده غروبی ایسه عظمت وقدرت الهیهنك تحت تصرفنه داخل اولان جائزات عقلیهدندر . ذات واجب الوجودك وجودینه وعظمت قدرتنه ایمان ایدنلر بو کیفیتی تصدیقده وآکا ایمان ایتمکده صعوبت چکمزلر . سیدالاولین والآخرین افندمزك معجزاتنه متعلق مباحثده معجزهٔ

بر مانع كوره‌میورز . سیبریا طاغلرینك ماوراسنده انتهای ارضه قدر آلچق و آلچقلغی سببیله قارسز ، بوزسز یرلر بولنمسی ویاخود آز بوزلی ، آز قارلی والحاصل نوع بشر ایچون قابل سكنی وتعیش بعض محللر موجود اولمسی محتملدر . بو احتماله هیچ بر مانع یوقدر . اوحالده یأجوج ومأجوج ملتلرینكده او اراضی منخفضه‌ده ساكن اوللرینه مانع نه اوله‌بیلور؟ ذوالقرنین زماننده ذكر اولنان بوز طاغلرینك بری طرفلریله یأجوج ومأجوجك ساكن اولدقلری اراضی منخفضه‌یی تفریق ایدن طاغلر آراسنده بر بوغاز ، بر دره بولنوبده بو ایكی ملت او بوغازدن ، او دره‌دن بری طرفاره خروج ایده‌رك و بریده‌كی ملل و اقوام ایله مناسبات حربیه‌ده بولنه‌رق ایقاع شر وفساد ایتمش اولا بیلیرلر . دنیله‌بیلیركه ذوالقرنین بوز طاغلرینك بری طرفلرنده ساكن ملل واقوامی آنلرك شرندن ، مضرتندن ، فسادندن محافظه ایتمك ویأجوج ومأجوجی ماورای سدده بولنان كندی اراضیلرنده، یوردلرنده حبس و توقیف ایلمك اوزره بوغازی سد ایتمشدر . بو سد عظیم ایله او طریقی قپامش و بوواسطه ایله یأجوج ومأجوج ملتلرینی ماورای سدده محصور براقشدر . مبحوث عنه اولان سددن طولایی بوغازدن مرور امكانی بوله‌مدقلری كبی شمدی‌ده ایشلمسی ، كچلمسی ممكن اولمیان او بوز طاغلرینی آشمغه مقتدر اوله‌مامشلردر . ذوالقرنین زماندن شمدی‌یه قدر بیكلرله سنه‌لر كچمش ، احوال ارضیه تغیرات وتبدلات كلیه‌یه دوچار اولمش اولدیغنه نظراً ذوالقرنینك یاپدیغی اوعظیم سد یاپلدقدن صكره قارلرك متوالیاً دوشمسی وحادثات جویه‌نك

توالی وتتابع ایتمسیله بوغازی تشكیل ایدن دره ووادیلر ایكی طرفده‌كی طاغلرك تپه‌لرینه قدر طولمش و بوغازك سطحی طاغلره مساوی بر ارتفاعه چیقوب وقتیله یاپیلان سد دخی اوقارلرك آلتنده قالمشدر . وقارلر ، بوزلر آلتنده قالان سدك كورونمسی بونك ایچون غیر ممكندر . فقط قیامت كونی تقرب ایدنجه احوال جویه وتزلزلات ارضیه كبی اسباب ایله سدلرك اوزرنده متراكم اولان قارلر ، بوزلر أریيوب او سدك میدانه چیقمسی و بو ایكی ملت عظیمه ایچون یاپیلان او سدك هدمی خصوصنكده امكان دائره‌سنه كیرمسی وآندن صكره - وارد اولان نصوص شرعیه‌یه موافق اوله‌رق - بونلرك او بوغازدن چیقملری نه ممتنعاتدن ونه‌ده مستحیلاتدن عداولنه‌مز. یوزلرجه سنه متمادیاً قارلرك دوشمسی وتراكم ایتمسی موجب اولان حوادث جویه ایله عظیم بوزلرك ، قارلرك وجوده كلمسی وینه حوادث سائرهٔ جویه ایله اومتراكم قارلرك وعصرلرجه بریكن بوزلرك، قارلرك زائل اولمسی نه عقلاً ونه‌ده عادةً مستحیل اوله‌مز. بالعكس تاریخی تدقیق ایدرسه‌ك كرهٔ ارضده بو افاداتمزه شاهد ودلیل اوله‌بیله‌جك پك چوق حادثات وتبدلات جویه وقوع بولدیغنه شبهه‌مز قالماز . قدرت عظیمهٔ الهیه دخی بو تدبیرك ، بو عملیاتك جمله‌سنی اجرایه صالحدر . چونكه بونلر عظمت قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . آخر زمانده بو ایكی امتك خروجنه دائر نصوص شرعیه‌ده وارد اولدیغندن بز مسلمانلر بوكا ایمان ایده‌رز. تصدیق ایلرز .

یأجوج ومأجوجه دائر تقریر وبیان اولنان شو ایضاحات ایله جغرافیا علماسنك سیاحتلرینه وبو سیاحتلرده سدك كورینه‌مامسنه مستند

اولان شبهه‌لر مرتفع اولور. شوقدرکه بعض کتابلره یأجوج ومأجوجك موقعی کرهٔ ارضمزك معمور قسمنه قریب اولان فلان اقلیمك فلان محلنده اولوب حکمداران امویه‌دن ویا عباسیه‌دن فلان حکمدارك سدی کورمك ایچون مأمورلر ارسال‌ایتدیکنه دائر درج اولنان سوزلر وبوکا مماثل حکایه‌لر قصه خوانلرك اویدورمه‌سی اولان بوش‌سوزلردندر. شایان وثوق واعتماد اولمیان قصص وحکایات عادیه‌دن عبارتدر. « والله تعالی اعلم »

قیامتك تقربنه علامت اولمق اوزره بیان اولنان علامات عشره‌دن بریده حضرت « عیسی » علیه‌السلامك نزولیدر. بوده ـ قتل ایچون یهودیلر کندیسنی طلب ایتدکلری ، آرادقلری زمان سمایه صعود ایتمسی کبی ـ عقلاً جائزدر. وبوکا ادنی برمحال ترتب ایتمز. واجب تعالی حضرتلری طرفندن ارض وسماوات آراسنده صعود ونزول اقتداریله اقدار بیوریلان ملائکهٔ کرام واسطه‌سیله حضرت عیسی علیه‌السلامك اصعاد و انزالی کیفیتنده نه‌مانع تصور اولنه‌بیلور ؟ ملائکهٔ کرامك ارض و سماوات آراسنده صعود ونزوله اقتدارلری حقنده بو رساله‌نك مباحث آتیه‌سنده معلومات و ایضاحات کافیه ویریله‌جکدر. حضرت عیسی علیه‌السلامك بروجه محرر ملائکهٔ کرام واسطه‌سیله سمایه‌صعودونزولنه‌هیچ برمانع اولمدیغی کبی ـ بعض متوهملرك توهمی خلافنه اوله‌رق ـ حیاتی محافظه ایتمسی‌ده ممکندر. بو متوهملرك قولنه ، رأینه کوره محافظهٔ حیات هوائی تنفسه متوقفدر. کرهٔ هوانك فوقنه صعود ایدنجه هوائی تنفسه امکان قالمیه‌جغندن بقای حیات

دخی امکانسز اولور. حالبوکه هوانك تنفسیله محافظهٔ حیات اسباب عادیه‌دندر. واجب تعالی حضرتلری هوا تنفس ایتدیرمکسزین انسانلرك محافظهٔ حیاتنه قادردر. بناءً علیه فوق‌الهوا محافظهٔ حیات دخی ممکندر.

علامات عشرهٔ قیامتدن بریده خلق ایله تکلم ایده‌جك دابه‌نك خروجی اولدیغی سویلنمشیدی. دابه‌نك تکلمی عقلاً جائزدر. الله تعالی حضرتلری دابه‌یه صفت کلامی اعطا واحسانه قادردر.

کذلك علامات مبحوثه‌دن اولمق اوزره کرهٔ ارضی‌قرق‌کون دومان قاپلامسی ماده‌سی‌ده جائزات عقلیه‌دندر. قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر. بونلرك هیچ بری محالاتدن ومحالی استلزام ایدن اموردن اولمدیغی بدیهیدر. بزمسلمانلر شو بیان اولنان امورك عمومنه ایمان ایلر وتصدیق ایده‌رز. احوال بعثدن ، سؤالدن، میزاندن ، صراطدن وسائره‌دن اشبو فصلده بحث اولنان موادك جمله‌سنده واجب تعالی حضرتلرینك حکمت بالغه‌سی واردر. بو حکمتلرك چوغنی علمای اسلامك کلاملرنده ، کتابلرنده بولورز. « والله یتولی هدانا اجمعین »

بعث وجزانك حصولی حقنده بعض ادلهٔ عقلیه ایرادیله کتابمزك اشبو بابنه خاتمه چکمك ایستیورز :

بیان ایده‌جکمز ادلهٔ عقلیه هرنقدر « براهین قاطعه » نوعندن اولمدیغی معلوم ایسه‌ده عقول سلیمه‌نك قبولنه وقلوبك اطمئناننه مدار اوله‌بیله‌جك اومقوله دلائل عقلیه‌دندرکه مجموعنك فکره تواردیله عقلك دوچار اوله‌بیله‌جکی حیرتك دفعنه وشك وشبهه‌نك رفعنه خدمت

ایده‌بیلور. امر معاده وحصول بعث وجزایه متعلق اشبو دلائل عقلیه‌یه مقابل شك وشبهه‌یه قولاق ویرلمامسی لازم کلور .

اشبو رساله‌ده شمدی‌یه قدر ویریلان ایضاحاتدن دخی معلوم اولدیغی وجهله مادهٔ بعث وجزانك دلیل جوازی دلائل عقلیه وفعلاً حصوله دلیل دخی حضرت قرآنده واحادیث شریفهٔ نبویه‌ده وارد اولان نصوص شرعیه ایسه‌ده مسئله نظر دقیق ایله تدقیق اولندیغی حالده کوریلور، آکلاشیلورکه بعث وجزانك کرك جوازی وکرك فعلاً حصولی قلبی تطمینه مدار اوله‌جق وعقلی اقناعه کفایت ایده‌جك دلائل عقلیه ایله مثبتدر . علمای اعلامك بوبابده وقوع بولان افادات وایضاحاتنی دیکلیه‌لم :

خالق کائنات اولان ذات واجب‌الوجودك وجودینه ، الوهیتنه ، حکمت بالغه‌سنه ، عدالتنه ، عبادی حقنده‌کی رحمتنه ، صفات کمالنه دائر دلائل وبراهین قاطعه اقامه اولندقدن وبوصفات کمالیه ایله متصف اله عظیمك وذات واجب‌الوجودك ، عبادینه ـ مقتضای عدالت وحکمت اوله‌رق ـ حسن وقبحی ، خیر وشری فرق وتمییز ایده‌جك قوهٔ عقلیه و ممیزه ویردیکنی‌ده آکلادقدن صکره عبادینی کندی ذاتی والوهیتی حقنده سوء اعتقاددن ، جهلدن ، یلاندن ، مخلوقاتندن صالح اولانلری ایذادن وقبایح سائره‌دن منع وترهیب وبالعکس آنلری انتظام معاشلرینی مستلزم اولان اعمال خیریه واخلاق فاضله ایله اتصافه تشویق وترغیب ایتمسی لازم کله‌جکنده‌ده شبهه وتردد اولونماز . الوهیتنه قائل ومعتقد اولان هربرفرد ایچون بوحقیقت ظاهردر .

ارباب عقول وانصافه معلوم ومبرهندرکه ترغیب وترهیبه متعلق بیان اولنان بوایکی حالی یعنی خیری ثوابه ، شری عقابه باغلامدقجه هر ایکیسنك اکمالی غیرممکندر . حالبوکه ثواب وعقابك ایکیسی‌ده دار دنیاده غیر حاصلدر . بناءً علیه ثواب وعقابك حصولی ایچون آخر بر دارك ، دیکر بر محل جزا وثوابك وجودی لابددر .

هر نقدر خیری اجرا وشری منع ایچون ترغیب وترهیب وظیفه‌سنی ایفایه عقول بشریه مودوع اولان تحسین خیرات وتقبیح منکرات خاصه‌سنك کفایت ایده‌بیله‌جکی ادعا اولنسه‌ده بو دعوی مردود در ، باطلدر . زیرا هوی وهوس نفسانی شهوات جسمانیه ولذات بدنیه‌یه انسانی سائقدر . شهوات، ولذاته انهماك ایچون مهم بر داعیدرکه بو داعی عقوله مودوع اولان تحسین خیرات وتقبیح منکراته غایت شدتلی بر معارضدر . عقلك دلالت ایده‌بیله‌جکی خیرات ویا دفع منکرات قوتیله لذات وشهوات جسمانیه‌نك دعوت ایده‌جکی انهماك وشدت آراسنده بالطبع حاصل اوله‌جق معارضه‌ده ایکی جهتدن برینك ترجیح واختیاری امرنده غایت کامل وقوی برقوهٔ مرجحه‌یه احتیاج طبیعیدر . ایشته بر قوهٔ مرجحه ترتیب وعد و وعید در ، وفعل وترکه ترتب ایدن ثواب وعقابدر .

برده حکیم ورحیم اولان بر سلطان مرحمت وحکمتی اقتضاسنجه تبعه‌سی ایچنده اغنیایی فقرا طاقمنه عطف نظر رقت ومرحمت واموال ایله بذل معاونت ایتمکه تشویق ایدر . فقرای تبعه‌سی حقنده اغنیای

تبعه‌یی بوصورتله اعانه‌یه تشویق ایتمسی فقرانك انتظام معاشنی ، دفع احتیاجنی موجب واغنیانك‌ده ـ ثروت وسعادتلرینه لایق اولدیغی وجهله ـ کمال رغبتله وانشراح قلب ایله اواعانه‌ده ، او عاطفتده بولنملرینی مستوجب اولور . بونکله فقرا فی‌الجمله صلاح حاله نائل وزحمت ومشقتلری مندفع وزائل اولور . نفوس بشریه ایسه حب اموال ایله مفطوردر . مقابلنده برعوض ، برفائده کورمدکجه انسانك مالنی بیهوده یره صرف واستهلاك ایتمسی وآنی ثمره‌سز ، عوضسز اوله‌رق اوته‌کینه بروکنه ویرمسی غیر ممکندر. غیر متصوردر . فقط صرف اوله‌جق امواله مقابل برفائده ، برعوض کوریلورسه اجرای سماحت اولنه‌بیلور.

حکیم ورحیم اولان سلطان فقرای تبعه‌سنی اقدار ایچون اغنیاسنی تشویق واسباب تشویقی استحضار ایلیه‌جکی کبی حکمت بالغهٔ سبحانیه دخی دنیاده فقرا ومساکینه تصدق ایدنلره مکافات ویرمك واموالندن صدقه وزکاتی منع ایدن وفقرانك حصه‌سنی ویرمیانلری‌ده مستحق اولدقلری جزایه دوچار ایتمك اوزره دنیادن بشقه بردار مکافات ومجازات تخصیص وتعیین ایلمشدر . اغنیا فقرایه ومحتاجین ایله مساکینه ایده‌جکلری تصرفه ، اعانه‌یه قارشو اون مثلیله مکافات کوره‌جکلری وعکسی حالده مجازات کوره‌جکلری بر عالمك ، دار دنیادن بشقه بردارك وجودینه قائل اولدقلری تقدیرده کمال رغبت وانشراح ایله فقرا ومساکینی انفاق ایده‌جکلرنده وبونك اجر وثوابنه واو اجر وثوابك مکافاتنه نائل اولملرینی امید ایلیه‌جکلرنده شبهه یوقدر . اغنیا بویله بر ترغیب قوی ومؤثر طولاییسیله یالکز کندی

زمانلرنده موجود اولان فقرا ومساکینی انفاقه ، خیرات وحسناتك اوقدر محدود قالمسنه‌ده قائل اولمیه‌رق ثوابی ، مکافاة اخرویه‌سی منقطع اولمیه‌جق صدقات جاریه‌یه‌ده رغبت ایدرلر . وبو مقصده مبنی اوقاف جسیمه تخصیص ایده‌رك ونماز ایچون ، اذکار ایچون ، اطعام طعام ایچون مساجد ، تکایا وزوایا بنا ایدرلر . بو فکر ومطالعه‌دن ، بو اجرا آت خیر خواهانه‌دن تحصل ایده‌جك خیرات عظیمه‌نك حد وپایانی یوقدر . حصر وتعدادی قابل دکلدر . بوقدر خیرات وحسنات کاملاً دار آخرتده حصولی امید اولنان نعیمه مظهر اولمق وعذاب اخرویدن قورتلمق ایچوندر . اکر معاده ، بعث وجزایه ، قیامتده‌کی ثواب وعقابه اعتقاد اولمسه تعداد ایدیلان اشبو مآثر حسنه‌دن وافعال خیریه‌دن دنیاده اقل قلیل اولان بر اثر کورمك قابل اولماز .

کذلك عادل وحکیم ورحیم اولان بر سلطانك تبعه‌سندن بعضیسی قوی وبر طاقمی ضعیف اولوبده اقویا طاقمی ضعفا طاقمنه تجاوز وتعدی ایتدکلری تقدیرده عدالت وحکمت ورحمتی اقتضاسنجه مظلوم اولان ضعیفلرك حقوقنی ، انتقامنی ظالم اولان اقویادن استیفا ایدر . واجب تعالی حضرتلری ایسه سلطان عادل وحکیم ورحیمدر . بو سلطان اعظمك‌ده عدلی ، حکمتی ، رحمتی اقتضاسنجه ضعیف ومظلوم اولان عبادینك حقوقنی ، انتقامنی قوی وظالم اولان عبادندن استیفا ایده‌جکی شبهه‌سزدر . دار دنیاده ایسه بوحقك تماماً استیفا اولندیغی یوقدر . چونکه برطرفدن بز اویله ضعیف ومظلوم اولانلری کوریورز ، بیلیورزکه مادام الحیات ذلت وحقارتك درجهٔ غایه‌سنده ومقهوریتك

نهایت مرتبه‌سنده قالیورلر .ماللری ظالملرك ، قویلرك ید غصبنه کچیور . عرضلری پامال تجاوز وتعدی اولیور . و او حالده ترك حیات ایدوب کیدیورلر. دیکر طرفدن قوی وظالم اولانلرك غایت عزت ونهایت سطوت وقدرتله امرار حیات ایتدکلرینی ودنیاده هیچ بر جزایه دوچار اولمادقلرینی‌ده کوریورز . مکافات ومجازات ایچون بر دار آخرت اولمسه او ضعیفلرك، اومظلوملرك حقوق بشریه‌لری ، حقوق انسانیه‌لری الی الابد اوقویلرك ، اوظالملرك یاننده قالور. بوایسه مخالف عدالتدر . مخالف حکمتدر . مخالف مرحمتدر . بناءً علیه عدل وانصافك اظهارینه مدار اوله‌بیله‌جك بردار آخرتك وجودی‌ده لابددر .

انسان ایچون بر معادك ، بر دار ثواب وعقابك وجودینی مستلزم اولان مطالعات مبسوطه ومسروده عقلی اقناعه مدار اوله‌بیله‌جك دلائل وبراهین اقناعیه‌دن اولمقله برابر معاد اولمز ، وثواب وعقاب ایچون بر دار آخرت بولنمز ایسه اشرف مخلوقات اولدیغی ثابت اولان نوع بشرك وعالم حیوانك ذروهٔ شرفنده بولنان انسانك مرتبه وشرفجه احقر حیوانات اولمسی لازم کلور . پك مهم اولان بو جهتی‌ده توضیح ایده‌لم :

دنیاده نوع بشرك معروض اولدیغی مضرات کافهٔ حیواناتك معروض اولدقلری مضراتدن زیاده‌در . کافهٔ حیوانات قبل الوقوع کندولرینه عارض اوله‌جق آلام واسقامك موجب اوله‌جغی اضطرابدن فارغ البالدرلر . مصوندرلر . نفسلری مستریحدر . چونکه آتیده وقوع بوله‌جق

وکندولرینی مضطرب ایده‌جك بر حالك وقوعنی وقتندن اول تفکر وتأمله اقتدارلری یوقدر . انسان ایسه عقله وفکر وتأمله مالکدر . عقلی وفکر وتأملی سببیله دائما احوال ماضیه ومستقبله‌یی تفکر وتأمل ایدر . احوال ماضیه‌نك اکثریسندن طولایی اوتفکر وتأمل سببیله کندوسنده انواع حزن واسف حاصل اولور. احوال ماضیه‌نك موجب اوله‌بیله‌جکی حزن واسفدن بشقه احوال آتیه‌یی وزمان مستقبلی‌ده تفکر وتأمل ایتدیکندن استقبالدن ، احوال آتیه‌دن دخی خائف اولمق اضطرابنه دائما محکوم بولنور . افادات وایضاحات مبسوطه ایله تحقق ایدر ، ثابت اولورکه نوع بشر ایچون الك بیوك ، الك عالی بر شرف اولمق اوزره تقدیر وتعیین ایتدیکمز فکر وعقلك حصولی دنیاده مضرات عظیمه‌یه وآلام واسقام شدیدهٔ نفسانیه‌نك حصولنه واسطه‌در . فوائد جسمانیه وجسدیه بحثنه کلنجه بو لذتلرده انسان حیوانات سائره ایله مشترکدر . الك ایی طاتلیلر مذاق انسانه کوره نقدر لذتلی ایسه « سرقین » دخی « جعل » ك مذاقنده اوقدر طاتلیدر .

انسان ایچون حالنی اکمال ایلیه‌جك ، سعادتنی اظهار ایده‌جك بر « معاد » اولمز ایسه حد ذاتنده عقلك کمالی هموم وغمومك وحزن واسفك تزایدینه سبب اولمق ، بو نقصانی جبر ایده‌جك هیچ بر شی بولنمامق لازم کلوردی . بو حالده اولانلر ایسه دنائت، خست ، شقا ، منفعتدن خالی یورغونلق کبی احوال ایچنده بولنورلر .

بو ایضاحات وافادات ایله ثابت اولورکه سعادت اخرویه حاصل اولمزسه انسان احقر حیوانات مرتبه‌سنه تنزل ایدر . مزیت فکر

وشرف عقل ایله مشرف اولدیغنده شبهه اولمیان انسان حقنده بو خست ، بو دنائت قطعیاً باطل اولدیغنی بیلدیکمزدن انسانک دار دنیا ایچون دکل ، دار آخرت ایچون خلق اولندیغنه قائل اولیورز .

اوت اشبو داردنیا اخیاری اشراردن تمییز ایده‌جك عالمدر . اهل خیر اولانلر ثواب ایله نائل مکافات واصحاب شر اولانلر عقاب ایله دوچار مجازات اولمق ایچون بوراده بر طاقم اعمال صالحه وطالحه ایله مشغول اولورلر . شریر اولان کیمسه آتشه یاقیشیر . همده اویله اولمیدرکه او کبی شریرلرك عالم وجودده‌کی حصه‌لری ، نصیبلری فانی اولان دار دنیاده‌کی لذتلرینه منحصر قالسون . دار آخرتده ثواب وعقابك وجودی سببیله‌درکه دنیاده اکثریا اشرادن اولانلرك نعم کونا کونه ، بویوك رفاه وثروته نائل اولدقلرینی واهل ایماندن بولنان اصحاب خیرك دخی فقر وفاقه‌یه وهر نوع احتیاجه معروض قالدقلرینی کوریورز .

اشته بو تقریر وتوضیحدن منفهم اولورکه کفاردن معادی انکار وادیسنه صاپانلرك مذهبی شردر . همده مثلی اولمیان برشردر . چونکه بومذهبه کوره حلال وحرام اولمامق اقتضا ایدر . بونکله برابر دنیانك عمرانی‌ده امکانسز اولور . « انسان کندی لهنده وعلیهنده اولان حقوقی ، وجائب انسانیه‌یی تماميله بیلور وبوبابده معرفتی مرتبۀ کماله واصل اولورسه بوصورتله تعمم ایده‌جك علم ومعرفتك نظام وانتظام عالمه خدمت ایده‌جکنی » ادعا ایدنلر وارایسه‌ده بو سوزلر ، بوحکملر ، بونظریه‌لر کلیاً باطلدر . قطعیاً بی اساسدر . شو نظریه‌ده بولنانلر

هوای نفسانیدن ، شهواتدن بسبتون غافلدرلر . حب ذاته ایسه علم سیاسینك تأسیس ایده‌جکی قوانین مجرده ایله مقاومت ایدیله‌مز . انسانی مضرتلردن صاقندیره‌جق ومنع وزجر ایده‌جك برقوۀ مانعه‌نك ، برقوۀ زاجره‌نك وجودی لابددر . طریق خیر وشری یالکز ترجیح ایتمك کافی اولمیوب انسانی خیره سلوك وشردن توقی واجتناب ایتدیرمکه کافی کله‌جك برمرجحك بولنمسی‌ده اقتضا ایدر . بوقوۀ مرجحه ایسه معاده ایمان ایتمك واعماله قارشو مکافات ومجازات اجرا ایلمکدر . ایشلنن ایش خیر ایسه آکا مکافات ، شرایسه آکا تعیین مجازات لازمدر .

عقلی بولنانلری نوع بشر حقنده تفکره ، تأمله دعوت ایده‌رز . افراد بشردن بری انسانلرك یردن تنبت ایدن اوت کبی نشأت ایدوب زائل اوله‌جغنه ، بوزوالك بر رجعتی ، بر عودتی اولمیه‌جغنه ، دنیاده‌کی وجودندن وبوعالمه کلمسندن حصه‌سی ، نصیبی یالکز مدت حیاتنده مظهر اوله‌جغی تنعمدن ، یالکز نائل اوله‌بیله‌جکی لذات حیوانیه‌دن عبارت اولدیغنه معتقد اولورسه ـ علم سیاسینك کندی لهنده وعلیهنده تأسیس ایده‌بیله‌جکی قواعد وضوابط نقدر مضبوط ومنتظم بولنور ایسه بولنسون ـ لذائذ جسمانیه‌سنه قارشو او قواعد وضوابطك مانع اوله‌بیله‌جکنه احتمال وارمیدر ؟ هیچ بر عاقل بویله دوشنورمی ؟ بز بوکا احتمال ویره‌میورز . حد ذاتنده احتمال ویرلمسی امکانی‌ده یوقدر . بر انسان بشقه‌سنی قتل ایتمکه وآنی افنا ایله برابر میلیونلره بالغ اولان مالنی غصب ایلمکه مقتدر اولور وبوفعلی اجرا ایتدیکنه‌ده کیمسه‌نك مطلع اوله‌میه‌جغنی و بر کونه مجازاته قطعیاً اوغرامیه‌جغنی آکلارسه یاخود

هیچ بر کیمسه مطلع اولمقسزین اك اشرف اولان بر عرضی هتك ایتمك صورتیله لذت جسمانیه‌یه نائل اوله‌جغنی بیلور ایسه یالکز علم سیاسینك تأسیس ایتدیکی ویا ایده‌بیله‌جکی قوانین وقواعد موضوعه ومضبوطه او انسانی اومال صاحبنی قتل ایتمکدن، مالنی اخذ وغصب ایلمکدن ، اولذت جسمانیه وشهوانیه‌یه نائل اولمقدن منع ایده‌بیله‌جکی ظن اولنورمی ؟ مکابر ومعاند اولمایان هیچ بر عاقل شبهه‌سز بوکا قائل اوله‌ماز . معلوم اولدیغی وجهله انسان حب‌ذاتیله ، حب‌نفسیله مفطوردر. انسانك ماهیتنی حقیله طانیانلر – دین ایله مربوط اولمدیغی تقدیرده – آکا هیچ بر شیده امنیت ایتمامری اقتضا ایدر . چونکه نقدر درایتلی و اوقوانینه نقدر وقوفلی اولور ایسه اولسون حب ذات آنی دائرهٔ معقولدن وعلمك وضع ایده‌بیله‌جکی قوانین وقواعددن چیقارمغه کافیدر .

بز بعض امتلر ، ملتلر کوریورز که معاده ، بعثه ، ثواب وجزایه اعتقادلری واردر. بو اعتقاد ایله برابر او ملتلرك، او امتلرك بعض افرادنده ینه بر درجه‌یه قدر فساد بولنیور . او ملتلردن ویاخود او ملتلرك ایقاع فسادایدن افرادندن او اعتقاد دینی دخی نسخ اولنور، قالدیریلورسه عجبا حاللری نه اولور ؟ هیچ شبهه یوقدرکه فسادلری چوغالور ، تعاظم ایدر. وهیئت اجتماعیه‌نك اختلالنه سببیت ویرر .

باخصوص نظر دقتمزه چارپیورکه زمانمزده علوم دنیویه‌نك باخصوص علوم سیاسیه‌نك دها زیاده منتشر اولدیغی ملتلر ، امتلر طریق شره سلوك ایتمشلردر . آنلرده علوم وفنون مبحوثه تزاید ایتدکجه

شرلری دخی او نسبتده تزاید ایدیور . ایچلرنده فعل زنا چوغالیور . فعل زنانك چوغالمسی ایسه انسابك وعصبیتك ضیاعنی مستلزم اولور . ضیاع انساب ایسه افراد وجمعیات بشریه ایچنده پك مهم اولان عقود تعاون وتناصرك انحلالنی ایجاب ایدر . قتل نفوس ، انتحار تکثر ایدیور . مسکرات ایله ازالهٔ عقل ایتمك مضراتی آرتیور . فنون وصنایعده‌کی ترقیاتی انواع حیل ودسایس صورتنده استعمال ایده‌رك او فنون وصنایع ایله اموال عالمی غصب وسلب ایدیورلر . غش وخدعه ایله اضرار خلقه چالیشیورلر . حاصلی بونلرده هیئت اجتماعیه‌یه جداً پك بیوك مضرتی موجب واختلال انتظامی مستوجب اولان احوال کوریلیور . اخلاقه ، هیئت اجتماعیه‌یه ، حاصلی نوع بشره مضر اولدیغنده شبهه ایدلمیان بو احوالك علوم وفنون دنیویه‌ده مترقی اولان ملتلرده ظهور وحدوث ایتمسنك سببی ذکر اولنان علوم وفنون مترقیه ایچنده – معاده اعتقادکبی – مکافات ومجازات اخرویه‌یه ایمانك فقدانیدر . معاده ، بعث وجزایه ، ثواب وعقابه اعتقادی موجب اوله‌جق اثرك او علوم وفنون مترقیه ایچنده عدم وجودیدر . اوکبی ملتلرده معاده متعلق اعتقاددن هنوز موجود اولان آز بچق بر اثر دخی قالمسه سلوك ایتدکلری طریق شر وفساد سببیله کلیاً محو اولملری و وجودلری لوح عالمدن سیلنه‌جك بر حاله کلملری ظن اولنه‌بیلور .

ماتم زده‌لری بیله کولدیره‌جك احوالدن بری‌ده بعث ومعادی انکار ایدنلر ، معادك وجودینی قبول ایتمیانلر علمك عام وشامل اولمدقجه هیئت اجتماعیه‌نك انتظامنی تکفل ایده‌میه‌جکی فکرینه دوشه‌رك علمك کافهٔ

افراد انسانیه‌یه شامل اوله‌جق مرتبه‌ده تام وعام اولمسنی وبویله تام وعام اولمدقجه بو کفالتی حسن ایفایه کفایتی اولمدیغنی ادعا وافاده ایدیورلر . بونلر هیئت اجتماعیهٔ بشریه‌نك انتظامنی علومك بلا استثنا بالجمله افراد بشریه‌ده صورت عمومیه ومکمله‌ده تأسس وتکامل ایتمسنه تعلیق ایدیورلر. بونلرك بهمه‌حال بونك برکون اولوبده حاصل اوله‌جغنی ، نوع بشرك بو تکملی کوره‌بیله‌جکنی وفقط بوکونك هنوز جداً اوزاق اولدیغنی واحتمال‌که بیکلرجه عصرلره محتاج اولدیغنی افاده وبیان ایتملری جداً ارباب فکر وعقلی کولدیره‌جك احوالدندر .

بونلرك معاده وبعث وجزایه اولان معتقداتی بو صورتله دفع ورد ایتملری وعلمدن بوقدر انتظام ، بونجه آمال واهیه انتظار ایتملری نه‌یه بکزر بیلورمیسکز ؟ مرض موت ایله ومهلك بر علتله خسته اولان بر مریضك تداویسنه مأمور اولان احمق بر طبیبه بکزرکه خسته‌سنه « شوقدر سنه‌دن ، عصردن صکره سنی شفایاب ایده‌جك علاج کتیره‌جکم . سن شمدی پرهیزی ، حمیه‌نی ترك ایت » دیه نصیحت‌ایدر . بو احمق طبیب وعد ایلدیکی علاجی کتورنجیه قدر او بیچاره خسته‌نك وفات ایتمش ، طوپراق اولمش ، کمیکاری بیله توزه قاریشمش بولنه‌جغنه شبهه وارمیدر ؟

هر حالده معادی انکار ایدنلر معاده اعتقادلری اولمامقله برابر انتظام عالمی تکفل ایده‌بیله‌جکنی زعم ایتدکاری علمك اوظن ، اوزعم باطل موجبنجه تعمم وتکمل ایتمدکجه وبناءً علیه انتظام عالمی تکفل ایتدیکنی کورمدکجه نفی وانکار معاده متعلق اولان رأی وفکر

باطللرینی عوام وآحاد وافراد بشر آراسنده اظهار وبیان ایتمه‌لر دها زیاده موافق حسن رأی وتدبیر اولور . زیرا بوکبی سوزلری لزومی بدیهی اولان حزم واحتیاطه مخالفدر . زیرا بو حرکتلریله عالم بشر وانسانیت ایچون تعریفی غیرقابل فنالقلره قپو آچمش وهرکسی فنالغه سوق ایتمش اوله‌جقلردر . بویله بر فکرك ، بویله باطل رأیك بین‌الامم شیوع وانتشارندن جناب حق عالم بشر وانسانیتی محافظه بیورسون. اشته بوصورتله‌مضرات‌عظیمه‌یی مستلزم اولان شونظریه‌لرینی ارباب عقلك قبول ایده‌میه‌جکی اظهردر. جناب واجب‌الوجودك بزی‌ده، آنلری‌ده عالمك خیر ومنفعتنی مستوجب اولان طریقه سوق ایتمسی تمنیسنده بولنورز .

اوفکر باطلده ، اورأی سقیمده بولنانلره نصیحت ایتمك لازم کلورسه حزم واحتیاطه رعایت ایتملرینی توصیه ایده‌رز . بونلر دوشونسونلرکه معادی تصدیق ایلر وآکا کوره حاضرلق کورورلرسه معادی قبول نظریه‌سی حق وصواب اولدیغی تعین وتحقق ایده‌جکی زمان کندولری مظهر نجات ابدی اوله‌جقلردر . بالعکس بو نظریه حق وصواب اولمیوبده باطل اولدیغی آکلاشیلورسه بو اعتقاد کندولرینی قطعاً اضرار ایتمیه‌جکدر . غایتی بوعقیده‌لرندن‌طولایی بعض لذات جسمانیه‌لرینی ضایع ایتمش وآندن محروم قالمش اولورلر . فقط عاقل اولان کیمسه اشبو لذات جسمانیه‌یه ایکی سببدن طولایی مبالات ایتمامك اقتضا ایدر . برنجیسی لذات جسمانیه‌ده حیوانات وحتی الك حقیر اولان قورتلر دخی مشترك اولدیغندن بو لذات حد ذاتنده

خسيس وحقير شيلردر . اودرجه شايان اهميت دكلدر . ايكنجيسى لذات جسمانيه سريع الزوالدر . فنا پذيردر . بناءً عليه بوكا حريص اولمق عاقبتى داعىٔ خوف هلاك اولان بر شيئه تقابل ايتمز . وهرحالده حزم واحتياطى ترك ايتمكه دكمز . « والله الموفق »

— باب ثالث —

امور اعتقاديه‌ده مدار اعتماد اولان نصوص شرعيه‌يه وارد اوله‌بيله‌جك بعض شبهه‌لرك ردى وياخود نصوص شرعيه‌نك معانى ظاهره‌سنه منافى اولديغى دليل عقلىٔ قطعى ايله ثابت اولان موادك او نصوص ايله توفيقنه متعلق تفصيلات حقنده‌در.

بو باب درت فصلى شاملدر .

بو تفصيلاته شروع ايتمزدن اول بومقامده اوچ مقدمه سردينه محتاج اولديغمزدن اول بأول شو مقدمه‌لرى سرد واتيان ايتمك لازمدر .

برنجى مقدمه

كرك امور اعتقاديه‌ده وكرك عبادات ومعاملات احكامنده مدار اعتماد اولان نصوص شرعيه آيات جليلهٔ قرآنيه ورسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزدن بزه نقلى ثبوت قطعى ايله ثابت اولوب « متواتر » تسميه اولنان احاديث شريفه ايله خاتم الانبيا عليه افضل التحايا افندمزدن بزه نقلى ثبوت قطعى‌يه قريب اوله‌رق ثابت اولان ديكر بعض احاديث شريفه‌در . بر يكيلر ، احاديث متواتره كبى قطعى الثبوت دكلسه‌ده ثبوت قطعى‌يه يعنى متواتره قريب برصورتده بزه نقل اولندقلرى جهتله اطمئنان قلبى موجبدر . قلبك اطمئنانى دخى يقينك مادوننده وظنك فوقنده برحالدر. بوايكنجى طاقم احاديث شريفه‌يه « مشهور» دنيلور.

تعریف ایتدیکمز اشبو نصوص شرعیه‌دن هر برینك متبادر اولان معنای ظاهرینه اعتماد ایتمك بزه واجبدر . متبادر اولان معنای ظاهرینه مخالف ومناقض اوله‌رق بر « دلیل عقلیٔ قطعی » اقامه اولنمدقجه اشبو نصوص شرعیه‌نك هر برینی متبادر اولان معنای ظاهرندن صرف وتحویل ایله بشقه معنی ایله تأویله مساغ یوقدر. زیرا بو تقدیرجه معنای ظاهر متبادره مخالف ومناقض اوله‌رق دلیل عقلیٔ قطعینك وجودی اونص شرعینك معنای ظاهری حضرت شارع طرفندن مراد اولنمدیغنه وتبادر ایدن معنای ظاهرینك غیری بر معنی مراد اولندیغنه بزم ایچون قرینه‌در . اوحالده او نصی تأویل ایله علی سبیل الاحتمال دلیل قطعیٔ عقلی‌یه معارض ومناقض اولماق اوزره قابل اولدیغی دیکر معنایه صرف ایلرز .

نصوص شرعیه‌ده اهل سنت وجماعتك اعتماد ایتدکلری قاعدهٔ کلیه ایشته بو بیان اولنان اصول تأویلدر . برسبب، برداعی اولمقسزین معنای ظاهرك غیری برمعنی ایله نص شرعی‌یی تأویلده‌کی عدم جواز مخاطباتده اصل اولان معنای ظاهر متبادری قصد ایتمکدن منبعثدر . واقعاده معنای متبادر ظاهرك غیری برمعنی دخی مطلوب و مراد اولمسی ممکن ایسه‌ده بو امکان معنای ظاهرك خلافی مراد ومطلوب اولدیغنه دائر قوی برسببك ، برقرینه‌نك وجودینه متوقفدر . برداعی ، بر قرینه اولمدقجه معنای متبادر ظاهرك خلافی قصد اولنمق افاده واستفاده‌یی دوچار خلل ایده‌جکندن غیر جائزدر .

بوقاعدهٔ کلیه بوصورتله وضع وتأسیس اولنمدیغی تقدیرده امور

اعتقادیه‌ده ، احکام عبادات ومعاملاتده‌ده مفاسد کلیه ظهوری طبیعی اولدیغندن بوفسادلر ، بومضرتلر شوقاعده ایله منع و تحدید اولنمشدر .

نص شرعیدن متبادر اولان معنای ظاهرك ترکنی تجویز ایدن سببك دلیل عقلیٔ قطعی‌یه منحصر قالمسی بودلیلك ردی رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك صدقنی اثبات ایدن دلیل اصلی‌یی یعنی « عقل » ی رد ایتمك دیمك اولدیغی ایچوندر . زیرا عقل اولمسه معجزاتك دلالتیله مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزك صدقنی استدلال ایتمکلکمز ممکن اولمازدی . دلیل عقلی‌یی رد شریعتی رد دیمك اولدیغندن دلیل عقلیٔ قطعی نصوص شرعیه‌نك تأویلنه سبب عد اولنمشدر .

نص شرعی‌یه معارض اوله‌بیله‌جك « دلیل عقلیٔ ظنی » ایسه نصوص شرعیه‌نك معانیٔ ظاهرهٔ متبادره‌سنی ترکه سبب اوله‌مز . تأویلی استلزام ایتمز. زیرا دلیل ظنی‌یی رد ایتمك دلیل عقلی‌یی رد ایتمکی موجب اوله‌میه‌جغی امر واضح وصریحدر . چونکه ظنك نفس الامرده باطل اولمسی محتملدر . دلیل ظنی ایله نص شرعك ظاهرینی ترك ایدرسه‌ك اوظنه اعتمادمزدن طولایی اعتقادمزك خطایه معروض قالمسی قورقوسی واردر . اوحالده معذورده اولمایز . زیرا دلیل عقلیٔ ظنی نص شرعه معارض اولان « دلیل عقلیٔ قطعی » کبی بزی تأویل ضرورتنده براقماز . علی الخصوص دلیل عقلیٔ ظنی‌یه اتباع ایتمك امور اعتقادیه‌ده حد وحسابی اولمیان اختلاطاتی ، قاریشقلقلری‌ده موجب

اولور . چونكه ظنون پك چوقدر . شريعتده اعتقاد ایچون مدار اعتماد اوله بیله جك شی ایسه یقیندر . بناءً علیه صواب اولان یقیناً وارد اولان نصوص شرعیه نك ظواهرینه تمسك ایدوب مجرد ظنون ایله آندن آیرلمامقدر .

برده احادیث سنیهٔ نبویه ده بعض نصلر واردركه رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن بزه نقلی خصوصنده كی شروط، احادیث متواتره ویامشهوره ایچون مطلوب اولان شرائط درجه سنه بالغ دكلدر. بواحادیثك ثبوت ورودی « یقینی » اولمیوب « ظنی » درجه سنده قالور . بونلره « آحاد » تسمیه اولنیور . احكام عبادات ومعاملاتده آحاد دنیلان بوكبی احادیثه اعتماد ایدیلورسه ده امور اعتقادیه ده بالاستقلال بونلره اعتماد ایتمك واجب دكلدر. چونكه بونلر ظنیدر. اعتقادده ایسه ظنه اعتماد ایدیله مز. آنجق عدول طرفندن نقل اولنوب احكامده فقها طرفندن اعتماد ایدلدیكی تقدیرده برمعارض عقلی اولمدقجه بونلری انكارده جائز دكلدر . زیرا احادیث آحادی انكار متواتر ومشهور اولان احادیث شریفهٔ نبویه نك انكارینه ده منجر اولمق قورقوسی واردر . متواتر ومشهور اولان احادیثك انكاری ایسه « معاذالله تعالی » موجب كفر ویا تضلیلدر. بویله بر تهلكه یه دوچار اولمامق ایچون معارض عقلی یه تصادف ایتمیان حدیث آحادك انكاری تجویز اولنمامشدر . بالعكس احادیث آحادی تقویه ایده جك اسباب بولنور و اوحدیثلر بوكبی اسباب ایله « یقینی الثبوت » درجه سنه واصل اولور ایسه اوحالده امور اعتقادیه ده مدار اعتماد عد ایدیلور . عذاب قبر حقنده كی حدیث شریف كبی . (والله تعالی اعلم)

ایكنجی مقدمه

امور اعتقادیه ده بزم ایچون شرعاً واجب اولان آنجق نقیضی محتمل اولمیه جق صورتده دلیل عقلیٔ قاطع ایله یاخود دلیل شرعی ایله ثابت اولان شیلردر . دلیل شرعی دخی اعتقاد اولنه جق خصوصه دال اولمق اوزره رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن بزه نقل ایدیلان بر آیت قرآنیه ویاخود حدیث متواتر ویا حدیث مشهوردر .

كذلك معصوم اولان رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن بشقه هیچ بر كیمسه یه تقلید ایتمك دخی بزم ایچون واجب دكلدر . رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزه تقلیدیمز دخی آندن روایت اولندیغی صورت قطعیه ده ثابت اولان موادده اولور . امت اسلامیه نك اك بیوك علماسندن بری طرفندن بزه بر مسئله نقل اولندیغی و اومسئله نك دلیل عقلیٔ قاطعی ویاخود رسول اكرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن نقلی قطعی الثبوت اولان دلیل شرعیسی اظهار وبیان اولنمدیغی تقدیرده او مسئله ده اوعالمی تقلید ایتمكلكمز بزه واجب دكلدر . هله اومسئلهٔ منقوله امور اعتقادیه ده معتمد علیه اولان نصوص شرعیه نك ظواهرینه مناقض اولورسه قطعاً التفاته شایان كورولمز .

اوت نصوص شرعیه معانیسنی فهم ایتمك خصوصنده معتمد علیه اولان بعض علمای دین طرفندن بعض نصوص شرعیه تأویل اولندیغی وبو تأویلده قواعد شرعیه یه موافق واصول عربیه یه

مطابق كورونديكى تقديرده آنلرك تأويلنه اعتبار ايتمك جائز وعقيده‌يه غيرمضردر . زيرا بوتأويللرينى قبول ايچون بر نصى ظاهرندن صرف ايتديره بيله‌جك دليل عقلئ قاطع قدر برسبب قوى موجود اوله‌جقندن او تأويلى قبول ايتمك آرتق صواب اولمش اولور . بو تقديرده اوكبى علمايه اعتقادده تقليد ايتمش صاييلمايز . بزم اعتقادمز نصه اعتماد ايتمش اولور . بزم تقليد ايتديكمز جهت يالكز اونص شرعينك اونلر طرفندن كيفيت فهم وتأويلنه منحصر قالور . حاصلى اعتمادمز هرحالده نص شرعى‌يه‌در . نهايت علمايه تقليدمز او نصك معناسنى بزدن ايى آكلادقلرينه منحصر ومخصوصدر . چونكه نصك معناسنى بيلمك ، آكلامق خصوصنده بزدن اعلمدرلر .

زمانه خلقندن بعضلرينك ، اختصاص ايتديكى فنده شهرت قازانمش فلان هيئت شناسه ، فلان جغرافيا ويازه‌اولوژى عالمنه – امر اعتقادده معتمدعليه اولان نصوص شرعيه‌نك ظواهرينه مخالف كورونن – بعض مسائلده تقليد ايتمه‌لرنده‌كى خطا بو صورتله نماياندر . بو تقليدك بعض كره بومقلدلرى نعوذ بالله‌تعالى بيلميه‌رك دينندن چيقارديغى‌ده اولور . اوكبى مقلدلرك بوكبى مسائلده زمانمز فلاسفه‌سنه تقليد ايتملرى‌ده بوسبتون سببسز دكلدر . بو مقلدلر تقليد ايتدكلرى ارباب فنك بعض مسائلده ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌يه استناد ايتدكلرينى كوريورلر . مثلا هندسه وحساب فنلرنده‌كى ادله حقيقةً ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌دندر . بعضاً طبيعى وحسى اولان تجربه‌لرينه عائد ادله‌لرى‌ده ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌دندر . بوكبى ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌يه مستند اولان نظريه‌لر بو مقلدلرى دوچار

وهم ايده‌رك آلدتيور . قطعى الثبوت اولان بو نظريه‌لر ، بو دستورلر اوفيلسوفلرك ، اوعلماى فنك هرسويلدكلرى سوز ، هربيان ايتدكلرى قاعده ، هر وضع ايلدكلرى دستور يقينى وقطعى اولديغنه وبونلرك يقينى مفيد اولميان خصوصاته اعتماد ايتمدكلرينه حكم ايتديريور . حال‌بوكه بو مقلدلرك شو فكرى ، اعتقادى ، بو اعتمادى وهمدر . غير مصيبدر . فلاسفه‌نك هر ديديكى شى صواب دكلدر . يعنى يقينى الثبوت دكلدر . مقلدلرك ، ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌سنى كوردكلرى مسائل حسابيه وهندسيه‌يه قياساً فيلسوفلرك هر ديديكى شيئك ، هر بيان ايتديكى دستورك ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌يه طايانديغنه ذاهب اوللرى شبهه‌سز خطادر . قياس مع‌الفارقدر . بو مقلدلر بيلمزلركه مسائل حسابيه وياهندسيه ايله مسائل فلكيه‌يه متعلق‌ادله آراسنده‌كى فرق پك عظيمدر . مسائل حسابيه وامثالى ادلهٔ يقينيهٔ قطعيه‌دن ايسه‌ده مسائل فلكيه‌نك وادله‌سنك چوغى ظنون وتخميناتدن وغائبى شاهده قياس قبيلندن عبارت اولديغنى يكده فرق وتمييز ايتمكه‌زين نفس‌الامرده فاسداولمسى محتمل بوانان بوكبى بر قياسه اعتماد واعتقاد ايتمكده‌درلر . مقلدلرك زمانه فيلسوفلرينى تقليد ايتدكلرى بعض مسائلك بو فيلسوفلرجه متفق عليه اولديغى يعنى كنديلرنجه مجمع عليه اولديغى مقام اعتراضده سويلنورسه جواباً ديرزكه : بز مسلمانلر شريعتمزده امت محمديه‌نك ونصوص شرعيه‌نك تفهمنده اهل اجتهاد اولان علماى دينك اجماعندن بشقه هيچ بر كيمسه‌نك اجماعنى تقليده مأمور دكلز . بو اهل اجتهادك اجماعنه‌ده تقليد ايتمكلكمز آنلرك « ضلالتده اجتماعلرى»

واقع اولمیه‌جغی حقنده مفخر موجودات علیه افضل التحیات افندمزك شهادت بیورملرینه مبتنیدر . زمانمز فیلسوفلرینك بعض مسائل فنیه‌ده وسائره‌ده اجماعلری ایسه بعضاً دلیل ظنی‌یه مبتنی اوله‌بیلور . دلیل عقلیٔ قطعی‌یه مبتنی اولمیان وظنه بنا ایدیلان دلائل ایسه اجماعلرینی بالطبع خطادن سالم بر حاله افراغ ایده‌مز . عصمتلرینی مفید اوله‌ماز . باخصوص موضوعاتی کندولرندن پك اوزاق اولان مسائلده‌کی اجماعلرنده کوریلان خطالر ظاهردر . مسائل فلکیه وجویه‌یه دائر اولان نظریه‌لری ، دستورلری ، قاعده‌لری بوقبیل ظنیاته مبتنی اولدیغندن خطا آلوددر . مسائل فلکیه وجویه‌ده دلیللرینك چوغی ـ کندی کتابلرندن مستبان اوله‌جغی واو فنلری مطالعه ایدنلرجه‌ده معلوم اولدیغی وجهله ـ حدس وتخمینه وغائی‌شاهده قیاس ایتمکه مستنددر . حالبوکه بو مسائلده متقدمین فلاسفه وارباب هیئت قدیمه طرفندن وضع وتأسیس اولنوبده عصرلرجه مرعی ومعتبر اولان نظریه‌لر هیئت جدیده‌ارباببی طرفندن چوریدلمش واساسلری کلیاً هدم وتخریب ایدلمشدر . عصرلرجه بوفن ارباببی طرفندن صحتنه اجماع حاصل اولان او نظریه‌لرك هیئت جدیده ارباببی طرفندن بو صورتله نقضی بزم ایچون موجب عبرتدر . دعوامزی اثبات ایچون حجتدر . متقدمین ارباب هیئت افلاکك وجودینه قائل ایدیلر . واو افلاکه احکام مخصوصه تعیین وتقدیر ایتمکله برابر او نظریات اوزرینه عصرلرجه اجماع واتفاق ایتدیلر . وبو اصول وقواعده دائر نیجه کتابلر ، رساله‌لر تصنیف وتألیف ایلدیلر . نیجه زمانلر افلاکی صور مخصوصه ایله تصویر ایدرك او صورتلر حقنده

اوزون بویلی احکام متنوعه‌نك وجودینه قائل اولدیلر . متأخرین ارباب هیئت او اصوللری ، قاعده‌لری ، نظریه‌لری ، او کتابلری ، او احکامی اساسندن ابطال ایتدیلر . هیچ برینك بر حکمی اولمدیغنی میدانه قویدیلر . آنلرك عصرلرجه برر دستور قطعی طانیلان قاعده‌لرینك ، اصوللرینك بوش اولدیغنی ، حکمسز اولدیغنی آکلاتدیلر . کندی زعملرنجه آنلرك بوشلغنی ، هیچلکنی اثبات ایتدیلر . او نظریات بو کون بین‌البشر خرافات عد اولنیور . بو حقیقت تبین ایتدکدن صکره زمانمزك فیلسوفلرینی تقلیده ، قاعده‌لرینی بر دستور قطعی حکمنده تلقی‌یه متمایل اولان مسلمانلرك بوکبی نصوص شرعیه ظواهرینه مخالف نظریه‌لرك ، قاعده‌لرك ادله‌سنی تدقیق ایله کنه وحقیقتنه کسب اطلاع ایتملری لازم کلور . بعدالتدقیق او دستورلرك ، قاعده‌لرك ادله‌سی نفس‌الامرده ، حقیقتده دلائل ظنیه‌دن اولدیغی آکلاشیلورسه آکا التفات ایتمملری وصحیح نظریله باقمملری ومعصوم وصادق اولان رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرندن وارد اولدیغی ثبوت قطعی ایله ثابت اولان نصوص شرعیه‌نك ظواهرینه دائر اولان اعتقادلرینی اوادلهٔ ظنیه ایچون ترك ایلمملری اقتضا ایدر . بویله اولمیوبده او دستورلرك ، او قاعده‌لرك ادله‌سی نصوص شرعیه‌نك ظواهرینی نقض ایده‌جك ، آکا حقیقةً معارض اوله‌جق قوتی حائز اولور وشك وشبهه‌یه محل ومیدان قالمیه‌جق درجه‌ده ادلهٔ یقینیه‌دن اولدیغی متحقق بولنور ایسه او زمان اهل سنت وجماعت ایچون نصوص شرعیه‌نك تأویلی ایچون یوقاروده بیان اولنان قاعده‌یه توفیقاً او نصوص شرعیه‌نك

ظواهرینی تأویل وبو ظواهری او مسائله توفیق ایتملری جائزدر . او مقلدلر کندولری اهل تأویلدن دکللر ایسه دینك علمای اعلامنه مراجعت ایتملیدرلر . علمای دین آنلره قواعد شرعیه ولغت عربیه‌ده جاری اولان اصوله کوره نصوص شرعیه‌نك لازم کلان تأویلنی کندولرینه تفهیم ایدرلر . او صورتله ایکی دنیانك سعادتنی متکفل اولان ایمانلرنجه حصول امنیته نائل اولورلر . (والله الموفق)

اوچنجی مقدمه

کرك شریعت احمدیه‌دن وکرك سائر ادیان سماویه‌دن مقصود اولان واجب‌الوجود حضرتلرینك وجودینه ، ذات واجب الوجودك صفات کمال ایله متصف اولدیغنه معتقد اولمق اوزره معرفة الله ؛ خالق تعالی حضرتلرینه اجرای عبادت وادای شکر ومحمدت اولنمسی کیفیاتنه ؛ عبادی انتظام معاش وحسن معاده نائل ایده‌جك احکامه خلقی ارشاددر .

علوم کونیه‌یه ، کیفیت خلق عالمه ، سماواتك ، ارضك قیامنی موجب اولان قوانینه و بونلرك امثالی مواد وخصوصاته دائر بیانات وایضاحات ایسه شرایعك مقاصدی خارجنده اولوب بوکبی علوم و معارفه انسانلر کندی عقللری ، فکرلری واسطه‌سیله نائل اوله‌بیلورلر . اموردنیویه‌ده او علومدن منفعت دخی کوره‌بیلورلر . و یاخود یالکز او علومه کسب اطلاع ایتمکله محظوظ اولورلر . شریعتلر ایسه اوکبی علومه ، اولاً و بالذات اوکبی مباحثه التفات ایتمز . و تفاصیلنی بیانه اعتنا ایلمز . اوت ، شریعتلر بو علومدن بعضیسنی مجملاً ذکر و بیان و مقاصد

اصلیه‌سنه دخل و مناسبتی اوله‌بیله‌جك مقدارده بحث و اتیان ایدرلر . مثلا سماوات وارضیندن ، بونلرك ساحهٔ عدمدن وجوده ابرازندن ، مخلوقاتك اختلاف انواعندن ، کیفیت تدبیر اکواندن و موجوداتدن هر بر شیئك بر نظام مخصوصه ربط ایدلدیکندن صورت اجمالیه‌ده شریعت بحث ایلر . شریعتك اجمالاً ویردیکی بو معلوماتدن مقصدی دخی اله عالمك وجودینه ؛ علم ، قدرت ، حکمت و سائر صفات کمالیه ایله متصف اولدیغنه دلیل عقلی ارائه ایتمکدر. بعضاً بومباحثك بعضیسنی ینه مقاصد شرعیه‌یه خدمت ایدن بعض اسبابه بناءً تفصیل دخی ایدر. بو مقدمه‌لر معلوم اولدقدن صکره مقصده بروجه آتی شروع ایده‌لم:

— فصل اول —

سماویات و ارضیاته متعلق نصوص شرعیه‌یه وارد اولان بعض شبهه‌لرك ردی و یاخود اونصوص شرعیه‌نك معانئ ظاهرهٔ متبادره‌سنه مناقض « دلیل عقلئ قطعی » اقامه اولنان موادده دلیل عقلئ قطعی ایله نصوص شرعیه‌نك کیفیت توفیقی حقنده ایضاحات .

امور اعتقادیه‌ده مدار اعتماد اولان نصوص شرعیهٔ اسلامیه‌ده واجب تعالانك یدی سماوات و بو سماواتك فوقنده « کرسی » دنیلان بر جسم کبیر و آنك‌ده فوقنده « عرش » دنیلان دیکر بر جسم خلق ایتمش اولدیغی وبزمله بواجسام آراسنده مسافات عظیمه موجود بولندیغی کبی او جسملر آراسنده‌ده کذلك مسافات عظیمه موجود ایدوکی وارد اولمشدر .

نصوص شرعيهٔ اسلاميه‌ده ذات واجب الوجود « لوح » دنيلان بر جسم كبير و « قلم » دنيلان ديكر بر جسم عظيم دخی خلق ايده‌رك بو قلم ايله اولوح اوزرنده بو عالمده نه اوله‌جق ايسه كافه‌سنی ثبت و تسطير بيورديغی وارد اولمشدر . بونلری‌ده خلق ايتمسی‌ده بر كونه احتياجدن منبعث اولميوب علم الهيسنه مفوض اولان حكم بالغهٔ سبحانيه‌سنه مستنددر.

كذلك نصوص شرعيهٔ اسلاميه‌ده واجب تعالی ارض و سماوات خراب اولدقدن و بعد الموت خلائقی احيا ايتدكدن صكره عبادينی تنعيم ايچون « جنت » تسميه ايتديكی بر ير وغير مطيع اولنلری تعذيب ايچون‌ده «جهنم» تسميه ايلديكی بر محل خلق و اعداد ايتديكی وارد اولمشدر.

ينه نصوص شرعيهٔ اسلاميه‌ده انجم و كواكبی خلق ايتديكی و بونلرله سماء دنيايی يعنی ارضه اك قريب اولان سمايی تزيين ايلديكی وارد اولمشدر.

اشبو كواكبك سماء دنيايه مركوز اولديغنی بعض علمای اسلاميه بيان ايتمشلردر . جمهور مفسرينك قولی بودر. ديكر بعض علمايه كوره ايسه كواكب مبحوثه سمانك مادوننده وارض و سما آراسنده‌در . بو ايكنجی روايت مكی و وهبدن منقولدر . وقرمانی دخی « مختصر الهيئة السنيه » نام اثرنده مفسرين كرامك چوغندن و مفسرينك غيری اولانلردن بو نظريه‌يی نقل ايتمشلردر . « عجايب المخلوقات » نام اثرنده « شيخ مرعی الحنبلی » دخی بوكا دلالت ايده‌جك بر حديث احادی نقل و روايت ايلمشدر . كذلك بو حديث احادی ابو جعفر محمد بن عبد الله الكسائی طرفندن « كتاب الملكوت » نام اثرنده‌ده نقل و روايت ايدلمشدر . فخر المفسرين امام رازی حضرتلری طرفندن سورهٔ قدرك

تفسيرنده حضرت كعبدن روايت اولنان بر اثرده‌ده شمسك سماء دنيانك بريسنده اولديغی مصرحدر . شو اقواله كوره كواكبك سماء دنيايه زينت اولمسی ييلديزلرك كوكدن آشاغی اولمقله برابر ناظرونك كوروشنه كوره آكا زينت اولمسی معناسنده‌در. كواكبك سماء دنيا تحتنده بولنمسی و ناظرك رؤيتنه نظراً سمايه زينت اولمسندن بو كواكبك نفس سمايه مركوز اولمسی لازم كلمز . بو تأويلی قبول ايدنلر « وجعل القمر فيهن نورا » [١] آيت كريمه‌سنی ده احتمال كه بوكا بكزر صورتده تأويل ايديورلر .

كذلك ييلديزلردن هر برينك بر فلكده يوزمكده ، سباحت ايتمكده اولديغنی افاده ايدر نصوص شرعيه‌ده وارد اولمشدر . بعض علمای اسلام فلك ييلديزلری حامل بر جسمدر ديورلر . ديكر بعض علمايه كوره ايسه فلك بر جسم مخصوص اولميوب ييلديزلرك مداريدر . يعنی فضا داخلنده اثنای سير و حركتلرنده اشغال ايلدكلری حيزدر . امام رازينك تفسيرنده بيان اولنديغی وجهله بو ايكنجی معنی وتأويل ضحاكك قوليدر.

جمهور علمای اسلامك بو بابده‌كی رأينه كلنجه بعض نصوص شرعيه‌نك ظاهرندن مستفاد اولديغی اوزره سما بزه كورونيور. علمانك بعضيسی‌ده سمانك بالذات كورولمديكی رأينده‌درلر. بو ايكنجی قسم علمانك رأينجه سمانك كندوسنی كورميورز . بزم كورديكمز شی هوادر . «عجايب المخلوق » نام كتاب بو رأيی قاضی ابوبكر بن العربيدن نقل و روايت ايديور . آنجق نص شرعينك معنای متبادر ظاهرينه كوره

---

[١] ضمير سمواته راجعدر .

كورونن شی سما اولمق لازم كليركن ابن العربينك كورونن شی سما اولمايوب هوا اولديغنی بيان و تصريح ايتمسی هر حالده اونصك ظاهرينی بر تأويل مناسب ايله تأويل ايتمش اولمسنه وابستهدر .

كذلك نصوص شرعيهٔ اسلاميهده واجب تعالانك يدی أرض خلق ايتديكی وارد اولمشدر. شو مسئلهيه دائر علمای اسلامك بعضيسی يدی ارضدن مقصد كرهٔ ارضمزك اقاليم سبعهسی اولديغنه قائل اولديلر. بعضلری ده يدی ارضدن مقصد اوزرنده ساكن اولديغمز كرهنك بر بری اوستنده تراكم ايدن طبقهلری اولديغی رأينده بولنديلر . ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن روايت اولنان بر اثره كوره ايسه موضوع بحث اولان يدی ارضك هر بری بزم ارضمز كبی مستقل بر ارضدر. وهر برنده بزم عالممز كبی بر عالم موجوددر .

كذلك نصوص شرعيهٔ اسلاميهده ارضك دوز اولديغی وارد اولمشدر . ارضه متعلق آيات قرآنيهدن « والارض بعد ذلك دحاها » نظم جليلنك معنای متبادر ظاهری ارضك بسيط يعنی دوز اولديغنی كوستريور . بو مسئلهده جمهور علمانك رأيی ، مذهبیده بودر . علمای اسلامك بر طاقمی ايسه ارضك كروی اولديغنه قائل اولديلر. بو مذهبده بولنانلردن بری امام رازی حضرتلريدر . بو ايكنجی مذهبده بولنان علمای كرام نظم جليلده واقع « دحاها » نظم جليلنی « كرهٔ ارض بدايةً حيواناتك سكناسنه صالح اولمديغی حالده اخيراً آكا صالح اولهجق برحاله افراغ اولونمشدر » ديه تأويل ايديورلر .

كذلك نصوص شرعيهٔ اسلاميهدن بعضيسنك معانئ ظاهرهٔ

متبادرهسی سيروحركت ايدن شمس اولديغنی مفيددر . « والشمس تجری لمستقر لها » وينه « وجدها تطلع » و « وجدها تغرب » نظم جليللرندن ومفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمزك عصر جليل رسالتپناهيلرنده واو عصردن صكرهكی زمانلرده اهل شرعك « كونش چيقدی . كونش باطدی » كبی سوزلرندن كونشك ثابت اولميوب متحرك اولديغی واشبو نصوص قرآنيهنك واهل شرعك صور استعماليهسنك ظواهرينه نظراً ارضك نه سكونته ونهده حركتنه دائر بر صراحت اولمديغی جهتله ارضك ساكن اولديغی آكلاشيلور .

اشبو نصوص شرعيهنك ظواهرينه ايمان ايتمك وآنلری جمهور علمانك قولنه ، رأينه موافق ونصوص مبحوثهدن آكلادقلری معنايه مطابق بر صورتده اخذ وتلقی ايلمك بز مسلمانلر ايچون واجبدر. جمهور علمايه مخالف ديكر بعض علمانك بوبابدهكی رأينه ، مطالعهسنه ، تأويللرينه موافقتله آنلرك رأينی اخذ وقبول ايتمك هر نقدر او تأويللرك مناسب بر صورتله جاری اولديغی جهتله امور دينيهده ايمانك فسادينی مستلزم بر مضرتی يوغيسهده بو تأويلی موجب اولهبيلهجك بر سبب قوی اولمديغندن قول جمهوری اخذ وتلقی وآنلرك نصوص شرعيهدن آكلادقلرينه اعتماد ايتمك قواعد دين اسلامه دها موافق اولور .

بری قالقوب ديسهكه : متأخرين فلاسفهدن وهيئت جديده علماسندن اولان ذوات اختراع ايتدكلری آلات منتظمهٔ رصديه واسطهسيله احوال سماويهيی كوزلجه معاينهيه مقتدر اولدقلرينه بنای حكم ايدهرك نصوص متقدمهنك ظواهرينه مخالف ادعاده بولنيورلر .

كندیلرنجه ثابت اولمشدرکه عالمده ، کائناتده اجرام سماویه‌دن و ییلدیزلردن بشـقه برشی یوقدر. اوزرنده سـاکن اولدیغمز ارض دخی او اجرام سماویه‌دن ، اوییلدیزلردن معدود برکره‌در . شمس ایسـه اورته یرده ثابت طوریور. ویالکز کندی محوری اوزرنده بطی برحرکتله حرکت ایدیور . ارض ایله بالجمله کواکب « قانون جاذبه » دنیـلان بر قانون مخصوص واسـطه‌سیله شـمسك اطرافنده دونیور . ارضمزك ده دیکر اجرام سماویه کبی ایکی درلو دوری واردر . بری شمسك اطرافنده‌کی دور سنویسیدرکه بودورانده فصول اربعه تولد ایدیور . دیکری ده کندی محوری اوزرنده‌کی دوریدرکه کاه نور شمسه مقابل کلمسی وکاه نور شمسدن استتار ایتمسی صورتیله لیل ونهارحاصل اولیور. اوستمزده کوردیکمز و « کوك » دیه تسمیه ایتدیکمز ماویلك جسم اولمیوب هوادن عبارتدر . وبوماویلك جوّك رنکیدر . بونلرك رأینـه کوره سماواتك کلیاً وجودی اولمدیغی کبی اوزرنده سـاکن اولدیغمز ارضدن بشـقه بر ارضك دخی وجودی یوقدر . فلاسفه‌نك بونظریه‌لری زیاده شایع اولدیغندن اسلامك عوامندن پك چوق کیمسه‌لر آنلرك یوقاروده بیان اولنان نصوص شرعیه‌نك ظواهریله نصل توفیق ایدیله‌جکنی دوشونمکسیزین اخذ وقبول ایتمکده‌درلر . عجبا بوبابده نه‌صورتله حکم ایدلمك لازم کلیر ؟

بوكا جواباً دیرز که :

« نصوص شرعیه‌نك ظواهرینه اعتقاد ایتمك واونصوص شرعیه‌نك معانیسنده جمهور علمای دینك آکلایشـنه اعتماد ایلمك واجب اولدیغی

ونص شرعی‌یی نقض ایده‌جـك دلیل عقلیٔ قطعی کبی برسـبب قوی اولمدقجه ، برداعیٔ مهم بولنمدقجه نصوص شرعیه‌نك معانیٔ ظاهره‌سنی تحویل ایله تأویل جهتنه کیتمك بزم ایچون جائز اولمدیغنی وبونکله برابر امور اعتقادیه‌ده دلیل عقلی ویا شرعی بیان واظهار ایتمیان علمای اسلامه تقلید ایتمك‌ده کذلك غیر جائز بولندیغنی مقدمه‌لرده بیـان وتوضیح ایتمشـیدك . دلیل عقلی وشرعی اولمقسزین علمـای دینه بیله تقلید جائز اولمدیغی حالده اسلام اولمیان علمایه وسائره‌یه تقلیدك عدم جوازی اولی بالطریق ظـاهر اوله‌جغی شـبهه‌سزدر . بناءً علیه بزمسلمانلردن هـانکی برشخص فلاسـفهٔ متأخره‌دن وهیئت جدیده اربابندن سماویات وارضیاته دائر بوقبیلدن مسائل طویسه ادعا ایتدکلری مسائلك هربرینی مثبت دلیل عقلیٔ قطعی اولمادیغی تقدیرده یالکز یقینی منتج اولمیان دلیل ظنی ایله اومسائله التفات ایتمامسی ودلیل عقلیٔ قطعی ایله ثابت اولمیان وياخود یقینی منتج اولمیوب دلیل ظنی درجه‌سنده قالان سوزلرله نصوص شرعیه‌نك معانیٔ ظاهره‌سندن مستفاد اولان عقیده‌دن تحول ایلمامسی واو نصوص شرعیه‌دن جمهور علمای اسلامك تفهم ایتدکلری معانی‌یه اولان اعتمادینی اهمال ایتمه‌مسی اقتضـا ایدر . واجب اولان وایمـانی اخلالدن محافظه ایدن ایشته بودر .

فقط بوفیلسوفلرك ، هیئت جدیده اربابنـك ایشـیدیلان بوکبی اقوالی اثبـات ایچون دلیل عقلیٔ قطعی اقامه ایتـدکلری تحقق ایدر وبوصورتله ارائه ایتـدکلری دلیل عقلیٔ قطعی اومسئله‌یه دائر اولان نصوص شرعیه‌یی ناقض وآکا معارض قوتده بولنورسه اوزمان

نصوص شرعیه‌نك تأویلنه مساغ اولدیغنی مبین مقدمه‌لرده توضیح ایدیلان قاعدهٔ کلیه‌یه مراجعت ایدلملیدر . اوقاعدهٔ کلیه‌ده بالاده تقریر ایدلدیکی اوزره نصوص شرعیه‌یی بالتأویل معانیٔ ظاهرهٔ متبادره‌سندن صرف وتحویل وفیلسوفلرك وهیئت جدیده اربابنك حقلرنده ادلهٔ قطعیهٔ عقلیه ویقینیه اقامه ایتدکلری مسائله مناسب معانی‌یه حمل ایتمکدن عبارتدر . بونده‌ده ضرر یوقدر . زیرا دلیللرینك صحتی تحقق ایدیور . وهیچ برشبهه‌یه محل قالمیه‌جق صورتله یقین افاده ایلیور دیمکدر .

ایشته بومقامده نصوص شرعیه‌یه وارد اوله‌بیله‌جك شبهه‌لرك ردی ونص شرعی ایله آکا مقابل اقامه اولنه‌بیله‌جکی فرض اولنان ادلهٔ عقلیهٔ قطعیه ویقینیه بینی توفیقه مبادرت ایلرز . شویله‌که :

هیئت جدیده اربابنك کواکبك قانون جاذبه حکمنه توفیقاً «فضا»ده قائم اولوب سماده مرکوز اولمدقلری حقنده‌کی نظریه‌لری عقلاً جائزدر . قدرت الٓهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . بوقانون دخی واجب تعالانك کائناتده وضع وتأسیس بیورمش اولدیغی اسباب عادیه‌دن اوله‌بیلیر . بناءً علیه کواکب مبحوثه‌نك فن هیئت اربابی طرفندن بیان اولندیغی وجهله «فضا» ده قائم اولدیغنه دائر بزه دلیل عقلیٔ قطعی اقامه وارائه اولنورسه کواکبك سمایه مرکوز اولدیغنی کوسترن نص شرعینك معنای متبادر ظاهرینی تأویل ایده‌بیلورز . بوبابده‌کی نص جلیل شرعی «وزینا السماء الدنیا بمصابیح» آیت کریمه‌سی اولدیغندن بوآیت کریمه‌یی باری تعالانك مراد عالیسی بوکوکبلر رائینك کیفیت رؤیتنه نظراً سمانك زینتی اولوب حد ذاتنده سمانك تحتنده‌در دیه تأویل ایدرز . نته‌کیم

بوقاروده ایضاح اولندیغی وجهله مکی ، وهب ویك چوق مفسرین کرام ایله کعب مثللو علمای اسلامیه‌دن برطاقمی ده ذاتاً بوکا قائل اولمشلردر . بوتأویلی قبول ایتدکدن صکره‌ده علمامزدن بعضیلرینك افلاکدن مراد کواکبی حامل اولان اجسام اولمیوب فضا داخلنده ایچنده دورایتدکلری مدارلردن ، اشغال ایتدکلری حیزلردن عبارت اولدیغی حقنده‌کی رأی وفکرینی ده اخذ وقبول ایلرز که اوصورتله هم نصوص شرعیه‌نك معنای متبادر ظاهرینه معارض ومخالف اوله‌رق اقامه ایدیلان دلیل عقلیٔ قطعی‌یه موافق تأویل طریقنه کیدلمش ، همده علمادن برطاقمنه اسهل برطریق ایله موافقت ایدلمش اولور .

متأخرین فلاسفه‌نك وهیئت جدیده اربابنك شوکورونن ماویلکك «جو» ك رنکی اولدیغنه متعلق نظریه‌لرینه کلنجه بونظریه‌نك صدقنه ، صحتنه اربابنك اك مهم دلیللری اجسام صغیره وبعیده‌یی بیوك کوسترن آلات رصدیه‌لریله ، دوربینلریله فضاده کواکبدن بشقه برجسم کشفنه موفق اوله‌مامالریدر . بونلر سمانك وجودینی ایشته بوندن طولایی انکار ایدیورلر . بزبونظریه‌یه قارشو دیه‌بیلیرز که : سما ارضمزدن پك اوزاق و آرالرنده‌کی مسافه پك چوق اولدیغندن اوله‌بیلیرکه ایجاد ایدیلان آلات رصدیه بونجه تکملات ایله برابر هنوز سمانك جسمیتنی تحقق ایتدیرمکه صالح اوله‌بیله‌جك برحالده دکلدر . کذلك ممکندرکه سمانك لونی جسمیتنك تحققنی اخفا ایتمش وارباب فنه فضاده کواکبدن بشقه جسم یوقدر وهمنی القا ایدن کیفیت بوندن عبارت اولمش اولسون .

بو جمله ایله برابر بعض علمای دین سمانك مرئی اولمدیغی رأینده

بولندی. بورأیده بولنان ذات ـ اولجه دیدیکمز کبی ـ قاضی ابوبکر بن العربیـدر . بو ذات معنای متبادر ظـاهری سمانك مرئی اولدیغنی متضمن اولان نص شرعی‌یی تأویل ایتمش وموقع مخصوصنده ایضاح اولندیغی وجهله کوریلان شی ناظرك رؤیتنه کوره اولدیغنی سویلمشدر. حالبوکه سمانك عدم رؤیتی هیچ بر وقتده عدم وجودینی مستلزم اولەمز . قاعدهٔ مسلمه وجهله عدم وجداندن عدم وجود لازم کلمز . (والله تعالی اعلم)

متأخرین فلاسفه‌نك وفن هیئت جدیده اربابنك ارضمزك کروی اولدیغی حقنده‌کی نظریه‌لرینه کلنجه کرویتی حقنـده بزه دلیل عقلیٔ قطعی ارائه واقامه ایتدکدن صکره او نظریه‌نك اخذ وقبول ایدلمسی ومعنای متبادر ظاهری ارضك بسیط اولدیغنه دائر اولان « والارض بعد ذلك دحاهـا » نص شرعیسـنك تأویلی ممکندر . بونك تأویلنده دنیلورکه ارض نفس الامرده کروی اولدیغی حالده واجب تعالی حضرتلری آنی قابل سکنی دکل ایکن قابل سکنی اوله‌جق بر حاله ارجاع ایلمشدر. و (دحاها) نظم جلیلندن مراد بودر . امام رازی حضرتلری وسائر علمای دین دخی ارض حقنده اولان بو تأویلی ، بو نظریه‌یی قبول ایتمشـلردر . علمای دیندن ارضـك کرویتنه قائل اولانلر البته دلیل عقلیٔ قطعی اوزرینه بو رأیی قبول ایلمشلردر . « والله تعالی اعلم »

متأخرین فلاسـفه‌نك وهیئت جدیده اربابنـك : « شمس ارض اطرافنـده دونمیور . یالکز کندی محوری اوزرنده بطی بر سـیرو حرکتی واردر . اصـل دونن ارضـدر . ارضك‌ده ایکی دور وحرکتی

اولوب بری دورهٔ سنویه‌درکه فصـول اربعه‌یی تولید ایدیور . دیکری کندی محوری اوزرنده‌کی حرکت یومیه‌سـیدرکه اوقات لیل ونهـاری کوستریور » دیه سرد ایتدکاری نظریه‌یه کلنجه بوده حد ذاتنده جائزات عقلیه‌دندر . قدرت الهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . بنـابرین اشـبو نظریه‌نك بلا شك وشـبهه صحتنه دائر بزه دلیل عقلیٔ قطعی اقامه وارائه ایتدکاری تقدیرده آنی قبول وتلقی‌یه هیـچ بر مانع کورمیز . او حالده معنای متبادر ظاهری شمسك سـیر وحرکتنی افاده ایدن (والشمس تجری لمستقر لها) نص شرعیسنی بالتأویل شمسك جریانندن مراد محوری اوزرنده‌کی سیرو حرکتیدر دیرز. استقرارندن مقصدده محوری اوزرنده‌کی حرکت بطیه‌سنك عالم ارض وسماواتك محو وخراب اولدیغی ، بودنیانك عمری ختامه رسـیده اولوب قیـامت قوپدیغی زمان کائناتك عمومنده‌کی حرکت نـاسل دوچار تعطیل وسکون اولور ایسه شمسك دخی کائناتده‌کی موجودات وعوالم سـائره کبی توقف ایتمسندن عبارتدر . او توقفله حرکت بطیهٔ محوریه‌سندن قالور ، مستقر اولور .

کذلك دیکر بر نص شرعینك معنـای متبادر ظاهریسـنه کوره شمسك کندی فلکنـده سابح اولمسی ـ یوقاروده بیان اولندیغی وجهله ـ فلك حیزدن عبارتدر دیین علمای دینك قولی موجبنجه فلك نامی ویریلن حیز ایچنده کندی محوری اوزرنده دورانـندن عبـارت اولدیغنه قائل اولورز .

ارضه کلنجه آنك نه حرکتنه ، نه‌ده سکوننه دائر نصوص شرعیه‌ده

هیچ بر صراحت یوغیسه‌ده برطرفدن ـ یوقاروده‌کی نصوص شرعیه‌نك ظواهرندن استفاده اولندیغی وجهله ـ فلکده جریك ، سبحك شمسه نسبت اولنمسی ودیکر طرفدن شمسك طلوع وغروبنه دائر استعمالات شرعیه موجود اولوب بو استعمالاتك ظواهریله برابر بتون اعصار اسلامیه‌ده‌کی استعمالاتك بوطرزده اولمسی ظاهراً ارضك ساکن اولدیغی ومشهودمز اولان حرکت یومیه‌نك شمس وکواکبه عائد اولوب ارضك اولمدیغنی کوستریور. فقط متأخرین فلاسفه وارباب هیئت جدیده طرفندن بو حرکت یومیه کرهٔ ارضك محوری اوزرنده‌کی حرکت یومیه‌سی اولدیغنه دائر دلیل عقلیٔ قطعی اقامه وارائه اولنورسه شمسك سیرینه دال اولان نص شرعینك معنای متبادر ظاهرینی صرف وتحویل ویوقاروده‌کی افادات موجبنجه تأویل ایتمك ممکندر. او حالده سیر و حرکت یومیه‌نك شمسه نسبتنی کوسترن وظاهراً ارضك سکونتی ارائه ایدن استعمالات شرعیه عصرلردنبرو مسلمانلر وسائر بالجمله امتلر طرفندن جریان ایدن اصطلاحات مقرره‌یه وعامه‌نك صورت رؤیتنه ، صورت مشاهده‌سنه یعنی ظاهراً کورونوشنه نظراً بین الخلق حاصل ومستمر اولان الفته مبتنیدر دیرز. بو تأویل هر وجهله مقبولدر. وتأویل ایچون وضع اولنان قاعدهٔ کلیه‌یه‌ده موافقدر . بو مسئله‌ده رسل کرام علیهم السلام افندمز حضرتلرینك عمومه شرح وتفصیل ایتمکه مأذون اولمدقلری دیکر بعض مسائل جمله‌سندن اولمش اولور . چونکه بو ماده‌نك کشف وتوضیح حقایقی یوقاروده دخی بیان وایضاح اولندیغی وجهله شرایعك مقاصدینه داخل دکلدر . چونکه شرایعك مقاصدی توحیدی ، عباداتی نظام معاشی

بیاندن عبارتدر . بوندن بشقه بو مسئله‌نك شرح وتوضیح اولنمامسی تفهمنده عامه‌نك دوچار مشکلات اولمسی وحقیقتنی آکلامقدن اظهار عجز ایدن افکارده اضطراب واختلالی موجب اولمسی کبی بر سببه مستند اولمق‌ده جائزدر . علی الخصوص رأیی ، عقلی ، ایمانی ضعیف اولانلر بو نظریه‌یی مشاهدهٔ معروفه ومألوفه‌لرینه مخالف کورنجه قبول ایتملری مستبعددر .

بو افاده‌مزله بو حقیقتی اجلهٔ اصحاب کرام لایقیله آکلامقده کوجلك چکه‌جکلردی دیمك استه‌میورز . اصحاب کزین رضی الله تعالی عنهم حضراتنك اعظم مباحثی، ادق مسائلی آکلامغه اهلیت کسب ایده‌جك درجه‌ده معارف علویهٔ نبویه‌یی حائز اولدقلرنده شبهه یوقدر . آنجق مقصدمز بو مسئله‌نك تشریح حقایقی عمومك وباخصوص بادیه نشین اولان بدویلرك مشاهدات معروفه ومألوفه‌لرینه مباین ومخالف بر نظریه اولدیغی ایچون عدم قبوللری احتمالنه مبنی فخر رسالت افندمز حضرتلری طرفندن بو طرزده تبلیغ ایدلمه‌مش اولدیغی بیاندن عبارتدر . دوشونکز . شمس وکواکبك کرهٔ ارض اطرافنده دائر وسائر اولدیغی کوزلریله کوروب طوران عرب جاهلیه‌یه ومعارفدن بی بهره اولان سائرلرینه « حرکت ایدن ارضدر . حتی اوزرنده بولنان بونجه عوالم بو دور اثناسنده دوشمیورلر . دکزلرك صولری آندن آیرلمیور » کبی سوزلر سویلنسه‌یدی نه حاله کاورلردی؟ شبهه‌سز بو نظریاته قارشو اظهار مخالفت وتصدیقدن ممانعت ایدرلردی . دین اسلامك بیان وتشریح ایتدیکی امر بعث ومعادی وامثالنی مشاهدات

وعادات مألوفه‌لرینه مخالف اولدیغی ایچون باقکز نصل انکار ایتدیلر؟ نصل استبعاد ایتدیلر ؟ شبهه‌سز بویله بر مسئله‌یی‌ده آندن دها مصرانه برصورتده استبعادایده‌جکلردی. فقط شریعت مطهره‌مقاصداصلیه‌سندن اولمدیغی ایچون ارضك ویا شمسك حرکتی کبی مسائلی تشریح وتوضیحدن مستغنیدر. بعث ومعاده عائد مسائل ایسه امم واقوامك وبالجمله عباداللهك صلاحنی مستلزم اولان ترغیب وترهیبی متضمن اولدیغندن شریعتك مقاصد اصلیه‌سی داخلنده‌در . بناءً علیه تفهمی پك چوقلرینه کوچ کلسه‌ده ینه بو مسائلی ترك ایتمیه‌رك ذکر وبیان ودلائل قاطعه ومقنعه‌سنی‌ده شرح واتیان ایتمشدر .

خلاصه شریعت احمدیه شمس وارضك حرکت وسکوننه متعلق مسائلده ظاهر حاله کوره استعمالی کوزتمشدر . بوکا اصطلاح لغتده « تجوز » دنیلور . اسباب موجبهٔ مبسوطه‌دن طولایی خلقه مسئله‌ده‌کی حقایق اظهار ایدلمامشدر. بوکون بیله ارضك دورانه معتقد اولانلرك ظاهر حاله کوره استعماله رعایت ایتدکارینی کوریورز . « کونش چیقدی . کونش باتدی » دیورلر. هیچ بری طرفندن طلوع وغروب شمس ایچون قدیماً مصطلح ومستعمل اولان صور استعمالیه خلافنه اوله‌رق « کونشه مقابل کلدك . کونشدن صاقلندق » کبی اصطلاحاتك استعمال اولندیغنی ایشیتمدك . مشاهده ایله ظاهر اولان صورته نظراً بو استعمالاتك کافه‌سی جائزدر .

شمس وارضك حرکت وسکوننه متعلق یوقارودنبرو تقریر وبیان اولنان مواد وخصوصاته قائل اولمغه واو صورتله اعتقاده هر نقدر

مساغ وار وبو اعتقادك ضرری یوق ایسه‌ده تکرار ایدەلم که‌متأخرین فلاسفه‌نك وارباب هیئت جدیده‌نك صحت اقوالنه دلیل عقلیٔ قاطع ابراز واقامه ایدلمدکجه بوکبی نظریه‌لرینی قبول ایده‌میز . دلیلی عقلیٔ قاطع اقامه وارائه ایتمزلرایسه نصوص شرعیه‌نك ظواهرینه تمسك ایدوب آنلرك معانیٔ متبادرهٔ ظاهره‌سندن قطعاً آیرلمیز . وسلفلری کبی کندیلری‌ده خطادن معصوم اولمدقلری ایچون نه سوزلرینی ، نه اجماعلرینی شایان التفات کورمیز . « والله تعالی اعلم »

متأخرین فلاسفه‌نك وارباب هیئت جدیده‌نك سماوات سبعی ، عرشی ، کرسی‌یی ، قلمی ، لوحی ، جنتی ، جهنمی انکار ایچون‌اقامه ایتدکلری یکانه دلیل : « بونلری بز بوله‌مدق. آلات منتظمهٔ رصدیه ایله ، دوربینلرله بونلری مشاهده ایده‌مدك » دیمکدن عبارتدر. بونلرك نظرلرنده عدم تحقق ایچون عدم رؤیتندن بشقه دلیل یوقدر . آنلرك بو انکارینه مقابل دیرزکه : « عدم وجدان نفس الامرده عدم وجودی مستلزم اوله‌مز . یعنی بر شیئك کوروله‌مسی ، بیلنمه‌مسی حقیقتده او شیئك موجود اولمدیغنی اثبات ایده‌مز . » بو اویله بر دستوردرکه بالجمله عقلا نزدنده صحتی مسلمدر . بناءً علیه ارباب فنك نه صورت انکارینی ونه‌ده او انکاره سبب عد ایتدکاری وسائطی شایان التفات کوره‌مامك طبیعیدر .

برده فضای نامتناهینك موجودیتنده بزده آنارله متفقز . آنلر نصل بر فضای نامتناهی‌یه قائل ایسه‌لر بزده او فضای نامتناهینك وجودینه او صورتله قائل ومعترفز . واجب تعالی حضرتلری کافهٔ

کواکب ونجومی دائر وسابح اولدقلری فضاده اقامه ایتمش اولدیغنی تسلیم ایتدکدن صکره ارباب هیئتڭ انکار ایتدیکی سماواتی ، عرشی ، کرسی‌یی وسائر اجسام مبحوثه‌یی دخی ینه او فضای نامتناهیده عالم نجوم وکواکبڭ دها اوته‌سنده خلق ایتمش اولمسنه وبو اجسامڭ دوربینلرڭ ، آلات رصدیه‌نڭ کوره‌میه‌جکی ، تشخیص ایده‌میه‌جکی غایت اوزاق بر مسافه‌ده بولنمسنه نه مانع واردر ؟ هم‌ده اوله‌بیلیرکه دوربینلر ، رصد آلاتی اجسام مبحوثه‌نڭ برنجیسی اولان « سماء دنیا» یی ادراك ایتسه بیله بوسما جسمیتڭ تحققنه مانع برلون ایله ملون اولمسندن طولایی ارباب فن سمایی قوللاندقلری آلات ایله کوره‌میورلر . ونظرلرنده یالکز کواکبڭ جسمیتی تحقق ایدیور . اونلرده بوکا بناءً سماواتی ودیکر اجسامی او فضای نا متناهیده موجود ایکن انکاره قالقیشیورلر . بونلرڭ وجودی ایسه جائز ومحتمل وقدرت الهیه‌نڭ تحت تصرفنه داخل اولان شیلردندر . زیرا واجب تعالی حضرتلری بواجسامی خلق ایدوب ـ کواکبی اقامه ایتدیکی کبی ـ او فضای واسعده اقامه‌یه قادردر . باخصوص بزمسلمانلره مخبر صادق علیه الصلاة والسلام حضرتلری‌ده بونی خبر ویرمشلردر . بناءً علیه بز بواجسامڭ وجودینه ایمان ایده‌رز . واولبابده‌کی نصوص شرعیه‌نڭ تأویلنه‌ده احتیاج کورمیز . چونکه بونلر حقنده‌وارد اولان نصوص شرعیه‌نڭ ظواهرینه معارض ومخالف اوله‌بیله‌جك دلیل عقلیٔ قطعی یوقدر . فلاسفه‌نڭ وهیئت جدیده اربابنڭ بو اجسامی مجرد انکار ایتملری ایسه دلیل عقلیٔ قطعی ویقینی بر طرفه قالسون بر دلیل ظنی اولمغه بیله صالح دکلدر .

(والله تعالی اعلم)

متأخرین فلاسفه‌نڭ وارباب هیئت جدیده‌نڭ ارضڭ یدی اولدیغنی انکار ایتملری‌ده دلیلسزدر . بوکاده بردلیل عقلیٔ قطعی کوستره‌مامکده اولدقلری شبهه‌سزدر . آنلرڭ الڭ قوتلی دلیللری کواکبدن‌واوزرنده ساکن بولندیغمز شو ارضدن بشقه بر شی کورمدکلرینی افاده وبیاندن عبارتدر .

بو افاده‌یه ، بوادعایه قارشو دیرزکه : اولا نصوص شرعیه‌نڭ حسن تفهمنده شایان اعتماد اولان علمای اسلامیه نص شرعی‌یی معنای متبادر ظاهرینه حمل ایده‌رك بربرندن منفصل وهربری باشلی باشنه مستقل یدی ارضڭ وجودی اوزرینه اتفاق ایتمشلردر . بو علمادن بعضلری نصڭ معنای متبادر ظاهرنده‌کی یدی ارضدن مراد کرهٔ ارضمزڭ اقالیم سبعه‌سیدر دیمشلردر . علمای دینڭ دیکر بعضلری‌ده یدی ارضدن مراد کرهٔ ارضمزڭ طبقاتیدر دیمشلردر . ثانیاً ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن روایت اولنان نقله تبعاً یدی ارضڭ هر بری یکدیکرندن منفصل ومستقل اولدیغنی وهر برنده بزم ارضمزده‌کی عالم کبی بر عالم بولندیغنی فرض ایتسه‌ك بیله بوده جائزات عقلیه‌دندر . وقدرت الهیه‌نڭ تصرفی داخلنده‌در . او الله عظیم الشان ایچلرنده جسامت وعظمتده کرهٔ ارضمزدن یوزلرجه ، بیکلرجه دفعه دها بیوك اولان اجرامی او فضای واسعده ایجاد ایتمشکن بزم ارضمزدن بشقه آلتی ارض دها یاراتمش اولمسنه وارباب هیئتڭ دیدکلری اجرام سائرهٔ سماویه کبی بونلرڭ‌ده فضاده قائم بولنمسنه نه مانع تصور اوله‌بیلور؟ ارباب هیئتڭ بو آلتی ارضی کورمملری ، رصده مخصوص آلاتلری

ایله آنلری تشخیص ایتاملری او اجسام ارضیه‌نك سطحلری مظلم اولمسندن منبعث اوله‌بیلیر . نته‌کیم کرهٔ قمرك « محاق » ده ایکن کورونمه‌مسی‌ده بویله‌در . کذلك بو آلتی ارضك کوردکلری کواکب آره‌سنده بولنملری وکواکب مرئیه جمله‌سندن عد اولنملری‌ده کندی نظریه‌لرینه کوره‌هم محتملدر ، همده هیچ بر غرابتی موجب دکلدر . چونکه آنلر دها ایلریسنه واروب فضاده بولنان اجرام سماویه‌نك مسکون اولدیغنه بیله قائل اولیورلر . وبو خصوص ایچون کتابلرینی مطالعه ایدنلرجه معلوم اولان بعض ادلهٔ ظنیه ایله استدلال ایدیورلر . او حالده موجب نزاع اولان آلتی ارضك آنلرك بی‌نهایه دیدکلری اجرام سماویه‌نك یالکز آلتیسی اولمسنده وآنلرك آراسنده بولنمسنده نه‌مشکلات کوریله‌بیلور ؟

بو ایضاحات وتشریحات یدی ارضك موجودیتنه هیچ بر مانع اولمدیغنی تبیین وتحقیقه کفایت ایده‌جکندن وذاتاً مخبر صادق علیه افضل الصلاة افندمز حضرتلری‌ده بزه‌بونی خبرویردیکندن بزمسلمانلر یدی ارضك وجودینه ایمان ایده‌رز . وانکار ایدن ارباب فنك یدنده دعوالرینی مصدق بر سند صحیح کورمدیکمزدن سوزلرینه التفات ایتمیز . بونکله برابر یدی ارض حقنده‌کی نص شریفی سابقاً بیان وایضاح اولنان تفسیرلردن هرهانکیسیله تفسیره وحتی بالاده‌کی توجیهه رعایت شرطیله ابن عباس رضی‌الله تعالی عنهما حضرتلرینك قولیله‌ده تأویله مساغ واردر . (والله تعالی اعلم)

قرآن کریمده‌برنص شریف‌دهاواردرکه آنك‌ظاهری‌حقنده‌هیئت

جدیده اربابنك کرك متقدمین وکرك متأخرینك رأینه کوره شبهه‌لر وارد اولیور . بوده ذوالقرنین قصه‌سنده‌کی (حتی اذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فی عین حمئة) آیت کریمه‌سیدر .

بو آیت کریمه‌نك معنای متبادر ظاهری ارضك پیکارلرندن بری ایچنده شمسك غائب اولدیغنی کوستریور . بو مسئله‌ده اویله‌جه ایمان ایتمکلکمز ایجاب ایدردی . لکن تامتقدمین علمانك زماندن بری شمسك ارضمزدن پك‌بیوك اولدیغنه دائردلیل‌عقلیٔ قطعی کوسترلدیکنه وظرف‌ایله مظروفك مقدارلری تغیر ایتمدیکی حالده بیوك بر جسمك کندوسندن کوچك‌برجسم ایچنه دخولی محال‌ایدوکنه وکذلك شمسك نفس ارض‌ایچنده‌غروب ایتمدیکی‌حقنده دلیل عقلیٔ‌قطعی ارائه قلندیغنه نظراً علمای‌اسلام بونص جلیل شرعی‌بی ظاهرندن صرف‌وتحویل ایله متبادراولمیان برمعنایه‌حمل ایتمشلردر. بونلر (الله اعلم بمراده) دیمشلرکه مراد الهی شو اولمق محتملدر : « ذوالقرنین » مغرب جهتنده او محله واصل اولدیغی‌زمان کونشی قیزغین، قاره بر پیکار ایچنه باتیورمش کبی کوردی . شمسك غروبی اثناسنده دکزك کنارنده او غروبی تماشا ایدنلر طبیعیدرکه کونشی دکزك افقنده ودکزك ایچنه‌باتیور کبی تخیل ایدرلر . مغرب‌دکزی ایسه قاره‌چامورلی ، صیجاق ومظلمدر . ایشته علمای دین آیت کریمه‌یی بو صورتله تأویل ایتمشلردر . یوخسه نظم جلیلك نص علویسندن مراد کونش کبی بر جسم عظیمك کرهٔ ارضده واقع پیکارلردن بر پیکارك ایچنه بالفعل دخولی وغروب ایتمسی‌دکلدر . نص جلیلك سیاق نظم علویسی دخی بالذات بو تأویلك صحتنه دلالت

ایدیور . چونکه نظم جلیلده « وجدها تغرب » بیوریلیور . مثلا بو نص علوی « فاذا هی تغرب » صورتنده وارد اولسیدی بر امر واقعی حکایه ایتمش اولوردی . مادامکه نص جلیل بر امر واقعی حکایه صورتنده دکلدر ، مادامکه « وجدها تغرب » صورتنده وارداولمشدر ، ـ« وجدها تغرب » نظمی امر واقعك حکایه‌سنی مفید اولمدیغندن ـ اویله کوروندیکنه دلیلدر . بوکون دخی بز ینه بو نص جلیله موافق لفظ ومعنی ایله : « بن فلان یردن کونشك دکزده ویافلان طاغك آرقه‌سنده ویافلان دره‌نك ایچنده باتدیغنی ، غیب اولدیغنی کوردم » دیورز . حالبوکه مقصدمز کونشك نه دکزده ، نه طاغك آرقه‌سنده ونه‌ده دره‌نك ایچنده باتدیغنی سویلمك دکلدر . مقصدمز یالکز اوصورتده کوردیکمزی بیاندن عبارتدر . آیت کریمه‌یه متعلق بو تأویل امام رازی وجلالین وکواشی حضراتندن اخذ وتلقی اولنمش بر تأویلدر . عجایب المخلوقاتده دخی بو تأویل نقل ایدلمشدر . حتی امام رازی حضرتلری : « کونشك حقیقةً بر پیکارده غیب اولدیغنی سویلیان اهل اخبارك بو افاده‌لری خلاف یقین بر کلامدر . باطل بر سوزدر . واجب تعالی حضرتلرینك کلام شریفی ایسه بو تهمتدن منزهدر . آنی تأویله کیتمکدن بشقه یول یوقدر » دیور . (والله تعالی اعلم)

فصل ثانی

جن وملائکه‌نك احوالی حقنده‌کی نصوص شرعیه حقنده وارد اولان بعض شبهه‌لرك ردینه دائر ایضاحات

اشبو رساله‌نك باب ثانیسنده ملائکهٔ کرامه ایمان ایتمك واجب

اولدیغی ایضاح وبیان اولنمشیدی . متواتر ومشهور اوله‌رق وارد اولان نصوص شرعیه‌دن وکثرتی وتعدد طرقی اعتباریله تواتر درجه‌سنی بولان احادیث آحاددن آکلاشیلدیغنه وبوتون بو نصوص شرعیه‌نك احکامندن استفاده اولندیغنه نظراً واجب تعالی حضرتلری « ملائکه » تسمیه اولنان بر طاقم اجسام لطیفهٔ نورانیه خلق ایتمشدر . ملائکه دنیلان بو اجسام لطیفهٔ نورانیه ایستدکلری شکل وصورتده تشکله قادردرلر . پك آز بر مدت ایچنده ارض وسماوات آراسنده‌کی مسافات بعیده‌یی قطعه مقتدردرلر . کوزیمزك اوکندن کچرلرده بز کورمزلر . اجراسنده قوای بشریه‌نك عاجز قالدیغی افعال عظیمه‌یی سهولتله یاپارلر . بو عالمك حوادثنه یعنی یاغمورلرك نزولنه ، عالم حیوان ونباتك تدبیرینه وسائره کبی شئونات کونیه‌یه مأمور ومؤکلدرلر .

ینه نصوص شرعیه‌دن استفاده اولنیورکه ذات واجب الوجود حضرتلری « جن » تسمیه ایدیلان دیکر اجسام دخی خلق وایجاد ایتمشدر . بونلر بعض خواصده ملائکهٔ کرامه مشابهدرلر . ایستدکلری شکل ایله تشکله اقتدارده ، کوزلرمزدن نهان اولمق خصوصنده ، اعمال عظیمه‌یه مقتدر بولنمق خواصنده ملائکهٔ کرامه بکزرلر . فقط نورانی اولمدقلرندن بو جهتدن ملائکهٔ کرامه مخالف بولنورلر . جنلر نوع بشر کبی مکلفدرلر . نوع بشر کبی مؤمنلری ، مطیعلری ، عاصیلری ، کافرلری واردر .

کرك ملائکهٔ کرامك وکرك جنك اساساً وجودینه واجسام لطیفه‌دن اولمقله برابر ایستدکلری شکل ایله تشکله واعمال شاقه‌یه قدرتلرینه وسائره‌یه

دائر متقدمين فلاسفه بر چوق شبهه‌لر درميان ايتمشلر ومتأخرين فلاسفه دخی بو خصوصده آنلره پيرو اوله‌رق او شبهه‌لری ايراد واتيان ايلمشلردر . حالبوكه بو شبهه‌لر ، اول و آخر كوستريلان بو ترددلر اويله بر طاقم اوهامدركه عظمت قدرت الهيه‌يه تعريف اولنديغی صورتده جايگير اولان ايمانه قارشو حكمسز قالور .

علمی واسع ، قدرتی عظيم اولان ذات واجب‌الوجود حضرتلرينك هوانك ، اثيرك ماده‌سنه بكزر لطيف بر ماده‌دن ملائكه‌يی خلق ايتمسی عقلاً جائزدر ، ممكندر . ذاتاً متأخرين فلاسفه « اثير » ك بوتون كائناتی طولديرمش ، كوزه كورونمز پك لطيف بر ماده اولديغنی ادعا ايدوب طوريورلر . واجب تعالی حضرتلری ملائكهٔ كرامی اويله بر ماده‌دن تكوين ايتمش ويوقاروده بيان اولنان خواص وشئونه صالح اوله‌جق بر كيفيتله اجزای وجودلرینی جمع ايلمش اوله‌بيلير . ذات واجب‌الوجود حضرتلری حيوانی ادراك وحركت وسائر قوای حيوانيه‌سيله برابر اكتساب حيات ايده‌جك صورت وكيفيتله عناصر جماديه‌دن خلق وتكوين ايتديكی واو عناصرده حيوان اولمزدن اول نه حيات ونه‌ده قوای سائره بولنمديغی معلومدر . حيوانلری عناصر جماديه‌دن ياراتديغی كبی واجب تعالی حضرتلری ملائكهٔ كرامی‌ده فلاسفهٔ متأخرينك ادعا ايتدكلری اثير كبی بر ماده‌دن خلق وايجاد ايتمسنه هيچ بر مانع يوقدر . شوحالده بزم ملائكهٔ كرامی كورمامكلكمزك هوا ، اثير كبی شفاف ولطيف اولملرندن منبعث اولمسی محتملدر . باخصوص بز مسلمانلرجه جداً ظاهر وثابتدركه كوزده‌كی قوهٔ رؤيت محضا واجب تعالانك خلقيله حاصلدر . بناءً عليه

ملائكهٔ كرامك يانمزدن ، اوكمزدن حين مرورلرنده واجب تعالی حضرتلرينك كوزمزده خاصهٔ رؤيتی خلق ايتمامسی‌ده ممكندر ، محتملدر .

ملائكهٔ كرامك ايستدكلری شكل ايله تشكل ايتملرينه متعلق اقتدارلرينه كلنجه بو جهت ذاتاً عظمت قدرت الهيه‌نك تحت تصرفنه داخل اولان جائزات عقليه‌دندر . مع مافيه بونی عقله قريب بر صورتده توجيه وتأويل ايتمك ممكندر . اوله‌بيليركه واجب تعالی حضرتلری او اجسام لطيفهٔ نورانيه‌يی هوا ويا اثيردن ويا آنلره بكزر ديكر بر ماده‌دن بر مقداری ، بر كميتی اخذ ايله آكا كثافت ويره‌بيله‌جك وايستدكلری صورته قويدقدن صكره آنی عادتا بزم روبه‌كيديكمز كبی تلبس ايدوب نوع بشرك كوزلرينه او وجه ايله كورونه بيله‌جك بر كيفيتده تكوين بويورمشدر . نوع بشرك ، هر صورتله عاجز اولان انسانك اعمالات كيمیويه ايله بعض اجسامی ديكر بعض اجسامه تحويل وتبديل ايتمكه ، لطيف اولان جسمی تكثيف وكثيف اولان جسمی تلطيف ايلمكه اقتداری اولديغی حالده واجب تعالانك بو تلطيف وتكثيف قدرتنی ديكر بر مخلوقنه بخش ايتمسنده عقل آلميه‌جق نه واردر ؟ كيميا اربابنك فن واسطه‌سيله تلطيف وتكثيف اجسامه متعلق اقتدارلرينه نظراً ملائكهٔ كرامك‌ده هوا واثير كبی اجسام لطيفه‌دن تكونلری ايله آنلردن استعانه ايده‌رك ايستدكلری شكله كيرملری خصوصی عقله تقرب ايده‌بيلور . علی‌الخصوص ملائكه كبی اجسام لطيفهٔ نورانيه نه صورتله ونه مقوله اسباب واجزادن تشكل ايتمش ايسه ايتسون او تشكل ، او تكون – اعمالی ذاتاً افكار بشريه‌يی تدهيش ايدن – ذات واجب‌الوجود حضرتلرينك عظمت

وقدرت سبحانیه‌سنه مستنددر . او خالق عظیم حضرتلری حیواناته ، نباتاته برطاقم خواص غریبه ویردیکی کبی دیکر برنوع مخلوقاتی بولنان ملائکهٔ کرامه‌ده اویله‌جه بعض خواص مخصوصه ویرمسنده هیچ برغرابت یوقدر. او ذات اجل واعلانك الوهیتنه ، عظیم قدرتنه ، علم وسیعنه ایمان ایدن هرمؤمن ملائکهٔ کرامك نه‌وجودینی ونه‌ده اجسام لطیفه‌دن اولدقلری حالده ـ آنلرك خواصندن اولدیغی بیان اولنان وقوای بشریه‌یی عاجز براقان ـ اعمال عظیمه‌نك آنلردن حصولنی استبعاد ایتمز .

اجسام لطیفه‌دن اولدقلری حالده نوع بشرك عاجز قالدیغی اعمال عظیمه‌یه اولان اقتدارلرینه کلنجه دیرزکه : روزکاره باقکز . ریاحك یاپدیغی شیلره دقت ایدیکز . روزکار اشجار عظیمه‌یی تخریب ایدر . حالبوکه حد ذاتنده غیر مرئی،لطیف برجسمدر. کذلك قوهٔ کهربائیه‌یه باقکز. بیکلرجه آدمك چکه‌میه‌جکی مواد ثقیله‌یی نقدر سهولتله جر ایدیور . هوانك ، قوهٔ کهربائیه‌نك لطافتلریله برابر وجوده کتوردکلری اعمال عظیمه‌یه دقت اولندقدن صکره اجسام لطیفه‌دن ترکب وتشکل ایدن ملائکهٔ کرامه بوکبی اعمال وافعالی نسبت ایتمکده هیچ بر غرابت قالماز . باخصوص ملائکهٔ کرامی بو افعال واعمال عظیمه‌یه اقدار ایدن ذات واجب‌الوجوددر . ملائکهٔ کرامك بو صورتله اقداری ایسه عظمت وقدرت الهیه‌یه نسبتله کوچ بر شی دکلدر .

بعض انسانلر کوریورزکه بیلکنك قوتیله ، زور بازو وسیله‌دمیری قیره‌بیلیور. بیلکنك بوقوتی‌ده ـ ینه‌او فلاسفه‌نك قولنجه ـ اعضانك مبدأ حرکتی اولان وفوق‌العاده لطیف ونحیف اولان مخه یعنی ایلیکه

منتهی اعصاب ایله عضلاتك عملندن بشقه بر شی دکلدر . انسانك ایلیکی ایسه فوق‌العاده لطیف اولمسندن ناشی هیچ برجسم غریبك تصادمنه ، تماسنه تحمل ایتمز . حتی لزومندن ومقدار طبیعیدن زیاده بر قطره قانك بینه صعودی درحال آنی افساد ایدر . وصاحبنك حیاتنه خاتمه چکر . دیمك‌که واجب تعالی حضرتلری صلب وکثیف اولان اجسامده بولنه‌میان بر قوتی لطیف اولان بر جسمه ویرمکه قادر ایمش . (سبحانه من قادر علیم)

ملائکهٔ کرامك ارض وسماوات آراسنده‌کی مسافات بعیده‌یی غایت قیصه بر مدتده قطع ایتمك اقتدارینی حائز اولملری حقنده‌ده مطالعات آتیه‌ده بولنورز :

ملائکهٔ کرامك بیان اولنان سرعت سیر وحرکتنه عقلاً هیچ بر مانع یوقدر . زیرا سرعت حرکتك مقداری برحد یسیر ایله حصر ایدیله‌مز . بو مدعایی تنویر ایچون‌ده متأخرین فلاسفه‌نك نظریاتنه مراجعت ایلرز . فلاسفه دیورلرکه ارضه هبوط ایدن بر جسم ساقطك ایلك ثانیه‌ده‌کی سرعتی اون آلتی قدمدر . ینه بو جسم ساقط کرهٔ شمسه طوغری سقوط ایدرسه برنجی ثانیه‌ده‌کی سرعتی درتیوز اللی قدمدر .

بونکله برابر اجسام ساقطه‌نك برنجی ثانیه‌دن صکره کلن ثانیه‌لرده‌کی سرعتی کیتدکجه تزاید ایدر . ثانیه‌لرك هر هانکی عددنده‌کی مقدار سرعت برنجی ثانیه‌ده‌کی سرعتك او عددك مربعیله حاصل ضربنه مساویدر . سقوط اجسامك تابع اولدیغی بو قانونی تأمل ایتمکله

آکلاشیلور ، تحقق ایدرکه حرکت اجسامك عظمتی افکار بشری حیرت ودهشته دوچار ایده‌جك درجه‌یه واره‌بیلیر .

کذلك هیئت جدیده اربابنه کوره « مشتری » ییلدیزی ساعتده اوتوز بیك میل سرعتله حرکت ایدیور . بو سرعت بر طوپ مرمیسنك سرعتندن سکسان درجه زیاده‌در . بر انسان بر نفس آلنجه‌یه قدر مشتری طقوز میل قطع ایدیور دیمکدر. کذلك مشترینك کندی محوری اوزرنده دورانی اثناسنده خط استواسنده‌کی اجزانك سرعتی دقیقه‌ده درتیوز آلتمش یدی میلدر. شو حالده بو اجزادن هر بری ساعتده یکرمی سکز بیك یکرمی میل سرعتله جریان ایتمش اولور . مشتری ایسه ارباب فن هیئت رأینه نظراً اوزرنده‌ساکن اولدیغمز ارضدن بیك درتیوز دفعه بیوکدر . مشتری کبی بر جسم عظیم وکثیفه‌و آنك اجزای استوائیه‌سندن اولان هر بر جزئنه اوقدر آز بر مدتده اوقدر اوزون مسافه‌لری قطع ایتدیرن ذات واجب الوجودك قدرت عظیمهٔ سبحانیه‌سنه نظراً ملائکهٔ کرامه‌ده سماوات وارض آراسنده‌کی مسافات عظیمه‌یی پك آز بر مدتده قطع ایتدیرمسی استبعاد اولنمامق لازم کلور . ملائکه‌نك قطع ایتدکلری مسافات مشترینك واجزاسنك قطع ایتدیکی مسافه‌لردن چوق زیاده اولسه بیله ینه او کوا کبك سیر وحرکتنی تصدیق ایده‌بیله‌جك نظر صحیح ملائکهٔ کرامه احسان بیوریلان او سیر وحرکتی دخی تصدیق ایدر . قدرت عظیمهٔ سبحانیه‌نك آنلردن دها بیوك ، دها عظیم سیر وحرکته والحاصل بو نوع افعالك ، اعمالك دها بیوکلرینك ده حصولنه صالح اولدیغنه دائر عقلمز قانع اوله‌بیلور . باخصوص اجسام

ساقطه‌نك سرعت حرکتی حقنده‌کی قانون بو حقایقی قبول ایتدیرمکه کافیدر .

کرك مشترینك سیری وکرك اجسام ساقطه‌نك سرعت حرکتی جاذبه قانونی واسطه‌سیله اولدیغی اوکه‌سوروله‌رك بونك ملائکهٔ کرامه عدم تشمیلی ادعا اولنسه قانون مخصوص دنیلان وکائناتده کندوسنه بونجه اعمال عظیمه اسناد اولنان قوهٔ جاذبه‌نك ماهیتی ندن عبارت اولدیغنی صورارز . آنلر بو قوهٔ جاذبه‌نك ، بو قانون مخصوصك حقایقنی واو قوتك اجسامده قیامنی ، وجودینی موجب اولان حقیقتك توضیحندن شبهه‌سز عاجز قالورلر . غایتی آنلر جملهٔ شمسیه‌نك حرکاتی یعنی کوا کبك شمس ویا دیکر بر جرم اطرافنده دورانی کبی عقللرینی حیرته دوشورن حوادثی تعلیل ایچون ، بو حادثاته بر علت معقوله بوله‌بیلمك ایچون بو نظریه‌یی قبول ایدیورلر . لکن بز آنلرك دیدکلری کبی قوهٔ جاذبه‌نك، بو قانون مخصوصك وجودینی‌ده تسلیم ایده‌لم . مشکل ینه اولدیغی کبی باقیدر . صورارز . بو نظامی ، بو قوهٔ جاذبه‌یی کیم ایجاد ایتمش ؟ بو قوتی اجسامك خاصه‌سی اوله‌رق یارادان، بو قدر حوادث عظیمه‌یی او قوتدن طوغورتان کیمدر ؟ خلقی عدمدن ایجاد وابداع ایدن، جمله‌سنی نظام اتم وحکمت احکم اوزره وجوده کتیرن خالق تعالادن بشقه‌سیمیدر ؟ هیچ شبهه یوقدر که بونلری بو حالا کمل اوزره وجوده کتیرن ذات واجب الوجود حضرتلریدر . ایشته ذات واجب الوجود ، او قادر وعالم اولان جناب یزدان بی‌زوال ـ فلکیونك اعتراف ایتدکلری وجهله ـ بویله بر قوهٔ

جاذبه‌یی خلق واو قوتدن‌ده اجسامده‌کی بو حرکات سریعه‌یی ایجاد ایتدیکی کبی غایت آز بر مدت ایچنده مسافات بعیده‌یی قطع ایتمکه مقتدر ملائکهٔ کرامی‌ده خلق وایجاده و آنلرك یا برخاصهٔ مخصوصه ایله ویاخود هیچ بر خاصهٔ مخصوصه‌ده اولمقسزین او حال وشان ایله اقداره قادردر. زیرا هرایکی درلوسی‌ده عقلاً جائزدر . قدرت عظیمهٔ سبحانیه‌سی هر ایکیسنی‌ده تکوینه ، احداثه ، ایجاده صالحدر .

ملائکهٔ کرامه دائر بورایه قدر ایضاح ایتدیکمز احوالك کافه‌سی یعنی ایستدکلری شکل ایله تشکل ایتمك واعمال عظیمه‌یه مقتدر اولمق ومسافات عظیمه‌یی غایت آز بر زمانده قطع ایلمك وکوزه کورونمامك کبی احوالك عمومی « جن » حقنده‌ده درمیان اولنور . ملائکه حقنده‌کی استدلال عینیله جنلر حقنده‌ده صادقدر . طریق استدلالك هر ایکیسی حقنده‌ده بر اولدیغی فطین اولانلر نظرنده غیرمخفیدر. « والله تعالی اعلم »

ملائکهٔ کرامك غایت آز برزمانده مسافات عظیمه‌یی قطع ایتمسی واجسام ساقطه‌نك سرعت حرکتی حقنده یوقاروده‌نبرو ویردیکمز ایضاحات ایله مفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزك « اسرا » و « معراج » جلیل نبوتپناهیلری و « عرش بلقیس » ك ینه‌دن لمحة البصرده حضرت سلیمان علیه السلامك قدسده‌کی مجلسنه نقلی خصوصلرینه وارد اوله‌بیله‌جك شبهه‌لر دخی مندفع اولور .

فخر کائنات علیه افضل التحیات افندمزك اسرالری، معراجلری حقنده‌ده بوراده بردرجه‌یه‌قدر ایضاحات ودفع شبهات ایدیلور. معجزات جلیلهٔ نبوتپناهیدن اولان شو مسئله‌نك معجزات بابنده بیان وایضاح

اولنمیه‌رق تأخیری وبوموقعه قید وتحریری بومقام او معجزهٔ علویه‌یه مناسبتلی بولنمق مطالعه‌سنه مبتنیدر .

اسرا ماده‌سی بر کیجه ایچنده فخر عالم افندمزك مکه‌ده واقع مسجد حرامدن قدس شریفده واقع مسجد اقصایه نقل ایدلمسیدر . بومعجزهٔ جلیله حضرت فرقان عظیم الشانده مصرحاً ذکر وبیان اولنمشدر. کذلك کثرتی اعتباریله « قطعی الثبوت » مرتبه‌سنه واصل اولان احادیث صحیحه‌یه کوره ینه او اسرا کیجه‌سنده واجب تعالی او نبیّ محترمی ، او رسول اکرمی سماوات علایه اصعاد و آندن صکره مکهٔ مکرمه‌یه اعاده وارجاع بیورمشدر . اسرا ومعراجك ایکیسی بر کیجه‌ده واقع اولوب ابتداسندن انتهاسنه یعنی مکه‌ده بولنان مسجد حرامدن قدس شریفده واقع مسجد اقصایه واورادنده سماوات علایه عزیمت وصعودلری وطلوع فجردن اول مکهٔ مکرمه‌یه عودت ورجعتلری بر کیجه ایچنده واقع اولمشدر . بناءً علیه بوکا ایمان ایتمك بزم ایچون واجبدر . حتی علمانك اکثریسی اسرا ومعراجی ایمان اولنمسی واجب اولان عقاید اسلامیه جمله‌سندن اولمق اوزره تعداد ایدرلر .

بو مناسبتله دیرزکه یوقاروده اجسام ساقطه‌نك سرعت حرکتنه دائر ویردیکمز ایضاحاتدن معلوم وظاهر اولدیغنه کوره حرکات اجسامك سرعتی نقدر عظیم اولور ایسه اولسون جائزات عقلیه‌دندر . قدرت عظیمهٔ الهیه‌نك تحت تصرفنه داخلدر . اوحالده واجب تعالانك فخر رسل افندمزی بر کیجه ایچنده مسجد حرامدن مسجد

اقصایه نقل ایتمسی واورادن سماوات علایه اصعاد وینه او کیجه ایچنده مکهٔ مکرمه‌یه اعاده ایلمسی خصوصنه هانکی مانع تصور اولنه‌بیلور ؟ ذات واجب الوجودك وجودینه ایمان ایدنلر وبوکائناتده‌کی اعمال عظیمه‌سنه نظر بصیرتله باقانلر ومفخر موجودات علیه افضل الصلاة افندمزك او ذات واجب الوجود طرفندن مرسل نبی اولدیغنه اعتقاد ایلیانلر – باخصوص او مسافات عظیمه‌ده‌کی انتقال سریعنك مخبری صادق ویلاندن مصون ومعصوم بولنان او رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) اولدیغنی اوکرندکدن صکره – اسرا ومعراجی شبهه‌سز تصدیق ایدرلر. بلا تردد، بلاشبهه آنك اویله‌جه حصولنه ، وقوعنه ایمان ایدرلر . وبونلری تحت تصرف وقدرت الهیه‌ده بولنان جائزات عقلیه‌دن عد ایدرلر . ذات واجب الوجودك وجودینه وقدرت عظیمه‌سنه ایمانی، رسول اکرمنك رسالتنه اعتقادی بولنمیانلره کلنجه بونلر حقنده صواب اولان جهت واجب تعالی حضرتلرینك وجودینه ایمان ورسول اکرمنك رسالتنه اعتقاد ایتملری ضمننده اول باول براهین واضحه اقامه‌سیله وطریق حق وصواب ارائه‌سیله ارشاد ایدلملریدر . بو ارشاداتك تأثیراتی کورلدکدن صکره نصوص شرعیه‌دن اولان آیات قرآنیه واحادیث سنیهٔ نبویه‌یی تصدیق ایتملری قولایلشور. « والله الموفق »

عرش بلقیسك بلادیمندن لمحة البصرده قدس شریفده بولنان حضرت سلیمان علیه السلامك مجلسنه نقلی حکایه‌سی‌ده قرآن کریمده مبسوطدر . نقل عرش ماده‌سی کتابدن علم صاحبی بولنان ذاتك الیله جریان ایتدیکی وارد اولمشدر . بعض مفسرلر بوذاتك حضرت سلیمان علیه السلامك

وزیری « آصف بن برخیا » اولدیغنی بیان ایتمشلردرکه اوحالده عرشك او صورتله نقلی « آصف بن برخیا » یدیله حاصل وظاهر اولمش بر کرامت دیمك اولور . چونکه کندوسی اولیاءاللهدندر . آندن کرامت ظهوری جائزدر . مفسرین کرامك دیکر بر قسمی‌ده نقل عرش ایدن حضرت سلیمان علیه السلامك کندوسی اولدیغنی بیان ایدیورلر . بوتفسیره کوره عرشك نقلی کرامت اولیاءالله نوعندن اولمیوب اورسول محترم ایچون بر معجزه اولمش اولور . بو مقامی نظر تأمله آلانلر و – نقدر عظیم اولورایسه اولسون – حرکت اجسامك سرعتی جائزات عقلیه‌دن وقدرت عظیمهٔ الهیه‌نك تصرفنه داخل اولان موادن اولدیغنی بیلانلر بو قصه‌یه‌ده ایمان ایتمکده صعوبته دوچار اولمازلر . « والله علی کل شیءٔ قدیر »

فصل ثالث

یغمور وامثالی امور جویه‌یه دائر بعض نصوص شرعیه حقنده وارد اولان شبهه‌لرك ردینه متعلق ایضاحات

یغمور حقنده فرقان عظیم الشانده وارد اولان آیات شریفه ایکی قسمه منقسمدر . بو بابده‌کی آیات شریفه‌دن بعضیسنك ظاهرینه کوره یغمورك سمادن ، دیکر قسمنك معانیٔ ظاهره‌سنه نظراً بلوطدن نزول ایتمکده اولدیغی آکلاشیلور .

بورالری معلوم اولدقدن صکره ایضاح ایده‌لم‌که لغت شریعت اسلامیه اولان لغت عربیه‌ده « سماء » لفظی بر چوق معانیده استعمال ایدیلور .

بو لغتك قاموسلرينه مراجعتله آكلاشيله‌جغی اوزره سمانك اطلاق اولنديغی معانی شونلردر : ١ ـ ملائكهٔ كرامك مسكنی اولان كوك ؛ ٢ ـ هر شيئك ، هر خانه‌نك سقفی . طوانی ؛ ٣ ـ هر شيئك اوستی ؛ ٤ ـ بلوط ؛ ٥ ـ يغمور .

خلافنه دليل قطعی اقامه اولنمدقجه نصوص شرعيه‌دن معنای متبادر ظاهره اعتماد اولنمسی حقنده‌كی قاعدهٔ كليه بالدفعات بيان اولنديغی ايچون معلومدر . بناءً عليه استعمالات لفظ « سما » يی معانئ مبحوثهٔ خمسه‌دن برنجيسنه يعنی ملائكه‌نك مسكنی معناسنه حمل ايدوب اويله‌جه اعتقاد اولنان سمايه اطلاق ايتمكلكمز واجبدر . انزال امطار صددنده مذكور اولان نصوص شرعيه‌ده‌كی لفظ سمادن مراد او اولديغنه قائلز . ظاهری يغمورك سمادن نزولنه دال اولان نصوص ايله ظاهری يغمورك بلوطدن نزولنی مشعر اولان نصوص آراسنی توفيق ايچونده ديرزكه : واجب تعالی حضرتلری يغموری مسكن ملائكه اولان سمادن جوسماده‌كی بخارات مجتمعه‌دن عبارت اولان بلوطلره انزال ايدر . و آندن صكره او بلوطلردن ارضه ياغديرر . او حالده نصوص قرآنيه‌ده بعضاً يغمورلرك ايلك محل نزولی، بعضاًده ايكنجی محل نزولی بيان ايدلمش اوليور . « والله اصدق القائلين » .

قماب العارفين « سيد احمد الرفاعی » قدس سره العالی حضرتلرندن بو ايكی استعمال آره‌سنی بو وجهله توفيق ايتمك مناسب اولديغی مثبت اوله‌رق نقل اولنان سوزده توضيح مقامه خدمت ايدر . مشاراليه حضرتلری

بيوريورلركه : « يغمور ايكيدر : بری سمادن [١] نزول ايدركه بو يغمور سببيله نبات تنبت وخروج ايلر . ديكری دكزلردن وارضدن جو سمايه تصاعد ايدن بخارلردن واشبو ابخره‌دن متحصل بلوطلردن اينركه بو يغمورك حكمتلری ، منفعتلری چوق ايسه‌ده انبات نبات ايده‌من . «والله اعلم »

بو جمله ايله برابر متقدمين ومتأخرين فلاسفه‌نك ديديكی كبی يغمورك ارضدن ودكزدن حرارت سببيله حاصل اولوب جوه تصاعد ايتدكدنصكره ينه برودتدن طولايی تكاثف ايدوب بلوط ودها صكره يغمور حالنه كلمش بخارلردن عبارت اولديغی تردده ، شبهه‌يه محل قالميه‌جق درجه تحقق ايدرسه ـ بالدفعات بيان وتوضيح ايتديكمز قاعدهٔ كليه‌يه توفيقاً ـ معنای متبادر ظاهری ملائكه‌نك مسكنی اولان سمادن يغمورك نزولنی مبين اولان نصوصی تأويل ايده‌رز . ونصوصده‌كی سمادن مراد بزم اوست طرفمز اولان وبزه كوره سقف حالنده بولنان بلوط اولديغنه قائل اولورز . ذاتاً سمانك معانئ لغويه‌سندن بری ده بو تأويلده‌كی معنی اولديغندن تأويلمزی لغت عربيه‌ده موافق ومطابق بولورز .

بو تأويلی امام رازی حضرتلری سورهٔ بقره‌نك تفسيرنده ذكر وبيان ايتمشلردر . شيخ شرنبلالی دخی « مراقی الفلاح » نام اثرنده بو تأويله اشارت ايلمشدر .

يغمورك سمادن نزولنه دائر اولان نصوص شرعيه‌مزك بشقه بر صورتله‌ده تأويلی ممكندر . شويله‌كه : يغمورك نزولی هيچ شبهه

---

[١] مسكن ملائكه اولان سما مراد اولنيور .

يوقدركه اسباب سماويه ايله‌در . بو اسباب جمله‌سندن بری‌ده شمسك جهت سمادن بزه كلان اشعه‌سيدر . شمسك بو شعاعلری اعماق ارضده، دكزلرده ، نهرلرده موجود اولان صو اجزاسنی بخاره قلب ايدر . يوقاروله قالديرر . تصاعد ايدن بو بخارلر جو هواده بلوط حالنده منعقد اولور . او بلوطلردن‌ده يغمور ياغار . بو تقديرجه يغمورلرك بلوطلردن نزولی حقيقت ، سمادن نزولی ايسه سببيت اعتباريله مجاز اولمش اولور . « والله مسبب الاسباب. » بو تأويلی « سورهٔ نبأ » تفسيرنده شيخ اسماعيل حقی حضرتلری ذكر وايراد ايتمشدر .

بو تأويلاتك هانكيسيله اولورسه اولسون يغمورلره متعلق نصوص شرعيه حقنده وارد اوله‌بيله‌جك بتون شبهه‌لر كاملاً مندفع اولور . ونصوص شرعيه‌نك حكم عقله تماميله موافق اولديغی كوريلور. « والله تعالى اعلم . »

احوال جويه‌دن رعدك، برقك، صاعقه‌نك حقيقتی نه‌در؟ متأخرين فلاسفه بونلرك بلوطلردن تكون ايدن قوهٔ كهربائيه‌نك عملندن نشأت ايتديكنی ادعا ايديورلر . وكتابلرنده بو نظريه‌لرينی اثبات ايچون غائبی شاهده قياس قبيلندن بر چوق دلائل سرد ايديورلر . متقدمين علمای اسلام ايسه بونلره دائر مختلف رأيلرده بولنمشلردر. بعضلری «رعد» اللهك ايستديكی يره بلوطلری سوقه مأمور وبو ايشه موكل اولان ملكدر . ايشيديلان صوت دخی او ملكك صوتيدر . وبوكا « رعد » ده تسميه اولنور . او ملكك النده بلوطلری سوق ايتمك ايچون آتشدن قامچيلر واردر . « برق » او قامچيلرك استعمالندن صاچيلان آتشدر . رعد

ديديكمز بو ملكك غضبی اشتداد ايدنجه آغزندن بر آتش فيرلاركه بوده صاعقه در. » ديديلر . بوكا قائل اولان علمای اسلاميه‌نك مدار استنادی بو بابده روايت اولنان بر حديث أحاديدر .

علمانك بعضيسی‌ده رعدك مخلوقات الهيه‌دن بر مخلوق اولديغنه بو مخلوقك ملك اولمديغنه قائل اولديلر . بو قول تابعين كرامدن « حسن بصری » حضرتلرندن منقولدر .

ينه علمادن بعضيسی رعدك ، برقك ، صاعقه‌نك اوچی‌ده اجرام سحابك اضطرابندن ، يكديكريله تصادمندن تولد ايدوب او مصادمه‌دن، او اضطرابدن « رعد » دنيلان سسك نشأت ايتديكنی و « برق » دنيلان التماعلر ظهور ايلديكنی و « صاعقه » نك‌ده برابرنده آتش بولنان بر رعد هائلدن عبارت اولوب مصادف اولديغی اشيايی احراق واهلاك ايتديكنی بيان ايتديلر . مفسرين كرامدن حضرت بيضاوی بو اوچنجی تفسيری مشهور ديه ذكر ايتمش ايسه‌ده مشار اليهك بوندن مقصد عاليلری علمای معقول آراسنده مشهور اولديغنه اشارت اولمق محتملدر .

رعد وبرق وصاعقه‌يه دائر علمای اسلامك اقوال و آراسی بيننده‌كی بو اختلاف قول اوله قائل اولان علمانك استناد ايتدكلری حديث شريفك ايكنجی قوله قائل اولانلرجه صحيح عد ايدلمديكنه دليلدر . زيرا او حديث شريفك صحتی مخالفلر نزدنده ثابت اولسيدی آنك مضمموننه اعتقاد ايتملری و آكا مخالف رأی ومطالعه‌ده بولنمامالری لازم كلوردی . بالعكس خلافنه بيان رأی ومطالعه ايتملری آنلرجه

ایشته بو ایضاحات ایله ذکر اولنان حدیث شریفك معنای متبادر ظاهری ایله متأخرین فلاسفه‌نك دلیل عقلیٔ قطعی ایله ثابت فرض اولنان نظریه‌لری یکدیکره توفیق اولنه‌بیلیر . « والله تعالی اعلم »

دینیلیورکه : قرآن عظیم الشانده وارد اولدیغنه کوره واجب تعالی حضرتلری کواکبی سماء دنیایه زینت اولمق اوزره یاراتمش و بو سمایی شیاطیندن محفوظ قیله‌رق شیاطینه سبب رجم اتخاذ بیورمشدر . زیرا شیطانلر ملائکهٔ کرامدن استراق سمع ایچون سمانك قربنه قدر صعود ایدرلر. هیئت جدیده اربابنك دعواسی ایسه معلومدر. بونلر دیورلرکه : کواکبك پك چوغی فوق العاده بیوکدر . ایچلرنده اویله جرملر واردرکه ارضمزدن پك چوق دفعه بیوکدر . حتی بعضیلرینك بیوك اولدیغنه دائر آثار دخی موجوددر . شو حالده شو بیوك کوکبلرله شیاطینك رجمی لازم کلسه بونلر ارضك اوستنه دوشه‌رك پك بیوك مضرتلر ایراث ایتدکلری کبی مرور زمان ایله شو کوردیکمز کواکبده نقصان ظهور ایلمك‌ده اقتضا ایلردی . اوحالده بو ایکی دعوایی نصل توفیق ایده‌لم ؟

بوکا قارشو دنیلورکه : رجم شیاطینه دائر اولان نص قرآنیده نفس کواکب کبیره‌نك شیاطینه رمی اولندیغی مراد اولنمیورکه بو شبهه‌لر ، بو اعتراضلر وارد اوله‌بیلسون . امام رازینك « صافات » ایله « ملك » سورهٔ شریفه‌لری تفسیرنده دیدیکی کبی کواکب ایله شیاطینك رجمندن مراد ومقصد او کواکبدن بر شعله‌نك انفصالیله شیاطینك اوشعله‌لرله رجمیدر . اوشعله‌لرکه جهت سمادن سوزولدیکنی مشاهده ایدیورز . « شهب » دیدیکمز ایشته بونلردر .

یاخود دنیلورکه کواکب ایکی قسمدر . بر قسمی بیوك وثابت اولانلردرکه بونلر تغیر ایتمزلر ویرلرندن قوپوب آشاغی‌یه سوزولمزلر. دیکر قسمی‌ده کوچك اولانلردرکه بونلر سوزولور و آنلرله شیاطین رجم ایدیلور. دوشدیکنی کورمکده اولدیغمز شهابلر ایشته بو ایکنجی قسم کواکبدر .

دنیلیورکه متأخرین اهل هیئت قولنجه بو شهابلر فضاده سابح اولوب احیاناً ارضه تقربلری حالنده قوهٔ ارضه منجذب اوله‌رق سرعت حرکتلرندن ناشی دوشوب التهاب ایدن اجسام صغیره‌در . جواباً دیرزکه : نص جلیل قرآن هر شهابك شیاطین ایچون رجم اولدیغنی مفید ومتضمن دکلدر . اونص جلیلك افاده ایتدیکی معنی فی الجمله کواکبك شیاطین ایچون رجم اولدیغنی مفید ومتضمندر . بناءً علیه ذات واجب الوجودك شهاب دنیلان او اجسامی خلق ایله فضاده اقامه ایتمش اولمسنه وبونلرك کواکب جمله‌سندن اولمقله برابر آره‌صره ارضك قوهٔ جاذبه‌سی سببیله جهت ارضه تقربلرنده اورایه طوغری دوشملرینه ، آره‌صره‌ده استراق سمع ایدن شیاطینی رجم ایچون قدرت سبحانیه ایله شهاب اوله‌رق رمی وارسال اولنملرینه نه مانع واردر ؟ بو تقدیرجه نص قرآنی مصداقنجه کواکبك هم زینت وهم رجم ایچون خلق اولندیغی ظاهر اولور . زینت کواکبك بیوکلریله ، رجوم ایسه کوچکلرینك بعضیلریله حاصلدر . بناءً علیه ارباب هیئت آلات رصدیه‌لرینك کوستردیکی کواکبدن ماعداسنی بیله‌مامش ایکن بز کواکبك بعضیسی شیاطینه رجوم و بو رجومك « شهاب » دیدیکمز

بعض اجسام واجرام صغیره اولدیغیده اوکرنمش اولیورز. بوحقیقتیده خبرنده صادق اولان قرآن شریفك اخباریله اوکرنمش اوله‌جغمزدن مسئله‌ده هیچ بر اشکال قالمامش دیمکدر. « والله تعالی اعلم »

کذلك متأخرین ارباب فنك قولنه کوره « ارضمز » فضاده قائم برکره‌در. هیچ برشی اوزرینه طایانمش دکلدر. حالبوکه بعض اصحابدن مروی اولان بر اثره نظراً حضرت عیسی « علیه السلامدن » ارضی صورمشلر. نبیّ مشار الیه حضرتلری‌ده شو جوابی ویرمشدر: « ارض بر اوکوز اوزرنده، اوده برقیا اوزرنده، بو قیا دخی بر بالق اوزرنده، بالق‌ده دکز ایچنده، دکزده هوا اوزرنده‌در. هوانك آلتنده‌ده ظلمت وار. » حضرت عیسی علیه السلامك بو اثرده روایت اولنان اشبو سوزلریله فلکیونك ذکر اولنان قولی ثابت اولدیغی تقدیرده نصل توفیق اولنه‌جق؟

بوکا قارشو دیرزکه: بو اثرك حدیث اولمق اوزره نقلی فرض اولنسه بیله آیت قرآنیه ویاخود حدیث متواتر ویا حدیث مشهور دکلدرکه سائر عقاید اسلامیه کبی آکا ایمان ایتمك بزه واجب اولسون. حضرت عیسی علیه السلامدن روایتی ثابت فرض اولنسه بیله تأویلی ینه ممکندر. بونك ضروب امثال قبیلندن اولدیغی سویلرز. ذاتاً حضرت عیسی علیه السلامك کلام عالیلرنده ـ نبیّ ذیشان مشار الیهدن روایت اولنان منقولاتی تتبع ایدنلرجه معلوم اولدیغی اوزره ـ رموز وامثال پك چوقدر. « والله تعالی اعلم »

فصل رابع

بعض نصوص شرعیه حقنده وارد اوله‌بیله‌جك بعض شبهه‌لرك ردینه دائر ایضاحات

قرآن شریفدن استفاده اولندیغی وجهله واجب تعالی حضرتلرینك ابوالبشر آدم علیه السلامی بدایةً بابا‌سز، آنا‌سز طوپراقدن وحضرت آدمك زوجه‌سی حوایی‌ده آدمدن یاراتمشدر. مفسرین کرامك بعضیسنه کوره حوانك آدمدن یارادلدیغی ذکر و بیاندن مقصد آنك جنسندن، نوعندن یارادلمش اولدیغی بیلدیرمکدر. نته‌کیم « وخلق لکم من انفسکم ازواجاً » بیورلمشدر. اکثر مفسرین ایسه حضرت « حوا » حضرت آدمك صول قبورغه‌لرینك برندن یارادلدیغنه قانع اولمشلر. وبو رأی ومطالعه‌ده بولنمق ایچونده بوخصوصده وارد اولان بر حدیث احادی‌یه استناد ایلمشلردر.

ینه قرآن شریفده وارد اولان نصوصه کوره واجب تعالی حضرتلری « عیسی » علیه السلامی بابا‌سز اوله‌رق حضرت مریم (رضی الله تعالی عنها) دن خلق وایجاد بیورمشدر.

علمای اسلام دیمشلردرکه: ذات واجب الوجودك کافهٔ نوع بشری معتاد اولان طریق دائره‌سنده ذکور واناثدن خلق و ایجاد ایتدیکی حالده حضرت آدمی بابا‌سز و آنا‌سز اوله‌رق طوپراقدن وحضرت عیسایی « علیه السلام » یالکز آنادن خلق و ایجاد ایتمسنده قدرت سبحانیه‌نك ایستدیکی صورتده، ایستدیکی یولده خلق انسانه یتدیکنه اشارت واردر. فی الحقیقه واجب تعالی وتقدس حضرتلری آدم

عليه السلامى آناسز ، باباسز ؛ حوايى يالكز اركگدن ؛ عيسى عليه السلامى
يالكز قادیندن ؛ بشرك قالان ذكور واناثى هم اركگدن هم قادیندن
يارا تمشدر . واجب تعالانك وجودينه ، كمال قدرتنه ايمان ايدنلر و
طوپراقدن ابداع وايجاد ايتديكى حيوانات ونباتاتك صورت ايجادينى
تصور ايليانلر « آدم وحوا وعيسى » حضراتى كيفيت مذكوره و
مبحوثه دائره‌سنده خلق ايتديكنه ايمانده صعوبت چكمزلر . چونكه
بونلرك هيچ برينك مستحيل اولديغنه دلالت ايدر شى اولمديغى حالده
مخبر صادق بزه بونى اوصورتله خبر ويرمشدر .

كرك انسانك وكرك حيوانات سائره‌نك عناصر ارضدن تولد
ايتديكنه واوزون فاصله‌لرله هپ يكديگرندن مشتق اولديغنه قائل اولان
متأخرين فلاسفه‌دن بعضلرينك « مذهب نشو » يعنى « نظريهٔ تكامل »
تسميه اولنان بوقولى ايسه صرف ظنون واوهامه مبتنيدر . بوقولك
يقين بابنده هيچ بر استنادگاهى اولمديغى « الرسالة الحميديه فى حقيقة
الديانة الاسلاميه » نام رساله‌ده توضيح واثبات ايتمش اولديغمدن
اورساله‌يه مراجعتى توصيه ايله اكتفا ايدرم . بناءً عليه حضرت آدمك
طوپراقدن خلق اولنديغنه متعلق نص شرعى‌يى تأويله سبب واحتياج
يوقدر . زيرا مكرراً بيان وايراد ايتديكمز تأويل نصوص شرعيه حقنده‌كى
قاعدهٔ كليه‌يه نظراً نص شرعى‌يى تأويله مساغ اوله‌بيلمك ايچون او نص
شرعينك معناى متبادر ظاهرينه مخالف ومباين بردليل عقلىٔ قطعينك
وجودى لازمدر . حالبوكه حضرت آدمك طوپراقدن خلقى حقنده‌كى
نص شرعى‌يى تأويل ايچون اويله برداعى وسبب مفقوددر . بوفلاسفه‌نك

ديدكلرى سوزلرى وتأسيس ايتدكلرى نظريه‌يى مؤيد بر دليل عقلىٔ
قطعى اقامه اولنديغنى فرض ايدرسه‌ك اوزمان حضرت آدم وحوانك
خلقى حقنده‌كى نص شرعى‌يى تأويلات مناسبه ايله تأويل ايتمك ممكندر.
اوتأويلاتى بالاده اسمى ذكر اولنان رسالهٔ حميديه‌ده بيان وتوضيح
ايتديكمزدن اورايه مراجعت لزومنى بيان ايله اكتفا ايلرز . واجب
تعالانك واجب الوجود اولديغنه، قدرتنه، الوهيتنه ايمانى اولميانلر حقنده
ايسه صواب اولان ـ اشبو رساله‌مزده مراراً اخطار اولنديغى وجهله ـ
دلائل وبراهين اقامه سيله اول باول ذات واجب الوجودك الوهيتنى ،
عظمتنى تصديق وبونلره ايمان ايتديرمكدر . بوتصديق وايمان حاصل
اولدقدن صكره اونصوص شرعيه‌نك صدقى نظرنده توضح ايدر. « والله
تعالى اعلم »

قرآن شريفده وارد اولان نصلردن برى‌ده اصحاب كهفك قصه‌سيدر.
بو نص شريف اصحاب كهفك مغاره‌ده اوچيوز طقوز سنه قدر
طوردقلرينى افاده ايديور . حضرت قرآنك بو نصنى تشريحاً وارد
اولان احاديث شريفه‌يه نظراً بونلر حضرت عيسى عليه السلامك
دين صحيحنه تابع اولوب مؤمن ايديلر. كندى حكمدارلرى طرفندن
كفره،عبادت اوثانه اجبار ايدلمك قورقوسندن اومغاره‌ده اختفا ايتمشلر.
واجب تعالى حضرتلرى‌ده كندولرينه اويقويى ارسال ايده‌رك اومغاره
ايچنده اوقدر مدت حياتلرينى حفظ ايلمش. اومدتدن صكره اويانوب ينه
اويومشلر . بوحاللرينه مطلع اولان قوم طرفندن‌ده مغاره‌نك قپوسى
اوزرلرينه سد ايدلمش .

بو حال جائزات عقلیه‌دندر. زیرا واجب تعالانك سنه‌لرجه اویقوده اولانلرك حیاتی محافظه ایتمسنه هیچ بر مانع یوقدر . چونکه غدا حفظ حیاتك آنجق بر سبب عادیسیدر . ذات واجب الوجود غداسز دخی حیاتی محافظه‌یه قادردر. حیوانات ایچنده باخصوص ییلانلر کبی بتون قیش طوپراق آلتنده اویویانلری موجوددر . بونلر بتون قیشین آکولاتدن، مشروباتدن محروم اولدقلری حالده حیاتلری محفوظدر . حق سبحانه و تعالی آنلرك حیاتنی غداسز محافظه بیوریور . علم طبقات الارض علماسی دیورلرکه کوچك بعض حیوانلر بیکلرجه سنه طوپراق آلتنده قالیورلر . و محافظهٔ حیات ایدیورلر . بو سوزلرینی ده بعض کشفیات و مشهوداتلریله اثبات ایدیورلر .

اصحاب کهفك آثار عتیقه آرایانلر طرفندن شمدی‌یه قدر بولنمامسی موجود اولمدقلرینه دلیل اوله‌مز . چونکه تحریٔ آثار عتیقه ایدنلرك هنوز آیاق باصمدقلری یرلر ، کشف ایتمدکلری موقعلر پك چوقدر . ذاتاً بونلرك تعیین موقعلرینه دائر برکونه حدیث شریف دخی وارد اولمش دکلدر . « والله تعالی اعلم »

وارد اولان نصوص شریفهٔ قرآنیه‌ده و احادیث کثیره‌ده اویقوده کوریلان رؤیانك یقظه‌ده تحدث ایده‌جك بعض وقایعه صراحةً ویاخود تفسیر و تعبیره محتاج اوله‌جق وجهله اشارةً دلالت ایتدیکی ذکر و بیان بیورلمشدر .

علمای کرامك بیانه کوره اویقوده‌کی رؤیا نائمك ذهننده تحدث ایدن تصورات فکریه‌درکه بونك‌ده انواع مختلفه‌سی واردر : کیمینك

سببی اطعمه‌نك بخاراتیدر. کیمینك‌ده سببی انسانك حالت یقظه‌ده بعض شیلری تفکر ایتمسیدر . انسان اویقوده یا بو شیلری ویاخود اونلرله متناسب دیکر بعض شیلری کورور . کیمینك سببی شیطاندندر . شیطان نائمی آلداتمق ویا آنی حزن واسف ایچنده بولندیرمق ایچون ویاخود دیکر بعض مقاصد خبیثه‌سنی اجرا ایچون بوکبی رؤیالری کوسترر. کیمینك سببی ایسه یا صراحةً ویا اشارةً عبادی تبشیر ویا تحذیر ایچون ویا دیکر مقاصدك حصولی ایچون واجب تعالی جانبندن حاصل اولور . شرع شریفده « وحیك برجزئیدر » دیه بیان اولنان رؤیالر ایشته بو صوك نوعك هرایکی درلوسیدر .

رؤیایه دائر بیان و ایضاح ایدیلان انواع مبحوثه‌نك کافه‌سی جائزات عقلیه‌دندر . بونلرك هیچ برنده محالی مستلزم برشی یوقدر . علی الخصوص نوع اخیرك کتب قدیمهٔ تاریخیه‌ده منقول برچوق شواهدی واردر . بو نوع رؤیادن هیچ بر انسان خالی اوله‌مز ظن ایدرز. مدت عمرنده برکره اولسون بویله رؤیا کورمیان نادردر .

عصرمزده رؤیانك کرك بو نوع اخیرینی و کرك حال یقظه‌ده برشیئه دلالتنی انکار ایدن فیلسوفلر بولنیورسه‌ده بو نوع رؤیانك عدم وجودینه ویاخود مستحیل اولدیغنه دائر هیچ بر دلیل کوستردکلری یوقدر . بو نوع رؤیانك وجودینه دلالت ایتمك اوزره بعض کیمسه‌لرده وقوع بولمش شواهد اقامه ایدلسه اونلر ینه بو شواهدی تأویلات واهیه و سخیفه ایله رد ایدرلر . قبول ایتمزلر .

بز مسلمانلر اعتقاد ایدرزکه بو نوع رؤیالرك حال یقظه‌ده بعض شیلره

بعض حوادثه دلالت ایتمسی جائزات عقلیه‌دندر . باخصوص نصوص شرعیه‌ده بزه بونی خبر ویریور . بناءً علیه آنی تصدیق ووجودینه ایمان ایلرز .

بعض نصوص قرآنیه واحادیث نبویه‌نك دلالتنه نظراً سحرك برحقیقتی وخارجده براثری واردر . علمای اسلام دیدیلرکه سحرك برنوعی واردرکه حقیقتی وخارجده آثاری اوله‌بیلور. مثلا بعض حیوان صورتلرینك دیکر بعض حیوان صورتلرینه قلب وتحویلی ویا برحیوانی قتل ویا بعض اجسادی اضرار قبیلندن اوله‌رق حقیقتلری وخارجده اثرلری کوریلور . سحرك بوحقیقتی ، بوآثاری ساحرك نفسنده ، ذاتنده تخصیص الٓهی ایله وجود پذیر اولمش برخاصه‌دن ویاخود ینه ساحرك بعض رقیه وعزیمتلری استعمالندن نشأت ایدر . ایستر ساحرك نفسنده ، ذاتنده موجود اولان خاصه‌دن اولسون ، ایستر رقیه وعزیمت استعمالندن حاصل اولسون ، خارجده حاصل اوله‌بیله‌جك آثارك ظهور وحدوثی محضا واجب تعالانك خلقیله‌در. اوخاصه‌نك وجودی ویاخود رقیه وعزیمتك استعمالی ایسه برطاقم اسباب عادیه‌درکه وجود بولنجه مسبباتی وجود بولمق عادةالله اقتضاسندندر . ساحر خارجده ظاهر اولان آثارك نه‌موجدی ، نه خالقی دکلدر .

بعض سحرلرده واردرکه خارجده حقیقةً هیچ براثرلری یوقدر. اوکبی سحرلرده کوریلان اثرلر حقیقی اولمیوب رائینك نظرینه وفکرینه کوره تخیل اولنان برطاقم صور وهمیه‌در . رائی او صور وهمیه‌نك خارجده بروجودی وار ظن ایدرسه‌ده حقیقت حال عکسنه‌در. بوصور

خیالیه ووهمیه‌ده برطاقم اعمال کیمیویه ویاخود ضیا قوانینی کبی قوانین طبیعیه ایله یاخودده ال چابوقلغی کبی وسائط سائره ایله حادث اولورکه بوصورتلرده انسان خارجده حقیقت اولمیان برطاقم آثار مشاهده ایدر.

اهل سنت وجماعت دیورلرکه واجب تعالانك اجسامه تأثیر ایده‌بیله‌جك ویا اجسامك صورتنی قلب وتحویل ایده‌جك ویا حدوث ضرره وسائر بونلره مماثل احوالی ایقاع واحداثه سبب اوله‌جك برخاصه‌یی بعض نفوسده خلق و ایجاد ایلمسی ویاخود بوکبی احوالی رقیه وعزیمت استعمالنده احداث ایتمسی ممکندر . بونلر اللهك خلقیله، ایجادیله حاصل اوله‌بیلوب او خاصه ایله رقیه وعزیمت اویله اسباب عادیه‌دندرکه وجود بولنجه او آثارده خلق و ایجاد اولنور . نته‌کیم خارجده حقیقتی اولمیان اوصور وهمیه‌نك‌ده اوصورتلرك حدوثنه سبب اولان قوانین طبیعیه‌نك استعمالی حالنده واجب تعالی حضرتلری طرفندن خلق وایجاد اولنماسنه هیچ برمانع یوقدر .

سحرك وجودینه وتأثیرات خارجیه‌سنه قائل اولنجه ساحر ایله اتیان معجزه ایدن بررسول کریم آره‌سنده التباس وقوع اولمازمی ؟ بوسؤاله جواباً دیرزکه : « رسل کرام حضراتی من‌عندالله رسول اولدقلرینی ادعا ایدرلر . واجب تعالی حضرتلری‌ده ادعالرینی تصدیق ایچون معجزاتی یدلرنده اظهار بیورر. ساحرلر ایسه ادعای رسالت ایتمیورلر. شاید ادعای رسالت ایدرلرسه حکمت بالغهٔ سبحانیه آکا یا خارق‌العاده برشی اظهار ایتدیرمز . ویاخود اظهار ایتدیکی آثارك اثر سحر اولدیغنی موجود اولانلرك بعضیسنه آکلادیر. موجود اولانلرك

بعضیسی اوساحرك اعمال سحریه‌سنه کسب اطلاع ایدر . برحالده‌که ذکر اولنان آثار سحریه ایله معجزهٔ جلیلهٔ رسالت آراسنده هیچ بر شبهه والتباسه محل قالمز . امام رازی حضرتلرینك هاروت وماروتك خلقه تعلیم سحر ایتملرنده‌کی حکمته دائر ویردکلری ایضاحات بوافاده‌یی تقویه ایدوب بوایضاحات بالاده موقع مخصوصنده نقل وبیان اولنمشدر. اشته فرقك بوقدری معجزه ایله سحری بربرندن تمییزه کفایت ایدر .

متأخرین فلاسفه نوع اولدن اولان یعنی ساحرك نفسنده موجود بر خاصیت و یاخود استعمال رقیه وعزیمت واسطه‌سیله قلب صور واضرار غیر کبی بعض حقایقك یدنده ظهورینی کلیاً انکار وبو انکاره قارشوده بروجه آتی احتجاج ایدیورلر . دیورلرکه : ذکر اولنان وسائط ایله خارجده ظهور ایدن حقایق آراسنده هیچ بر ارتباط عقلی یوقدر . زمانمزده‌کی ساحرلرك حقیقت حالندن غایتی شو ظاهر اولیورکه یدلرنده حصول بولان شیلرك کافه‌سی خارجده حقیقتی اولمیان صور وخیالات وهمیه‌دن عبارتدر . بوصور وخیالات وهمیه ایسه یابعض قانونلر واسطه‌سیله ویاخود ال چابوقلغی وسرعت عمل سایه‌سنده وجوده کلمکده‌در . ذاتاً بر چوقلری‌ده کوستردکلری شیلرك کافه‌سی حقیقتدن عاری صور وخیالاتدن بشقه برشی اولمدیغنی بالذات اقرار واعتراف بیله ایدیورلر .

بز اهل سنت بوکا قارشو دیرزکه: خاصهٔ نفسیه ویاخود استعمال رقی وعزائم ایله اوحقایقك خارجده ظهوری آراسنده برارتباط بولنه‌مامسی بوارتباطك نفس الامرده عدمنی مستلزم دکلدر. احتمال‌که آرادقلری ارتباط

نفس الامرده موجود اولدیغی حالده آکا مطلع اوله‌مامشلردر. باخصوص سحره متعلق امور وخصوصات حد ذاتنده خفی شیلردر . وساحر-لرك‌ده وجودی پك آز اولمقله برابر ظهوره کلان ساحرلرده ازمنهٔ مختلفه‌ده وبربرندن اوزاق زمانلرده ظهور ایتدکاری جهتله عملرینك حقایقنه تماميله کسب اطلاع مشکلدر .

ایشته مقناطیس! مقناطیس دمیری شبهه‌سز جذب ایدیور . بویله ایکن بونلر مقناطیسك جذب خاصه‌سنك سبب وحقیقتی نه اولدیغنی ونه سببه‌مبنی یالکز دمیری جذب ایدوب بشقه برشی جذب ایتمدیکنی بیلمیورلر . کندولرینه بو سؤاللر ایراد ایدلسه نهایت : « مقناطیسك مترکب اولدیغی اجزا بو جذبی مقتضیدر » جوابنی ویررلر . بوندن بشقه برشی دیه‌مزلر . بو جواب ایسه واضح اولمیان مجمل بر سببی ادعادن عبارت اولدیغندن عقلی اقناعه کافی کلمز . بز : « ساحرك الیله وجوده کلن اوحقایق محضا واجب تعالانك خلقیله حاصل اولور . » دیورزکه اوحقایقك وجودینی موجب بر سبب اولسون اولمسون بویله دیمکه هیچ بر مانع تصور ایدیله‌مز .

متأخرین فلاسفه‌نك اوته‌کی ادعاسنه یعنی : « زمانمزده‌کی ساحرلرك کشف احوالی نتیجه‌سنده بزه ظاهر ومعلوم اولان شی آنلرك یدیله حادث اولان آثارك حقیقتدن عاری صور وهمیه وخیالات اولمسندن عبارتدر » دیمشلرینه کلنجه بوکاده بروجه آتی جواب ویریله‌بیلور :

اولا زمانمزده‌کی هر ساحرك احوالنه مطلع اولمش اولدقلرینی

تسليم ايده‌ميز . ثانيا انواع سحردن برنجى نوعك سائر بر چوق علملر كبى بوعالمدن محو ونابود اولديغنه بر مانع اولمديغندن انواع سحردن باقى قالان قسمى يالكز فلاسفه‌نك مطلع اوله‌بيلدكلرى ايكنجى نوعدن عبارت اولمش اوله‌بيلير. بونكله برابر نوع اولك دائما وحتى بو زمانده‌بيله موجود اولديغنى‌ده ادعا ايتديكمز يوقدر . سحرك او نوعى نفس الامرده عزيزالوجوددر . بونى بيلنلر، اونوع سحره صاحب اولانلر پك اوزون زمانلرده آنجق ظهور ايده‌بيلورلر .

خلاصه بز مسلمانلر نصوص شرعيه‌نك بيانى اوزره سحرك وجودينه وباخصوص ازمنهٔ متقدمه‌ده موجود اولديغنه قائلز . بوزمانده آثار سحريه‌دن بر شيئه مطلع اولمديسه‌كده بونك محضا واجب تعالى حضرتلرينك خلقيله وجود بولديغنه معتقدز . « والله تعالى اعلم »

بعض كوزلرده بعض اجسامى خسته ويا ديكر صورتله اضرار ايليه‌جك بر تأثير موجود اولديغى حقنده احاديث أحاديه وارد اولمشدر . بعض آيات جليلهٔ قرآنيه‌نك نظم جليلنى‌ده بعض مفسرين كرام بوصورته حمل ايتمشلردر . متقدمين ومتأخرين فلاسفه‌دن بعضلرى‌ايسه بونى انكار ايده‌رك: « كوز اوزاقدن نصل تأثير ايدر؟ واجسامى نصل خسته ويا اضرار ايدر ؟ بويله برشى معقول دكلدر .» ديمشلردر .

بز ايسه : « بو جائزات عقليه‌دندر » ديرز . حقيقتده اوتأثير واجب تعالانك خلق وايجادى اثريدر . كوزك اوتأثيراتى يالكز بر سبب عاديدن عبارتدر .

عقلاً اوتأثيرك توضيحى لازم كلورسه بروجه آتى ايضاح ماده ايلرز : اصناف وانواع حيواناتده‌كى خواص مختلف اولديغى كبى انسانلرده خواص اعتباريله مختلفدرلر . نه مانع تصور اولنوركه بعض انسانلرك طبيعتنده بنفسه سمدار وغيره موجب اضرار بر خاصه بولنسون‌ده او انسانلرده كوزلريله بر شيئه نظر ايدوب بكندكلرى ونفسلريله آكا متوجه اولدقلرى زمان كوزلرندن هواده بر مادهٔ سميه انتشار ومرئى اولان شيئه تصادف ايدنجه آنى اضرار ايتسون ؟ كذلك نه مانع واردركه انفعالات نفسيه اثناسنده كوزدن كوز ياشلرى انفصال ايتديكى كبى آنلرك‌ده كوزلرندن بويله بر مادهٔ سميه انفصال ايتسون ؟ خواص حيوانيه‌دن بحث ايدنلرك وبوفن وعلمده صاحب مهارت اولانلرك قولنه كوره ييلانلر ايچنده اويله‌لرى واردركه باقدقلرى انسانى نظرله ويا ايصلق چالينجه ايشيدن انسانلرى سسلرى ايله اولديررلر . بو روايت صحيح ايسه اوكبى ييلانلرك انسانى اوزاقدن اولديرمسى البته كنديسندن انفصال ايدن بر زهر وساطتيله اوله‌جق .

كذلك مقناطيسى نظر دقته آلەلم : مقناطيسك اوزاقدن دميره تأثير ايتديكنه باقيلورسه كوزك اوزاقدن اجسامه وقوعبولان تأثيرنى استبعاده محل قالماز .

حديث شريف ايله ثابت اولان‌شى كوزك اجسامى اسقام واضرار ايتمسى كبى تأثيراتدن عبارت اولوب يوقسه تأثير نظرله مبانىٔ عظيمه‌نك انهدامى وبيوك طاغلرك يارلمسى حقنده روايت اولنان شيلر قصص واخبارده وبين‌الناس شايع اولان غير صحيح منقولات نوعندندر .

بونلره دائر شریعتده منقولات صحیحه مفقود اولدیغندن او مقوله روایتلر شایان اعتماد دکلدر .

خلاصه بز اجسامی اسقام واضرار ایتمکده کوزك تأثیرینی تجویز ایده‌رز . بوده محضا واجب تعالانك خلق وایجادیله اولور . چونکه بوکا دائر نص شرعی‌وارد اولمشدر. بوکا ایسه عقلاً بر مانع اولمدیغی کبی محال‌ده ترتب ایتمز . « والله تعالی اعلم »

کذلك طاعونك جنك دورتمسندن ، طعننده منبعث اولدیغنه دائر بعض احادیث احادیه واردر . اطبا ایسه طاعونك فساد دم وهوادن نشأت ایتدیکنی سویله‌یورلر .

اطبانك طاعونه دائر اولان شو افاده‌سی تحقق ایتدیکی تقدیرده طاعونك سبب اصلیسی قان ایله هوانی افساد ایچون واجب تعالانك جنلری نوع انسانه تسلیط ایتمسی و اومعهود طاعون غده‌لرینك او واسطه ایله تولد ایلمسی ممکندر دیرز . شو حالده نص جلیل شرعی خسته‌لغك سبب اصلیسنی اخبار ایله اکتفا وآکا « جنك دورتمسی » تعبیریله اشارت ایتمش ، اطبا ایسه خسته‌لغك سبب اخیرینه کسب اطلاع ایدوب یالکز مطلع اولدقلری سببه قائل اولمش اولورلرکه آراده‌کی مباینت واشکال بو صورتله مرتفع اولور . « والله تعالی اعلم »

احادیث احادیه‌دن برنده وارد اولدیغی اوزره فخر عالم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری : « لایوردن ذوعاهة علی مصح [١] » و دیکر بر حدیث شریفده‌ده : « فرمن المجذوم

[١] معنای شریفی : « دوه‌سی ، طاواری خسته اولان کیمسه حیوانلرینی دوه‌سی ، طاواری خسته‌لقدن سالم اولان کیمسه‌نك حیوانلریله برلکده صووارمسون . »

فرارك من الاسد [١] » بیورمش ایکن بشقه بر حدیث جلیل نبویده « لا عدوی [٢] » بیورمشلردرکه اشبو ایکی طاقم حدیث شریف احکامی نصل توفیق ایدیله‌جك ؟

بوکا جواباً دیرزکه : اهل اسلامك اعتقادینه کوره هیچ برشیئك طبیعتیله ، ذاتیله هیچ بر تأثیری یوقدر . اشیاده‌کی هر اثر واجب تعالانك خلق وایجادیله‌در . ذات واجب الوجود خلق وایجاد ایتدیکی آثار ایچون بر طاقم اسباب عادیه یاراتمشدر . اشیاده ظاهراً کوریلان تأثیرات هپ او اسباب عادیه ایله‌در . تأثیراتی‌ده ، او تأثیراتك موجبی کبی کوریلان اسباب عادیه‌یی‌ده خلق وایجاد ایدن الله تعالی حضرتلری اولمسنه نظراً آثار واقعه‌یی اسبابه موافق اوله‌رق‌ده، اسباب عادیه‌یه مخالف اوله‌رق‌ده خلق وایجاده ذات سبحانیسی قادردر. کذلك انسانك عمری معین ومحتومدر . تزاید وتناقص ناپذیردر . انسانه مقدر اولاندن بشقه برشی‌ده اصابت ایده‌مز. شو حالده فلان خسته‌لق بالذات وبالطبع مؤثردر . ومبتلی اولاندن بشقه‌سنده سرایت ایدر. ویاخود خسته‌لق سرایت ایدرده اللهك تقدیر ایتمش اولدیغی اجلك حلولندن اول اولور دیه اعتقاد ایتمك غیر جائزدر .

بو قاعدهٔ اعتقادیه تقرر ایتدکدن صکره رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك « لاعدوی » حدیث شریفندن مراد عالیلری ـ الله اعلم ـ خسته‌لقلرك کندی طبیعتلرنده‌کی تأثیر ایله سرایت ایده‌بیله‌جکنی واجل

[١] معنای شریفی : « جذامه مبتلی اولاندن آرسلاندن قاچار کبی قاچ . »

[٢] معنای شریفی : « بر خسته‌دن دیکرینه خسته‌لق سرایتی یوقدر . »

مقدر كلمزدن اول انسانك اوله‌بيله‌جكنى اعتقاد غيرجائز اولديغنى بياندر. آنجق چيچك كبى ، جذام كبى ، ورم وامثالى كبى بعض خسته‌لقلرده بعضاً بر رائحهٔ كريهه وخسته‌لردن انفصال ايدن بر مادهٔ سميه بولنوركه بونلر او خسته‌لقلره دوچار اولان اشخاص ايله اختلاط ايدن وآنلره تقرب ايليان كيمسه‌لره سرايت ايتمسنه سبب عادى اوله‌بيلورلر . بو تقديرجه « لايوردن ذوعاهة على مصح» و « فرمن المجذوم فرارك من الاسد » حديث شريفلرندن‌ده ـ الله اعلم ـ بومعنى مقصود اولمش اولور.

كورلميورمى‌كه شدت برودت ، شدت حرارت ، امتلاى معده وامثالى حاللر خسته‌لغه سبب عادى اوليورلر . ديديكمز خسته‌لقلرك‌ده رائحهٔ خبيثه‌سى وآنلردن انفصال ايده‌بيله‌جك مادهٔ سميه مريض ايله اختلاط ايدنلرك خسته‌لقلرينه سبب عادى اولمق محتملدر. برانسان او مقوله خسته‌لقلرك بالطبع وبالذات مؤثر اولمديغنه وخسته‌لقدن تحاشيسى نه قدرالله‌ه مانع اوله‌جغنه ونه‌ده عمرى تطويل واجلى تبعيد ايده‌جكنه معتقداولديغى حالده محضا اسباب عاديه‌دن تحاشى مقصديله‌اوكبى خسته‌لردن تجنب ايدرسه صحت اعتقادك شو بيان اولنان شروطنه رعايتله برابر حاصل اولان اوكبى تجنب وتحاشيسنده بأس يوقدر . شو حالده « لاعدوى » حديث شريفى ايله تحاشى‌يى مستلزم اولان ديكر ايكى حديث شريف آراسنده مباينت دخى يوقدر .

كذلك مفخر موجودات عليه افضل الصلاة افندمز طاعون حقنده : « اذا كان فى البلدالذى انتم فيه فلا تخرجوا منه [١]» ، ديكر برحديث شريفده‌ده : « اذا كان فى بلد فلاتدخلوه [٢] » بيورمشلردر. بعض علما طاعونلى مملكتدن چيقمامق حقنده‌كى نهيك واجب تعالانك قدرندن فرار ايتمك انسانى قورتاره‌جقمش كبى برظنه ميدان ويرمامك ايچون اولديغنى وطاعون بولنان مملكته كيرمامك حقنده‌كى نهيك‌ده مصاب اولميان يرلرده اقامتك حسن معيشت وسكون نفسى مستلزم اولديغنى بياندن عبارت بولنديغنى سويلمشلردر . بو جمله ايله برابر انسانك واجب تعالايه اولان وثوق واتكال واعتمادينه خلل كتيرمامك شرطيله خسته‌لقلى اشخاص ايله اختلاط ايتمسنه هيچ بر مانع‌ده يوقدر. چونكه آنلرله اختلاطدن ضرر حاصل اوله‌جغى مقطوع به دكلدر. حتى رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز حضرتلرى بر مجذوم ايله برلكده بر قابدن : « ثقة بالله » ديه‌رك يعنى ذات واجب الوجوده اعتماد ايدرك تناول طعام بيورمشلردر . اشته بو مقاملر تأمل اولنديغى تقديرده سرايت امراض ماده‌سنده مسلمانلرك اعتقادى آكلاشيلور. واحاديث شريفهٔ ثلاثه‌نك حكم عاليلرنده‌كى توافق دخى تبين ايلر . « والله تعالى اعلم »

وارد اولان بر حديث أحادينك مفادينه كوره واجب تعالى حضرتلرى ارضك طمارلرينه ملائكهٔ كرامدن بر ملكى مؤكل ايدوب ارضك بر جهتنده زلزله حصولنى ذات واجب الوجود اراده بيورديغى زمان او ملكه امر ايدر . او ملك‌ده ارضك او جهتنده‌كى طمارى تحريك ايدر . زلزله‌ده آندن حاصل اولور. فلاسفه ايسه ديورلركه: زلزله‌نك حصول وحدوثى ارضك ايچنده بخارلرك وياخود صولرك

---

[١] معناى شريفى : « ايچنده بولنديغكز يرده طاعون بولنورسه اورادن چيقميكز . »

[٢] معناى شريفى : « بر يرده طاعون بولنورسه اورايه كيرميكز . »

احتباس وتضيقندن وحرارت واسطه‌سیله صیقشمسندن وارضك ظاهرینه چیقمق ایچون او بخارلر منفذ بوله‌مدیغندن نشأت ایدر . ایشته بو اسباب ایله « زلزله » دینلان او مدهش حرکت شدیده وعنیفه حدوث ایدر .

زلزله حقنده حدیث شریفده وارد اولوب بوقاروده بیان اولنان صورتك حصول وحدوثنه عقلاً بر مانع یوقدر . آنجق فلاسفه‌نك بیان ایتدکلری اسباب دلیل عقلیٔ قطعی ایله ثابت ایسه او حدیثك تأویلی ممکندر . او حالده دنیلورکه واجب تعالی حضرتلری حدیثده بیان اولنان ملکی ارضك ایچنده‌کی صولرك ، بخارلرك امر تدبیر واداره‌سنه مأمور ومؤکل ایتمش وحدیث شریفده دخی او مأموریته کنایه طریقیله ارضك طمارلرینه مؤکل اولمق دیه تعبیر ایدلمشدر . واجب تعالی حضرتلری ارضك بر جهتنده زلزله حدوثنی اراده بیوردیغی زمان او ملکه امر ایدر . ملك دخی ارضك اوجهتنده‌کی محبوس صولری ، بخارلری حرارت واسطه‌سیله صیقشدیره‌رق آنلردن زلزله حاصل ایدر . حدیثده ارضك اوجهتنك تحریکی ارضك طمارلرینی تحریك ایله تعبیر وافاده قلنمش اولور . صولرك وبخارلرك بیوك بر ساحهٔ اراضی‌یی تحریکه سبب اوله‌بیله‌جکنی تفهمده دوچار صعوبت اولان عامه‌یه قارشو مسئله‌نك بو صورتله بیانیله کنایه طریقنه عدوله هیچ بر مانع یوقدر . « والله تعالی اعلم »

«متقدمین نوع بشرك بدناً بیوکلکی حقنده بعض کتابلره درج اولنان آثار عقلك استبعاد ایده‌جکی درجه‌ده مبالغاتی حاویدر . اجسام بشریه‌نك او مرتبه‌ده بیوکلکی عقلاً مستحیل اولمسه‌ده آثار ارضیه‌یی تدقیق

وکشف ایدنلر درت بیك سنه‌لك اجسام امواتی مومیالنمش اوله‌رق بولدیلر . واو اجسامك شمدیکی انسانلرك اجسامندن بر فرقی اولمدیغنی کوردیلر . بوکا نه دیرسکز ؟ » دیه بر سؤال وارد اولورسه آ کاده بر وجه آتی جواب ویریلور :

بو بابده ثابت اولان شی واجب تعالانك قرآن عظیم الشانده بزدن اولکی انسانلری ذکر ایدرکن : « کانوا اشد منکم قوةً » ، وطالوته دائر اولان آیت کریمه‌ده : « وزاده بسطةً فی العلم والجسم » ، وینه بعض متقدمینك بیان احوالی امرنده : « واذا بطشتم بطشتم جبارین » بیورمسیدر . بونلرك جمله‌سنده ایسه هیچ بر اشکال موجود اولمدیغی کبی کشف اولنان اجسام میته‌نك حالیده بونلره هیچ بر وقت معارض دکلدر . لکن « عوج بن عنق » قصه‌سنه دائر اولان شایعات ایله بو شخصك جسماً پك بیوك اولدیغی حقنده‌کی روایات وینه حضرت آدم علیه السلام ایچون باشی بلوطاره یتشدیکنه وسائره‌یه متعلق مبالغات بی اساسدر . کرك حضرت آدم علیه السلامك وکرك عوج بن عنقك جسماً بیوکلکلری حقنده اولان بو مبالغات وروایاته دائر « امام ابن قتیبه » حضرتلری « شرح الاحادیث المشکله » نام اثرنده دیورکه : « بو خبرلره ، بو روایتلره دائر نه کتابده برشی ، نه‌ده بر موثوق روایت وار . روایات واقعه‌نك هیچ بری هیچ برشیئه مستند دکلدر . » امام ابن فورك حضرتلری دخی « شرح الاحادیث المتشابهة » نام کتابنده حضرت آدمك جسماً بیوکلکی وطول قامتی حقنده‌کی روایاتدن بحث ایدرکن بونلر حقنده برخبر صحیح اولمدیغندن اولبابده‌کی روایاتك

غير موثوق اولديغنى و واجب تعالى حضرتلرى طرفندن خلق اولنان حضرت آدم عليه السلامك خلقتى شمديكى انسانلرك خلقتندن بشقه درلو اولمديغنى وحد معهود ومتعارفى تجاوز ايده‌جك درجه‌دن فضله بولنمديغنى تصريح ايتمشدر .

بز ايسه ديرزكه : بخاريده محرر برحديث صحيح نبويده حضرت آدمك طولى آلتمش ذراع اولديغى وشمدى‌يه قدر جسامت خلقك متمادياً تناقص ايلديكى تصريح بيورلمش اولديغنه مبنى بو حديث صحيح امام فورك حضرتلرينك يوقاريكى افاده‌سنه معارضدر . بو مسئله‌ده محقق برشى وار ايسه اوده متقدمين نوع بشرك جسماً بو زمان انسانلرندن دها بيوك اولدقلرى حقنده‌كى احاديثك ثبوتى فرض اولنسه بيله احاديثده‌كى او بيوكلك هرحالده مبالغه‌دن خالى اوله‌جق درجه‌دردر. حضرت آدمك آلتمش ذراع طولنده اولمسى محتملدر . زيرا بعض اسباب عاديه‌يه مبنى غايت اوزون زمانلردنبرى اجسام بشرك تدريجاً تناقص ايدوب بوكون معروف ومتعارف اولان درجه‌يه تنزل ايتمش اولمسى ممكندر. كاشفلرك بولدقلرى اجسام اموات بحثنه كلنجه: بو اجسام نوع بشر اجسامنك شمديكى درجه‌يه تنزيل ايتديكى زمانلرده‌كى اجسام اوله‌بيلور . صحتى فرض اولنان احاديث شريفه‌نك قصد ايتديكى اجسام ايسه بك قديم اولان ازمنه‌يه عائد اجسامدر .

متقدمينك طول عمرلرى حقنده‌ده ينه بو سوزلرك عينى سويلرز. حضرت قرآنده نوح عليه‌السلام حضرتلرينك كندى قومى ايچنده طقوزيوز اللى سنه قالديغى وارد اولمشدر . كذلك حضرت آدم عليه

السلامك بيك سنه يشاديغى احاديث شريفه‌ده ذكر اولنمشدر . بونلر عقلاً ممكن اولان وهيچ بر استحاله‌يى مستلزم اولميان اموردندر . زيرا انسانك عمرى بدايةً اوزون اولديغى حالده تدريجاً جسمى كبى تناقص ايده‌رك شمديكى درجه‌يه كلمش اولمسى جائزاتدندر . « والله تعالى اعلم »

اخطار وتصحيح

٨٦ نجى صحيفه‌نك سكزنجى سطرنده‌كى « رسول اركك و حى اولان بر انساندر » عباره‌سى يرينه : « رسول اركك و حر اولان بر انساندر » ديه اوقونمليدر .

فهرست

صحیفه

٢ ارباب مطالعه‌یه

مقدمه

١٢ ١ نجی بحث : علم توحیدك تعریفی ، ثمره‌سی، فضل وشرفی ، هر مكلف ایچون فرضیتی

١٤ ٢ نجی بحث : حقیقت ایمان و اسلام

١٦ ٣ نجی بحث : ایمانه شرعاً منافی و آنی مبطل اولان شیلر

١٨ ٤ نجی بحث : وجوب ، جواز ، استحاله

باب اول

٢٣ حق تعالایه ایمان ـ صفات الهیه حقنده اهل سنتك اعتقادی

برنجی فصل

٢٣ ایمان باللهك تعریفی

ایكنجی فصل

٢٥ اون اوچ صفت كمالك بیانی :

٢٥ ١ نجی صفت : وجود . — حدوث عالمك دلیلی

٢٩ ٢ نجی صفت : قدم . — دور و تسلسل

٣٣ ٣ نجی صفت : بقا .

٣٣ ٤ نجی صفت : مخالفة للحوادث

صحیفه

٣٥ ٥ نجی صفت : قیام بنفسه

٣٦ ٦ نجی صفت : وحدانیت

٤٦ ٧ نجی صفت : اراده

٤٧ ٨ نجی صفت : قدرت

٤٨ ٩ نجی صفت : علم

٥٣ ١٠ نجی صفت : سمع

٥٤ ١١ نجی صفت : بصر

٥٤ ١٢ نجی صفت : كلام

٥٩ ١٣ نجی صفت : حیات

اوچنجی فصل

٥٩ صفات جلیلهٔ ربانیه‌نك اشیایه كیفیت تعلقی

٦٠ اراده و قدرتك جائزاته تعلق ایدوب واجبات و مستحیلاته تعلق ایتمدیكی

٦٤ سمع وبصرك جمیع موجوداته تعلق ایدوب معدوماته تعلق ایتمدیكی

دردنجی فصل

٦٥ صفات واسماء الهیه‌نك توقیفی اولدیغی

بشنجی فصل

٦٨ نصوص شرعیه‌ده حوادثه تشبیه و مماثله‌یی ایهام ایدن كلماتك تأویلی

صحیفه

آلتنجی فصل

٧٦ واجب تعالی حقنده جائز اولان شیلر . — اهل بدعتك بزه مخالف اولدقلری مسائل

باب ثانی

٨٦ رسل کرام و انبیای عظامه وآخرته و کتب منزله‌یه ایمان

برنجی فصل

٨٦ رسل کرام و انبیای عظام حضراتنه ایمان

٨٧ رسل کرام حضراتی حقنده واجب و مستحیل اولان شیلر

ایکنجی فصل

٩٦ رسل کرام حضراتی یدیله صادر اولان معجزات . — بو بابده بعض تفصیلات

١٠٩ موسی علیه السلامك انفلاق بحر معجزه‌سی

١١١ موسی علیه السلامك معجزاتندن طاشدن صو نبعانی

١١٣ موسی علیه السلامك معجزاتندن عصانك اژدره انقلابی

١١٥ موسی علیه السلامك رفع طور معجزه‌سی

١١٦ موسی علیه السلامك معجزاتندن قوم فرعونه چکرکه ، ارسالی

١١٨ صالح علیه السلامك معجزاتندن قیادن دوه چیقمه‌سی

صحیفه

١١٩ ابراهیم علیه السلامك معجزاتندن آتشك برد و سلام اولمسی

١٢٣ عیسی علیه السلامك معجزاتندن اکمه و ابرصك شفایاب اولمسی وموتانك دیرلمسی

١٢٤ عیسی علیه السلامك معجزاتندن طوپراقدن یاپلمش قوشك جانلانمسی

١٢٥ عیسی علیه السلامك معجزاتندن سمادن مائده نزولی

١٢٦ سلیمان علیه السلامك معجزاتندن شیاطینك و روزکارك مسخر اولمسی و داود علیه السلامك معجزاتندن دمیرك یموشامسی

اوچنجی فصل

١٢٧ پیغمبر ذیشانمز محمد مصطفی (صلی الله علیه و سلم) افندمزك معجزات سنیه‌لری و صدق دعوای رسالتلرینه برهان اولان بعض طرقك تفصیلی

١٤٠ قرآن کریم معجزهٔ عظماسی

١٥٢ انشقاق قمر معجزه‌سی

١٥٦ معجزات سنیهٔ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) شمسك برمدت توقفی

١٦٢ معجزات سنیهٔ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) مبارك بارماقلرندن کلیتلی صو نبعان ایتمسی

١٦٤ معجزات سنیهٔ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) مجرد لمس ایله ویا دعا ایله خسته‌لری شفایاب بیورملری واموتك دیرلمسی

صحیفه

١٦٦ معجزات سنیۀ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) طفل شیرخوار ایله حیوانك وحجر وشجرك نطقه کلمه‌سی

١٦٨ معجزات سنیۀ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) کفاره صاووردقلری بر آووج ترابك جمله‌سنك کوزینه اصابت ایتمسی

١٦٩ معجزات سنیۀ محمدیه‌دن (صلی الله علیه وسلم) اخبار مغیبات

١٨٠ احوال سنیۀ محمدیه (صلی الله علیه وسلم) ایله شریعت مطهره‌لری صدق دعوای رسالتلرینه برهان واضح اولدیغی

١٨٣ صلاة، صوم، زکات، حج کبی عباداتك بعض اسراری

١٨٧ بعض اخلاق شرعیه‌ده‌کی اسرار ایله بعض اوامر ونواهی

١٨٨ ذات رسالتپناهیلری امی ایکن بویله بر شریعت صاحبی اولملری صدق رسالتلرینه اك بیوك دلیل اولدیغی

١٩٠ امیتی ایله صاحب شریعت اولمسنی توفیق ایده‌مین بعض مشرکینك سرد ایتدیکی شبهه‌لرك ردی

١٩٧ ذات شریف محمدیه (صلی الله علیه وسلم) واخلاق وشمائل سنیه‌لرینه دائر بر نبذه معلومات

٢١٤ بو محاسن واخلاق کریمه‌نك صرف عنایت الهیه ایله اولدیغی وبویله بر ذات شریفدن کذبك صدوری محال بولندیغی

٢١٥ رسول الله صلی الله علیه وسلم افندمزك آز زمان ایچنده امتك حالنی تبدیل ایتمسی اك بیوك معجزاتدن اولدیغی

٢١٦ جهاد حقنده‌کی اعتراضاته جواب

فه

ذات اقدس رسالتپناهیلرینه واصحابنه واهل بیتنه وانباء شریفه محبت وتعظیمك وجوبی

٢٢ اصول وفروع رسالتپناهی

٢٢٣ ابوین مکرملری حقنده حسن ادبك وجوبی

٢٢٤ بعض مسائل اجماعیه: رسالت عامۀ محمدیه (صلی الله علیه وسلم)، شریعت مطهره‌نك شرایع سائره‌یی ناسخ اولدیغی، بین الخلق درجات تفاضل.

٢٢٨ نبوت ایله ولایتك فرقی

٢٢٩ خارق العاده‌نك انواعی

دردنجی فصل

٢٣٢ ملائکه‌یه وکتب منزله‌یه وقضا وقدره ایمان

٢٣٢ ملائکۀ کرامك حقیقتی وعصمتی — هاروت وماروت قصه‌سی

٢٣٨ حفظه وکتبه‌یه وملك الموته ایمان

٢٣٩ کتب منزله‌یه ایمان، کلامك اللهك اطلاق اولندیغی معنالر، کلام الله‌ه مخلوق ویا حادث دیمه‌نك عدم جوازی

٢٤٢ قضا وقدره ایمان

بشنجی فصل

٢٤٤ یوم آخرت ایله مشتملاتنه ایمان

صحیفه

٢٤٥ احوال قبر
٢٤٦ قیامت علامتلری
٢٤٦ احوال واهوال قیامت
٢٥١ بو بابده‌کی شبهاتك ردی
٢٥٢ روح حقنده‌کی شبهه‌لرك ردی
٢٥٥ بعث حقنده وارد اولان شبهه‌نك ردی
٢٦٣ یوم قیامتده اعضای بدنك وارضك شهادتی حقنده وارد اولان شبهه‌نك ردی
٢٦٤ صراط حقنده‌کی شبهه‌لرك ردی
٢٦٥ شمسك مغربندن طلوعی حقنده‌کی شبهه‌لرك ردی
٢٦٦ یأجوج ومأجوجك خروجی حقنده‌کی شبهه‌لرك ردی
٢٧٠ نزول عیسی علیه‌السلام حقنده‌کی شبهه‌لرك ردی
٢٧١ دیکر علامات قیامت حقنده بر ایکی سوز
٢٧١ بعث بعدالموته عائد بعض دلائل اقناعیه
٢٧٨ منکر معادك مذهبی هیچ بر شره بکزه‌مز برشر اولدیغی

باب ثالث

٢٨٥ امور اعتقادیه‌ده مداراعتماد اولان بعض نصوص شرعیه حقنده‌کی شبهاتك ردی ایله ظاهراً دلیل عقلی‌یه منافی کوریلنلرینك عقله توفیقی